

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

الفَقِيرُ الْمَلِكُ

عَلَى مَذْهَبِ الْإِمَامِ أَبِي حَنِيفَةَ

Hanefi Mezhebine Göre İBADETLER FIKHI

Şefîkurrâhmân en-Nedvî

Çeviri ve Notlar:
Serkan ÜNAL

RIHLEKİTAP

İmâm Muhammed Zâhid el-Kevserî'nin (r.a.) aziz ruhuna...

Rihle Kitap 33

ISBN
978-605-5634-42-1

Baskı
RAVZA YAYINCILIK ve MATBAACILIK
Kale İş Merkezi No: 51-52
Davutpaşa-Topkapı / İstanbul
Matbaa Sertifika No: 31896

1. Baskı
Ekim 2016

Yayınevi Sertifika No: 14183

RIHLEKİTAP

Tel: (0212) 531 5030 – 531 5020

Fax: (0212) 532 11 34

www.rihlekitap.com – www.rihledgerisi.com.tr
www.sahniseman.org

Bu kitabın tamamının ya da bir kısmının, önceden verilmiş yazılı izin olmaksızın herhangi bir şekilde çoğaltılması, basılması ve dağıtılması yasaktır.

Hanefî Mezhebine Göre İBADETLER FIKHI

Şefîkurrahmân en-Nedvî

Çeviri
Serkan ÜNAL

Serkan Ünal

Erzincan'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini memleketinde tamamladı. Yine orada Şemseddin Uçar Hocaefendi (rh.a)'den ve diğer ilim adamlarından Arapça ve İslamî ilimler tahsilinde bulundu. 2005-2014 yılları arasında Kahire'de bulundu. Bu süre zarfında *el-Ezher Üniversitesi*, *Usûlüddin Fakültesi*, *Hadis Bölümünü* bitirdi ve Şeyh Mustafa Ebû Süleyman en-Nedvî, Mu'min Yûsuf es-Somâlî, Mahmûd Nihat Temel gibi âlimlerden ilim tahsilinde bulundu. Türkiye'ye döndükten sonra *Sahn-ı Semân İslami İlimler Eğitim ve Araştırma Merkezi*'nde çeşitli dersler ve seminerler verdi. 2016 Şubat ayından itibaren *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi*, *İslamî İlimler Fakültesi*'nde Tefsir ve Kur'ân İlimleri derslerine girmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

İlmi Çalışmaları

A. Arapça Çalışmaları:

1. *Zâdu'l-Ahvezî fî Tercemeti'l-Gümüşhânevî*. Ahmed Ziyâuddîn Gümüşhânevî'nin hayatı, eserleri ve halifelerine dair biyografik çalışma. Seha Grup Yayınları, Erzincan 2013.
2. *el-Mir'âtu'l-Celiyye ale'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye*. İmam İbn el-Cezerî'nin Mukaddime'sinin nesir ve şerhi. Seha Grup Yayınları, Erzincan 2016.
3. *el-Mufessiru'l-Kebîr Muhammed Hamdî Yazır*. Elmalılı Hamdi Yazır'ın hayatı ve eserlerine dair hazırlanmış kısa Arapça çalışma. Seha Grup Yayınları, Erzincan 2016.

B. Türkçe Çalışmaları

1. *El-Müntehab*, Abd b. Humeyd *Müsned*'inin Türkçe'ye çevirisi. Konevi-der Yayınları, Konya 2015.
2. *Hiz. Peygamber'in Hutbeleri ve Hikmetli Sözleri*. Konevi-der Yayınları, Konya 2016.
3. *Hanefî Mezhebi'ne Göre İbadetler Fıkhı*. Şefikurrahman en-Nedvî'nin *el-Fıkhü'l-Müyyesser* isimli eserinin Türkçe'ye çevirisi.

İÇİNDEKİLER

Mütercimın Önsözü	13
Yayınıcının Önsözü.....	15
Şeyh Seyyid Ebu'l-Hasen Alî el-Hasenî en-Nedvî'nin Takdîmi.....	17
Müellfin Önsözü	21

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHARET

TAHÂRET.....	25
Tahâretin hikmeti	25
Tahâretin meşrûiyyetinin Kur'ân ve sünnetten delîli	25
Kendileriyle tahâret yapılabilen sular	26
Mutlak su	26
Suların kısımları ve hükümleri	26
Mâ-ı müsta'mel	27
Kendisine temiz bir şey karışan suyun hükmü.....	28
Artıkların hükümleri	29
Kuyu sularının hükümleri.....	29
TUVÂLET ÂDÂBI	31
İSTİNCÂNIN HÜKÜMLERİ	33
NECÂSETİN KISIMLARI VE HÜKÜMLERİ.....	35
Kaba necâsetin hükmü	36
Hafif necâsetin hükmü	36
Necâset nasıl giderilir?	37
ABDEST	39
Abdestin hükmü:	39
Abdestin Farzları.....	40
Abdestin sıhhatinin şartları	40
Abdestin vacip olmasının şartları	40
Abdestle ilgili açıklamalar	41
Abdestin sünnetleri	41
Abdestin edepleri	42
Abdestin mekruhları	43
Abdestin kısımları	43

Abdest almak ne zaman farz olur?	43
Abdest almak ne zaman vacip olur?	44
Abdest almak ne zaman müstehap olur?	44
Abdesti bozan şeyler	45
Abdesti bozmayan şeyler	45
GUSÜL	47
Guslün farzları	47
Guslün sünnetleri	48
Guslün kısımları	48
Gusül ne zaman farz olur?	48
Gusletmek ne zaman sünnet sayılır?	49
Gusül ne zaman müstehap olur?	49
TEYEMMÜM	50
Teyemmümün sıhhatinin şartları	50
Teyemmümü mübah kılan özüllere misaller	51
Teyemmümün Farzları	52
Teyemmümün sünnetleri	53
Teyemmümün yapılaş şekli	53
Teyemmümü bozan şeyler	53
Teyemmümle ilgili açıklamalar	53
MESTLER ÜZERİNE MESH	55
Mestler üzerine meshin cevazının delili	55
Meshin cevazının şartları	55
Meshin farzı ve sünneti	56
Mestler üzerine meshin müddeti	56
Mestler üzerine meshi bozan şeyler	56
SARGI ÜZERİNE MESHETMEK	57

İKİNCİ BÖLÜM

NAMAZ

NAMAZ (SALÂT)	61
Meşrûiyetinin delili	61
Namazın çeşitleri	62
Namazın farz oluşunun şartları	63
NAMAZ VAKİTLERİ	64
Namaz vakitleriyle ilgili açıklamalar	65
Namaz kılmanın caiz olmadığı vakitler	66
Nafile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler	66
EZAN VE KÂMET	68
Meşrû kılınmasının delili	68
Ezan ve kâmetin hükmü	68
Ezanın mendupları	69

Ezanda mekruh olan durumlar	70
NAMAZIN SIHHATİNİN ŞARTLARI	71
Namazın şartlarıyla ilgili açıklamalar	73
NAMAZIN RÜKÜNLERİ	74
Namazdan kendi ihtiyarı ile çıkmak (Hurûc bi Sun'îhi):	75
NAMAZIN VACİPLERİ	76
NAMAZIN SÜNNETLERİ	78
NAMAZIN MÜSTEHAPLARI	82
NAMAZI BOZAN ŞEYLER	83
Namazı Bozmayan Şeyler	85
NAMAZIN MEKRUHLARI	86
NAMAZDA MEKRUH OLMAYAN ŞEYLER	89
NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ	90
CEMAATLE NAMAZIN FAZİLETİ	93
Cemaatin hükmü	93
Cemaatle namaz kim için sünnettir?	94
Cemaatte bulunma gerekliliği ne zaman ortadan kalkar?	95
İmametın sıhhatinin şartları	96
İmamlık yapmada öncelik hakkı kimindir?	96
İmametın ve cemaatin mekruh olduğu yerler	97
Muktedin (imama uyan kişinin) yeri ve safların düzeni	97
İmama uymanın şartları	98
Muktedi imama ne zaman uyar ve ne zaman uymaz?	99
SÜTREYE DAİR HÜKÜMLER	100
Namaz kılanın önünden geçmekle ilgili hükümler	100
Namazı Kesmek Ne Zaman Vacip, Ne Zaman Caizdir?	101
VİTİR NAMAZI	102
SÜNNET NAMAZLAR	105
Müekked sünnet namazlar	105
Gayrı müekked sünnet namazlar	105
MENDUB NAMAZLAR VE GECELERİN İHYASI	107
NAMAZ CETVELİ	108
Oturarak Namaz Kılmak	108
Binek Üzerinde Namaz Kılmak	109
Gemide Namaz Kılmak	109
Tren ve Uçakta Namaz Kılmak	110
TERAVİH NAMAZI	111
YOLCU NAMAZI	113

Sefere niyetin sıhhatinin şartları	113
Kasr ne zaman başlar?	114
Kasr müddeti	114
Yolcunun mukime, mukimin yolcuya uyması	115
Vatanın kısımları ve hükümleri	115
Aslı vatan	115
İkâmet vatani	115
HASTANIN NAMAZI	116
VAKTİNDE EDA EDİLEMEYEN NAMAZLARIN KAZASI	118
Üç durumun birinden dolayı tertip düşer:	119
CEMAATLE FARZ NAMAZI İDRÂK ETMEK	120
NAMAZ VE ORUCUN FİDYESİ	122
SEHİV SECDESİ	124
Sehivin Tarifi	124
Meşrûiyetinin delili	124
Sehiv secdesinin hükümleri	125
Sehiv secdesini gerektiren sebepler	125
Sehiv secdesiyle ilgili açıklamalar	126
Sehiv secdesinin yapılışı	127
Sehiv secdesini yapmanın gerekliliği ne zaman ortadan kalkar?	127
Şüpheyle namazın bozulup bozulmadığı durumlar?	128
TİLÂVET SECDESİ	129
Tilâvet secdesinin hükümleri	129
Tilâvet secdesiyle ilgili açıklamalar	131
Tilâvet secdesinin yapılışı	132
CUMA NAMAZI	133
Meşrûiyetinin delili	133
Cuma namazının farz olmasının şartları	136
Cuma namazının sıhhatinin şartları	137
Hutbenin sünnetleri	138
Cuma namazıyla ilgili açıklamalar	138
BAYRAM NAMAZLARI	140
Meşrûiyetinin delili	140
Bayram namazlarıyla ilgili hükümler	140
Bayram namazları kime vaciptir?	140
Bayram namazlarının sıhhatinin şartları	141
Ramazan bayramının mendupları	141
Bayram namazlarının kılınışı	142
Kurban bayramının hükümleri	143
KÜSÛF VE HÜSÛF NAMAZLARI	144
İSTİSKA NAMAZI	145

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CENÂZELER

CENÂZELER	149
Ölü yıkanmadan önce ona ne yapılır?	150
Ölüyü yıkamanın hükmü	150
Ölüyü yıkayış şekli	151
Ölüyü Kefenlemeyle İlgili Hükümler	151
Kefenin Çeşitleri	152
Erkeğin kefenleniş şekli	152
Kadının kefenleniş şekli	153
CENAZE NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER	154
Cenaze namazının rükunleri	154
Cenaze namazının şartları:	154
Cenaze namazının sünnetleri	155
Cenaze namazı ile ilgili meseleler:	156
Cenaze namazının kılınış şekli	157
Cenazeyi taşıma ile ilgili hükümler	157
Ölüyü defnetmekle ilgili hükümler	158
Kabir ziyareti ile ilgili hükümler	159
ŞEHİTLE İLGİLİ HÜKÜMLER	160

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORUÇ

ORUÇ (SAVM)	165
Orucun farz olması	165
Ramazan orucu kimin üzerine farzdır?	166
Oruç tutmak kime farzdır?	166
Orucu edâ etmek ne zaman sahih olur?	166
Orucun çeşitleri	167
Oruca niyetin vakti	169
HİLÂLİ GÖRMEK (RU'YETİ-HİLÂL) NASIL SABİT OLUR?	170
Şek gününde oruç tutmanın hükmü	171
ORUCU BOZMAYAN ŞEYLER	172
KAZA İLE BERABER KEFFÂRET NE ZAMAN GEREKİR?	174
KEFFÂRETİ GEREKTİREN DURUMLAR	175
Keffâretin mahiyeti	175
ORUCU BOZUP SADECE KAZA GEREKTİREN ŞEYLER	176
Oruçluya Mekruh Olan Şeyler	177
Oruçluya Mekruh Olmayan Şeyler	177
Oruçluya Müstehap Olan Şeyler	177
Oruç Bozmayı Mübah Kılan Özürler	178

ADAĞI NE ZAMAN YERİNE GETİRMEK GEREKİR?	180
İTİKÂF	181
Meşruiyetinin delili	181
İtikâfin çeşitleri	181
İtikâfin müddeti	181
İtikâfı bozan şeyler	182
Mescidden çıkmayı mübah kılan özürler	182
İtikâf yapan kişiye mekruh olan şeyler	183
İtikâfin edepi	183
FİTİR SADAKASI (FİTRE)	184
Fıtır sadakası kim için vaciptir?	184
Aslı ihtiyaçlar	184
Fıtır sadakası ne zaman vacip olur?	185
Kişi kimlerin adına fitre verir?	185
Fıtır sadakasının miktarı	186
Fıtır sadakasının verileceği yerler	186

BEŞİNCİ BÖLÜM

ZEKÂT

ZEKÂT	189
Zekâtın farz olmasının şartları	190
Zekâtı ne zaman eda etmek gerekir?	192
Zekâtı ne zaman eda etmek sahih olur?	192
Altın ve gümüşün zekâtı	193
Ticâret mallarının zekâtı	193
Alacağın zekâtı	194
Zimâr mallarının (Ele geçmeyen şeylerin ve mülkiyeti ispatlanamayan alacakların) zekâtı	195
Zekâtın Verileceği Yerler	196
Kendilerine zekât verilmesi caiz olmayan kişiler	197

ALTINCI BÖLÜM

HACC

HACC	201
Haccın farz oluşunun şartları	202
Edasının vacip oluşunun şartları	202
Edasının sıhhatinin şartları	202
İhrâmın mikâtı	203
Haccın rükünleri	204
Haccın vacipleri	204
Haccın sünnetleri	205
Hacda yapılması caiz olmayan şeyler	205
Haccın eda ediliş şekli	206

KIRÂN HACCI	208
TEMETTÜ HACCI	209
UMRE	210
HACCIN MAHZURLARI (CİNÂYETLER) VE CEZALARI	211
Harem'e karşı yapılan mahzurlar	211
İhrâm'a karşı yapılan mahzurlar	211
HEDY	214
HZ. PEYGAMBER'İ (s.a.v) ZİYARET	216

YEDİNCİ BÖLÜM

KURBAN

KURBAN	219
Kurban kesmek kime vaciptir?	219
Kurban kesme vakti	220
Kurbanda nelerin kesilmesi caiz; nelerinki caiz değildir?	220
Kurbanların etlerinin ve derilerinin verilebileceği yerler	222
İNDEKİLER	223

Mütercimim Önsözü

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a, salât ve selâm onun elçisi, efendimiz Hz. Muhammed'e, âline ve ashabınadır.

İnsanın varlık gayesi olan Allah'a kulluk/ibadet hiç şüphesiz şerîat sahibinin istediği şekilde eda edildiğinde makbul ve muteber sayılacaktır. Bu vazifeyi ise fıkıh ilmi üstlenmiş, fıkıh âlimleri de bu uğurda büyük gayretler sarfetmiş, birçok eser telif etmişlerdir. Bu eserlerden kimisi ulemanın istifadesine yönelik hazırlanmışken diğer bir kısmı da halkın bütününe hedefleyip, kolay ve anlaşılır üsluplarıyla onlar için birer yol gösterici olma niteliğini taşımışlardır.

İşte Hindistan ulemasından Hadis ve Fıkıh mütehasısı Şefikurrahman en-Nedvî'nin "*el-Fıkhu'l-Müyesser*" isimli eseri de bu ikinci kategoride değerlendirilebilecek, Müslüman ferdin ibadetleri ile ilgili hükümleri Hanefî mezhebine göre kolay ve anlaşılır bir üslupla sunmak için kaleme alınmış bir eserdir.

Asıl ismi "*el-Fıkhu'l-Müyesser alâ Mezhebi'l-İmâmi'l-A'zam Ebî Hanîfet'n-Nu'mân*" olan elinizdeki eser belki bir ilmihâl olarak nitelendirilebilecek olmasına rağmen ilmihâl literatüründeki Akaid, otuz iki farz, peygamberler tarihi vb. bölümleri ihtiva etmemesi yönüyle klasik bir ilmihâl özelliğini taşımamaktadır. Temizlik, Namaz, Cenaze, Oruç, Hac, Zekât ve Kurban olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Müellifin önsözünde de göreceğiniz üzere kitabın üslûbu kolay anlaşılabilirlik esas alınarak hazırlanmış. Konular kolay anlaşılсын diye maddeler halinde sıralanmıştır. Tercümede de bu hususa dikkat edildi. Kitabın aslında bulunmayan ancak herhangi bir sebebe binaen bir açıklama gerektiğinde bunlar dipnotlarda zikredildi. Ayrıca kitapta geçen namaz vb. dualarında müellifin naklettiği bazı dualarla Türkiye'de Hanefî mezhebine mensup olanların okudukları dualar arasında bazı lafzî farklılıklar bulunduğundan bu duaların metin ve tercümelerinde Türkiye'de yaygın olan ve muteber kaynaklara dayanan dua metinleri esas alındı ki bunların sayısı da oldukça azdır. Ayrıca kitabın Arapça aslında bulunan bazı matbaa hataları

veya gözden kaçan yanlışlıklar tashih edilerek tercüme edilmiştir. Neticede halkımızın rahatlıkla istifade edebileceği bir kitap ortaya çıkmıştır. Şunu da hemen belirtelim ki kitap defalarca tashih için gözden geçirilmiştir. Ancak kıymetli okuyucularımızdan şayet gözümüzden kaçan bir hata ile karşılaşanlar olursa hatanın tashihi için tarafımıza bildirmeleri bizleri mesrur edecektir. Zira kusursuzluk Allah’a, ismet ise peygamberlere mahsustur...

Son olarak kitabın hazırlanmasında büyük katkıları olan Ömer Faruk Tokat, Salih Kartal, Mahmut Yurdakul’a, kitabı büyük bir titizlikle okuyup gözden geçiren ve ilmî değerlendirmelerini esirgemeyen M. Muhlis Turan, Melikşah Sezen, Burhaneddin Çağınacı, Ahmet Taşdoğan ve Seyyid Meşreb hocalarımıza teşekkürü bir borç bilirim.

Özellikle de bazı meselelerin tahkikinde gerek bizzat kendisiyle istişare ederek, gerekse eserlerinden yararlanarak istifade ettiğim değerli büyüğümüz Eubekir Sifil hocaefendiye de şükranlanımı sunarım.

Ülkemizde hayırlara vesile olması temennisi ile...

Gayret bizden Tefvik Allah’tan...

Serkan Ünal

24 Mayıs 2015

Sahn-ı Semân

Vezir Tekkesi-Eyûp/İstanbul

Yayıncının Önsözü

Hamd, insanı en güzel kıvamda yaratan, ona büyük nimetler bahşeden, iyi şeyleri ona mübah kılıp, onu haramlardan sakındıran ve ona bilmediklerini öğreten, ilmiyle amel eden fakihlerin dostu ve Kur'ân-ı Kerîm'de *"Onlardan her bir fırka içinden bir grup dinde derinleşmek için (savaşa gitmeyip geride) bulunmalı değil mi?"*¹ buyuran Allah'a mahsustur.

Salât ve selâm *"Allah hayrını dilediği kimseyi dinde fıkıh sahibi kılar"* diyerek dinde fıkıh/derin anlayış sahibi olmaya teşvik eden, O'nun güvenilir elçisi, müminlerin önderi Hz. Peygamber'e, onun âline, ashâbına ve kıyâmete kadar ihsan üzere onlara tabi olanlardır.

Kuşkusuz insanın meşgul olduğu şeylerin en hayırlısı helal ve haram hükümlerini öğrenmek, amellerin sahih olanını fâsid olanından ayırmaktır. İşte fıkıh ilmi bunları açıklama görevini omuzlamıştır. Bu alanda neredeyse sayılamayacak kadar çok kitap telif edilmiş, bunlardan bir kısmı uzunca, bir kısmı muhtasar olarak, bir kısmı da yalnızca gerekli bilgiler zikredilecek şekilde hazırlanmıştır.

İşte o kitaplardan biri de Leknev'deki âlimler konseyi Dâru'l-Ulûm'u Şerîat ve Usûlu'd-dîn fakültesi hadîs ve fıkıh hocalarından Şeyh Şefîkurrahmân en-Nedvî'ye âit, eşsiz taksimi, meseleleri kolay sunuşu, hükümlerdeki inceliği nedeniyle Hanefî fıkıhına âit başlangıç meselelerini özel bir şekilde öğrenme konusunda Hanefî fıkıhına âit yeni kitapların ilk üssü sayılabilecek olan *"el-Fıkhul-Müyesser"* isimli çalışmadır.

Bu kitap 1982 yılında çıktığı ilk günden bu zamana genel bir teveccüh ve kabul görmüş, Hindistan'da yedi kez basılmış, yine Pâkistan'da da çeşitli baskılan yapılmıştır. Hindistan, Pâkistan, Amerika ve İngiltere'de bulunan birçok dîni eğitim komisyonları ve dini kurumlar onu müfredât kitabı olarak belirlemiştir.

¹ Tevbe, 122.

Benim bu kitapta yapmış olduğum çalışmanın büyük bir kısmı Allah'ın kitabındaki ve elçisinin sünnetindeki naklî delilleri zikretmek ve metinde geçen hükümleri şer'î olarak ve lügat bakımından tarif etmek oldu. Aynı zamanda dipnotlarda metinde geçen bazı lafızların şerhini ve hadîs-i şerîflerin tahrîcini de zikrettim.

Kuşkusuz bu kitâbın Şâm diyarında da yeni şekliyle ortaya çıkması şer'î ilimlere yeni başlamış olan birçok talebenin heyecanlanmasına ve mutlu olmasına vesile olacaktır.

Allah'tan (c.c) bu kitabı okuyanı ondan istifade ettirmesini dilerim. O duaları işitip kabul edendir. Hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur.

Abdalmâcid el-Ğavri

**(Hindistan) Leknev Âlimler Konseyi Dâru'l-Ulûm Başkanı Büyük Allâme
Şeyh Seyyid Ebu'l-Hasen Alî el-Hasenî en-Nedvî'nin Takdîmi**

Hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selâm rasûllerin efendisi, nebîlerin sonuncusu Muhammed'e, onun âlinin ve ashâbının hepsine ve kıyamete kadar onlara ihsan ile tabi olanların üzerine olsun.

Kuşkusuz öğretim yöntemleri, eğitim müfredatları her zaman ve zeminde birçok etkene bağlıdır. Bazen bu tecrübeye dayalı, özel eğitim düşüncesi ve belirli hedefler üzerine kurulu, bazen de dinî, idârî ve iktisâdî şartlara bağlı olabilir. Bazen ise öğrencilerin yaşlarına, kişiliklerine, idrâk ve ihtiyaçlarına göre şekillenebilir. Yöntemlerin süre bakımından en üstünü, kalıcılık ve sürekliliğe en layık olanı ise bütün bu yönleri toplayan, bütün bu hedefleri karşılayanıdır.

Bu gerçek, on ikinci asrın yansından sonra İmâm Nizâmuddîn b. Kutbuddîn es-Sehâlu'kî el-Leknevî'ye (h. 1161) nisbetle “ed-Dersu'n-Nizâmî” olarak adlandırılmıştır. Bu yöntem, İslâm fethinden sonra bu kıtada şehirlerin, hükümetlerin, Müslüman Hint toplumunun ihtiyaçları ile birlikte ve Müslüman komşu ülkelerin de etkisiyle kendisine eklenip çıkarılarak, geliştirilip şekillendirilerek uygulanmış eski eğitim müfredatının olgunlaşmış son halidir. Bunda özellikle de bölge için öncü ve önder rolü olan, Hindistan'ı ders malzemeleriyle, (özellikle de Felsefe ilimlerinde) telif edilmiş kitaplarıyla, zekâda, ilmî araştırmalarda üstün, bu bölgeyi iktisâdî ve ilmî etkenlerden dolayı güven içinde tutan, eğitim metodunu, fazîletin, zekânın ve fetanetin ölçüsünü derin bir şekilde etkileyen hocalarıyla besleyen, ilmî ve fikrî bakımdan verimli bir arazi sayılabilecek (Şîlik öncesi) İrân'ın etkisi bulunmaktadır.

Bu med ve cezir, ekleme ve çıkarma çalışmaları “ed-Dersu'n-Nizâmî” oluşup belirli bir sınıra gelinceye dek devam etmiştir. İşte bu sınır, yönetim şeklinin, kanunla-

nn, resmî dilin değişmesi ve batı medeniyetinin ve kültürünün bu toprakları sömürmesinden dolayı bu müfredatın önceye nazaran geliştirilmeye ve şekillendirilmeye en çok ihtiyaç duyulduğu zaman olmuştur.

Bu müfredât Fars dili ve edebiyatının birkaç sene süren uzunca bir eğitimle öğrenilmesiyle başlar, sonrasında ise öğrenci bülûğ çağına iken Arapçanın kaidelerini, sarf, nahiv ve belâğatın temellerini, mantık ilmine dair öncelikli kitapların okunmasıyla devam ederdi. Sadece sarf ilminde okunması kararlaştırılmış olan kitapların sayısı yediye, nahivde ise beşe ulaşırdı. Mantıkta ise öğrencinin okumak için sorumlu tutulduğu kitapların sayısı en az dört ya da beştir. Bundan sonra öğrenci fıkıh kitaplarını okuma aşamasına geçer, bu vakitte ise bülûğ çağına gelmiş ya da bülûğ çağından kısa bir süreyi geride bırakmış olurdu. Herhangi bir sebepten dolayı eğitim hayatına geç başlayan ise bu eğitimi bitirdiğinde gençlik çağına ulaşmış olurdu. Böylelikle öğrenci bu müfredatta okunması kararlaştırılan *Kudûrî* ve *Şerhu'l-Vikâye* gibi fıkıh kitaplarının içerdiği fikhî ayrıntıları, ince meseleleri, az rastlanan varsayımları anlamakta zorluk çekmemiş olur, idrakinin alamayacağı problemlerle karşı karşıya bırakılmamış ya da vaktinden önce fıtratı ve hissiyatı harekete geçirilmemiş olurdu. Aksi takdirde öğretmen için de durum zor olur, belki de çekinmesi, öğrencinin yaşına, aklına riayet etmesi onu meseleleri açıklayıp izah etmekten alıkoymalıydı. Bu müfredatta çoğu zaman ve çoğu durumda öğrencinin yaşı ve idraki arasında bir köprü kurulmasını ya da ondan vazgeçilmesini gerektirecek bir boşluk bulunmazdı. Sonra Fars dili ve edebiyatı, sarf ve nahive ait derin kitaplar ve zihni açacak mantık kitaplarının öğretimindeki ilk aşamalar öğrencinin bu ince fikhî meseleleri kavraması, sindirip hazmetmesi için bir hazırlık teşkil ediyordu.

Ne zaman ki öğrencinin ömründe ve eğitim hayatında büyük yer kaplayan Fars dili ve edebiyatı gibi dersler kaldırıldı, sarf, nahiv ve mantığa dair kitapların sayısı azaltıldı, insanların aklına –ekonomik baskıların, batı eğitim sisteminin, hayatın gereksinimlerinin karşılanması, ekonomik alanda ve iş alanındaki rekabetin de tesiriyle- insanların akıllarına galebe çalan vakitten tasarruf etme düşüncesi, öğrencinin gayretinden tasarruf etme fikri, hayat mücadelesine girmek için fırsatların değerlendirilmesi arzusu dinî ilimleri talep eden öğrenciyi dinî ve fikhî kitapları erken yaşta –en geç- bülûğ çağına girerken tahsil etmek zorunda bırakmıştır. Bu çağ ise psikolojik, ahlâkî ve tıbbî bakımdan insan ömrünün en tehlikeli ve hassas dönemidir. Zira böyle bir dönemde öğrenci taharet konularının başından nikâh konularına kadar anlamakta güçlük çekeceği çeşitli meseleler, detaylar, ayrıntılarla karşılaşır. Bunları anlaşılabilecek bu durum onda vaktinden önce bazı algılarını ve

dürtülerini harekete geçirebilir. Belki de onun kişiliğinde veya düşünce yapısında hiç de memnun kalınmayacak ve sıkıntılardan güvende olunamayacak çatışmalara sebep olabilir.

Nedvetu'l-Ulemâ'ya bağlı Dâru'l-Ulûm'da çocuklar ve büluğ çağındaki gençlerin eğitim ve öğretimiyle meşgul olduğum zamanlarda zaman zaman bu düşünce aklıma geliyordu. Öğrencilerin yaşlarına, idraklerine, yaşadıkları ortam, doğdukları zamana uygun bir fıkıh kitabı ortaya koymak, -yeni bir yapılandırmaya gücüm yetmese bile- bazı değişiklikler yapmak fikri uyanıyordu. Meşguliyetimin, yolculuklarımın ve farklı birçok sorumluluğumun olmasına rağmen bu işe giriştim, azmettim. Çalışmamı, Hanefî fıkıhına dair kolay, son zamanlarda dinî medreselerimizde kabul ve revaç bulmuş bir kitap olan Allâme Hasen b. Ammâr eş-Şurunbilâî el-Hanefî el-Mısırî'nin *Nûru'l-İzâh* kitabının çerçevesine göre sınırlandırarak başlattım. Bu konuda Dâru'l-Ulûm hocalarından Nezru'l-Hafız en-Nedvî'den yardım istedim. Fakat diğer telif çalışmalarım ve yolculuklarım beni bu çalışmayı tamamlamaktan alıkoydu. Üstelik ona olan ihtiyacın ve onun ehemmiyetinin açık olmasına rağmen...

Ancak bu fikir hiçbir zaman benden ayrılmadı. Bunun mutlaka gerçekleştirilmesini düşündüğüm zaman ise bu işi Nedve hocalarından fıkıh ve hadîs ilmine ıttılai olan, kolay bir dil, basit bir üslupla çocuklara yönelik yazı yazmaya ve telif etmeye gücü yetecek birine yüklemeyi uygun gördüm. Bunun için de kıymetli kardeşim Şeyh Şefikurrahmân en-Nedvî'yi seçtim. Allah'ın tevfiği de çalışmayı tamamlama hususunda istediğim, arzuladığım, planladığım şekilde onun yoldaşı oldu ve bu işe çok kısa zamanda güzel bir şekilde girişti. Sonunda "*el-Fıkhü'l-Müeyesser*" olarak isimlendirdiğim bu kitabı ortaya koydu. Çalışmasında birçok özelliğinden dolayı genellikle *Nûru'l-İzâh* isimli kitabı esas aldı. Her konuya, öğrenci onun İslâm şerâatindeki ve fıkıh babları arasındaki konumunu, Allah (c.c) ve Rasûlü (s.a.v) katındaki derecesini bilsin ve onda iman ve hesaba çekilme duygusu yerleşsin diye bir Kur'ân âyeti ve hadîs-i şerîf ile başlamayı prensip edindi. Sonra da fikhî terimlerin lugat anlamlarını ve şer'î bakımdan tariflerini ve açıklamalarını zikretmeye özen gösterdi. Öğrencilerin yaşlarına ve idraklerine uymayan meseleleri zikretmekten kaçındı. Zira, küçüklere yönelik yeni bir kitabın yazılmasından da maksat budur. Aynı şekilde fikhî ihtilafları ele almaktan da sakındı; müftâ bih yani fetvada esas kabul edilen görüşleri zikretmeyi prensip edindi. Karışıklığa neden olabilecek her şeyden sakındı. Zamirler yerine açık isimleri zikretti. Konuları çağdaş eğitim kitaplarındaki yöntemle göre kısımlandırdı. Açık ve kolay bir dil kullanmayı tercih etti. Tren ve uçakta namaz kılmak gibi önceki âlimlerin yaşadığı asırlarda ortaya çık-

mamış, fakat bu asırda ihtiyaç duyulan bazı meseleleri ekledi. Dirhem, miskâl, sâ' gibi eski ağırlık birimlerini yeni birimlere uyarladı.

Neticede okuyucunun elindeki *el-Fıkhu'l-Müyesser* isimli kitabı gençlere fıkhı tanıtmada konusunda ve temellerini kavrama hususunda kolay bir kitap oldu. Böylece çocukların dinî kütüphanelerinde ve okul kütüphanelerinde bir boşluğu doldurmuş oldu. Medrese sorumlularının, eğitim sistemi üzerinde çalışanların, psikoloji ile ilgilenen ve küçük öğrencilerin kültürlerinin dinî ve terbiyevî bakımdan yaşlanma ve idraklerine uygun bir şekilde, çağın yapısına ve olağan gelişmesiyle uyusharak oluşmasına özen gösterenlerin hissettiği, medreselerimizin ihtiyaçlarından bir ihtiyacı gidermiş oldu.

Son olarak kıymetli müellife bu gayretinden ötürü teşekkür eder, bu kitabı da Nedvetu'l-Ulemâ ile olan sıkı bağım ve genel olarak da dinî medreselerle olan irtibatımdan dolayı Arap dili ve edebiyatı, dilbilgisi ve kompozisyon alanlarında hizmet veren Dâru'l-Ulûm hocalarının gayretlerine eklenmiş bir hediye olarak sunar ve umanm ki fikhî ve dinî ders kitaplarının arasında yerini alması için dinî medreseler bu çalışmayı güzel bir şekilde kabul eder ve eğitim müfredatında ona bir yer açar. Zira hikmet müminin yitik malıdır. Onu nerede bulsa alır ve o bunda en çok hak sahibidir.

Her işin başında da sonunda da hamd Allah'a mahsustur. Allah seçtiği elçisine salât ve selâm etsin!

Ebu'l-Hasen Alî el-Hasenî en-Nedvî

6 Cemâzıyelâhlra 1402

Kelân Rayi Berîlî Tekkesi

Müellfin Önsözü

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Salât ve selâm peygamberlerin efendisi Muhammed'e, O'nun bütün âl ve ashâbının üzerine olsun.

Bu kitap, İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin (Allah ona çokça rahmet etsin ve onu nzasıyla kuşatsın) mezhebine göre hazırlanmış, temizlik, namaz, oruç, zekât, hac ve kurban bölümlerinden oluşan fikhî hükümlerle ilgili muhtasar bir kitaptır.

Bu eseri telif ederken çalışmam şu minval üzere oldu: Mısırlı haneî âlimlerinden Şeyh Hasen b. Ammâr eş-Şurunbilâli'ye ait "Nûru'l-Îzâh" isimli kitabının metoduna benzer bir metotla hükümleri topladım. Hüküm almada genellikle ona, ardından diğer haneî fıkhnına ait kitaplara dayandım. Ancak bu hükümleri mübtedî talebelerin seviyelerine uygun şekilde arzettim. Onların hükümleri iyice anlayıp özümsemeleri için kolay bir ibare ve akıcı bir üslupla bu hükümleri zikrettim. Kitabın konularından her konunun başına gücüm yettiğince mevzunun önemini ve faziletini açıklamak için konuyla ilgili birer âyet ve hadis koydum.

Kitabın mübtedî talebelerin seviyesine hitab etmesi için gayret sarf ettim. Öyle ki onlar yaş ve kültür bakımından daha başlangıçtadırlar. Dolayısıyla anlaşılması zor meseleleri ve yeni yetişen öğrencinin tasavvur etmesi zor olan görüşleri zikretmekten kaçındığım gibi başlangıçtaki talebenin zihni karışmasını diye mezheplerin farklı görüşlerine ve kavillerine ancak nadiren yer verdim.

Burada bu büyük işi bana tevdi etmekle beni mutlu eden, bu konuda sağlam bir metoda beni yönlendiren ve kitaba yapmış olduğu takdimle beni şereflendiren kıymetli üstadımız, mürebbimiz Ebû'l-Hasen Ali el-Hasenî en-Nedvî'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Giriştiğim bu işte başarılı olduysam üstünlük ona aittir. Şairin dediği gibi:

“Bizler hedefi tutturan oklar gibiydik.

Ama aslında isabet eden okların atıcısıdır.”

Aynı şekilde bu kitabın ortaya çıkmasında çeşitli aşamalarda bana yardımcı olan hocalarıma, arkadaşlarıma, öğrenci kardeşlerime ve özellikle de kitabı gözden geçirme lütfunda bulunan, yönlendirmeleri ve kitabın kıymetini artıran isabetli görüşleriyle beni destekleyen Dâru'l-ulûm müftüsü kıymetli üstadım Şeyh Muhammed Zuhûr en-Nedvî'ye, yine Üstadım, meşhur İslâmî yazar Saîd el-A'zamî en-Nedvî'ye, Şeyh Burhanuddin es-Senbehelî'ye ve Üstad Ziya Hasen en-Nedvî'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Hepsinden önce ve sonra Allah'a hamdedip şükrediyorum. Çünkü iyi işler onun fazlı ve tevfiği sayesinde tamamlanır. Değerli okuyuculardan, bir eksiklik veya yanlış ifade kullanımına rastlayan olursa bir sonraki baskıda tashih etmem için tarafıma bildirmelerini rica ederim. Allah'tan beni doğruya ulaştırmasını ve ahirette beni onunla faydalandırmasını dilerim.

Şefikurrahman en-Nedvî

Dâru'l-Ulûm Nedvetu'l-Ulema Leknev Hindistan

12 Cemaziyelahir 1402

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHARET

TAHÂRET

Tahâret sözlükte: İster maddi olsun –çeşitli pislikler gibi- ister manevi olsun – birtakım kusurlar gibi- kirlerden temizlenmeye ve kurtulmaya denir.

Arapçada “Su ile tahâret etti” denilir; yani kirlerden temizlendiği kastedilir. Yine “Kişi hasetten (kıskançlıktan) tahâret etti” denildiğinde de onun kıskançlıktan kurtulup temizlendiği kastedilir.

Tahâret şer’î olarak iki kısma ayrılır:

1. Hadesten tahâret. Hükmi tahâret diye de isimlendirilir.
2. Necâsetten tahâret. Hakikî tahâret olarak da isimlendirilir.

Hadesten tahâret abdest, gusül ile ya da suyu kullanmak mümkün olmadığında teyemmüm ile gerçekleşir.

Necâsetten tahâret ise, hâlis/saf su, temiz toprak, taş ile ya da tabaklamak suretiyle yapılan temizleme yollarından biriyle pisliğin ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşir.

Tahâretin hikmeti

Bilindiği üzere, Allah Teâlâ insanı yarattı, onu seçkin ve şerefli kıldı. Ona hıfzeden bir akıl, keskin bir görüş ve zevk verdi. Onda nezafet ve iffete meyil meydana getirdi. O halde insana temizliği emretmesi ve insanı ona teşvik etmesi elbette Allah’ın insanı yüce tutmasındandır.

Tahâretin meşrûiyyetinin Kur’ân ve sünnetten delîli

Tahâretin meşruluğuna Kur’ân’dan delil Allah Teâlâ’nın:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾

“Muhakkak ki Allah çokça tevbe edenleri ve çokça temizlenenleri sever!” âyetidir.¹

¹ Bakara, 222.

Sünnetten deñil ise Allah Rasûlü'nün (s.a.v): “Temizlik imanın yarısıdır.”¹ ve “Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise temizliktir.”² hadîs-i şerîfleridir. Tahâret ibadetlerin temelidir. Namaz da ancak tahâretle sahih olur.

Kendileriyle tahâret yapılabllen sular

Tahâret mutlak suyla gerçekleşir.

Mutlak su: Kendisine necâsetin kaşmadığı ve özelliğini bozacak herhangi bir şeyin galip gelmediğı, doğal özelliklerini koruyan sudur. Aşağıda zikredilen su çeşitleri “mutlak su” sayılır:

1. Yağmur suyu.
2. Nehir suyu.
3. Kuyu suyu.
4. Göze suyu.
5. Deniz suyu.
6. Kar suyu.
7. Dolu suyu.

Suların kısımları ve hükümleri

Sular, kendileriyle temizliğin elde edilip edilmemesi yönüyle beş kısma ayrılır:

1. **Temiz ve temizleyici olup mekruh olmayan sular:** Mutlak su temizdir ve kendisiyle temizlik yapılabilir.
2. **Temiz ve temizleyici olup mekruh olan sular:** Kendisinden kedi, tavuk, yırtıcı kuş ve yılan gibi hayvanların içmiş olduğu sudur. Mutlak su varken bu su ile abdest almak ve gusletmek tenzihen mekruhtur. Bu sudan başkası bulunmadığı zaman kullanılması mekruh değildir.
3. **Temiz ancak temizleyici olduğunda şüphe bulunan sular:** Kendisinden eşek veya katının içtiğı sudur. Bu suyun temiz olduğunda şüphe yoktur. Ancak şüphe bunun ile abdest almanın sahih olup olmadığındadır. Eğer kişi bu sudan

¹ Ahmed b. Hanbel, V, 342, 343, 344; Müslim, 223; Tirmizî, 3517; Nesâî, V, 5-6.

² Ahmed b. Hanbel, III, 340; Tirmizî, 4; Beyhakî, Şuabu'l-İmân, 2711; Feyzû'l-Kadîr, V, 526; et-Terğîb ve't-Terhîb, 538.

başka bir su bulamazsa bunun ile abdest alır ve bir de teyemmüm eder. Kişi iste-diği takdirde abdesti teyemmümden önce alabilir veya teyemmümü abdestten önce yapabilir.

4. Temiz olan, temizleyici olmayan sular: Bu, “mâ-ı müsta’mel” yani kulla-nılmış sudur. Bu su temizdir¹ fakat temizleyici değildir, bu suyla abdest almak sahih değildir.

Mâ-ı müsta’mel: Abdestsizlik halinin giderilmesi için ya da sevap niyetiyle abdest üzerine abdest almak gibi ibadet amacıyla alınan abdest veya gusûlde kullanılan sudur.

Abdestli bir kişi serinlemek ya da abdest almayı öğretmek için abdest alırsa bu su mâ-ı müsta’mel sayılmaz.

Şayet abdesti olmayan bir kişi serinlemek ya da abdesti öğretmek için abdest alırsa bu su mâ-ı müsta’mel sayılır.²

Su, abdest veya gusûl alan kişinin vücudundan ayrılmasıyla mâ-ı müsta’mel hükmüne geçer.

5. Necis (pis) olan sular: Eseri ortaya çıksın veya çıkmasın kendisine necâsetin bulaştığı durgun ve az sudur.

Necâsetin eseri suda belirdiğinde su ister çok, ister az ve gerek durgun, gerek akıcı olsun bu su necis sayılır.

Büyük bir havuzdaki suyun bir tarafının hareket etmesiyle diğer tarafı hareket etmiyorsa bu “çok su” sayılır.

Havuzun uzunluğu on zirâ ve eni de on zirâ olup³ derinliği de havuzdan el ile su alındığında yer görünmeyecek şekildeyse bu suyun çok olduğuna hükmedilir.

“Az su” ise bu miktardan daha az olandır.

Necis olan suyun hükmüne gelince; onunla temizlik mümkün değildir. Aksine bu su başka bir şeye karıştığında, o şey de aynı şekilde necis olur.

¹ Yani elbiseye vs. isabet ettiğinde necis olarak kabul edilmez (Çev.).

² Çünkü abdestsiz kişi abdest aldığı anda niyet etsin ya da etmesin hades (abdestsizlik) hali ortadan kalkar.

³ 10 x 10 zirâ takriben 25m” dir. (Çev.)

Yine bir ağaç veya meyveden çıkan suyla da abdest almak sahih olmaz. Bu su sıkılmaksızın ister kendiliğinden çıksın isterse ağacın veya meyvenin sıkılmasıyla çıksın durum değişmez.

Çorba ya da çeşitli içecekler gibi pişirilerek tabiatı¹ kaybolan suyla da temizlik yapılamaz.

Kendisine temiz bir şey karışan suyun hükmü

Suya sabun, un ve zâferan gibi temiz bir şey karıştığında karışan şey suya galip gelmiyorsa bu su temizdir ve bununla temizlik yapılabilir. Eğer suyun inceliğini ve akıcılığını bozarak suya galip gelirse bu su temiz sayılır ancak bununla abdest almak sahih olmaz.

Fazla beklemesinden dolayı suyun rengi, tadı ve kokusu değişse bile bu su temiz sayılır ve bununla temizlik yapılabilir.

Suya, yosun, ağaç yaprağı ve meyve gibi çoğu zaman sudan ayrılmayan bir şey karıştığında bu su temiz sayılır ve bununla temizlik yapılabilir.

Suya, süt gibi iki vasfı² bulunan sıvı bir şey karıştığında, şayet suda o sıvının bir vasfı ortaya çıkıyorsa suyun tabii özelliğini kaybettiğine hükmedilir. Bununla abdest almak caiz değildir.

Suya, sirke gibi üç vasfı bulunan sıvı bir şey karıştığı zaman suda onun üç vasfından ikisi beliriye su doğal özelliğini kaybeder. Bu suyla da abdest almak caiz değildir.

Şayet suya mâ-i müsta'mel³ ve kokusu kesilmiş gül suyu⁴ gibi herhangi bir vasfı olmayan sıvı bir şey karışırsa o suda galebe⁵ ölçüyle takdir edilir. Eğer mâ-ı müsta'melden iki rıtı⁶, bir ntl halis suyla karışırsa bu suyla abdest almak caiz değildir.

Eğer bir rıtıl mâ-ı müsta'mel iki ntl halis suyla karışırsa bu suyla abdest almak caiz olur.

¹ Suyun tabiatı onun inceliği, akıcılığı ve susuzluğu gidermesidir.

² Sütte renk ve tat vardır, koku yoktur.

³ Mâ-ı müsta'mel temizdir, onunla necâset giderilebilir ancak hükmî taharet (abdest veya gusül) gerçekleştirilemez.

⁴ Gül suyu da aynı şekilde temizdir, onunla necâset giderilebilir ancak hükmî taharet gerçekleştirilemez.

⁵ Galebeden kastedilen mana suyun diğer sıvı karşısında doğal özelliğini kaybetmesidir. (Çev.)

⁶ "Rıtı" yaklaşık 450 gr. ile üç rıtı arasında bölgele göre değişen bir ölçü birimidir. (Çev.)

Artıkların hükümleri

Artık su: İnsan veya hayvanın içtiği sudan kapta geri kalan kısmına denir. Kendisinden içen canlının farklılığına göre artık sular hakkında farklı hükümler söz konusu olmaktadır:

1. İnsan artığı temizdir ve ağzında bir necâset eseri yoksa ister müslüman ister kâfir; ister temiz ister cünûp olsun o kişinin artığıyla temizlik yapılabilir. Yine atın artığı temizdir ve kerâhetsiz olarak onunla temizlik yapılabilir. Aynı şekilde deve, sığır, koyun gibi eti yenen hayvanın artığı da temizdir. Bu su ile kerahetsiz olarak temizlik yapılabilir.

2. Kedinin artığı temizdir. Ancak mutlak su bulunduğu anda ağzında necâset eseri görülme bile bu su ile abdest almak tenzihen mekruhtur. Yine şahin, çaylak gibi yırtıcı kuşların artığı temiz¹, fakat bununla abdest almak mekruhtur. Fare gibi evlerde bulunabilen hayvanların da artığı temiz ancak bununla da abdest almak mekruhtur.

3. Katır ve eşek artığının temiz olduğunda şüphe yoktur. Ancak şüphe, bu su ile abdest almanın sahih olup olmadığı hususundadır. Eğer kişi bu sudan başka bir su bulamazsa bunun ile abdest alır ve bir de teyemmüm eder. Sonra da namazını kılar.

4. Domuzun artığı necistir. Onunla temizlik yapılamaz. Köpek artığı da böyledir. Aslan, kaplan, kurt gibi yırtıcı hayvanların da artığı necistir. Bu hayvanların artıklarıyla temizlik yapılamaz.

Artığı temiz olan hayvanın teri temiz, artığı necis olanın teri ise necistir.

Kuyu sularının hükümleri

Kuyuya kan veya içki damlası gibi -az bile olsa- bir necâset düştüğünde kuyudaki suyun çıkarılması gerekir.

Kuyuya domuz gibi bizzat kendisi necis olan bir hayvan düştüğü zaman da kuyudaki suyun çıkarılması gerekir. Domuzun kuyuda ölmesi veya diri olarak çıkması hükmü değiştirmez. Ağzı suya değsin ya da değmesin durum aynıdır.

Bizzat kendisi necis olmayıp artığı necis olan bir hayvan kuyuya düştüğünde de kuyudaki suyun çıkarılması gerekir.

¹ Bu durum ağzında necâset olmadığı zaman geçerlidir; ağzında necâsetin eseri varsa su necis sayılır.

Kuyuya bir insan düşer ve bedeninde necâset olmadığı halde diri olarak kuyudan çıkarsa su necis olmaz.

Yine kuyuya katır, eşek, şahin, çaylak düşer ve bedeninde necâset olmadan ağzı da suya değmeden diri olarak kuyudan çıkarsa su necis olmaz.

Kuyuya düşen hayvanın salyası suya değerse o su o hayvanın artığı hükmünde sayılır.

Tahtakurusu, sinek, eşek ansı ve akrep gibi akıcı kanı olmayan bir hayvan kuyuda öldüğünde su necis olmaz.

Yine balık, kurbağa ve yengeç gibi suda doğan ve yaşayan bir hayvan kuyuda ölürse bu su necis olmaz.

Kuyuda insan, köpek veya koyun gibi büyük bir canlı ölse ve şişmeden önce hemen çıkarılsa bile bu su necis sayılır. Bu durumda kuyudaki suyun çıkarılması gerekir.

Kuyudaki suyun tamamının çıkarılması gerektiği bütün bu durumlarda, suyun hepsini çıkarmak mümkün değilse orta büyüklükteki bir kovayla iki yüz kova su çıkarmak yeterlidir.

Kuyuda kedi veya tavuk gibi bir hayvan ölürse kırk kova su çıkarmak yeterli olur.

Serçe ve fare gibi bir hayvan kuyuda ölürse yirmi kova çıkarmak yeterlidir.

Gerekli miktarda su çıkarıldığında kuyu temiz sayılır. Aynı şekilde kovanın ipi, kova ve suyu çıkaran şahsın eli de temiz sayılır.

Kuyu, kendisine at, eşek, katır, deve, koyun, geyik, inek ve manda gibi hayvanların dışkısının düşmesiyle necis olmaz. Ancak su çekildiğinde kovaya her seferinde pislik gelecek derecede çok olursa o zaman kuyu necis sayılır.

Kuyuya güvercin ve serçe gübresi düştüğü zaman da su necis olmaz.

Kuyuda bir hayvan ölüp şişerse, ne zaman düştüğü bilinmediği takdirde üç gün ve üç gece öncesinden itibaren kuyunun necis olduğuna hükmedilir. Eğer o kuyudan abdest alınmışsa o günlerin namazları kaza edilir. Bu müddet zarfında kişi guslemeden veya elbisesini yıkarken o kuyunun suyunu kullanmışsa yeniden gusleder ve elbisesini yıkar.

Kuyuda ölü bir hayvan şişmeden bulunduğu ne zaman düştüğü bilinmiyorsa yalnızca bir gün ve bir gece öncesinden itibaren kuyunun pis olduğuna hükmedilir. Sadece bir gün ve bir gecenin namazları kaza edilir.

TUVÂLET ÂDÂBI

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ben ancak sizin babanız durumundayım, si-ze (bilmediklerinizi) öğretiyorum. Biriniz ihtiyacını gidereceği zaman kibleyi önüne veya arkasına almasın. Temizliğini de sağ eliyle yapmasın.” “Peygamber (s.a.v) temizliğin üç adet taşla yapılmasını emreder, tezekle ve kemikle temizlenmeyi yasaklardı.”¹

Küçük veya büyük tuvalet ihtiyacını gidermeyi isteyen kişinin aşağıdaki edep-lere riayet etmesi gerekir:

1. Kendisini hiçbir kimsenin görmeyeceği, kendisinden çıkan şeyin sesinin duyulmayacağı ve kokusunun da insanlara ulaşmayacağı şekilde onlardan uzaklaşması.

2. İhtiyacını gidermek için idrar damlalan sıçramasın diye alçak, sakın bir yer seçmesi.

3. Tuvalet girmeden önce:

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْحُبْثِ وَالْحَبَائِثِ

“Eûzu billâhi mine'l-hubsi ve'l-habâis”

“Pis ve zararlı şeylerin şerrinden Allah’a sığınırım.” demesi.² Çöl gibi açık arazi-de ihtiyacını gideren kişinin avret mahallini açmadan önce elbisesini sıvayacağı zaman istiâze etmesi.

4. Tuvalet sol ayağıyla girmesi ve oradan sağ ayağıyla çıkması.
5. Sol ayağına dayanarak oturması. Zira çıkan şey bu şekilde daha kolay çıkar.
6. Kazây-ı hâcet ve istincâ zamanında başını kapatması.
7. Zarar verebileceği yer haşerelerinden bir şey bulunabileceğinden dolayı hayvan yuvasına veya deliğine bevletmemesi.

¹ Ebu Davud, 8; İbn Mace 313.

² Buhârî, 142; Müslim 375.

8. Yola ve kabire büyük veya küçük tuvaletini yapmaması.
9. İnsanların oturduğu gölgelik yerlerde küçük veya büyük ihtiyacını gidermemesi.
10. İnsanların toplanıp konuştukları yerlerde küçük veya büyük ihtiyacını gidermemesi.
11. Meyveli ağaçların altında küçük veya büyük ihtiyacını gidermemesi.
12. İhtiyacını gideren kişinin özürsüz olarak konuşması mekruhtur. Ancak, kör bir insanı bir çukura düşmek üzereyken gören kimsenin konuşup onu ikaz etmesi gibi durumlar müstesnadır.
13. Kazây-ı hâcet ve istinca esnasında Kur'ân okuması veya herhangi bir zikir yapması mekruhtur.¹
14. Tuvalette olsun açık arazide olsun kibleyi karşısına veya arkasına alması tahrimen mekruhtur.
15. Durgun, az suya küçük veya büyük abdest yapmak tahrimen mekruhtur.
16. Akıcı suya veya durgun çok suya küçük veya büyük abdest yapmak tenzihen mekruhtur.
17. Gusledilen yere bevletmek mekruhtur.
18. Kuyu, nehir veya havuz yakınlarına küçük veya büyük abdest yapmak mekruhtur.
19. Kapalı olmayan yerde istincâ için avret mahallini açmak mekruhtur.
20. Özürsüz olarak sağ el ile istincâ etmek mekruhtur.
21. İdrar damlaları kişinin bedenine veya elbisesine sıçrayabileceğinden özürsüz olarak ayakta bevletmek mekruhtur.
22. Kişinin ihtiyacını giderdikten sonra tuvaletten sağ ayağıyla çıkıp:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي

“Elhamdu lillâhi”İlezi ezhebe anni’l-ezâ ve âfânî”

“Bana eza veren şeyi benden giderip bana afiyet veren Allah’a hamdolsun!” demesi.

¹ Mekruh ibaresi mutlak olarak (tenzihî mi yoksa tahrimî mi belirtilmeden) kullanıldığında bununla kastedilen mekruh çeşidi tahrimidir. Tahrimî mekruh harama daha yakındır. Bkz. Vehbe Zuhayli, *el-Fıkhul-İslâmî ve Edilletuhu*, 1/53. (Çev.)

İSTİNCÂNIN HÜKÜMLERİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا اللَّهَ مُحِبًّا الْمُطَهَّرِينَ ﴾

“Orada çokça temizlenmeyi seven insanlar vardır. Allah çokça temizlenenleri sever!”¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bevlden sakının; çünkü kabir azabının çoğu bu sebeptendir.”²

İstincâdan önce idrar kalıntısını iyice gidermek gerekir.

İstibrâ: Avret mahallindeki büyük veya küçük abdest kalıntılarından hiçbir şeyin kalmadığı kanaatine varılacak şekilde giderilmesidir. Ayakta durmak, yürümek, ayaklarını hareket ettirmek, öksürmek ya da kişinin bunların dışında adet edindiği belirli bir şeyi yapmasıyla gerçekleştirilir.

İstincâya³ gelince bu konudaki açıklama şöyledir:

Necâset, çıkış yerini aştığında bir dirhem⁴ miktarından daha çok olursa su ile yıkanarak giderilmesi farz olur. Bu miktardaki necasetle namaz kılmak caiz olmaz.

Necâset çıkış yerini aştığında bir dirhem miktarında olursa su ile giderilmesi vacip olur.

Eğer necâset çıkış yerini aşmazsa istincâ yapmak sünnettir.

¹ Tevbe, 108.

² Dârakutnî, I, 128.

³ İstincâ: Kazay-ı hacetten sonra necasetin çıktığı yerin ister su, ister taş, isterse başka bir şeyle olsun bevl ve kaba pislikten temizlenmesidir. Ezadan kurtulmak manasına gelen “necâ” , yerden yükselmek manasına gelen “necve” , arkadan çıkan şey manasına gelen “necv” kelimelerinden türetildiği söylenmiştir. Şer’an bu şekilde isimlendirilmiştir. Çünkü istincâ yapan kişi ezadan kurtulmayı istemiş olur, onun izalesi için çalışır ve benzeri durumlarda böyle yapmak için çoğunlukla yüksek bir yerin arkasına gizlenir.

⁴ Bir dirhem yaklaşık üç grama tekabül etmektedir.

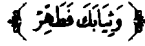
Bir dirhem miktanna ulaşmadığı müddetçe suyla yetinilebileceği gibi taş ve benzeri şeyle de yetinmek caizdir. Ancak su ile yıkamak daha iyidir. Efdal olan önce taş veya benzeri bir şeyle silinmesi sonra suyla yıkanmasıdır. Çünkü böyle yapmak temizliği elde etmek için daha uygundur.

Üç adet taşla istincâ yapılması müstehaptır. Temizlik gerçekleştirilebileceği takdirde iki veya bir taşla da yetinmek caizdir.

Taşla temizlik bittikten sonra kişi önce elini yıkar, sonra su ile avret mahallini yıkar. Koku kesilinceye kadar güzelce temizlenir. İstincâ bitince ellerini yıkar ve koku gidinceye kadar güzelce ovalar.

NECÂSETİN KISIMLARI VE HÜKÜMLERİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

“Elbiseni de temiz tut!”¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Allah taharetsiz kılınan namazı kabul etmez.”²

Necâset: Bedenin, elbisenin ve mekânın, şeriatın pis kabul ettiği ve kendisinden temizlenilmesini emrettiği bir durumda olmasıdır.

Necâset iki kısma ayrılır:

1. Hükmi necâset.
2. Hakikî necâset.

1. **Hükmi necâset:** İnsanın namaz kılmasının caiz olmayacağı bir durum üzere olmasıdır. Hükmi necâset aynı şekilde “hades” olarak da isimlendirilir. Hades iki kısma ayrılır:

a. **Büyük hades:** Kişinin gusletmek zorunda olduğu durumdur. Bu durumda namaz kılmak caiz olmaz. Yine bu haldeyken Kur’ân-ı Kerim tilâveti de caiz değildir.

b. **Küçük hades:** Kişinin abdest almak zorunda olduğu haldir. Bu haldeyken namaz kılmak caiz değildir. Ancak dudaktan (mushafa dokunmaksızın) Kur’ân-ı Kerim tilaveti caizdir.

2. **Hakiki necâset:** Kişiyi isabet ettiğinde gidermesi ve ondan temizlenmesi gereken pisliktir. Hakiki necâset de aynı şekilde iki kısma ayrılır:

¹ Müddessir, 4.

² Ahmed b. Hanbel, II, 57; Müslim 224; Tirmizî 1.

a. Kaba necâset (necâset-i ğalîza): Necis olduğu kendisinde şüphe bulunmayan bir delille sabit olan necâset türüdür.

Kaba necâsetlere örnek:

- Akıtılmış kan,
- İçki,
- Ölü eti ve derisi,
- Eti yenmeyen hayvanın idran,
- Köpeğin dışkısı,
- Yırtıcı hayvanların dışkıları ve salyaları,
- Tavuk ve kaz gübreleri,
- İnsan bedeninden çıkmasıyla abdesti bozan her şey.

Kaba necâsetin hükmü

Kaba necâset bir dirhem miktan olduğunda temizlenme zorunluluğu ortadan kalkar. Eğer bir dirhem miktanndan fazla olursa su ile veya onu giderecek bir şeyle yıkanması farz olur. Kaba necâset temizlenmeden namaz kılmak caiz değildir.

b. Hafif necâset (necâset-i hafife): Temiz olduğuna delâlet eden başka bir delilin varlığından dolayı necis olduğuna kesin olarak hükmedilemeyen necâsettir.

Hafif necâsetin misalleri

- Atın idrarı,
- Deve, sığır, koyun gibi eti yenen hayvanların idrarı,
- Eti yenmeyen kuşların gübreleri.

Hafif necâsetin hükmü

Çok olmadığı müddetçe hafif necâsetin temizlenme zorunluluğu ortadan kalkar. Necâsetin çokluğu ise elbisenin veya bedeninin, dörtte birine göre takdir edilir.

Aynı şekilde idrar sıçrantılarının büyüklüğü iğne ucu gibi olduğunda bunların da temizlenme zarureti ortadan kalkar.

Uyuyan kişinin teri veya ayağının ıslaklığı nedeniyle necis bir elbise veya necis bir yatak ısladığında necâset eseri bedende veya ayakta belirmişse beden ve ayağın necis olduğuna hükmedilir. Eğer ayakta veya bedende necâsetin eseri ortaya çıkmamışsa necis sayılmazlar.

Islak bir elbise, kuru, necis bir yere serildiğinde bu ıslak elbiseden dolayı yer ıslanır ve elbisede de necâsetin eseri görünmezse bu elbise necis sayılmaz.

Sıkıldığında kendisinden su çıkmayacak şekilde yaş ve necis bir elbise içine temiz kuru bir elbise dörölürse yine bu temiz elbise necis sayılmaz.

Rüzgâr bir necâseti hareket ettirir ve necâset de bir elbiseye isabet edip elbise eseri ortaya çıkarsa elbise necis olur.

Elbise de necâsetin eseri görünmedikçe o elbise necis sayılmaz.

Necâset nasıl giderilir?

Necâset kan veya büyük abdest kalıntısı gibi görünen bir şeye temizlik bizzat o pisliği suyla yıkayarak gidermekle yerine getirilmiş olur. Necâsetin kendisi ister bir kere yıkamakla ister daha fazla yıkamakla giderilsin durum aynıdır.

Giderilmesi zor olduğu takdirde renk ve koku kalıntıları gibi elbisede kalan necâset izleri elbisenin temiz olduğuna hükmetmeye engel değildir.

İdrar sıçrıntılan gibi görünmeyen necâset kalıntılarında ise elbiseyi üç kere yıkayarak ve her defasında yeni su kullanıp damlalar kesilinceye kadar sıkmak suretiyle temizlik elde edilmiş olur.

Hakiki necâset, bedenden ve elbiseden su, sirke ve gül suyu gibi kendisiyle pisliğin giderilmesi mümkün olan bir sıvıyla ortadan kaldırılabılır. Ancak sirke ve gül suyu ile abdest almak caiz değildir.

Ayakkabı ve mestler yıkanmak suretiyle temiz olur. Yine ayakkabıda necâsetin belirli bir kalıntısı varsa necâset yaş veya kuru olsun ayakkabı temiz bir toprağa sürölerek temizlenmiş sayılır.

Kılıç, bıçak, ayna ve yağlı kaplar silinmekle temizlenmiş olurlar.

Toprak kuruyup necâsetin eseri kendisinden gittiğinde temiz olur. Bu toprak üzerinde namaz kılmak caizdir fakat teyemmüm edilmesi caiz değildir.

Necâsetin bizzat kendisi tuza dönüştüğünde temiz sayılır. Yine necâset ateşle yandığı zaman da temiz olur.

İnsanın kurumuş menisi elbise veya bedene isabet ettiğinde ovalayarak temizlik elde edilmiş olur. Ancak meni yaşsa elbise veya beden ancak yıkanmak suretiyle temizlik gerçekleştirilmiş olur.

İster “hakîkî tabaklama”¹ olsun, isterse “hükmî tabaklama”² olsun ölü hayvanın derisi tabaklamak suretiyle temiz olur.

Domuz derisi tabaklansın veya tabaklanmasın hiçbir durumda temiz olmaz.

İnsan derisi tabaklanmakla temiz olur. Ancak kullanılması caiz değildir. Çünkü insanın kendisinin veya parçalarının kullanılması onun yüceliğine ve şerefine ters düşer.

Eti yenmeyen bir hayvanın derisi hayvan şer’î usule göre boğazlandığı takdirde temiz sayılır.

Saç, kesilmiş kuş tüyü³, boynuz, tımak ve kemik gibi kendisinde kan akmayan her şey, canlının ölümünden dolayı necis sayılmaz. Bu durum zikredilen şeylerde yağ olmadığı sürece geçerlidir. Eğer yağ bulunursa o zaman necis sayılırlar.

Ölünün siniri necistir.

Misk temiz sayıldığı gibi, misk kesesi de temizdir ve yenilmesi helaldir.⁴

¹ Hakikî Tabaklama: Yapımında karaz (kendisinden zamk elde edilen bir akasya çeşidi), afs (yaş mazı) ve kötü kokuların ve bozukluğun giderilmesi için diğer malzemelerin kullanıldığı tabaklama çeşididir.

² Hükmî Tabaklama: Yapımında yine karaz ve afs maddelerinin kullanıldığı ancak derinin kuruyuncaya dek güneşte bırakıldığı ya da toprağa bulandığı tabaklama türüdür.

³ Tüy ölü bir kuştan (kesilerek değil de köküyle) yolunduğunda içinde yağ olabileceğinden necis sayılır.

⁴ Misk kesesi, kendisinden misk elde edilen ve bir tür ceylana bulunan küçük torbaya denir. (Çev.)

ABDEST

Abdest (vudû') lugatta: Güzel, hoş ve parlaklık manalarına gel "el-vadâetu" kelimesinden türemiştir.

Şerî manası ise: Suyun, yüz, eller ve ayakları kapsayan belirli azalarda kullanılmasına ve başını meshedilmesine verilen isimdir.

Vadû' ise abdest alınan suya verilen isimdir. Abdest azalarının üzerine temizlemek ve yıkamak için yayıldığından böyle isimlendirilmiştir.

Namazın sıhhati için abdest almak şarttır.

Abdestin hükmü:

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

"Ey iman edenler! Namaza kalktığınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklerinizle beraber ellerinizi yıkayın. Başınızı meshedin ve ayaklarınızı da topuklar dâhil olmak üzere yıkayın!"¹

Allah Rasûlü de (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Birinizin abdesti bozulduğunda abdest alıncaya kadar Allah onun namazını kabul etmez."²

Namaz ancak abdestle caiz olur.

Mushaf-ı Şerîfe dokunmak da ancak abdestle caiz olur.³

Sürekli abdestli olmaya gayret eden kimse sevaba hak kazanır ve âhiretteki dereceleri yükselir.

¹ Mâide, 6.

² Buhârî, 135; Müslim, 225; Ahmed b. Hanbel II, 318; Tirmizî, 76.

³ "Ona ancak temizlenenler dokunabilir." (Vâkua sûresi, 79) âyetinden dolayı. (Çev.)

Abdestin Farzları

Abdestin farzları dörttür:

1. Yüzü bir kere yıkamak. Yüzün uzunlamasına sınırın alnın en üst kısmından çenenin en alt kısmına kadar olan bölümüdür. Enine ise iki kulak yumuşağı arasındır.
2. Elleri dirseklerle beraber bir kere yıkamak.
3. Başın dörtte birini meshetmek.
4. Ayakları topuklarla birlikte bir kere yıkamak.

Abdestin sıhhatinin şartları

Üç şart bir arada bulunmadıkça abdest sahih olmaz. Keza bu şartlar yerine getirilmedikçe abdestten istenilen fayda elde edilmez:

1. Suyun, abdest alırken yıkanması gereken azaların tamamına ulaşması.
2. Mum ve hamur gibi suyun cilde ulaşmasını engelleyecek bir şeyin bulunmaması.
3. Abdesti bozan durumlardan herhangi birinin bulunmaması; şâyet abdest alırken abdesti bozan şeylerden biri bulunursa abdest sahih olmaz.

Abdestin vacip olmasının şartları

Abdest ancak aşağıdaki şartların kendisinde toplandığı kişiye vacip olur:

1. Bulûğa ermek; çocuğa abdest vacip değildir.
2. Akıllı olmak; deliye abdest vacip değildir.
3. Müslüman olmak; kâfire abdest vacip değildir.
4. Bütün azalan yıkamada yeterli miktardaki suyu kullanmaya güç yetirmek; eğer suyu kullanması kişinin imkânı dâhilinde değilse abdest o kişiye vacip değildir. Yine suyu kullanmaya gücü olduğu halde su bütün azalan yıkamaya yeterli olmazsa o kişiye abdest almak vacip olmaz.
5. Kişinin abdestinin bulunmaması; abdestli olan kişiye abdest almak vacip değildir.
6. Kişinin cünüp olmaması; kendisine gusül gereken kimsenin sadece abdest alması yeterli değildir.

7. Vaktin dar olması; şâyet vakit geniş olursa hemen abdest almak vacip değildir. Bu durumda abdestin geciktirilmesi caizdir.

Abdestle ilgili açıklamalar

Sakalı sık olan kimsenin sakalının üstünü yıkaması gerekir.

Sakalı seyrek olan kimsenin sakalın üstünü yıkaması yeterli değildir; bilakis suyu sakalın derisine ulaştırması gerekir.

Sakaldan sarkıtılan kılların yıkanması ve meshedilmesi gerekmez.

Tırnaklarda mum ve hamur gibi suyun deriye temasını engelleyen bir şey bulunursa onun giderilip altının yıkanması gerekir.

Tırnaklar parmak uçlarını geçecek şekilde uzandığında suyun deriye ulaşması için tırnakların kesilmesi gerekir.

Tırnağın kiri veya pire pisliği suyun cilde temasına mani değildir.

Hareket ettirilmediğinde su deriye ulaşmıyorsa dar yüzüğü hareket ettirmek gerekir.

Ayaklardaki yaraları yıkamak zarar veriyorsa suyu yaraya konulan ilacın üzerinden geçirmek caizdir.

Abdest alan kişi başını meshettikten sonra tıraş olursa meshi îade etmez. Abdest aldıktan sonra tırnaklarını keser veya bıyıklarını kısaltırsa o azalan tekrar yıkamaz.

Abdestin sünnetleri

Aşağıda sayılan şeyler abdestin sünnetleridir. Abdestin tam olması için bunları yapmak gerekir:

1. Abdeste başlamadan önce niyet etmek.
2. Besmele çekmek.
3. Elleri bileklere kadar yıkamak.
4. Misvaklanmak, şâyet misvak bulunmazsa parmaklarla temizlik yapılabilir.
5. Mazmaza yapmak (Suyla ağız çalkalamak).
6. İstinşâk yapmak (Suyu burna çekip boşaltmak).
7. Oruçlu değilken mazmaza ve istinşakta mübalağa etmek.
8. Her uzvu üçer kere yıkamak.
9. Başın tamamını bir kere meshetmek.

10. Kulakların içini ve dışını meshetmek.
11. Sakalları alttan ayn hilallemek.
12. Parmakları hilallemek.
13. Yıkama esnasında uzuvları ovalamak.
14. İkinci uzvu birinci uzvu kurumadan yıkamak.
15. Önce yüzü ve elleri yıkamak, sonra başı meshetmek ve ardından ayakları yıkayarak uzuvların yıkanmasında sıraya riâyet etmek.
16. Sağ eli sol elden önce, sağ ayağı da sol ayaktan önce yıkamak.
17. Meshe başın ön tarafından başlamak.
18. Boynu meshederken boğazı meshe dâhil etmemek. Çünkü boğazı meshetmek bid'attır.

Abdestin edepleri

Abdest alırken aşağıdaki şeylere riayet etmek müstehaptır¹:

1. Kullanılmış su damlalannın kişinin üstüne isabet etmemesi için kişinin abdest alırken yüksek bir yere oturması.
2. Kible tarafına yönelerek oturması.
3. Başkasından yardım istememesi.
4. Abdest esnasında konuşmaması.
5. Allah Rasûlü'nün (s.a.v) abdest alırken yapmış olduğu duaları okuması.
6. Kalben niyeti ve dil ile telaffuzu bir araya getirmesi.
7. Her azayı yıkarken besmele çekmesi.
8. Kulakları meshederken ıslatmış olduğu küçük parmağını kulağının iç kısmına sokması.
9. Geniş olan yüzüğü oynatması müstehaptır. Eğer yüzüğü dar olursa abdestin sıhhati için yüzüğü oynatması vaciptir.
10. Mazmaza ve istinşak için suyu sağ eliyle alması.
11. Sümkürmek için sol elini kullanması.
12. Her namaz vakti için abdest alması gereken özürlü kişi hükmünde değilse vakit girmeden önce abdest alması.
13. Abdest aldıktan sonra kible tarafına yönelerek şöyle demesi:

¹ Edep, müstehap, fazilet kelimeleri eş anlamlı kelimelerdir. Delâlet ettikleri mana birdir. Edeple sünnet arasındaki fark ise, sünnet: Allah Rasûlü'nün (s.a.v) devamlı işlediği sadece bir ya da iki kere terk ettiği şeylerdir. Müslüman bunları işlemekle mükâfatlandırılır. Terk ettiğinde ise (Hz. Peygamber'in şefaatinde mahrum edilmekle) cezalandırılır. Edep ise yapıldığında sevap verilen, terk edildiğinde ise terk edene ceza verilmeyen davranışlardır. <https://rantey.org>

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ
التَّوَابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Eşhedu en lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh, ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve rasûluh, Allahumme’c’alnî mine’t-Tevvâbîne ve’c’alnî mine’l-mutetahirîn!”

“Şehâdet ederim ki: Allah birdir ve ondan başka hiçbir ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki: Muhammed (s.a.v) O’nun kulu ve elçisidir. Allahım! Beni çokça tevbe edenlerden ve çokça temizlenenlerden kıl!”

Abdestin mekruhları

Aşağıdakiler abdestin mekruhlarındandır:

1. Abdest alırken su kullanımında israf etmek.
2. Abdest alırken su kullanımında kısıtlı davranmak.
3. Suyu yüze çarpmak.
4. Abdest esnasında konuşmak.
5. Başkasından yardım istemek; eğer kişinin bir özü varsa yardım istemesinde bir beis yoktur.
6. Her defasında yeni bir su alarak başı üç kere meshetmek.

Abdestin kısımları

Abdest üç kısma ayrılır:

1. Farz.¹
2. Vacip.²
3. Müstehap.³

Abdest almak ne zaman farz olur?

Abdesti olmayan kişiye abdest şu dört durumdan birinden dolayı farz olur:

1. Farz olsun, nafile olsun namaz kılmak için.
2. Cenaze namazı kılmak için.

¹ Farz, kendisinde şüphe olmayan bir delille gerekliliği sabit olan şeydir.

² Vacib, gerekliliği kendisinde şüphe olan bir delille sabit olan şeydir. Delilin sübutunun zannî olması veya Kur'an-ı Kerim ve mütevâtir haber gibi delilin sübutunun kat'î olması fakat lafzının iki manaya veya daha fazla manaya delâlet etmesi gibi.

³ Müstehap, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir ya da iki kere yaptığı sürekli yapmadığı şeylerdir.

3. Tilavet secdesi yapmak için.
4. Mushaf-ı Şerîfe dokunmak için.

Yine abdesti olmayan kişinin, duvardaki, kâğıttaki veya bir para üzerindeki âyete dokunmayı istediği zaman da abdest alması farz olur.

Abdest almak ne zaman vacip olur?

Abdesti olmayan kişiye abdest alması tek bir şeyden dolayı vacip olur. O da Kâbeyi tavaf etmektir.

Abdest almak ne zaman müstehap olur?

Aşağıda zikredilen durumlardan dolayı abdest almak müstehaptır:

1. Abdestli olarak uyumak istenildiğinde.
2. Uykudan kalkıldığında.
3. Sürekli abdestli olmak istenildiğinde.
4. Sevap kazanmak amacıyla abdest üzerine abdest¹ alındığında.
5. Gıybet, nemîme (laf taşımak) ve yalan söyledikten sonra, yine aynı şekil-
de herhangi bir hata işledikten sonra da abdest almak müstehaptır.
6. Kötü manalı bir şiir okuduktan sonra.
7. Namaz haricinde kahkahayla güldükten sonra².
8. Ölü yıkamak için.
9. Ölüyü taşımak için.
10. Her namaz vakti için.
11. Cünüplükten dolayı gusletmeden önce.
12. Cünüp kimse bir şey yiyip, içeceğinde veya uyuyacağı zaman.
13. Öfke anında.
14. Mushafa dokunmadan ezberden Kur'ân okumak için.
15. Hadis okumak ve rivâyet etmek için.
16. Dinî bir ilim öğrenmek için.
17. Ezan okumak için.
18. İkamet getirmek için.
19. Hutbe okumak için.
20. Hz. Peygamber'in (s.a.v) kabrini ziyaret etmek için.
21. Arafat'ta vakfe için.

¹ Abdest üzerine abdest ancak kişinin ilk aldığı abdestle herhangi bir ibadet yaptıktan sonra müstehap olur. İlk abdestle bir ibadet eda etmediği takdirde abdest müstehap olmaz aksine israf olur.

² Eğer kahkaha namaz içinde olursa o zaman bu kahkaha abdesti de bozar.

22. Safâ ve Merve tepeleri arasında sa'yetmek için.

Abdesti bozan şeyler

Aşağıda sayılan şeylerden biri gerçekleştiğinde abdest bozulur:

1. Kişinin ön veya arkasından bevl, kaba pislik ve yel gibi bir şey çıktığında.
2. Vücuttan kan veya iltihap çıktığı zaman temizlenmesi gereken yeri aştığında.
3. Ağızdan kan çıkıp tükürükten fazla veya ona eşit olduğunda.
4. Kişi yemek, su, pıhtılaşmış kan, safra kustuğu zaman kusulan şey ağız dolusu olduğunda.
5. Uyuduğunda mak'adı yere tam yerleşmediyse, yine uyanmadan önce mak'adı yerden kalktığında.
6. Baygınlık geçirdiğinde.
7. Cinnet geçirdiğinde.
8. Sarhoş olduğunda.
9. Bulûğa ermiş uyanık kişi rükûlu ve secdeli bir namazda kahkahayla güldüğü zaman abdesti bozulur; çocuk ve uyuyan kişi kahkahayla güldüğünde abdesti bozulmaz; yine cenaze namazında veya tilâvet secdesinde kahkahayla güldüğünde abdest bozulmaz.

Abdesti bozmayan şeyler

Aşağıda sayılanlar abdesti bozan şeylere benzer fakat abdesti bozmaz:

1. Kan ortaya çıktığında bulunduğu yeri aşmazsa,
2. Vücuttan et parçası düşüp bundan dolayı kan akmazsa. İrku'l medenî (Medine sivilcesi) gibi.¹
3. Yaradan veya kulaktan kurt çıktığında,
4. Kusulduğu zaman; kusulan şey ağız dolusuna ulaşmadığı sürece,
5. Az veya çok olsun ağızdan balgam çıkarılması,

¹ Medine'de çokça olduğundan dolayı oraya nisbet edilmiştir. Vücuttaki kaba artıklar nedeniyle deri üzerinde terle birlikte yavaş yavaş çıkan sivilce çeşididir. (Çev.)
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

6. Namaz kılan kişi namazında uyur ise; ister kıyamda iken, ister otururken, ister rukuda isterse secde de olsun sünnet vasfını¹ koruduğu sürece abdest bozulmaz.

7. Abdestli kişi mak'adı yere tam oturduğu halde uyuduğunda,
8. Eliyle tenasül uzvuna dokunduğunda,
9. Bir kadına dokunduğunda,
10. (Mak'adı tam olarak yere yerleşerek) uyuyan kişi (mak'adı yerden kalkmayacak şekilde) sendelendiğinde.

¹ Yani koltuk altlarını açacak ve karnını da bacaklarından uzaklaştıracak şekilde; bu da Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu hadisinden dolayıdır: "Otururken, ayaktayken veya secdedeyken uyuyan kişiye yan tarafına meyledinceye kadar abdest gerekmez. Uzandığında ise mafsalları gevşer." Yine namaz dışında da böylece uyuduğunda sahih olan görüşe göre bu uyku ile abdest bozulmaz. Ancak eğer sünnet olan şekliyle rükû ve secde halinde değilse abdestli bozulur. (Merakî-Felh, s: 39) (Çev.)

GUSÛL

Gusûl lugatta: “ğasele- yağsılı” kelimesinden türeyen ve yıkama eylemine verilen addır. Bir şey üzerine suyu akıtmaya denir. Gusûl arapçada “ğisl” diye de okunur ancak fıkıhçılar arasında yaygın olan “ğusl” diye okunmasıdır.

Şer’î manası ise: Vücudun tamamını kaplayacak şekilde suyun bedene dökülmesidir.

Meşrûiyeti: Gerek temizlik için, gerek hades halinin giderilmesi maksadıyla, bir ibadet için şart koşulsun ya da koşulmasın gusûl meşrudur. Kitap ve sünnet bunun meşrûiyetine delâlet etmiştir. Bu konuyla ilgili çeşitli âyetler bulunmaktadır. Allah Teâlâ’nın şu âyeti bunlardan biridir:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾

“Muhakkak ki Allah çokça tevbe edenleri ve çokça temizlenenleri sever.”¹ Yani kirlerden, maddi ve manevi pisliklerden temizlenenleri sever.

Sünnetten delil: Bu hususta birçok hadis vardır. İmâm Buhârî’nin, Ebû Hureyre’den rivâyet ettiği “Müslümanın her yedi günde bir başını ve bütün vücudunu yıkaması gerekir” hadîs-i şerîfi bunlardan biridir.²

Guslün farzları

Üç şey gusûlde farz kılınmıştır:

1. Mazmaza (Ağıza su vermek).
2. İstinşak (Burna su vermek).
3. Hiçbir yer kuru kalmayacak şekilde suyun bütün bedene ulaştırılması.

¹ Bakara, 222.

² Buhârî, 85.

Guslün sünnetleri

Aşağıda sayılanlar guslün sünnetleridir. Guslün tam bir şekilde olması için gusleden kişinin bunlara riâyet etmesi gerekir.

1. Gusle başlamadan önce besmele çekmesi.
2. Hades halinin giderilmesi için gusletmeye niyet etmesi.
3. Abdestte yaptığı gibi önce elleri bileklerle birlikte yıkaması.
4. Bedeninde veya elbisesinde necâset kalıntısı varsa gusülden önce bunları yıkaması.
5. Gusülden önce abdest alması; ancak su biriken düşük bir yerde duruyorsa ayakları yıkamayı en sona bırakır.
6. Suyu bütün bedenine üçer defa dökmesi.
7. Suyu önce başına, sonra sağ omzuna, sonra da sol omzuna dökmesi.
8. Bedenini ovalaması.
9. Birinci uzuv kurumadan ikinci uzvu yıkamak suretiyle vücudunu peşpeşe yıkaması.

Kişi akıcı bir suya girip orada durarak vücudunu ovalasa guslün sünnetlerini tamamen yerine getirmiş sayılır.

Yine büyük bir havuz gibi akıcı su hükmünde olan bir suda bunları yaptığında da durum aynı şekildedir.

Guslün kısımları

Gusül üç kısma ayrılır:

1. Farz.
2. Sünnet.
3. Müstehap.

Gusül ne zaman farz olur?

Gusül şu dört durumdan birinden dolayı farz olur:

1. Kişi cünüb olduğu zaman gusletmesi farz olur.
2. Kadının hayız hali bittiği zaman gusletmesi farz olur.

3. Kadının nifas hali bittiğinde gusletmesi farz olur.
4. Ölüye guslettirmek ise diriler üzerine farzdır.

Gusletmek ne zaman sünnet sayılır?

Dört şeyden dolayı gusletmek sünnettir:

1. Cuma namazı için,
2. Ramazan ve kurban bayramı namazları için,
3. İhrama girmek için,
4. Hacca giden kimsenin Arafat'ta öğleden sonra gusletmesi sünnettir.

Gusül ne zaman müstehap olur?

Aşağıda sayılan durumlarda gusletmek müstehaptır.

1. Şaban ayının on beşinci gecesinde (Berat kandilinde).
2. Kadir gecesinde.
3. Kûsuf (Güneş tutulması) ve hûsuf (Ay tutulması) namazları için.
4. İstiskâ (yağmur isteme) namazı için.
5. Korku anında.
6. Aşın karanlık olduğunda.
7. Şiddetli rüzgâr ortaya çıktığında.
8. Yeni bir elbise giyildiğinde.
9. Bir günahattan dolayı tevbe eden kişi için.
10. Yolculuktan gelen kimse için.
11. Medine-i Münevvere'ye girmek isteyen kişi için.
12. Mekke-i Müşerrefe'ye girmek isteyen kişi için.
13. Kurban bayramı sabahı Müzdelife'de bekleme anında.
14. Ziyaret tavafı için.
15. Ölü yıkayan kişi için.
16. Hacâmattan sonra.
17. Cinnet halinden kurtulan kişinin gusletmesi de müstehaptır, aynı şekilde baygınlığından veya sarhoşluğundan ayılan kişinin de gusletmesi müstehaptır.
18. İslâm'a giren kişinin cünüb olmadığı halde gusletmesi müstehaptır. Ancak cünûpkken müslüman olursa kişinin gusletmesi farz olur.

TEYEMMÜM

Teyemmüm sözlükte: Kasdetmek manasındadır. Mesela Arapçada “teyemmemtu fulânen” denildiğinde “falancayı kasdettim” anlamında kullanılmış olur.

İstilahta ise: Su bulunmadığı zaman veya kullanılması için bir engel olduğunda abdest ya da gusül yerine temiz bir toprakla yüzün ve ellerin meshedilmesidir.

Teyemmümün meşruiyetine Kitap ve sünnetten delil bulunmaktadır. Allah Teâlâ'nın şu âyeti teyemmümün meşruiyetine delildir:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَهَقًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسَ مِنْ النِّسَاءِ فَلَمْ يَجِدْ مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَوِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾

“Şâyet hasta veya yolcu olursanız ya da biriniz abdest bozmaktan gelirse veya hut kadınlarınıza dokunduğunuz (onlarla ilişkiye girdiğiniz) zaman su bulamazsanız temiz bir toprakla¹ teyemmüm edin. Yüzlerinizi ve ellerinizi (o temiz toprakla) meshedin. Muhakkak ki Allah çok affedici ve çokça bağışlayandır.”²

Sünnetten delil ise: Allah Rasûlü'nün (s.a.v) şu hadis-i şerifidir: “Biz üç şey ile diğer insanlara karşı üstün kıldık. Saflarımız meleklerin safları gibi kılındı. Yeryüzünün tamamı bize mescid kılındı. Su bulamadığımız takdirde (yeryüzünün) toprağı da bize temiz kılındı.”³

İnsan suyu bulamayabileceğinden veya kendisine isabet eden bir hastalıktan dolayı suyu kullanamayabileceğinden dolayı teyemmüm meşru kılındı. Kişi namaz gibi-ki namaz ibadetlerin en yücесidir- ancak abdest ve gusülle sahih olan ibadetlerin edasının haram olmaması için abdest veya gusül yerine teyemmüm eder.

Teyemmümün sıhhatinin şartları

Teyemmüm ancak sekiz şart bir arada bulunduğu zaman sahih olur:

¹ Temiz topraktan kasıt, yerin üst kısmı, toz, kum, taş ve çakıl taşı gibi onun cinsinden olan şeylerdir.

² Nisa, 43.

³ Müslim Ebû Huzeyfe'den rivâyet etti, 522.

1. Niyet: Niyet edilmeden teyemmüm sahih olmaz.

Kendisiyle namaz kılmanın sahih olduğu bir teyemmüme niyet ederken şu üç durumdan birine niyet etmek şart kılınmıştır:

a. Hadesten temizlenmeye niyet etmesi; niyette hadesin belirtilmesine gerek yoktur.¹

b. Namazı mübah kılmak için niyet etmesi,

c. Namaz ve tilâvet secdesi gibi gusûlsüz ve abdestsiz yerine getirilmesi sahih olmayan ve yapılması bizzat istenilen bir ibadete niyet etmesi.

Şâyet mushafa dokunmak niyetiyle teyemmüm etmiş olsa bu teyemmümle namaz kılmak sahih olmaz. Çünkü mushafa dokunmak aslında bir ibadet değildir. Böyle bir durumda ibadet ancak Kur'ân'ın okunmasıdır.

Yine kişi ezan okumak veya kamet getirmek niyetiyle teyemmüm etse bu teyemmümle namaz kılması sahih olmaz. Çünkü ezan ve ikamet bizzat yapılması istenen ibadetlerden değildir.

Aynı şekilde kişi abdesti yokken Kur'ân tilâvetine niyet ederek teyemmüm etse bu teyemmümle namazı sahih olmaz. Çünkü tilâvet her ne kadar "maksûd/istenilen bir ibadet"² olsa da abdestsiz olarak yapılması caizdir.³

2. Teyemmümü mübah kılacak özürlerden birinin bulunması.

Teyemmümü mübah kılan özörlere misaller

a. Suyun kişiden bir mil⁴ veya daha fazla mesafeden uzak olması,

b. Suyu kullandığı takdirde kendisinde bir hastalığın ortaya çıkacağına, hastalığının şiddetleneceğine ya da hastalığının iyileşmesinin gecikeceğine kanaat getirmesi veyahut bunu ona müslüman uzman bir doktorun bildirmesi,

c. Suyu kullandığında ölebileceğine kanaat getirmesi,

¹ Yani büyük hades (cünüplük) mi, küçük hades (abdestsizlik) mi bunu belirtmeye ihtiyaç yoktur. (Çev.)

² Maksûd ibadet: Şerâatin yapılmasını emrettiği veya faziletli olduğunu bildirdiği ibadetler olup; başka ibadetlerin içinde yer almayan veya onların gerçekleşmesi için aracı olmayan amellerdir. Örneğin namaz, maksûd/istenilen bir ibadetken abdest bizatihi istenilen bir ibadet olmayıp namaz için bir araçtır. (Çev.)

³ Yani mushafa dokunmaksızın yüzünden de okunabilir. (Çev.)

⁴ 1 mil yaklaşık 1.609 kilometreye tekabül etmektedir. (Çev.)

d. Su az olduğu zaman kendisinin veya başkasının susuz kalacağından korkması,

e. Kova veya ip gibi kendisiyle su çıkarmaya yarayacak bir aletin bulunmaması,

f. Su ile kişi arasında bulunan bir düşmandan korkması; korktuğu şey gerek insan gerekse yırtıcı bir hayvan olsun durum aynıdır.

g. Abdestle meşgul olduğunda bayram namazlarını veya cenaze namazını kaçıracağına kanaat getirdiği zaman; çünkü bu namazlar kaza edilmezler. Ancak abdestle meşgul olduğunda namaz vaktinin çıkacağına veya Cuma namazını kaçıracağına kanaat getirirse bu durumda teyemmüm etmesi caiz değildir. Bilakis abdest alır ve farz olan namazı kaza eder. Cuma namazının yerine ise öğle namazını kılar.

3. Teyemmümün toprak, taş, kum gibi yer cinsinden bir şeyle yapılması. Odun, gümüş ve altınla teyemmüm edilmesi caiz değildir.

4. Yüzün tamamının ve dirseklerle beraber ellerin meshedilmesi,

5. Teyemmüm azalarının elin tamamı veya büyük bir kısmıyla meshedilmesi; şâyet meshi iki parmağıyla yapsa ve meshedilecek uzvu kaplayacak şekilde meshi tekrarlasa bu teyemmüm sahih olmaz.

6. Teyemmümün, iki avuç içinin iki defa yere vurularak yapılması; aynı yere iki kere vurulursa teyemmüm caiz olur. Aynı şekilde vücuduna toprak isabet ettiğinde teyemmüm niyetiyle meshettiğinde bu teyemmüm sahih olur.

7. Mum ve yağ kalıntısı gibi deride meshe engel olacak bir şeyin bulunması; meshetmeden önce bu şeylerin giderilmesi gerekir. Aksi halde teyemmüm sahih olmaz.

8. Hayız, nifas ve hades durumları gibi teyemmümün sıhhatine engel olacak bir şeyin bulunmaması. Eğer hayız veya nifas halinde teyemmüm edilse bu teyemmüm sahih olmaz.

Teyemmümün Farzları

Teyemmümün farzları yalnızca iki tanedir:

1. Yüzün tamamının meshedilmesi.
2. Dirseklerle beraber iki elin meshedilmesi.

Teyemmümün sünnetleri

Aşağıda sayılanlar teyemmümün sünnetleridir:

1. Teyemmüm etmeden önce besmele çekmek.
2. Önce yüzü meshedip sonra sağ eli ve ardından sol eli meshederek sırayı gözetmek.
3. Yüz ve eller mesh edilirken teyemmümde olmayan bir işle aralannı ayırmamak.
4. Elleri toprakta önden arkaya doğru çekmek.
5. Elleri topraktan kaldırdıktan sonra silkelemek.
6. Elleri toprağa koyarken parmakların arasını açmak.

Teyemmümün yapılış şekli

Teyemmüm yapmayı isteyen kişi önce elbisesinin kollarını sıvar. Namaz kılmasının mübah olmasını kastederek niyet edip besmele çeker. Parmaklarını ayırıp avuç içlerini temiz toprağa koyar. Ellerini toprakta önden geriye doğru çeker, onları kaldırır ve silkeler. Daha sonra elleriyle yüzünü mesheder. Ardından avuç içlerini ilkinde olduğu gibi ikinci defa toprağa koyar. Sonra sol avuç içinin tamamıyla sağ elini dirseğiyle birlikte sağ avuç içinin tamamıyla da sol elini dirseğiyle birlikte mesheder. Böylece teyemmüm tamamlanmış olur. Bu teyemmümle farzlardan ve nafilelerden dilediğini eda eder.

Teyemmümü bozan şeyler

1. Abdesti bozan her şey aynı zamanda teyemmümü de bozar.
2. Suyu kullanmaya gücünün yetmesi veya suyun bulunamaması, düşman ya da hastalık korkusu gibi benzeri durumlardan dolayı teyemmümü kişiye mübah kılan özürlerin ortadan kalkması.

Teyemmümle ilgili açıklamalar

Cenaze namazı veya tilâvet secdesi için teyemmüm eden kimsenin bu teyemmümle istediği namazı kılması sahih olur.

Mescide girmek için teyemmüm eden kişinin bu teyemmümle namaz kılması caiz değildir.

Kabir ziyareti veya ölüyü defnetmek için teyemmüm eden kimsenin bu teyemmümle namaz kılması caiz değildir.

Vakit çıkmadan önce su bulabileceğini tahmin eden kişinin teyemmümü geciktirmesi müstehaptır.

Kendisine su getirileceğine dair söz verilen kişinin teyemmümü geciktirmesi gerekir.

Yanında az su bulunup hamur yapması gereken kimse bu suyla hamur yapar namaz kılmak için ise teyemmüm eder.

Yanında az su bulunup, bu suyla çorba pişirmesi gereken kimse o suyla abdest alır çorbayı pişirmez.

Kişi şâyet insanların kendisine su verebileceği bir yerdeyse yanında su bulunan arkadaşından su istemesi gerekir. Ama insanlar su veremeyecek durumdaysa başkasından su istemesi gerekmez.

Kişi özürlü hükmünde olmadığı zaman teyemmümü vaktin öncesine takdim etmesi caizdir.

Elleri ve ayakları kopuk olan kimse yüzü de yaralıysa abdestsiz olarak namaz kılar.

Eğer uzuvlarından çoğu veya yansı yaralıysa teyemmüm eder.

Şâyet uzuvlarından çoğu sağlamısa abdest alır ve yaranın üzerini mesheder.

MESTLER ÜZERİNE MESH

Mesh: Suyla ıslanmış bir elin bir şeye temas ettirilmesine denir.

Mest (Huff): Topukları örten, deriden yapılmış bir çeşit ayakkabıdır.

Allâhu Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾

“Allah sizin için kolaylık diler, sizin için zorluk dilemez.”¹

Mestler üzerine meshin cevazının delili

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Mestler üzerine mesh (müddeti) yolcu için üç gün ve üç gecedir. Mukîm için ise bir gün ve bir gecedir.”²

Cerîr b. Abdillâh el-Becelî (r.a) şöyle dedi: “Allah Rasûlü'nü (s.a.v) gördüm. Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra abdest aldı ve mestler üzerine meshetti.”³

Şeriat insanlara kolaylık olsun diye abdestte ayakları yıkamak yerine mestler üzerine meshetmeyi caiz kılmıştır.

Meshin cevazının şartları

Aşağıdaki şartlar bulunduğu anda mestler üzerine meshetmek sahih olur:

1. Mestleri abdestliken giymiş olmak; şâyet mestleri abdesti tamamlamadan önce ve ayakları da yıkadıktan sonra giyerse⁴, abdesti tamamladığında abdesti bozacak bir şey ortaya çıkmadığı sürece mestler üzerine meshetmek caiz olur.

2. Mestlerin topukları örtmesi,

¹ Bakara, 185.

² Tirmizî, 95,96.

³ Buhârî, 203; Müslim, 274.

⁴ Bu durum abdest alırken tertip yani sıra gözetilmediğinde gerçekleşir. (Çev.)

3. Mestlerin her ikisinde de, ayak parmaklarının en küçüklerinden itibaren üç parmak miktan deliğin bulunmaması.
4. Mestlerin bağlanmadan ayakta durması,
5. Mestlerin suyun ayaklara temasını engellemesi,
6. Mestlerle ara vermeden yürümenin mümkün olması.

Meshin farzı ve sünneti

Meshte farz miktarı: Elin en küçük üç parmağıyla her iki ayağın da üstüne meshetmektir.

Meshin sünneti: Elin parmaklarını açık bir şekilde, ayak parmak uçlarından in-cik kemiğine kadar uzatarak meshetmek.

Mestler üzerine meshin müddeti

Mukîm için meshin müddeti bir gün ve bir gecedir.

Yolcu için meshin müddeti ise üç gün üç gecedir.

Meshin müddeti mestlerin giyinildiği vakitten değil, abdestin bozulduğu vakit-ten itibaren başlar.

Mukîm kişi mesh edip müddeti tamamlanmadan yolculuğa çıkarsa mesh müddetini yolcunun müddetine tamamlar.

Şâyet yolculuğa çıkan kimse bir gün ve bir gece meshettikten sonra mukîm olursa onun mesh müddeti bitmiş olur.

Eğer yolculuğa çıkan kimse bir gün ve bir geceden az meshettikten sonra mukîm olursa, meshi mukîmin müddetine yani bir gün ve bir geceye tamamlar.

Mestler üzerine meshi bozan şeyler

1. Abdesti bozan her şey aynı şekilde meshi de bozar.
2. Mestin çıkarılmasıyla mesh bozulur.
3. Ayağın büyük bir bölümü mestin boğazına kadar çıktığında mesh bozulur.
4. Müddetin bitmesiyle mesh bozulur.
5. Mest içinde ayaklardan birinin büyük bir kısmına su ulaşırsa mesh bozulur.
6. Baş meshetmek yerine sank, takke veya peçeyi meshetmek caiz değildir. Keza elleri yıkamak yerine eldivenleri meshetmek de caiz değildir.

SARGI ÜZERİNE MESHETMEK

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿هُوَ أَجْتَبَكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾

“O, sizi seçti ve dinde sizin üzerinize bir sıkıntı yükledi.”¹

Bir uzuv yaralanıp ona sargı bağlandığında, sargılı kişi o uzvu yıkamaya ve meshetmeye güç yetiremiyorsa uzva bağlanan sargının üzerinden büyük bir kısmını mesheder. Yara iyileşinceye kadar meshe devam eder.

Sargıyı abdestli olarak bağlaması şart kılınmamıştır.

Yine bir uzuv kındığında üzerine alçı bağlanmışsa uzuv iyileşinceye kadar alçı üzerine mesheder.

Alçıyı da abdestli olarak bağlamak şart kılınmamıştır.

Ayaklardan biri alçılyken alçılı ayağı meshedip diğerini yıkamak caizdir.

Yara iyileşmeden önce alçının düşmesi meshi bozmaz.

Alçıyı bir başka alçıyla değiştirmek caizdir. Bu durumda yapılan meshin iadesi gerekmez. Ancak efdal olan alçıyı değiştirdikten sonra meshetmektir.

Bir kişinin gözleri iltihaplandığında, müslüman ve alanında uzman bir doktor o kişinin gözlerini yıkamasını yasaklarsa meshetmesi caiz olur.

Mestleri, alçı üzerini ve başı meshetmede niyet şart değildir. Niyet ancak te-yemmümde şarttır.

¹ Hacc, 78.

İKİNCİ BÖLÜM

NAMAZ

NAMAZ (SALÂT)

Namaz (salât) kelimesinin manası: Salât Arapçada hayırla dua etme anlamında kullanılır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Onlar için salât (dua) et! Kuşkusuz senin duan onlar için sekînettir.”¹ Yani “Allah'a onların bağışlanmasını dileyerek dua et!” demektir.

Fıkıhçılardan ıstılahında ise salât kelimesi; “tekbirle başlayan, selamla sona eren özel fiiller ve sözler” için kullanılır. Salât diye isimlendirilmesi duayı içine aldığındandır. Çünkü dua namazda büyük bir yere sahiptir. Parçanın ismi bütüne verilerek bu şekilde isimlendirilmiştir.

Meşrûiyetinin delili

Namazın meşrûluğu Allah'ın kitabından birçok âyet ve Rasûlullah'ın (s.a.v) sünnetinden birçok hadîs-i şerîfle sabit olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm' den delil Allah Teâlâ'nın şu ayetidir:

﴿فَبِحَنِّ اللَّهِ حِينَ تُسُوتُ وَحِينَ تُصِجُونَ ۖ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ﴾^(١٨)

“Akşam vaktine girdiğinizde ve sabaha girdiğinizde, gündüzün sonunda ve öğle vaktinde Allah'ı tesbih edin! Göklerde ve yerde övgü O'na mahsustur.”²

İbn-i Abbâs (r.a) da şöyle demiştir: “Allah Teâlâ ‘Akşam vaktine girdiğinizde’ ifadesiyle akşam ve yatsı namazlarını; ‘sabaha girdiğinizde’ ifadesiyle sabah namazını; ‘gündüzün sonunda’ ifadesiyle ikindi namazını; ‘öğle vaktinde’ ifadesiyle de öğle namazını murad etmiştir.”

Kur'ân-ı Kerîm' den diğer bir delil Allah Teâlâ'nın şu ayetidir:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

¹ Tevbe, 103.

² Rûm, 17, 18.

“Kuşkusuz namaz, vakitleri belirlenmiş olarak müminler üzerine farz kılınmıştır.”¹ Yani özel vakitlerle vakitlendirilmiş olarak zorunlu kılınmıştır.

Bir diğer delil de Allah Teâlâ'nın şu ayetidir:

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

“Namazlara ve orta namaza devam edin! Allah'a boyun eğenler olarak (O'nun huzuruna) kalkın!”²

Sünnetten delil ise Buhârî ve Müslim'in Ebû Hureyre'den rivayet ettikleri şu hadis- tir: “Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: ‘Bana haber verin! Şayet birinizin kapısının önünde bir nehir olsa ve orada her gün beş defa yıkansa onda hiç kirden bir şey kalır mı?’ Onlar da ‘Hayır, kirden bir şey kalmaz!’ dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ‘İşte bu, beş vakit namazın misali gibidir. Allah onlarla hataları siler.’”³

Buhârî ve Müslim'in İbn Abbâs'dan (r.anhuma) rivayet ettikleri şu hadis de bir diğer delildir: “Peygamber (s.a.v) Muâz'ı (r.a) Yemen'e gönderdiğinde ona şöyle dedi: ‘Onları, Allah'tan başka hiçbir ilâhın olmadığına, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahit olmaları için davet et. Eğer onlar bunda sana itaat ederlerse Allah'ın kendilerine her gün ve gece için beş vakit namazı farz kıldığını onlara bildir!’”⁴

Namaz ibadetlerin en büyüğüdür. Çünkü namaz kulu Rabbine ulaştırır ve o Allah Teâlâ'ya sayısız nimetlerinden dolayı bir şükürdür.

Namazın çeşitleri

Namaz iki kısma ayrılır:

1. Rükûsu ve secdesi olan namaz.
2. Rükûsu ve secdesi olmayan namaz; bu cenaze namazıdır.

Secdesi ve rükûsu olan namaz üç kısma ayrılır

- a. **Farz:** Her gün kılınan beş vakit namaz bu türdendir.
- b. **Vacip:** Vitir namazı, bayram namazları, başlandıktan sonra bozulan nafi- le namazların kazası ve tavaftan sonra kılınan iki rekât namaz bu türdendir.
- c. **Nafile:** Farz ve vacip namazların dışındaki namazlar bu türdendir.

¹ Nisâ, 103.

² Bakara, 238.

³ Ahmed b. Hanbel, II, 379; Buhârî, 528; Müslim, 667.

⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 233; Buhârî, 1458; Müslim, 19.

Namazın farz oluşunun şartları

Üç şart bir arada bulunmadıkça kişiye namaz farz olmaz:

1. Müslüman olmak; kâfire namaz farz değildir.
2. Buluğa ermek; çocuğa namaz farz değildir.
3. Akıllı olmak; deliye namaz farz değildir.

Çocukları yedi yaşına ulaştığında anne ve babaların onlara namazı emretmeleri gerekir. On yaşına geldiklerinde namazı terk ederlerse kendilerine farz olmadan önce namazı vaktinde eda etmeye alışmaları için elleriyle hafifçe vururlar.

NAMAZ VAKİTLERİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

“Kuşkusuz namaz vakitleri belirlenmiş olarak müminler üzerine farz kılınmıştır.”¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ beş vakit namazı farz kıldı. Her kim o namazlar için abdestini güzelce alır ve namazını güzelce kılar, rükû ve huşûsunu tam olarak yerine getirirse Allah’ın o kulu bağışlayacağına dair bir ahit (gerçekleşmiş) olur. Kim de böyle yapmazsa onun için Allah üzerine bir ahit söz konusu olamaz. Dilerse onu bağışlar dilerse onu cezalandırır.”²

Allah Teâlâ her bir gün ve gece için beş vakit namazı müslümanlar üzerine farz kıldı. Bunlar:

1. **Sabah namazının farzı:** İki rekâttır. Bu namazın vakti fecr-i sâdığın³ ortaya çıkmasıyla başlar güneşin doğuşunun biraz öncesine kadar devam eder.

2. **Öğle namazının farzı:** Dört rekâttır. Vakti, İmâm Ebû Hanîfe’ye göre güneşin göğün ortasından batıya doğru meyletmesiyle başlar, Güneşin tam dik olduğu andaki gölgesi hariç her cismin gölgesinin kendi uzunluğunun iki katı oluncaya dek devam eder. Fetva da buna göredir. Sonraki Hanefî âlimleri de buna göre amel etmişlerdir. İmâm Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed’e göre öğle vakti her cismin gölgesinin uzunluğu kendisinin bir katı oluncaya kadar devam eder. İmâm Tahâvî de bu görüşü benimsemiştir.

3. **İkinci namazının farzı:** Dört rekâttır. Vakti öğle namazının vaktinin bitmesiyle başlar¹, güneşin batışına kadar devam eder.

¹ Nisâ, 103.

² Ahmed b. Hanbel, V, 317-322.

³ Fecr-i Sâdık: Güneşin doğduğu tarafta ufuk çizgisinde yanlara doğru yayılan beyazlıktır. (Çev.)

4. Akşam namazının farzı: Üç rekâttır. Vakti güneşin batışıyla başlar, şafak-taki kızılığın² bitişine kadar devam eder. Fetva da buna göredir.

5. Yatsı namazının farzı: Dört rekâttır. Vakti şafağın kaybolmasıyla başlar, fecr-i sâdığın ortaya çıkışına kadar devam eder.

Vitir namazı ise vaciptir ve vakti yatsı namazının vaktidir. Şu kadarı var ki vitir namazı yatsı namazından sonra kılınır. Bir kimse vitir namazını yatsı namazından önce kılrsa, yatsı namazını kıldıktan sonra onu iâde etmesi gerekir.

Namaz vakitleriyle ilgili açıklamalar

Sabah namazını (vakti çıkmayacak şekilde) gün ağarıncaya kadar geciktirmek müstehaptır.

Yaz mevsiminde öğle namazını geciktirmek müstehaptır.

Kış mevsiminde hava açıkken öğle namazını erkenden kılmak müstehaptır.

Kışın hava kapalıyken Güneş'in batıya meylettüğinden emin olmak için öğle namazını geciktirmek müstehaptır.

İkinci namazını güneşin rengi değişmediği müddetçe geciktirmek müstehaptır.

Hava kapalıyken ikinci namazının erkence kılınması müstehaptır.

Akşam namazının erkenden kılınması müstehaptır.

Hava kapalıyken akşam namazını geciktirmek müstehaptır.

Yatsı namazının gecenin üçte birine kadar geciktirilmesi müstehaptır.

Gecenin sonunda uyanacağından emin olan kimsenin vitir namazını gecenin sonuna bırakması müstehaptır.

Özür bulunsun ya da bulunmasın bir vakitte iki farz namazı bir arada kılmak caiz değildir.

Hacıların -kendilerine has bir durum olarak- öğle ve ikinci namazlarını Ara-fat'ta imamla birlikte öğle vaktinde; akşam ve yatsı namazlarını da Müzdelife'ye ulaştıkları vakitte orada kılmalan gerekir.

¹ Yani İmâm Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre her cismin gölgesi kendisinin iki katı olduğunda başlar. İmâm Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed'e göre öğle vakti her cismin gölgesinin uzunluğu kendisinin bir katı olduğunda başlar.

² Akşam namazının vakti İmâm Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed'e göre şafaktaki kızılığın kaybolmasıyla sona erer. İmâm Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre akşam namazının vakti kızılıktan sonraki beyazlık kayboluncaya dek devam eder.

Namaz kılmanın caiz olmadığı vakitler

Farz olsun vacip olsun aşağıdaki vakitlerde namaz kılmak caiz değildir. Aynı şekilde aşağıdaki vakitlerde eda edilmeyen namazların kazasını da kılmak caiz değildir.

1. Güneş'in doğuşundan yükselmesine kadar olan vakit,
2. Güneş'in tam tepede olduğu zamandan batıya meyletmeye başlamasına kadar olan vakit,
3. Güneş'in sarmaya başlamasından batışına kadar olan vakit. İkinci namazı bu durumdan istisna edilmiştir. Çünkü Güneş sarardığında ikinci namazını kılmak caizdir.

Kılınması gereken namazlar bu vakitlerde eda edildiğinde kerâhetle birlikte sahih olur.

Bu vakitlerde cenaze hazır olduğunda cenaze namazının kılınması kerahetle beraber caizdir.

Bir kişi bu vakitlerde secde ayeti okuduğunda tilâvet secdesi yapması kerahetle birlikte caizdir.

Bu vakitlerde nafil namazları kılmak tahrimen mekruhtur.

Nafil namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler

Aşağıdaki vakitlerde nafil namazları kılmak mekruhtur:

1. Fecr doğduktan sonra sabah namazının iki rekât sünnetinden başka namaz kılmak.
2. Sabah namazından sonra Güneş yükselinceye kadar (Güneş'in doğuşuyla başlayan kırk-kırk beş dakikalık zaman dilimi içinde),
3. İkinci namazından sonra Güneş batıncaya kadar,
4. Cuma günü hatip Cuma hutbesi için minbere çıktığı zamandan cumanın farzı bitinceye kadar,
5. Kâmet getirilirken. Sabah namazının sünneti bu durumdan istisna edilmiştir. Çünkü ikinci rekâtta imama yetişileceğine kanaat getirilmişse mescidin bir köşesinde kâmet anında veya sonrasında sabah namazının sünneti kerahetsiz olarak kılınabilir.

6. Bayram namazından önce; kişinin camide veya evinde bayram namazından önce nafile namaz kılması mekruhtur.
7. Bayram namazından sonra özellikle camide nafile namaz kılması; şayet bayram namazından sonra evinde kılsa namazı kerahetsiz caiz olur.
8. Vakit dar olduğu zaman nafileyle meşgul olduğunda farzın kaçmasından korkuyorsa,
9. Yemek hazır olduğunda kişi açsa ve kendisinde yemeğe karşı aşın bir istek varsa,
10. Kişiyi bevl, büyük abdest veya gaz sıkıştırdığı zaman; namaz farz veya nafile olsun bevl, büyük abdest ve gaz sıkıştırdığı zaman kılındığında mekruh olur.
11. Zihnini meşgul edecek ve huşûsunu bozacak bir şey bulunduğu zaman,
12. Hacılar için -özel bir durum olarak- Arafat'ta öğle ve ikindi namazları arasında nafile namaz kılmanın,
13. Yine hacılara mahsus olmak üzere Müzdelife'de akşam ve yatsı namazı arasında nafile namaz kılmaları.

EZAN VE KÂMET

Ezan özel bir hatırlatmadır. İslâm, farz namazın vaktinin girdiğini bildirmek ve müslümanları namaza toplanmalarına davet etmek için onu meşrû kılmıştır.

Meşrû kılınmasının delili

Ezanın meşrû kılınmasının delîli Kur'ân ve Sünnettir. Kur'ân'dan delil Allah Teâlâ'nın şu âyetidir:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ﴾

“Ey iman edenler Cuma günü namaz için nida edildiğinde alışverişi bırakarak Allah'ı anmaya koşun!”¹

Sünnetten delil ise Allah Rasûlü'nün (s.a.v) şu hadîs-i şerîfidir: “Namaz vakti geldiğinde biriniz size ezan okusun ve en büyüğünüz de size imamlık yapsın.”²

Ezan ve kâmetin hükmü

Ezan, farz namazlar için erkeklere müekked sünnettir.

İkâmet ise kişi mukim olsun veya yolcu olsun, ister cemaatle ister tek başına kılsın, gerek vakit namazını eda etsin gerekse kaçırıldığı bir namazı kaza etsin farz namazlar için erkeklere müekked sünnettir.

Ezan şöyle okunur:

“Allâhu ekber Allâhu ekber

Allâhu ekber Allâhu ekber

Eşhedu ellâ ilâhe illallâh

Eşhedu ellâ ilahe illallâh

Eşhedu enne Muhammeder Rasûlullâh

Eşhedu enne Muhammeder Rasûlullâh

¹ Cuma, 9.

² Buhârî, 602; Müslim, 674.

Hayye ales salâh
 Hayye ales salâh
 Hayye alel felâh
 Hayye alel felâh
 Allâhu ekber Allâhu ekber
 Lâ ilâhe illallâh”

Müezzin sabah ezanında “Hayye ale’l-felâh”tan sonra iki kere “es-Salâtu hayru’n-nine’n-nevm” ifadesini ekler.

İkâmet de ezan gibidir. Şu kadar var ki “Hayye alel felâh”tan sonra iki kere “Kad kâmeti’s-salâh” ifadesini ekler.

Kişi ezanı kelimelerin arasını ayıracak şekilde ağır, kâmeti ise hızlı okur.

Ezan ancak arapça okunduğunda sahih olur. Ezan olduğu bilinsin veya bilinmesin ezan arapçadan başka bir dille okunursa sahih olmaz.

Ezanın mendupları

Aşağıda sayılan şeyler ezanda müstehap kılınmıştır:

1. Müezzinin abdestli olması.
2. Müezzinin sünnetleri ve namaz vakitlerini bilmesi.
3. Müezzinin salih birisi olması.
4. Ezan okurken kibleye yönelmesi.
5. Parmaklarını kulaklarına koyması.
6. “Hayye ale’s-salâh” dediğinde yüzünü sağa çevirmesi, “Hayye ale’l-felâh” dediğinde ise yüzünü sola çevirmesi.
7. Ezan ve kâmetin arasını cemaate devam edenlerin orada hazır bulunabilecekleri miktarda ayırması, ancak vaktin çıkmasından korkarsa namazı geciktirmez.
8. Akşam namazında ezanla ikamet arasını kısa üç ayet okuyacak kadar veya üç adım atacak kadar ayırması,
9. Ezanı işiten kişinin meşguliyetini bırakıp müezzinin dediklerini tekrarlaması müstehap kılınmıştır. Yalnız müezzin “Hayye ale’s-salâh” ve “Hayye ale’l-felâh” dediğinde o “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” der. Müezzin “es-Salâtu

hayrun-mine'n-nevm" dediğinde ise ezanı dinleyen "Sadakte ve berirte" yani "Doğru söyledin ve iyi yaptın" der.

10. Müezzinin ve ezanı işitenin ezan bittikten sonra şu şekilde dua etmesi müstehaptır:

اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ.

"Allâhumme rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmmeh, ve's-salâti'l-kâimeh, âti Muhammedenil-vesilete ve'l-fadileh, ve'bashu makâmen mahmûdeni'l-lezî vaadteh!"

Manası: "Bu tam davetin ve kılınacak namazın sahibi olan Allahım! Hz. Muhammed'e (s.a.v) Vesîle'yi (cennetteki yüksek dereceyi) ve üstünlükleri ver. Onu kendisine va'dettiğin makâm-ı mahmûda ulaştır!"

Ezanda mekruh olan durumlar

Aşağıda sayılanlar ezanın mekruhlannndandır:

1. Ezanı teğanni¹ ile okumak.
2. Abdesti olmayan kişinin ezan okuyup kâmet getirmesi.
3. Cünüp kişinin ezan okuması.
4. Mümeyyiz olmayan çocuğun ezan okuması.
5. Delinin ezanı.
6. Sarhoşun ezanı.
7. Kadının ezanı.
8. Fâsık bir kişinin ezanı.
9. Oturarak okuyanın ezanı.
10. Ezan ve kâmet anında müezzinin konuşması da mekruhtur. Şayet müezzin ezan sırasında konuşursa ezanı îade etmesi müstehaptır. Eğer müezzin kâmet esnasında konuşursa kâmeti îade etmez.
11. Şehirde Cuma günü öğle namazı için ezan okunması ve kâmet getirilmesi mekruhtur.
12. Kişi bir vakit namazından fazla namaz kaçırırsa kaçırıklarının ilki için ezan okur ve kâmet getirir. Geri kalanlar için ise muhayyerdir; dilerse kaçırıldığı her namaz için ezan okur kâmet getirir, dilerse sadece kâmetle yetinir.

¹ Teğanni: Kelime ve harflerin edasını değiştirerek ezânı musîki nâmelerine benzetecek şekilde okumaktır. (Çev.)

NAMAZIN SIHHATİNİN ŞARTLARI

Burada namazın içinde bizzat bulunmayan ancak bunlardan biri olmadığı takdirde namaz sahih olmayacağından namazın sıhhati için zorunlu olan şeyler sayılacaktır. Bunlar da namazın şartları diye isimlendirilmektedir. Bu şartlar altı tanedir:

1. **Tahâret:** tahâret olmadan namaz sahih sayılmaz.

Tahâretten maksad:

- a. Namaz kılan kişinin küçük ve büyük abdestsizlik durumundan temiz olması.
- b. Namaz kılan kişinin bedeninin namaz kılmaya engel olacak miktardaki necasetten temizlenmiş olması.
- c. Namaz kılarken üzerindeki elbisesinin namaz kılmaya engel olacak miktardaki necasetten temizlenmiş olması.
- d. İçinde namaz kıldığı mekânın necasetten temizlenmiş olması. Mekânın temiz sayılması için ayakların, ellerin, dizlerin ve alnın konulduğu yerlerin temiz olması gereklidir.

2. **Avret yerinin örtülmesi:** Avret mahalli örtülmeye güç yettiği halde örtülmeden kılınan namaz geçerli olmaz.

Namazın başlangıcından sonuna kadar avret mahallinin örtülmüş olması zaruridir. Namaza girilmeden önce (örtülmesi gereken) bir uzvun dörtte biri açık olursa namaz geçerli olmaz.

Örtülmesi gereken bir uzvun dörtte biri namaz esnasında bir rükün süresince açılsa namaz bozulur.

Erkeğin avret mahallinin miktarı: Göbekten diz kapaklarına kadar olan kısımdır. Erkekler için göbek avret değil diz kapakları avrettir.

Cariyenin avret mahallinin miktarı: Sırtı ve göğüsleriyle beraber göbekten diz kapaklarına kadar olan kısımdır.

Hür kadınların avret mahallinin miktarı: Yüzü, ayakları ve ellerinin dışında bütün bedenleridir.

3. Istikbâl-i kible (Kibleye yönelmek): Güç yettiği halde kibleye yönelmeksiz kılınan namaz sahih olmaz.

Mekke-i Mükerrerme’de bulunan ve Kâbe’yi görebilen kimse için kible Kâbe’nin bizzat kendisidir.

Kâbe’yi göremeyen kimse için ise Kâbe’nin bulunduğu yön kible sayılır. Yine Mekke-i Mükerrerme’den uzak olanların da kiblesi Kâbe cihetidir.

Hastalık veya düşman korkusu nedeniyle kibleye yönelemeyen kişinin hangi yöne gücü yeterse oraya yönelip namaz kılması caizdir.

4. Vakit: Vakti girmeden önce kılınan namaz sahih olmaz. Namaz vakitleri hakkında detaylı bilgi daha önce zikredilmişti.¹

5. Niyet: Niyet etmeksizin kılınan namaz geçerli olmaz. Kılınan namaz, farz bir namaz olduğunda bunun belirtilmesi gerekir. Mesela öğle veya ikindi namazına niyet etmek gibi...

Yine kılınan namaz vacip bir namaz ise bu namazın da belirtilmesi gerekir. Vitir namazına veya bayram namazlarına niyet etmek gibi...

Eğer kılınan namaz nafile bir namaz olursa bunun belirtilmesi şart değildir; sadece namaz kılmaya niyet etmek yeterlidir.

Cemaatle namaz kılan bir kişinin imama uymaya niyet etmesi gerekir.

6. İftitah (Tahrîme/Namazı giriş) tekbiri: Tahrîmeden maksat kişinin namaza “Allâhu ekber” veya “Allâhu A’zam” ya da “Subhânallah” gibi sırf Allah’a mahsus bir zikirle başlamasıdır.

Kişi, yeme ve içme gibi namaza engel olan bir şeyle, niyet ve iftitah tekbirinin arasını ayırmaz.

İftitah tekbirinin ayaktayken rükuya eğilmeden önce yapılması, niyetin de iftitah tekbirinden sonraya bırakılmaması ve kişinin kendisi işitecek şekilde “Allâhu Ekber” demesi şart koşulmuştur.

¹ Bkz: s. 64.

Namazın şartlarıyla ilgili açıklamalar

Necaseti giderecek bir şey bulamayan kişi necaset olduğu halde namaz kılar ve o namazı iade etmez.

Avret mahallini örtecek bir elbise, ot veya çamur bulamayan kimse çıplak olarak namaz kılar ve bu namazı iade etmez.

Elbisesinin dörtte biri temiz olan kişinin çıplak olarak namaz kılması caiz değildir.

Elbisesi necis olan kişinin necis elbiseyle namaz kılması çıplak olarak namaz kılmasından daha evladır.

Çıplak olarak namaz kılan kişi oturduğu halde ayaklarını kibleye uzatıp rükû ve secdeyi de imâ ile yaparak namaz kılar.

Bir tarafı hareket ettirildiğinde diğer tarafı hareket etmeyen necis bir elbisenin temiz bir tarafında namaz kılmak caizdir.

Üst kısmı temiz, altı ise necis olan bir keçenin üzerinde namaz kılmak caizdir.

Kibleyi kaşınıp, sorup öğreneceği birini bulamayan, yine kendisini kibleye yönlendirecek bir şey de bulamayan kişi kibleyi araştırıp namaz kılar. Araştırdıktan sonra namaz kılsa kibleyi bulmada hata yapsa bile namazı sahih olur. Hatasını namaz esnasında anlayan kişi kibleye yönelir ve namazına devam eder.

Namazda örtülmesi gereken yerlerden ayn ayn azalar açılırsa, bunların toplamı açılan en küçük uzvun dörtte birini bulduğunda namaz bozulur. Şâyet açılan uzuvların toplamı bu miktardan az olursa namaz sahih olur.

NAMAZIN RÜKÜNLERİ

Namazın rükünleri¹ beş tanedir.² Bunlar da yine namazın farzlandır. İster bile rek ister yanılarak olsun bunlardan birini terk eden kimsenin namazı bozulur.

1. **Kıyam (ayakta durmak):** Kıyama güç yettiği halde kıyamsız kılınan namaz sahih olmaz. Kıyam, farz ve vacip namazlarda farzdır. Nafile namazlarda kıyam farz değildir. Ayakta durmaya güç yettiği halde nafile namazları oturarak kılmak caizdir.

2. **Kıraat:** Namazda kısa bir âyet dahi olsa Kur'ân okunması gerekir. Kıraatsiz namaz sahih olmaz.

Kıraat, farz namazların ilk iki rekâtında vacip ve nafile namazların ise bütün rekâtlarında farzdır.

Namaz kılan kişi imama uyduğunda kıraat üzerinden düşer. Hatta imama uyanın bir şey okuması mekruhtur.

3. **Rükû:** Rükûsuz namaz geçerli değildir. Rükûda farz kılınan miktar, rükû haline yakın bir şekilde eğilmek suretiyle başın aşağıya doğru meyletmesiyle gerçekleşir. Rükûnun tam olması ise başın kuyruk sokumu ile aynı seviyede olacak şekilde belin eğilmesidir.

4. **Sûcûd:** Her rekâtında iki secde yapılmadan kılınan namaz sahih değildir. Secdede farz kılınan miktar, alnın bir kısmının, iki elden birinin, iki dizden birinin ve iki ayaktan da bir bölümün yere konulmasıyla gerçekleşir.

Secdenin tam olması ise ellerin, dizlerin, ayakların, alnın ve burnun yere konulmasıyla gerçekleşir.

¹ Rükûn, bir şeyin bizzat içinde bulunan ve gerekliliği kesin bir delille sabit olan şeydir.

² Müellif iftitah tekbirini namazın şartlarından saydığından namazın rükünlerini burada beşe indirmiştir. (Çev.)

Secde ancak secde yapan kişi secdede kuvvetle alnını koyduğu zaman secdeyi yaptığı ilk halden daha aşağı gitmeyecek şekilde alnın yerleşip durabileceği sert bir şey üzerine sahih olur.

Secdede burunla yetinmek caiz değildir. Ancak bir özür bulunduğu bu durumun haricindedir.

Eline veya elbisesinin bir tarafına secde eden kişinin namazı kerahetle beraber sahih olur.

Secdenin sıhhati için, secde edilen yerin, ayakların bulunduğu yerden yarım zirâdan¹ daha yüksek olmaması şart koşulmuştur. Şiddetli bir izdiham olmadığı halde secde edilen yer yarım zirâdan yüksekse namaz sahih olmaz.

5. Teşehhüd okuyacak kadar son rekâtta oturuş²

Namazdan kendi ihtiyarı ile çıkmak (Hurûc bi Sun'ihî):

Bazı fakîhler namazdan çıkışı, namaz kılanın kendi kasdı ve fiiliyle olmasını farzlardan saymışlardır. Ancak bu, muhakkik âlimlere göre farz değil vaciptir.³

¹ Zirâ: Kolun dirsekten orta parmağın ucuna kadar olan kısmına denir. (Çev.)

² Namazın son rekâtında teşehhüd yani tahiyat duasını okuyacak kadar oturmak da namazın rükünlerindendir. (Çev.)

³ Kendi ihtiyarı/fiili ile namazdan çıkmaktan maksat, namaz tamam olduktan sonra söz olsun, iş olsun namaza aykırı bir şeyi isteyerek yapmaktır. Örneğin kılanın namazın üzerine farz veya nâfile başka bir namazı bina etmek, kahkaha ile gülmek, bilerek abdest bozmak, konuşmak, yürümek ve selâm vermek gibi... Bkz: *Raddu'l-Muhtâr*, 2/137. (Çev)

NAMAZIN VACİPLERİ¹

Aşağıda sayılan şeyler namazda vaciptir. Yanılarak bunlardan birini terk eden kimsenin namazı eksik olur ve bu eksiklik sehiv secdesi ile telafi edilir. Bunlardan birini bilerek terk eden kişinin namazı iade etmesi gerekir. Aksi takdirde günah işlemiş olur.

1. Namaza özellikle “Allâhu ekber” sözüyle girilmesi.
2. Farz namazların ilk iki rekâtında, vitir namazının ve nafil namazların bütün rekâtlarında Fatiha Sûresinin okunması.
3. Farz namazların ilk iki rekâtında, vitir namazının ve nafil namazların bütün rekâtlarında Fatiha Sûresinden sonra kısa bir sûrenin veya kısa üç âyetin okunması.
4. Fatiha Sûresinin diğer sûreden önce okunması.
5. İkinci secdenin birinci secdeden sonra aralanı ayınlmaksızın yerine getirilmesi.
6. Bütün rükünleri ölçülü ve her azası yerine gelecek şekilde eda etmek. (Ta’dîl-i erkâna riâyet etmek).
7. İkinci rekâtta teşehhüd okuyacak kadar ilk oturuşu yapmak.
8. İlk ve son oturuşta Teşehhüd (et-Tahiyyatu) duasını okumak.
9. (Dört rekâtı namazlarda) teşehhüd bittikten sonra doğrudan üçüncü rekâta kalkmak.
10. İki tarafa selam vererek namazdan çıkılması.
11. Vitir namazında üçüncü rekâtta Fatiha ve zamm-ı sureden sonra Kunut duasını okumak.

¹ Vacip: Gerekliliği kesin/kat’î olmayan bir delille sabit olan şeydir. Haber-i Âhâd’da olduğu şekilde delilin sübutunun zannî olması ya da lafzın iki veya daha fazla manaya gelme ihtimali gibi...

12. Bayram namazlarında “zevâid tekbirleri”nin getirilmesi. Bunlar her rekâтта üç tekbirdir.

13. Bayram namazlarında ikinci rekâтта rükû için tekbir getirmek.

14. Sabah namazında, akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekâtında, Cuma, bayram, teravih namazlarında ve Ramazanda vitir namazında imamın kıraatı açıktan yapılması.¹

Münferid kişi cehrî (açıktan okunarak kılınan) namazlarda serbesttir; dilerse açıktan okur, dilerse sessiz okur. Ancak efdal olanı (cehrî namazlarda) açıktan okumasıdır.

15. Öğle ve ikindi namazlarında, akşam namazının son rekâtında, yatsı namazının son iki rekâtında yine gündüz kılınan nafîle namazlarda imam veya münferid olarak namaz kılan kişinin kıraatı gizliden yapılması.

Yatsı namazında ilk iki rekâтта zamm-ı sure okumayı unutan kişi son iki rekâтта Fatiha’yla birlikte zamm-ı sureyi açıktan okur ve sehiv secdesi yapar.²

İlk iki rekâтта Fatiha’yı unutan kişi, son iki rekâтта onları tekrar etmez. Bilakis kaçırıldığını telafi etmek için sehiv secdesi yapar.

¹ İnsanlara namazı ister eda olarak kıldırın, isterse kaza olarak kıldırın durum aynıdır.

² Bu durum imam ya da namaza cehrî olarak başlayan münferit için geçerlidir. Namaza cehrî başlanmayan bir münferit böyle bir durumda Fâtiha ve zamm-ı sûreyi içinden okur. (Çev.)

NAMAZIN SÜNNETLERİ

Aşağıda sayılanlar namazın sünnetleridir. Namazın tam olması ve Hz. Peygamber'in (s.a.v): "Namaz kıldığında beni nasıl görüyorsanız siz de öyle namaz kılın!"¹ hadîsine uymak için bunlarla amel etmek gerekir.

1. Namaza giriş tekbirini getirdiğinde başını eğmeden dik durması.
2. Namaza giriş tekbirini getirmeden önce ellerini kulaklarının hizasına kaldırması.²
3. Eller kaldılırken avuç içlerinin ve parmakların kibleye doğru yönelmiş olması.
4. Eller kaldırıldığı sırada parmakların açık olarak doğal haline bırakılması. Bu esnada kişi parmaklarını ne tamamen kapatır ne de tamamen ayırır.
5. Sağ elini, göbeğin altında sol elinin üzerine koyması.³
6. Başparmak ve küçük parmakla bileği kavrayarak sağ avuç içini sol elin üzerine koyması.⁴
7. Elleri göbeğin altına koyduktan sonra Subhâneke duası'nı okumak. Subhâneke duası şöyledir:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ.

"Subhâneke'llahumme ve bihamdik ve tebârake'smuk ve teâlâ cedduk ve lâ ilâhe ğayruk."

"Allahım, sana hamdederek senin bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim, senin adın mübarek şanın yücedir. Senden başka hiçbir ilah yoktur."

¹ Buhârî (631).

² Kadınlar iftitâh tekbirinden önce ellerini omuzlarının hizasına kaldırırlar.

³ Kadınlar ellerini göğüslerinin üzerine koyarlar.

⁴ Kadınlar halka yapmadan sağ ellerinin içini sol ellerinin üzerine koyarlar.

8. Fatiha'yı okumadan önce "Eûzu billahi mineşşeytanirracîm" demesi.¹
9. Her rekâtta Fatiha'dan önce besmele çekmesi
10. Fatiha bittikten sonra sessizce "âmin" demesi
11. Kıyamda iki ayağı arasında dört parmak miktan aralık bırakması
12. Öğle ve sabah namazında Fatihadan sonra tıvâl-ı mufassaldan² bir sure okuması. İkinci ve yatsı namazında evsât - ı mufassaldan³ bir sure okuması. Akşam namazında da kısâr-ı mufassaldan⁴ bir sure okuması.
13. Yalnızca sabah namazında birinci rekâtı ikinci rekâttan uzun tutması.
14. Rükû tekbirleri.
15. Rükûda parmakları açık olduğu halde dizlerini tutması.
16. Sırtını, başı kuyruk sokumuyla müsavi olacak şekilde düz tutması ve rükûdayken bacaklarını dik tutması.
17. Rükûda en az üç kere "Subhâne rabbiye'l-azîm" demesi.
18. Rükû esnasında kişinin dirseklerini iki yanından uzak tutması.
19. İmamın başını rükûdan kaldırdığında "Semiallâhu limen hamideh", muktedirinin sessizce "Rabbenâ ve leke'lhamd" demesi, münferidin ise her ikisini birden yerine getirmesi.
20. Secdedeki tekbirler.
21. Secde ederken önce dizlerini, sonra ellerini, sonra yüzünü yere koyması.
22. Secdeden kalkarken önce yüzünü, sonra ellerini, sonra dizlerini kaldırması.
23. Secdede yüzünü ellerinin arasına koyması.
24. Secdede karnını bacaklarından, dirseklerini yanından ve kollarını yerden uzak tutması.
25. Secdede parmakların kapalı olması.

¹ İmama uyan kişi İstîâzeyi ve Besmeleyi okumaz. Mesbûk (birinci rekâttan sonra imama yetişip namazdan geri kalan kısmı imamlarla kılan) kişi ise imamdan sonra kıldığı ilk rekâtta İstîâze ve Besmeleyi okur.

² Tıvâl-ı Mufasssal: Hucûrât Sûresinden Burûc sûresine kadar olan sûrelerdir.

³ Evsât-ı Mufasssal: Burûc Sûresinden Beyyine Sûresine kadar olan sûrelerdir.

⁴ Kısâr-ı Mufasssal: Beyyine Sûresinden Nâs Sûresine kadar olan sûrelerdir.

26. Secdede ayak parmaklarının kibleye yönelmiş olması.
 27. Secdede sessizce en az üç kere “Subhâne rabbiyel a'lâ” demesi.
 28. Secdeden kalkmak için tekbir getirmesi.
 29. Secdeden, ömrü olmadığı müddetçe oturmaksızın ve elleriyle yere dayanmaksızın kalkması.
 30. Teşehhüdde olduğu gibi iki secde arasında ellerini bacaklarının üstüne koyması.
 31. İlk ve son oturuşta sol ayağını yere yayması ve sağ ayağını dik tutması.¹
 32. Teşehhüdde “Lâ ilâhe” sözünde işaret parmağını kaldırması ve “illallah” sözünde indirmesi.
 33. Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının son iki rekâtında ve akşam namazının üçüncü rekâtında Fatıha suresini okumak.
 34. Son oturuşta teşehhüdden sonra salevâtı (Salli-Bârik) dualarını okumak.
 35. Salevâttan sonra kaynaklarda belirtilen dualardan okuması.² Bu dua onlardan biridir:
- اَللّٰهُمَّ وَاِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْمًا كَثِيْرًا وَّ اِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ فَاعْفِرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ
وَارْحَمْنِيْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَفُوْرُ الرَّحِيْمُ.
- “Allâhumme innî zalemtu nefsi zulmen kesîrâ, ve innehu la yağfiru'z-zunûbe illâ ent. Fağfir lî mağfiraten min indik, verhamnî, inneke ente'l ğafûru'r rahîm.”
- “Allahım, kuşkusuz ben nefsim çok zulmettim! Senden başka günahları bağışlayacak kimse yoktur. Beni kendi katından bir mağfiretle bağışla ve bana merhamet et, çünkü çokça bağışlayan ve çokça merhamet eden sensin!”
36. “es-Selâmu aleykum ve rahmetullah” derken başını sağa ve sola çevirmesi.
 37. İntikal tekbirlerini imamın açık, muktedinin gizlice getirmesi.
 38. İmamın “es-Selâmu aleykum ve rahmetullah” derken sesli, muktedinin ise sessizce söylemesi.

¹ Kadınlar kaba etleri üzerine oturup bacaklarını yere koyarlar ayak sağ kalçanın altından çıkar.

² Ülkemizde yaygın olarak okunan dualar “Rabbenâ Duaları” diye bilinen dualardır. (Çev.)

39. İmam selam verirken selamlarıyla arkasında namaz kılanları, hafaza meleklerini ve cinlerin salih olanlarını, muktedinin imamı ve imam yönünde bulunan topluluğu, münferidin ise yalnızca melekleri kastetmesi.

40. İkinci selamda sesini birinci selamdakinden daha alçaltması.

41. Selama sağdan başlaması.

42. Muktedinin selamının imamın selamına bitişik olması.

43. Namaza sonradan yetişen kişinin (buna mesbûk denilir) imamın iki tarafa selam vermesini beklemesi, imam iki tarafa da selam vermeden ayağa kalkmaması.

NAMAZIN MÜSTEHAPLARI

Aşağıda sayılanlar namazın müstehaplardır. Namazın tam bir şekilde eda edilmesi için bunları gözetmek müstehap kılınmıştır.

1. İftitah tekbiri anında erkeğin avuçlarını rıdâsından veya elbisesinin kollarından çıkarması. Bu esnada kadınlar ise avuçlarını çıkarmazlar.
2. Namaz kılan kimsenin kıyamdayken secde ettiği yere bakması.
3. Rükûdayken ayaklarının üstüne bakması.
4. Secde anında burun ucuna bakması.
5. Otururken kucağına bakması.
6. Selam verirken omuzlarına bakması.
7. Gücü yettiğinde öksürük ve esnemeyi engellemesi.
8. Esnemeyi engellemek zor olduğunda ağzını sağ elinin üzeriyle kapatması.
9. İlk ve son oturuşta Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a) rivâyet ettiği teşehhüd duasını okuması.¹
10. Vitir namazında özellikle "Allâhumme innâ nesteînuke" duasını okuması.

¹ et-Tahiyyatu diye bilinen dua kastedilmektedir. (Çev.)

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

Namaz esnasında aşağıdaki şeylerden biri ortaya çıktığında namaz bozulur:

1. Namazın şartlarından biri yerine gelmediği zaman.
2. Namazın rükünlerinden birini terk ettiği zaman.
3. İster bilerek isterse hatayla olsun namazda konuştuğu zaman.
4. Dua ettiğinde insan sözüne benzeyen şeylerle dua etmesi; “Allahım beni falanla evlendir” veya “Allahım bana yiyecek olarak elma ver” demesi gibi.
5. Bir kimseye selam verdiği zaman veya birinin selamını aldığı zaman; Selamlaşma ister bilerek ister yanılarak veya hatayla olsun durum değişmez. Ama selamı işaretle karşıladığında namazı bozulmaz.
6. Amel-i kesir¹ işlediği zaman.
7. Göğsünü kiblede çevirdiği zaman.²
8. Yenilen veya içilen şey az bile olsa bir şey yiyip içtiğinde.
9. Dişlerinin arasında kalan nohut büyüklüğündeki bir şeyi yediğinde.³
10. Bir ihtiyaç bulunmadığı halde öksürmek.⁴
11. Allah korkusundan kaynaklanmadığı halde ah, öf çekmesi veya inleyerek sesler çıkardığında. Bunları engellemeye gücü yetmeyen hasta da bu durumdan istisna edilmiştir. Bu durumda olan hastanın namazı bozulmaz.

¹ Amel-i Kesir, dışardan bakan bir kişide namaz kılanın sanki namazda olmadığı kanaatini uyandıran davranışlarda bulunmasıdır.

² Namaz esnasında abdestli bozulup abdest almak için göğsünü kiblede çevirerek dışarı çıkan kişinin namazı bozulmaz.

³ Eğer yenilen şey nohut tanesinden daha küçük ise namazı bozulmaz.

⁴ Eğer bir özürden dolayı veya sesini düzeltmek için ya da imamdan kaynaklanan bir hatayı imama hatırlatmak için öksürürse namazı bozulmaz. Yine kendisinin namazda olduğunu bildirmek için öksürürse namaz bozulmaz.

12. Yüksek bir sesle ağladığı zaman; eğer ağlama Allah korkusundan, cennet veya cehennemi hatırladığından dolayı değil de aksine bir yara veya musibetten kaynaklanıyorsa¹,

13. Namaz kılan kimsenin avret mahalli bir rükün eda edecek kadar açılırsa,

14. Namaz kılanın bedeninde, elbisesinde veya namaz kıldığı yerde bir rükun müddetince necâset bulunursa,

15. Delirdiğinde,

16. Namaz kılana baygınlık geldiğinde,

17. Sabah namazını kılarken Güneş doğduğunda,

18. Bayram namazlarını kılarken zeval vakti girdiğinde,

19. Cuma namazını kılarken ikinci vakti girdiğinde,

20. Namaz kılan kişi teyemmümlüken su bulunursa ve onu kullanmaya gücü yetiyorsa.

21. Namaz kılanın abdesti kendi kasdıyla veya başkasının müdahalesiyle bozulursa.²

22. “Allâhu ekber” lafzının hemzesini uzattığında (Aaallâhu ekber şeklinde okuduğunda).

23. Mushaftan okuduğu zaman.

24. Uyku halindeyken bir rükun eda edip uykudan uyandıktan sonra bu rük-nü iade etmezse.

25. Namaz kılan kişi “tertib sahibi”³ ise ve namaz esnasında kaçırmış olduğu bir namazın bulunduğunu ve henüz onu kaza etmediğini hatırlarsa.

26. İmam, istihlaf⁴ için yerine imamete uygun olmayan birisini bıraktığında.

27. Abdestinin bozulduğunu zannedip mescidden çıkar, saflan ya da mescid dışında kıldığında önünde bulunan sütreyi geçerse.

¹ Ağlama, Allah korkusundan cennet veya cehennemi hatırlamadan kaynaklanırsa namaz bozulmaz.

² Abdesti kasıtsız bozulursa namaz bozulmaz, bilakis yeniden abdest alır ve namazına kaldığı yerden devam eder.

³ Beş vakitten fazla namazı kazaya kalmamış kişiye tertip sahibi denir. (Çev.)

⁴ İstihlaf: Namazı bozulan imamin cemaatten birini namazı devam ettirmesi için yerine geçirmesine denir. (Çev.)

28. Namaz anında seslice güldüğü zaman.

29. Namaz esnasında az veya çok fiille olsun mestleri ayağından çıkardığında.

30. İmama uyan bir kişinin, bir rüknün edasında imamla ortak olmayıp rükünün edasında imamını geçtiğinde. Muktedinin imamından önce rükû yapması, imam rükû yapmadan başını kaldırmaması, bu rükûyu da onunla birlikte tekrarlamaması gibi.

31. Bir kadına bakmak, düşünmek ya da ihtilam olmak suretiyle olsun namaz esnasında cünüplük ortaya çıktığında.

Namazı Bozmayan Şeyler

Aşağıda sayılan hallerden dolayı namaz bozulmaz:

1. Yanılarak namazdan çıkmak için selam verdiğiinde.
2. Secde ettiği yerden birisi geçtiğinde.
3. Dişlerinin arasında kalan nohut tanesinden küçük bir şeyi yediğinde.
4. Yazılı bir şeye bakıp ne yazıldığını anlarsa.

NAMAZIN MEKRUHLARI

Aşağıda sayılan şeyler namazda mekruh kılınmıştır. Namazın eksik olmaması için bunlardan sakınmak gerekir:

1. Bilerek namazın sünnetlerinden birini terk etmek.
2. Elbise veya bedenle uğraşmak.
3. Kıymetli insanların yanına çıkamayacağı şekilde hırpani bir elbiseyle namaz kılmak.
4. Namazda bir şeye yaslanmak.
5. Bir ihtiyacı olmadan boynu sağa ve sola çevirmek.
6. Bir insana doğru namaz kılmak.
7. Bevl, büyük abdest ve gaz sıkıştırdığı zaman namaz kılmak.
8. Sahibinin nzası olmaksızın başkasının yerinde namaz kılmak.
9. Ateşe doğru veya içinde ateş bulunan bir ocağa doğru namaz kılmak.
10. Banyo veya tuvalet gibi kötü, pis bir yerde namaz kılmak.
11. Yolda namaz kılmak.
12. Mezarlıkta namaz kılmak.
13. Necâsete yakın bir yerde namaz kılmak.
14. Özrü olmadığı halde, kendisiyle namaz kılmanın caiz olduğu miktarda az necâsetle namaz kılmak.
15. Üzerinde canlı resimleri bulunan bir elbise içinde namaz kılmak.

16. Gerek üst tarafta, gerek önünde veya arkasında olsun, içinde resim bulunan yerde namaz kılmak.¹

17. Parmakları çıklatmak.

18. Parmakları birbirine geçirmek.

19. Özürsüz olarak bağdaş kurmak.

20. Kalçayı yere koyup dizleri dikerek oturmak.

21. Secdede kollan yere yaymak.

22. Elleri bele koymak.

23. Elbisenin kollanını sıvamak.

24. Sadece izarla namaz kılmak veya gömlek giymeye gücü yettiği halde sadece pantolon veya şalvarla namaz kılmak.

25. Bir özür veya yaran olmadığı halde başı açık (takkesiz) namaz kılmak.²

26. İçinde boşluk veya namaz için yeterli genişlik olan bir safın arkasında namaza durmak.

27. Âyetleri ve tesbihleri parmaklarla saymak.

28. Namaz esnasında bir zarar olmadığı halde yüzden toprağı silmek.

29. Bir özür bulunmadığı halde secde yaparken sadece alınla yetinmek.

30. Yemek hazırlarken canı yemek ister halde namaza durmak.

31. Başka bir sûreyi okumayarak sürekli belirli bir sûreyi okumayı adet edinmek.³

32. Başka bir sûre bildiği halde iki rekâta aynı sûreyi tekrarlamak.

33. Kasıtlı olarak sûreleri sıralanma aykırı bir şekilde okumak.⁴

34. İkinci rekâtı birinci rekâta nazaran aşırı bir şekilde uzatmak.⁵

¹ Şâyet resim namazdaki kişi için belirgin olmayacak derecede küçük olursa veya resimdeki baş kısmı kopuk ise ya da bir cansızın resmi ise namaz mekruh olmaz.

² Ancak bir özür veya kendini hakir görüp alçakgönüllülüğünden dolayı başı açık namaz kılsa namaz mekruh olmaz.

³ Belirli bir sûreyi, bir özürden dolayı veya Peygamber'in (s.a.v) okuduğu bir sûreyi teberrükten okumayı adet edinirse namaz mekruh olmaz.

⁴ Eğer unutarak sırayı bozarsa o zaman namaz mekruh olmaz.

⁵ Ancak ikinci rekâtı birinci rekâta nazaran iki-üç ayet miktan uzatırsa namaz mekruh olmaz.

35. Secdede veya başka bir yerde el ya da ayak parmaklarını kiblede çevirmek.
36. Sanğın alna gelen kısmına veya canlı resmine secde etmek.
37. Farz namazlarda iki sûrenin arasını kısa bir sûreyi terk ederek ayırmak; Birinci rekâtta Tekâsür Sûresi'ni, ikinci rekâtta Hümeze Sûresi'ni okuyup ikisinin arasında bulunan Asr Sûresi'ni terk etmek gibi.
38. Rükûda ellerin dizler üzerine konulmasını terk etmek.
39. Teşehhüdde ve iki secde arasındaki oturuşta elleri bacakların üzerine koymayı terk etmek.
40. Namazda esnemek; şayet esneme ağırlaşır sağ elinin üst kısmıyla ağzını kapatır.
41. İşaretle selam almak.
42. Bit yakalamak ve öldürmek.
43. Başının ortasını açık bırakarak başına mendil bağlayıp namaz kılmak.
44. Saçları örüp başın önüne veya enseye koyarak namaz kılmak.
45. Rükûda ya da secdede elbisenin toprağa bulanmasından korkarak önünden veya arkasından elbiseyi yukarıya çekmek.
46. Elbiseyi başı veya omuzları üzerine alarak iki tarafını bitştirmeksizin sarkıtmak.
47. İzannı veya pantolonun paçalarını topuktan daha aşağı sarkıtmak.
48. Kıraati tamamlamadan rükuya gitmek ve kıraati rükûda tamamlamak.
49. İmanın özürsüz olarak tamamen mihrabın içine girip namaza durması.¹
50. Sadece imamın (cemaatten) bir zira yüksek veya alçak bir yerde namaza durması. Eğer ona uyanlardan bir kişi onunla orada namaza durursa namaz mekruh olmaz.
51. Bir yaran olmaksızın gözleri yummak.²
52. Gözlerini göğze dikmek.

¹ İmam mihrabın dışında bulunup mihraba secde ederse veya mekân darlığından dolayı tamamen mihrabda namaza durursa o zaman namaz mekruh olmaz.

² Şayet huşusunu artırmak için namazda gözlerini yumarsa mekruh olmaz.

NAMAZDA MEKRUH OLMAYAN ŞEYLER

Aşağıda sayılan şeyler namazda mekruh değildir:

1. Yüzü çevirmeksizin gözle sağa sola bakmak,
2. Mushafa doğru namaz kılmak,
3. Oturarak konuşan birinin sırtına doğru namaz kılmak,
4. Bir kandil veya lamba tarafına namaz kılmak,
5. Nafilelerde iki rekâtta aynı sûreyi okumak,
6. Namaz bittikten sonra alnı topraktan veya ottan temizlemek için silmek.
Yine namaz esnasında eza veren veya namazdan alıkoyacak ottan veya topraktan temizlemek için alnı silmek.
7. Zarar vereceęinden korktuğu yılan veya akrebi öldürmek.
8. Rükû ve secdede bedenine yapışan bir kilden dolayı elbiseyi silkelemek.
9. İçinde canlı resimleri bulunan halıya - şayet bu resimler üzerine secde etmiyorsa- secde etmek.
10. Asılı bir kılıca doğru secde etmek.

NAMAZIN KILINIŞ ŞEKLİ

Namaz kılmak istediğinde kalk, namazı eda etmeye niyet ederek ellerini kulaklarının hizasına kaldır.

Sonra “Allâhu ekber” de. İftitah tekbirinin peşine beklemeden sağ elini sol elinin üzerine, göbeğinin altına koy. İçinden “Subhâneke” duasını okuyarak namaza başla ve gizlice¹ “Eûzu billahi mine’şşeytâni’r racîm Bismillahirrahmanirrahîm”² de.

Sonra Fatiha suresini oku. Onu okumayı bitirdikten sonra sessizce “Âmin” de. Sonra en az bir sûre veya kısa üç âyet ya da uzun tek bir âyet oku.

Sonra “Allah ekber” deyip başını arkanla aynı hizada tutup elinle de parmakların açık olduğu halde dizlerini tutarak rükuya git. Rükûdayken en az üç kere “Subhâne rabbiyel azîm” de. “Semiallâhu limen hamideh”³ “Rabbena ve leke’l hamd” diyerek rükûdan başını kaldır. Ancak imama uyduğun zaman sadece “Rabbena ve leke’l hamd” demen yeterlidir. Ardından azalann yerine yerleşecek şekilde rükûdan kalk.

Sonra secdeye giderken tekbir getir. Önce dizlerini, sonra ellerini yere koy sonra da yüzünü ellerinin arasına koy. Burnun ve alnın yere yerleşecek şekilde secde et. İzdiham olmadığı zaman karnını baldırlarındandır,⁴ kollarını yanından uzak tutarak, el ve ayak parmakların kibleye dönmüş olduğu halde en az üç kere “Subhâne rabbiyel a’lâ” diyerek secde yap.

¹ İmama uyan kişi istiaze yapmaz. Çünkü istiaze Kur’ân okumak için yapılır. Zira muktedi Kur’ân okumaz.

² İmama uyan kişi besmele çekmez. Besmeleyi ancak imam veya münferid olarak namaz kılan bütün rekâtlarda Fatiha’dan önce çeker.

³ İmam “semiallahu limen hamideh” der. İmama uyan ise “Rabbena ve leke’l hamd” der, münferid ise her ikisini de söyler.

⁴ Kadınlar karnlarını bacaklarından uzaklaştırmazlar. Bllakis karnlarını bacaklarına yakınlaştırmaz ve yapıştırmazlar.

Sonra “Allâhu ekber” diyerek başını ilk secdeden kaldır. İki secde arasında azalarn yerleşecek şekilde ellerini baldırlanna koyarak otur. Sonra tekbir getir ve ikinci secdeyi yap. İkinci secdede de en az üç kere aynı şekilde tesbih et.

Kalkmak için ellerinle yerden destek almadan ve oturmadan tekbir getirerek başını kaldır. Böylece birinci rekât tamamlanmış olur.

İkinci rekâtta birinci rekâtta yaptıklarının aynısını yap. Şu kadarı var ki, ikinci rekâtta ellerini kaldırmazsın, Subhâneke duasını¹ ve istiâzeyi okumazsın. İkinci rekâtı bitirdiğin zaman sol ayağını yere yayıp üzerine otur ve sağ ayağını parmaklan kıbleye dönük bir şekilde dik tut. Parmaklarını yayarak ellerini bacaklarına koy. Sonra Abdullah b. Mes’ud’dan (r.a) rivâyet edilen teşehhüd duasını oku:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا
وَعَلَىٰ عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

“et-Tahiyyâtu lillahi ve’s-salevâtü ve’t-tayyibât, es-selâmu aleyke eyyuhe’n-nebiyyu ve rahmetu’llahi ve berakâtuh, es-selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi’s-sâlihîn. Eşhedu el-lâ ilâhe illallah ve eşhedu enne muhammeden abduhû ve rasûluh.”

“Bütün tazim, dua ve iyilikler Allah’adır. Selâm, Allah’ın rahmeti ve bereketleri senin üzerine olsun ey Peygamber! Bize ve Allah’ın sâlih kullarına selâm olsun! Ben şehadet ederim ki Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed (s.a.v) O’nun kulu ve elçisidir.”

Şehadette işaret parmağıyla işaret ederek “lâ ilâhe” derken parmağını kaldır ve “illallah” derken indir.

Eğer namaz sabah namazı gibi iki rekâtlı bir namaz ise teşehhüdden sonra Hz. Peygamber’e (s.a.v) salât oku. Şöyle de:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَىٰ اِبْرَاهِيْمَ وَعَلَىٰ آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ
اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَىٰ اِبْرَاهِيْمَ وَعَلَىٰ آلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ.

“Allahmme salli alâ Muhammedi’v-ve alâ âli Muhammed, Kemâ salleyte alâ ibrahîme ve alâ âli îbrâhîm. İnneke Hamîdun Mecîd.

Allâhu mme bârik alâ Muhammedi’v-ve alâ âli Muhammed, Kemâ bârakte alâ ibrahîme ve alâ âli îbrâhîm. İnneke Hamîdun Mecîd.”²

¹ Müslim, 399; ed-Dârekutnî, 1, 299-300.

² es-Salevâtü’l-îbrâhîmiyye hadîsidir, Müslim rivayet etmiştir.

“Allah'ım İbrâhîm ve İbrâhîm'in (a.s) âilesine salât/rahmet ettiğin gibi Peygamberimiz Muhammed'e (s.a.v) ve Peygamberimiz Muhammed'in (s.a.v) âilesine salât/rahmet et! Sen övgüye layık ve yüce olansın!

“Allahım, İbrâhîm (a.s) ve İbrâhîm'in (a.s) âilesine bereket verdiğin gibi Peygamberimiz Muhammed'e (s.a.v) ve Peygamberimiz Muhammed'in (s.a.v) âilesine de bereket ver! Sen övgüye layık ve yüce olansın!”

Sonra Kur'ân ve Sünnette geçtiği gibi¹ şu duayı oku:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

“Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'lâhirati haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr!”

“Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver; âhirette de iyilik ver, bizi cehennem azabından koru!”

Sonra “Esselâmu aleykum ve rahmetullah” diyerek sağ ve sola selam ver ve selam verirken yanında bulunanlardan namaz kılanları, cinlerden salih olanları ve hafaza meleklerini niyetle.

Eğer namaz üç veya dört rekâtlysa ilk oturuşta teşehhüd duasından başka bir şey okuma. Teşehhüd bittikten sonra tekbir getirerek üçüncü rekâta kalk. Eğer namaz akşam namazı gibi üç rekâtlysa üçüncü rekâta sadece Fatiha'yı oku. Şayet namaz, öğle ve ikindi namazı gibi dört rekâtlysa dördüncü rekâta da aynı şekilde sadece Fâtiha'yı okursun. Sonra ilk iki rekâta yaptığın gibi rükû ve secde yap ve otur. Son oturuşta önceden zikri geçtiği gibi Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât oku.

¹ Şayet dilerse şu nu da okuyabilirsin: “Allahmme innî zalemtu nefsi zulmen kesîrâ, ve innehu lâ yağfiru'z-zunûbe illâ ent. Fağfir lî mağfiraten min indik, verhamnî, inneke ente'l ğafûru'r rahîm”.

CEMAATLE NAMAZIN FAZİLETİ

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَأَزْكُوا مَعَ الرُّكُوعِ﴾

“Rükû edenlerle birlikte rükû edin!”¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Cemaatle kılınan namaz, münferid olarak kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”²

Allah Rasûlü (s.a.v) hayatı boyunca cemaatle namaz kılmaya devam etmiş ve hastalığında bile cemaatten geri kalmamış; ancak nadiren cemaate katılmadığı vaki olmuştur. Yine sahabe-i kirâm da cemaate sürekli devam ediyorlardı. Özü olan kimse veya nifakı bilinen münafıktan başka kimse cemaatten geri kalmıyordu. Abdullah b. Mes’ud’un (r.a) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Münafıklığı bilinen münafık ve hasta olan kişiden başka hiç kimsenin (cemaatle) namazdan geri kaldığını görmezdim. Hasta olan kişi, iki kişinin arasında (onların yardımıyla) yürüyebiliyorduyse o da namaza gelirdi.” Şunu da söyledi: “Şüphesiz Allah Rasûlü (s.a.v) bize hidayetin alametlerini öğretti. Muhakkak ki içinde ezan okunan mes-cidde namaz kılmak hidayetin alametlerindendir.”³

Cemaat: İmamla muktedinin namazı arasında gerçekleşen irtibattır.

Cemaatle namaz Cuma namazı müstesna bütün namazlarda imamla birlikte bir kişinin bulunmasıyla gerçekleşmiş olur. Cuma namazında imamin dışında üç kişinin bulunmasıyla cemaat gerçekleşmiş olur.

Cemaatin hükmü

Namazı cemaatle kılmak, beş vakit namaz için erkeklerin her birine vacib kuvvetinde sünnet-i müekkededir. Şer’î bir özür bulunmadıkça cemaatten geri kal-

¹ Bakara, 43.

² Buhârî, 645; Müslim, 650.

³ Müslim, 354; Ebû Dâvud, 550; Nesâî, 850.

mak caiz değildir. Özürsüz olarak cemaati terk etmeyi alışkanlık haline getiren kişi günaha girmiş olur.

Cemaat, Cuma ve bayram namazları için şart kılınmıştır. Cuma ve bayram namazları cemaatsiz sahih olmaz.

Cemaat, teravih ve kûsuf namazı için kifâî müekkede sünnettir.

Ramazanda vitir namazını cemaatle kılmak müstehaptır.

Ramazanın dışında vitir namazının alışkanlık haline getirilerek cemaatle kılınması tenzihen mekruhtur. Eğer sürekli kılmaksızın bir ya da iki defa kılarılsa bunda bir sakınca yoktur.

Husûf namazı için cemaat yapılması mekruhtur.

Nafile namazların, davet edilip duyurulmak suretiyle cemaatle kılınması mekruhtur. Ancak İnsanlar nafile namaz için davet edilmeden ve onlara duyurulmadan toplandıklarında ezan ve kâmet getirilmeden cemaatle kılınırsa mekruh sayılmaz.

İmamı ve müezzini olan mahalle mescidinde mahalle halkı ezan ve kâmetle namaz kılmışsa ikinci bir grubun cemaatle namaz kılması mekruhtur. Ancak birinci cemaatin imamının namaza durduğu yerden başka bir yerde, ikinci cemaatin imamının namaza durmasıyla ilk kılınan yer değiştiğinde mekruh olmaz.¹

Cemaatle namaz kim için sünnettir?

Cemaatle namaz aşağıdaki şartları kendisinde toplayan kişi için vacip kuvvetinde sünnet-i müekkededir:²

1. Erkek olması; cemaat kadınlara sünnet değildir.
2. Buluğa ermiş olması; çocuğa cemaatle namaz kılmak sünnet değildir.
3. Akıllı olması; deliye cemaat sünnet değildir.
4. Özürlerden salim olması; özürlü kimseye cemaat sünnet değildir.

¹ el-Lubâb fî Şerhi'l-Kitâb isimli eserinde şöyle geçmektedir (s. 89): "Mahalle mescidinde ezan ve kâmetle cemaatin tekrar edilmesi mekruhtur. Yol kenarındaki mescitte ve imamı ve müezzini olmayan mescitte ise mekruh değildir. Şerhu'l-Munye'de şöyle denir: 'Şayet cemaat ilk hey'et/durum üzere değilse mekruh olmaz. Aksi takdirde mekruh olur. Sahih olan da bu görüştür. Mihrabdan başka bir yerde kılmakla (ilk) hey'et/durum değişmiş olur.'"

² Sünnet-i müekkedenin vacip kuvvetinde olmasından maksat özürsüz olarak onu terk edenin günaha girmesidir. Tafsilatlı bilgi için bkz: el-Bahrü'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, 1/602, 603. (Çev.)

5. Hür olması, köleye cemaat sünnet değildir.

Kadınlardan, çocuklardan, delilerden, özürliülerden ve kölelerden bir topluluk cemaatle namaz kıldığında namazları sahih olur ve bununla sevaplandırılırlar.

Cemaatte bulunma gerekliliği ne zaman ortadan kalkar?

Aşağıdaki özürlerden biri ortaya çıktığında cemaatte bulunmanın gerekliliği ortadan kalkar:

1. Çok şiddetli bir yağmur yağdığında.
2. Çok şiddetli soğuk olduğunda dışarıya çıktığı zaman hastalanacağından veya hastalığının artacağından korkarsa.
3. Yolda aşırı bir bataklık olduğunda.
4. Aşırı karanlık olduğunda.
5. Geceleyin şiddetli rüzgâr estiğinde.¹
6. Hasta olduğunda.
7. Kişi kör ise.
8. Mescide yürümeye güç yetiremeyecek kadar iyice yaşlı biri olduğunda.
9. Bir hastanın işleriyle ilgilenen hasta bakıcısı olduğunda,
10. Küçük ve büyük abdest sıkıştırdığında.
11. İster hak etsin, ister haksız yere girsin kişi hapiste olduğu zaman.
12. İki veya bir ayağı kopuk olduğunda.
13. Felç gibi yürümeye engel olan bir hastalığı olduğu zaman.
14. Kendisi aç olup canı yemek istediğinde ve yemek de o zaman hazırısa.
15. Yolculuğa hazırlanırken.
16. Cemaatle namaz kıldığında malının zayi olmasından korkarsa.
17. Cemaatle namaz kıldığında trenin gitmesinden veya uçağın kalkmasından korkarsa.²

¹ Şiddetli bir rüzgârın esmesi gündüz özür değildir.

² Bu maddenin klasik fıkıh kitaplarındaki aslı “kişi şayet cemaatle namaz kıldığında kafilayı kaçıracağından korkarsa” şeklinde geçmektedir. Bkz: *el-Bahrü’r-Râik Şerhu Kenzi’ d-Dekâik*, 1/606. (Çev.)

İmametın sıhhatinin şartları

İmametın sıhhati için aşağıda sayılan vasıfların imamda bulunması şart kılınmıştır:

1. Erkek olması; kadınların erkeklere imameti sahih olmaz.
2. Müslüman olması; kâfirin imameti hiçbir şekilde sahih olmaz.
3. Buluğa ermiş olması; çocuğun imameti sahih olmaz.
4. Akıllı olması; delinin imameti sahih olmaz.
5. Namazın sıhhati için gerekli olan kıraate güç yetirebilmesi, kıraate güç yetiremeyen ümmi bir kimsenin okuyabilen birisine imameti sahih olmaz.
6. Tahâret ve setr-i avret gibi namazın şartlarından bir şartı terketmemiş olmak.
7. Sürekli burun kanaması, idrar akıntısı ve gaz kaçırmak gibi özürlerden salim olması.
8. Harfleri asıl hallerine göre telaffuz edecek kadar dilin sağlam olması. Mesela “ra” harfini “ğayn” veya “lam” harfi gibi, ya da “sin” harfini peltek “se” gibi okuyan kimsenin, harfleri asıl hallerine göre telaffuz etmeye güç yetiren kimseye imameti sahih olmaz.

İmamlık yapmada öncelik hakkı kimindir?

Devlet başkanı ve onun vekili imamlık yapmada en çok hak sahibidir.

Bir mescitte görevli olan imam özellikle o mescitte namaz kıldırma da en fazla hak sahibidir.

Evin sahibi imamlık şartlarına uygunsa ve evinde cemaatle namaz kılınıyorsa imamete o daha layıktır.

Eğer orda bulunanlar içinde devlet başkanı, onun vekili, görevli imam veya ev sahibi bulunmazsa namazın sıhhatini ve namazı bozan şeyleri en iyi bilen kişi onların imamete en layık olanıdır.

Sonra namaz hükümlerini bilmekle beraber Kur’ân’dan en çok ezberi olan kimse.

Sonra en takvalılan.

Sonra yaşça en büyük olanları imâmete en layık olanlarıdır.

Eğer hepsi aynı şartları taşıyorsa grubun seçtiği kişi namazı kıldırır. Topluluk ihtilafa düşerse o zaman onlara çoğunluğun seçtiği kimse namazı kıldırır.

Cemaatte bulunanlar imamete en layık kimseyi öne geçirmezlerse hata etmiş olurlar.

İmamet in ve cemaatin mekruh oldu ğ u yerler

1. Fasık kişinin imamlığı mekruhtur.
2. Bid'atçının imamlığı mekruhtur.
3. A'mâ kişinin imamlığı mekruhtur. Ancak bir araya gelmiş toplulukta en faziletli kişi o olursa mekruh sayılmaz.
4. Âlim birisi varken şehirli olsun köylü olsun cahilin imameti mekruhtur.
5. Bir eksikliğinden dolayı insanların sevmediği birisinin imameti mekruhtur.
6. Namazı sünnet olan miktardan daha fazla uzatmak mekruhtur.
7. Sadece kadınların cemaatle kılmaları mekruhtur. Şayet cemaatle kılarlarsa kadın imam aralarında durur, ileriye geçmez.
8. Fitne yayılabileceğinden dolayı bu zamanda kadınların cemaatte bulunmaları mekruhtur.

Muktedîn in (imama uyan kişinin) yeri ve safların düzeni

İmamlarla beraber erkek veya mümeyyiz¹ çocuk olsun sadece bir kişi bulunduğunda imamın sağ tarafında biraz geride durur.

İmamlarla beraber iki veya daha fazla kimse bulunursa imamın arkasında dururlar.

İmamlarla beraber bir adam ve çocuk bulunursa onlar da imamın arkasında dururlar.

Erkekler, kadınlar, çocuklar ve hünsâlar (çift cinsiyetliler) toplandığında önce erkekler saf tutar, sonra çocuklar, sonra hünsâlar, sonra da kadınlar saf tutarlar.

İmamın yerine birini bırakacağı bir durum gerçekleştiğinde layık olanların imamete geçmeleri için ilk safta topluluğun en faziletli kişilerinin bulunması gerekir.

¹ Yedi yaş ile bûluğ çağı arasındaki çocuk (Çev.)

Eğer cemaatte bir çocuktan başka çocuk yoksa o zaman çocuk erkeklerin safa girer. Çocukların sayısı fazlaysa erkeklerin arkasında saf oluştururlar. Erkeklerin safı onlarla tamamlanmaz.

Bir kişi namaz için geldiğinde imam rükûda ise ve safta da boşluk varsa safın dışında namaza başlamak için tekbir getirmez. Rekâtı kaçırsa bile safta durur ve namaza başlangıç tekbirini orada getirir.

İmama uymanın şartları

İktidâ (imama uymak) aşağıdaki şartlarla sahih olur:

1. Muktedinin iftitah tekbiri getirirken imama tabi olmayı niyet etmesi.
2. İmamın muktedîden en az bir ayak boyu önde olması.
3. İmamın kıldığı namazın çeşidi bakımından daha düşük olmaması; yani imam nafile; muktedî ise farz kıldığında iktidâ (imama uymak) sahih olmaz. Ancak imam farz; muktedî nafile kıldığında iktida sahih olur.
4. İmam ve muktedînin aynı vaktin farzını kılmaları, mesela imam öğleyi kıldığında muktedî ikindiye kılıyorsa veya durum bunun aksiyse iktidâ sahih olmaz.
5. İmamla muktedî arasında kadınlardan oluşan bir safın bulunmaması.
6. İmamla muktedî arasında içinden kayık geçebilecek şekilde aralarını ayıran bir nehrin olmaması.
7. İmamla muktedî arasında içinden araba veya motosiklet gibi araçların geçtiği bir yol olmaması.
8. İmamla muktedî arasında muktedî üzerine imamın intikallerini (bir rükünden diğerine geçişini) gizleyecek bir şeyin bulunmaması; şayet duymak veya görmek suretiyle muktedîye imamın intikalleri karışık gelmiyorsa iktida sahih olur.

Abdestli kişinin teyemmümlü bir imama uyması sahihtir.

Abdestte ayaklarını yıkayan bir kişinin, mestleri üzerine mesheden bir imama uyması sahihtir.

Ayakta namaz kılan kişinin oturarak namaz kılan imama uyması sahihtir.

Dik kimsenin kambur bir imama uyması sahihtir.

Namazı imâ ile kılan bir kişinin yine kendisi gibi imâ ile kılan bir imama uyması sahihtir.

Herhangi bir sebepten dolayı imamın namazı bozulduğunda imama uyan kişinin de namazı bozulur. Böyle bir durumda imamın namazı iade etmesi ve muktedîlerin de namazlarını iade etmeleri için onlara bildirmesi gerekir.

Muktedî imama ne zaman uyar ve ne zaman uymaz?

Muktedî teşehhüdü tamamlamadan imam üçüncü rekâta kalktığında muktedî imama uymaz aksine teşehhüdü tamamlayıp sonra kalkar.

Muktedî teşehhüdü tamamlamadan imam selamladığında muktedî imama uymaz teşehhüdü tamamlayıp sonra selam verir.

İmam fazladan secde yaptığında muktedî bu fazla secdeyi yapmaz.

İmam yanılarak son oturuştan sonra kalkarsa muktedî bu kalkışta ona uymaz.

Şâyet imam kalktıktan sonra secde ederse muktedî kendi başına selam verir. Eğer muktedî, imam o fazla rekât için secdeye gitmeden önce selam verirse farz namazı bozulmuş olur.

İmam son oturuştan önce yanlışlıkla kalkarsa muktedî ona uymaz. Onu ikaz için “subhânallah” der ve oturmasını bekler.

Muktedî tesbihini üç kereye tamamlamadan önce imam rükû veya secdeden başını kaldırırsa muktedî tesbihi terk ederek imama uyar.

Muktedînin imamdan önce selam vermesi mekruhtur. Şâyet muktedî imamın teşehhüdü bitirmesinden önce selam verirse namazı bozulmuş olur.

SÜTREYE DAİR HÜKÜMLER

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Biriniz namaz kıldığında bir sûtreye doğru namaz kılsın ve ona yaklaşsın.”¹

Sûtre: Namaz kılan kişinin, önünden geçen bu geçişi namazdaki kişinin huşusunu bozmasın diye ağaç veya başka bir malzemeden önüne koyduğu şeydir.

Uğrak bir yerde namaz kıldırان bir imamın önüne koyacağı bir sûtreye edinmesi müstehaptır. Muktedînin sûtreye edinmesine gerek yoktur. Çünkü imamın sûtresi muktedînin sûtresidir.

Namaz kılan kişinin sûtreye yakın durması müstehaptır.

Namaz kılan kimsenin sûtrenin sağında veya solunda durması, onu tam karşısına almaması müstehaptır.

Sûtrenin bir zira uzunluğunda veya daha uzun olması şarttır. Yine sûtrenin bir parmak kalınlığında veya ondan daha kalın olması da şart kılınmıştır.

Namaz kılanın önünden geçmekle ilgili hükümler

Büyük bir mescidde² namaz kıldığında, namaz kılanın ayaklarının bulunduğu yerle secde ettiği yerin arasından geçmek caiz değildir.³

Aynı şekilde bir meydanda namaz kıldığında, namaz kılanın ayaklarının bulunduğu yerle secde ettiği yerin arasından geçmek caiz değildir.

Küçük bir mescid veya küçük bir evde namaz kıldığında, namaz kılanın ayaklarıyla kible duvarının arasından geçmek caiz değildir.

¹ Ebû Dâvud, 695; Nesâî, 749.

² Büyük-küçük mescid aynmında ölçünün altmış (bir görüşe göre de kırk) zirâ' uzunluğu olduğu belirtilmiştir. Yani altmış -ya da kırk- zirâ'dan daha az uzunlukta olan mescidler küçük; daha yukarı da büyük sayılır. Bkz: *Mec' mau'l-Enhur fi Multeka'l-Ebhur*, 1/183. (Çev).

³ Namaz kılan kimsenin önünden geçen "tahrîmen mekruh" olduğu bildirilmiştir. Bkz: *el-Hidâye Şerhu'l-Bidâye Mea Şerhi'l-Allâme Abdi'l-Hay el-Leknevî*, 2/13.

Önünden insanların geçeceği bir yerde namaz kılmaya kalkmak caiz değildir. Kişinin, insanların sık geçtiği bir yerde sütresiz namaz kılması gibi...

Namaz kılanın önünden biri geçtiği zaman işaret ederek veya “subhânallah” diyerek onu engellemeye çalışması caizdir. Yine namaz kılanın önünden geçeni kıraatinde sesini yükselterek engellemeye çalışması da caizdir.

Namaz kılan kişinin, önünden geçeni eliyle engellemesi uygun değildir.

Kadın ise önünden geçeni işaret veya el çırpma suretiyle engellemeye çalışır. Kadın, geçeni engellemek için kıraatte sesini yükseltmez.

Namazı Kesmek Ne Zaman Vacip, Ne Zaman Caizdir?

Namaz kılan kişinin namazını, şer’î bir özür bulunmaksızın başladıktan sonra kesmesi caiz değildir.

Namaz kılan kişiyi annesi veya babası çağırdığında namazını kesmesi caiz olmaz.

Namaz kılan kimsenin, uyarmadığı zaman kuyuya veya bir çukura düşmesinden korktuğu bir âmâyı düşmek üzere gördüğünde namazını kesmesi gerekir.

Kendisini bir mazlum yardıma çağırdığında o zulmü engellemeye gücü yetiyorsa namaz kılanın namazını kesmesi gerekir.

Mal kendisinin olsun veya olmasın yaklaşık bir dirhem yani üç gram gümüş değerindeki bir malı çalan bir hırsız gördüğü zaman namaz kılanın namazı kesmesi caizdir.

Seferî olan kişinin hırsızlardan korktuğu takdirde namazını geciktirmesi caizdir.

VİTİR NAMAZI¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Vitir haktır. Her kim vitri kılmazsa bizden değildir.”²

Vitir namazını kılmak vaciptir. Eğer unutarak veya bilerek bir kimse vitir namazını terk ederse kaza etmesi üzerine vacip olur.

Vitir namazı bir selam ile üç rekâttır, yatsı namazının son sünneti bittikten sonra kılınır.

Ayakta kılmaya güç yettiği halde vitir namazını oturarak kılmak caiz değildir.

Bir özür bulunmadıkça vitir namazını binek üzerinde kılmak caiz değildir.

Nafilelerde yapıldığı gibi namaz kılan kimsenin vitir namazında da her rekâta Fatiha ve bir sûre okuması vaciptir.

Vitir namazında ilk iki rekâtın başında teşehhüd için oturur.

İlk oturuşta teşehhüd duasından başka bir şey okumaz.

Üçüncü rekâta kalktığı anda “sübhanek” duasını okumaz ve “istiaze”yi söylemez.

Üçüncü rekâta sûreyi okumayı bitirdikten sonra ellerini kulak hizasına kaldırıp namaza başladığındaki gibi tekbir getirerek rükûdan önce ayakta kunut duasını okuması vaciptir.

Kunut³ duasını okumak vitir namazında bütün sene boyunca vaciptir.

İmam, muktedî ve münferid herkes içinden kunut duasını okur.

Kunutta Abdullah b. Mes’ûd’dan (r.a) varid olan şu duayı okumak sünnettir:¹

¹ Vitir Hanefîlere göre vaciptir. Şâfiîlere göre ise müekked sünnettir.

² Ebû Dâvud, 1419; Hâkim, Müstedrek, 1, 305.

³ Kunût, dua ve Allah’a övgü demektir.

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَغِيْرُكَ وَنَسْتَعِيْذُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْحَمْدَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنُغْلِقُ وَنُثْرِكُ مَنْ يَفْجُرُكَ.

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُ وَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنُحْمِدُ نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنُخْشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ.

“Allâhumme innâ nesteînuke ve nestağfiruke ve nestehdîk. ve nu'minu bike ve netûbu ileyke ve netevkekelu aleyk. Ve nusnî aleyke'l-hayra kullehu neşküruke ve lâ nekfuruk. Ve nahleu ve netruku men yefcruk.”

“Allâhumme iyyâke na'budu ve leke nusallî ve nescud. Ve ileyke nes'â ve nahfid, nercû rahmeteke ve nahşâ azâbek. inne azâbeke bi'l küffâri mulhık.”

“Allahım! Bizler senden yardım diler, senden bağışlanma ve hidayet isteriz. Sana inanır ve tevekkül ederiz. Sana hayrın tamamıyla övgüde bulunup şükreder; sana karşı nankörlük etmeyiz. Sana asi olandan sıyrılıp onu terk ederiz.”

“Allahım! Yalnızca sana ibadet eder, senin için namaz kılar ve secde ederiz. Senin için gayret ve hizmet ederiz. Rahmetini umar, azabından korkarız. Kuşkusuz senin azabın kâfirleri kuşatıcıdır.”²

Her kim zikredilen duayı okuyamazsa “Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhirati haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr” duasını okur veya üç kere “Allâhum-mağfirli (Allahım, beni bağışla)” veya üç kere “Yâ Rabb” der.

Namaz kılan kişi kunut duasını okumayı unuttuğunda bunu rükû anında hatırlarsa rükûda kunut okumaz. Kunut okumak için kıyama da dönmez bilakis vacibi unutarak terk ettiği için selamdan sonra sehiv secdesi yapar. Yine rükûdan doğrulduktan sonra hatırlarsa kunut okumaz selamdan sonra sehiv secdesi yapar.

Şâyet kunut duasını rükûdan doğrulduktan sonra ayakta okursa rükuyu iade etmez, kunut duasını mahallinden geciktirdiği için sehiv secdesi yapar.

Muktedî kunut duasını okumayı tamamlamadan imam rükuya giderse muktedî ona uymaz kunut duasını tamamlar sonra rükuya giderek imama uyar. Ancak rükunun kaçmasından korkarsa imama uyar ve kunutu terk eder.

¹ Şerhu Fethi'l-Kadîr, 1/306; Raddu'l-Muhtâr, 2/62; Hâşiyetu't-Tahâvî, 287.

² Kunut dualarının lafızları rivayetlere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Biz yukarıda ülkemizde yaygın olarak bilinen ve hemen hemen bütün kitaplarda zikredilen duayı zikretmeyi uygun gördük. Müellifimizin kitabın aslında zikrettiği duanın Arapçası ise şöyledir (Çev.):

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَغِيْرُكَ وَنَسْتَعِيْذُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْحَمْدَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنُغْلِقُ وَنُثْرِكُ مَنْ يَفْجُرُكَ. اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُ وَاِلَيْكَ نَسْعٰى وَنُحْمِدُ نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنُخْشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ. وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلَّمَ.

İmam kunutu terk ettiğinde muktedî imama rûkûda yetişebilecekse kunut duasını okur. Rûkûda imama yetişemeyeceğinden korkarsa ona uyar ve kunutu terk eder.

Kunut duası vitir namazının haricinde okunmaz ancak şiddetli musibetlerin olduğu bir zaman olursa müstesna. Musibet anında, münferidin değil de imamın rûkûdan başını kaldırdıktan sonra kunut duası okuması sünnettir. İmamın bu kunut duasını okuması ve sünnetle sabit olan şu duayı da ona eklemesi gerekir¹:

اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا بِفَضْلِكَ فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنَا فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنَا فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لَنَا فِيمَا
أَعْطَيْتَ، وَقِنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، وَلَا يَعْزُّ مَنْ
عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ.

“Allâhumme’hdinâ bifadlike fî men hedeýt. Ve âfinâ fî men âfeýt. Ve tevellenâ fî men tevelleyt. Ve bârik lenâ fî mâ a’tayt. Ve kinâ şerra mâ kadayt. Feinneke takdî ve lâ yukdâ aleyk. İnnehu lâ yezillu men vâleyt. Ve lâ yeizzu men âdeýt. Tebârekte Rabbenâ ve teâleyt. Ve sallallâhu alâ seyyidinâ muhammedi’v-ve alâ âlihi ve sahbihi ve sellem.”

“Allahım, fazlınla hidayet ettiklerinin arasında bize de hidayet et, afiyet verdiklerinin arasında bize de afiyet ver, işlerini çekip çevirdiklerinin arasında bizim de işlerimizi çekip çevir, bizlere verdiğin şeyi bizim için bereketli kıl, hükmettiğin şeyin şerrinden bizi koru, çünkü sen hüküm verirsin ama kimse sana hüküm veremez, dost edindiğin kimse zelil olmaz, düşmanlık ettiğin izzet bulmaz. Rabbimiz sen mübarek ve yücesin! Allah, efendimiz Muhammed’e, onun âilesine ve ashabına salât ve selâm etsin!”

Mesbuk kişi imama üçüncü rekâtın rûkûsunda yetişirse hükmen kunuta yetişmiş sayılır. Namazını tamamlamak için kalktığı anda kunut duasını okumaz.

Ramazan ayında vitir namazını cemaatle kılmak, gecenin sonunda münferid olarak kılmaktan daha faziletlidir.

Ramazan dışında vitir namazını cemaatle kılmak mekruhtur.

¹ Şerhu Fethi’l-Kadîr, c. I, s. 306; Raddu’l-Muhtâr, c. II, s. 62; Hâşiyetu’t-Tahâvî, s. 287.

SÜNNET NAMAZLAR

Bunlar Hz. Peygamber'in (s.a.v) Allah Teâlâ'nın farz kıldıklarına ilaveten Allah Teâlâ'ya yakınlaşmak için kılmış olduğu namazlardır. Allah Rasûlü (s.a.v) bu namazların bazısına sürekli devam ederdi, bazısını da bazen kılmazdı.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) devamlı kıldığı namazlara sünnet-i müekkelede namazlar denilir. Bazen kılıp bazen terk ettikleri namazlara da sünnet-i gayn müekkelede veya mendup diye isim verilir.

Müekkelede sünnet namazlar

1. Sabah namazının farzından önce kılınan iki rekât.
2. Öğle namazının farzından önce tek selamla kılınan dört rekât.
3. Öğle namazının farzından sonra iki rekât.
4. Akşam namazının farzından sonra iki rekât.
5. Yatsı namazının farzından sonra iki rekât.
6. Cuma namazının farzından önce tek selamla dört rekât.
7. Cuma namazının farzından sonra tek selamla dört rekât¹.

Gayri müekkelede sünnet namazlar

1. İkinci namazının farzından önce dört rekât.
2. Akşam namazından sonra altı rekât.
3. Yatsı namazının farzından önce dört rekât.
4. Yatsı namazından sonra dört rekât².

¹ İmam Ebû Yûsuf Cuma namazından sonraki sünnetin altı rekât olduğu görüşüne varmıştır.

² Hz. Peygamber'in şu hadisinden dolayıdır: "Her kim öğlen namazından önce dört rekât nafîle kılsa sanki o gecesini teheccüde geçirmiş gibi olur, her kim de yatsı namazından sonra onları (o dört rekâtı) kılsa sanki onları Kadir gecesinde kılmış gibi olur." (Merâki'l-Felâh, s: 148) (Çev.)

Sünnet namazlar farz namazlar gibi kılınır. Ancak nafilelerin her rekâtında Fa-tiha sûresiyle beraber bir sûre okunur.

Kişi iki rekâttan fazla nafile namaz kıldığında hiç oturmayıp en sonunda otu-rursa bu nafile namazı kerâhetle beraber sahih olur.

Gündüzün bir selamla dört rekâttan fazla namaz kılmak mekruhtur.

Geceleyin bir selamla sekiz rekâttan fazla namaz kılmak mekruhtur.

Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre efdal olan gece ve gündüz dört rekâtlı bir namazı tek selamla kılmaktır. İmameyne - Ebû Yusuf (rh.a) ve Muhammed'e (rh.a)- göre faziletli olan, gece ikişer ikişer, gündüz ise dörder dörder kılmaktır.

Kıyam ve kıraatin uzun olması rekât sayısının çok olmasından daha faziletlidir.

Gece kılınan nafile namaz gündüz kılınan nafileden daha faziletlidir.

MENDUB NAMAZLAR VE GECELERİN İHYASI¹

Mescide giren kişinin oturmadan önce iki rekât namaz kılması müstehaptır. Bu namaz “tahiyyetu’l-mescid” diye isimlendirilir. Oturduktan sonra kalkıp kılmasında da bir sakınca yoktur.

Mescide girdikten sonra tahiyyetu’l-mescid namazını niyet etmeden farz namaz ya da başka bir namaz kılsa bu namaz “tahiyyetu’l-mescid” yerine de geçer.

Abdest aldıktan sonra abdest uzuvlarındaki su kurumadan önce iki rekât namaz kılmak müstehaptır. Bu namaz da “tahiyyetu’l-vudû” diye isimlendirilir.

Kuşluk vaktinde dört rekât namaz kılmak müstehaptır. Kişi dilerse on iki rekâta kadar kılabilir. Bu namaz “duhâ” (kuşluk) namazı diye isimlendirilir.

İstihâre namazı müstehaptır. İki rekâttır.

Hâcet namazı müstehaptır. İki rekâttır.

Ramazanın son on gecesini ihya etmek müstehaptır.

Ramazan ve Kurban bayramlarının gecelerinin ihya edilmesi müstehaptır.

Zilhicce ayının ilk on gecesini ihya etmek müstehaptır.

Şaban ayının on beşinci gecesini (Berat kandilini) ihya etmek müstehaptır.

Bu gecelerden herhangi bir geceyi ihya için davet edip de toplanmak mekruhtur.² Ancak davetsiz olarak bir araya gelindiğinde ihya edilirse bunda bir sakınca yoktur.³

¹ Gecelerin ihyâsından maksat: gecenin büyük bir kısmında namaz, Kur’ân tilaveti ve Allah’ı zikir ile Allah azze ve celle’ye ibadet ederek meşgul olmaktır.

² Toplanma ister mescidde olsun ister başka bir mekânda olsun durum aynıdır. Ülkemizde bu gibi mübarek geceleri ihya etmek için hocaların katılımıyla düzenlenen meclisler başka âlimlerin fetvası dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir.

³ Ülkemizde bu gibi mübarek geceleri ihya etmek için hocaların katılımıyla düzenlenen meclisler başka âlimlerin fetvası dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. (Çev.)

NAMAZ CETVELİ

Namazlar	S. Müekke Önce	S.Gayıl Müekke Önce	Farz	S. Müekke Sonra	Vacip	Notlar
Sabah	2	0	2	0	0	Yolculuk- ta farz iki rekâttır.
Öğle	4	0	4	2	0	Yolculuk- ta farz iki rekâttır.
İkindi	0	4	4	0	0	Yolculuk- ta farz iki rekâttır.
Akşam	0	0	3	2	0	Yolculuk- ta farz üç rekâttır.
Yatsı	0	4	4	2	3 Vitir	Yolculuk- ta farz iki rekattır.
Cuma	4	0	2	4	0	Detaylı bilgi için bkz: s.133
Bayram	0	0	0	0	2	Hutbe namaz- dan sonradır.
Teravih	0	0	0	20	0	Rama- zanda vitirden önce.

Oturarak Namaz Kılmak

Farz namazın ayakta kılınmaya güç yetirildiği halde oturarak kılınması sahih değildir.

Vacip namazın da ayakta durmaya güç yetirildiği halde oturarak kılınması sahih değildir.

Nafile namazın ayakta kılınmaya güç yetirildiği halde oturarak kılınması sahihtir.

Nafile bir namazı özürsüz oturarak kılan kimsenin ecri ayakta kılan kişinin ecrinin yansıdır. Herhangi bir özürden dolayı oturarak kılanın ecri ise ayakta kılan kişinin ecri gibidir.

Oturarak namaz kılan kişi teşehhüd için oturduğu gibi oturur.

Şayet nafile bir namaza ayakta başlarsa onu kerahetsiz olarak oturarak tamamlayabilir.

Binek Üzerinde Namaz Kılmak

Binek üstünde farz namaz kılmak sahih değildir. Vacip namazın da binek üzerinde kılınması sahih olmaz.

Vitir namazı, adak namazı ve kendisine başlandıktan sonra bozulan nafile namazların kazasının binek üstünde kılınması caiz değildir.

Yere indiğinde düşman korkusu olması, herhangi bir yırtıcı hayvandan korkması, bineğin azgınlaşmasından korkması ya da o mekânda herhangi bir bataklık olması gibi namaz kılan kişi için bir özür olursa, namaz ister farz ister vacip olsun binek üzerinde kılması sahih olur.

Keza kişinin kendi başına bineğe tekrar binmeye gücü yetmeyip kendisini de bindirecek birini bulamadığı zaman binek üstünde kılması sahih olur.

Müekked sünnetlerin binek üstünde kılınması caizdir. Şu kadarı var ki, sabah namazının sünneti için binekten iner. Çünkü o diğerlerine nazaran daha kuvvetli bir sünnettir.

Kişi şehrin dışında binek üzerinde namaz kıldığında binek ne tarafa dönerse o tarafa doğru ima ile namaz kılar.

Gemide Namaz Kılmak

İmam Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre farz namazın giden bir gemi içinde özürsüz oturularak kılınması sahihtir.

İmameyne -Ebû Yusuf (rh.a) ve Muhammed'e (rh.a)- göre giden bir gemi içinde özürsüz olarak farz namazın oturularak kılınması sahih değildir.

Rükû ve secdeye güç yetiren kimsenin gemide imâ ile namaz kılması sahih değildir.

Gemi sahile bağlı olduğunda ayakta kılmaya güç yettiği halde oturarak kılmak caiz değildir.

Gemi ister sahile bağlı olsun ister hareket halinde olsun kişinin gemiden çıkmaya gücü yetmiyorsa gemideki namazı sahih olur.

Tren ve Uçakta Namaz Kılmak

İmam Ebû Hanîfe (rh.a) mezhebine göre farz ve vacip namazın hareket halindeki bir trende ve uçuş halindeki bir uçakta özürsüz oturarak kılınması sahihtir.

Fıkıh imamlarının çoğuna göre baş dönmesi gibi bir özür bulunmadığı müddetçe farz ve vacip namazın hareket halindeki bir trende ve uçuş halindeki bir uçakta özürsüz oturarak kılınması sahih değildir.

Keza tren şiddetli bir şekilde hareket ettiğinde ayakta durmaktan sendelenme durumundan dolayı oturarak namaz kılmak sahihtir.

Şâyet trenin döşemesine secde etme imkânı yoksa namazı iki koltuk arasında ayakta kılsa ve koltuğa secde etse namazı sahih olur.

Eğer tren duruyorsa trende özürsüz oturarak kılınması çoğunluğa göre caiz değildir.

Aynı şekilde uçak yerde duruyorsa namazın özürsüz oturarak kılınması caiz değildir.

Kişi kible tarafına doğru namaz kılmaya başladıktan sonra, tren veya uçak başka bir tarafa yönelirse şayet kişi güç yetirebiliyorsa kible tarafına döner. Kibleye doğru dönmeye gücü yetmediği veya tren ve uçağın ne tarafa döndüğünü bilmediği halde namaz kılsa namazı caiz olur.

TERAVİH NAMAZI

Teravîh namazını kılmak ancak Ramazan'da meşrûdur. Her dört rekâtta sonra dinlenip rahatlanıldığı yani istirahat edildiği için bu adı almıştır. Teravîh namazı kıyam-ı ramazan diye de isimlendirilir.

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Her kim Ramazanda imanla, sevabını Allah’tan umarak gece namaza kalkarsa geçmiş günahları bağışlanır.”¹

Teravîh namazı erkek ve kadın herkes için müekked sünnettir.

Teravîh namazı mahalle halkı için sünnet-i kifâyedir.²

Teravîh namazı on selamla yirmi rekâttır.

Teravîh namazının vakti yatsı namazından fecr doğuncaya kadardır.

Teravîh namazını vitir namazından önce kılmak müstehaptır. Vitir namazını teravîh namazından önce kılmak sahihtir ancak evla olan teravîhin vitirden önce kılınmasıdır.

Teravîh namazının gecenin üçte birine tehir edilmesi müstehaptır. Aynı şekilde gecenin yansına tehir edilmesi de müstehaptır. Gecenin yarısından sonraya ertelenmesi de mekruh değildir.

Her dört rekâtta sonra istirahat için dört rekât miktan oturmak müstehaptır.

Beşinci tervîha ile vitir arasında (yani teravîh namazının yirminci rekâtından sonra) da oturmak müstehaptır.

Ramazân ayında teravîh namazında Kur’ân’ın tamamını bir kere okumak sünnettir. Cemaatin isteksizliğinden dolayı Kur’ân tamamıyla terk edilmez. Cemaat

¹ Buhârî, 2009; Müslim, 759.

² Sünnet-i kifâyeden maksat: Mahalle halkından bazılarının cemaatle kıldıklarında bu gerekliliğin geri kalanlardan düştüğü sünnettir. Mahalle halkının hepsi cemaati terk ederse hepsi günah işlemiş olur.

usansa bile hiçbir teşehhüdde Hz. Peygamber (s.a.v) üzerine salevât (Salli-Bârik duaları) terk edilmez. Keza “Subhâneke” duası, rûkû ve secde tesbihleri cemaat usansa bile terk edilmez. Şayet cemaat teşehhüdde salâttan sonra dua okunmasından sıkılırsa dua terk edilebilir.¹ Ancak efdal olan sünnete uymak için kısa bir duayla bile olsa dua etmektir.

Teravîh namazı topluca veya münferit olarak kaza edilmez.

¹ Rabbenâ diye bilinen dualar kastedilmektedir. (Çev.)

YOLCU NAMAZI

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَإِذَا صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ﴾

“Yeryüzünde yolculuğa (veya savaşa) çıktığınızda namazı kısaltmanızdan dolayı size bir günah yoktur.”¹

Buharî ve Müslim Enes’in (r.a) şöyle dediğini rivâyet ettiler: “Allah Rasûlü (s.a.v) ile birlikte Medîne’den Mekke’ye çıktık. Medîne’ye dönünceye kadar namazları ikişer rekât kılıyordu.”

Namazı kısaltmanın gerektiği ve Ramazan’da orucun tutulmamasına ruhsat verildiği seferin en az miktarı yılın en kısa günlerinden orta bir yürüyüşle üç günlük mesafe müddetidir. Bu orta yürüyüşte ise yaya yürüyüşü veya deve yürüyüşü esas alınır.

Tren ve uçak gibi hızlı bir binek üzerinde üç günlük mesafeyi mesela bir saatte kat eden kimsenin namazı kasretmesi/kısaltması gerekir.

Yolcunun namazları kısaltması gerekir. Sefer anında namazını tamamlayan kişi kötü bir iş (isâet) yapmış olur.

Yolcu öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzlarını kısaltır. Bu vakitlerde dört rekât yerine iki rekât kılar. Sabah ve akşam namazlarını kısaltmaz.

Sefere niyetin sıhhatinin şartları

Sefere niyetin sıhhati için üç şey şart kılınmıştır:

1. Sefere niyet edenin bâliğ olması, eğer çocuk olursa namazı kasretmesi gerekmez.

2. Sefere niyet eden kişinin sefere niyette müstakil olması, sefere niyet etmeyen bir kimseye tabi olarak yolculuğa çıkan kişiye kasretmek gerekmez. Kocas

¹ Nisâ, 101.

sefere niyet etmediği zaman kadının sefer için niyetine itibar edilmez. Çünkü kadın kocasına tabidir. Efendisi niyet etmedikçe hizmetçinin sefere olan niyetine de itibar edilmez. Çünkü hizmetçi efendisine tabidir. Aynı şekilde komutanı sefere niyet etmedikçe askerin de sefer için ettiği niyete itibar edilmez. Zira asker komutanına tabidir.

3. Yolculuk mesafesinin¹ yaya yürüyüşüyle üç günden az olmaması.

Kasr ne zaman başlar?

Köyden çıkıp yerleşim alanını geçmedikçe kasr caiz olmaz.

Şehirden çıkıp şehrin finâsını² geçmedikçe kasr caiz olmaz.

Şehir veya köyden yola çıkmadıkça sadece sefer niyetiyle kasr caiz olmaz.

Yine kişi evinden çıktığında şehrin veya köyün binalarını geçmedikçe kasr caiz olmaz.

İster hac ve cihad gibi bir ibadet için olsun, ister ticaret gibi mübah bir iş için olsun veya hırsızlık gibi bir ma'siyet için olsun kasr her yolculuk için geçerlidir.

Yolcu, eğer ilk iki rekâttan sonra oturup ardından dört rekâtı bir namazı tamamlarsa namazı sahih olur. Son iki rekât ise nafil olur. Ancak bu durum selamı zamanından sonraya bıraktığından mekruh olur.

Yolcu, ilk iki rekâttan sonra teşehhüd miktarı oturmadan dört rekâtı bir namazı tamamlarsa namazı sahih olmaz. Çünkü kasr bize göre gereklidir; ruhsat değildir.

Kasr müddeti

Yolcu seferinden dönüp, şehrine girinceye kadar namazlarını kısaltmaya devam eder.

Bir köy veya şehirde on beş gün veya daha fazla bir süre için kalmaya niyet ettiğinde kasr düşer. Şâyet on beş günden daha az bir süre için kâmete niyet ederse kasretmeye devam eder. Yine kâmete niyet edip karar vermediğinde kâmet niyeti olmaksızın senelerce kalsa namazı kasreder.

¹ Yolculuk mesafesi konusunda mezheplerin yaklaşık 90 km.lik mesafede birleştikleri görülür. (Bkz. *Delillleriyle İslâm İlmihali*, Hamdi Döndüren, s: 562). (Çev.)

² Şehrin Finâsı: (Şehrin çıkışında) ölülerin defnedildiği, hayvanların dolaşabildiği ve oyun oynanılan mekândır.

Yolcunun mukime, mukimin yolcuya uyması

Yolcunun mukime uyması caizdir. İmama uyduğundan dolayı namazını dört rekâta tamamlar.

Mukimin de yolcuya uyması caizdir. Yolcunun mukim kişilere namaz kıldırıldığına selam verdikten sonra onlara namazlarını tamamlamalarını hatırlatması ve kendisinin de yolcu olduğunu belirtmesi gerekir. Efdal olan ise bunu hem namaza başlamadan önce hem de bitirdikten sonra söylemesidir.

Mukim kişi yolcu olan imamının selamından sonra namazını tamamlamaya kalktığına bir şey okumaz. Bilakis namazını lahik¹ kişi gibi tamamlar.

Yolculukta dört rekâtı bir namaz kaçınırsa iki rekât olarak kaza edilir. İster seferdeyken kaza edilsin ister mukimken kaza edilsin durum değişmez.

Mukimken dört rekâtı bir namaz kaçınırsa sefer halinde veya kâmet halindeyken kaza edilsin dört rekât olarak kaza edilir.

Vatanın kısımları ve hükümleri

Aslî vatan yine aslî vatan ile iptal olur.

Kişi aslî vatanını terk edip oradan başka bir memlekete giderek orayı vatan edinip sonra bir işten dolayı ilk vatanına dönerse orada namazlarını kısaltır. Çünkü o anda orası onun vatanı sayılmaz.

İkâmet vatanı başka bir kâmet vatanı ile veya oradan ayrılıp sefere çıkmakla ya da aslî vatana dönmekle iptal olur.

Aslî vatan: Orada evlensin ya da evlenmesin kişinin vatan edindiği yerdir.

İkâmet vatanı: Kişinin on beş gün veya daha fazlası için kalmaya niyet ettiği yerdir.

¹ Lâhik: İmamla birlikte namaza başlayıp sonradan namaz içinde abdesti bozularak, uyuyarak veya dalgınlık göstererek bazı rekâtlara ya da geri kalan rekâtların hiçbirine yetişemeyen kişiye denir. (Çev.)

HASTANIN NAMAZI

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾

“Allah hiçbir nefse taşıyabileceğinden fazlasını yüklemes.”¹

Allah Rasulü (s.a.v) İmrân b. Husayn’a (r.a) şöyle buyurdu: *“Namazı ayakta kıl. Eğer buna gücün yetmezse o zaman oturarak kıl. Buna da gücün yetmezse yan tarafına uzanarak îmâ ile kılsın.”²*

Hastalık halinde bile olsa namazı terk etmek caiz değildir.

Namazın rükünlerini tamamen eda etmeye güç yetiremeyen kişi gücünün yettiği rükünleri eda eder.

Ayakta namaz kılamayan³ hasta oturup rükû ve secdesini yaparak namaz kılar.

Şiddetli bir ağrıdan dolayı ayakta durmak kendisine zor gelen bir hasta rükû ve secdesini oturarak namaz kılar.

Bir hastalığın ortaya çıkmasından veya hastalığın artmasından ya da ayakta kıldığında iyileşmesinin gecikmesinden korkarsa da oturarak kılar⁴.

¹ Bakara, 286.

² Buhârî, II, 587.

³ Bu durum, ayakta durmaya güç yetirilemediği zamanlarda geçerlidir. Ya da ayakta durduğundan dolayı kişiye bir zarar gelecekse, hastalığının artmasından veya iyileşmesinin gecikmesinden korkarsa, başı dönerse, ayakta durduğunda şiddetli ağrı hissederse, ayakta durduğunda bevl akıntısı oluşacaksa, yarası çok kan kaybedecekse o zaman oturarak kılar ve ayakta durma farziyeti ondan düşer. Ancak bir miktar bile ayakta durmaya gücü yeterse zarara uğramayacak şekilde gücü yettiğince kıyam eder; şayet sadece tekbire veya tekbirle Fâtiha'yı okumaya güç yeterirse bunun için kalkar sonra namazına oturarak devam eder.

⁴ Eğer ondan bu hastalık namaz esnasında giderse ve bir rekât veya birkaç rekât kılması gerekiyorsa o rekâtlar için kalkar. Aksi takdirde (hastalık gitmezse) kalkmaz. Bu durumda namazını iade etmesi gerekmez. Namazı sahihtir.

Yine rükû ve secdeyi veya birini yapmaktan aciz olursa namazı oturarak kılar, rükû ve secdeyi imâ ile eda eder.

Rükû ve secdesini ima ile yapan kişi secde için yaptığı imayı rükû için yaptığından daha aşağıda yapar. Eğer secde için yaptığı imayı rükû için yaptığından daha aşağıda yapmazsa namazı sahih olmaz.¹

Üzerine secde edeceği bir şeyi yüzüne doğru kaldırması caiz değildir.

Hasta, oturmaktan aciz olursa kible tarafına yönelip sırtı üzerine uzanır ayaklarını da kibleye doğru uzatıp dizlerini diker başını da kibleye doğru olması için yastığa koyar rükû ve secdeyi ima ile eda ederek namaz kılar. Yine oturmaktan aciz olursa yan tarafı üzere namaz kılmayı ve rükû ve secdeyi ima ile yapması câizdir.²

İmâ ancak başla yapıldığında rükû ve secde yerine geçer. Şayet ima göz, kaş veya kalple olursa namaz sahih olmaz.

Başıyla ima ederek namaz kılmaya gücü yetmeyen kişiden bir gün ve bir gecenin namazı ertelenir. Bu namazları kaza etmeye güç yetirdiği zaman kaza eder. Bunun üzerine ziyade olanlar ondan düşer.

Kendisine delilik ve baygınlık gelip, deliliği ve baygınlığı beş vakit namazdan daha fazla devam eden kişinin üzerinden bu namazlar düşer.

Kendisine delilik ve baygınlık gelip, deliliği ve baygınlığı beş vakit namaz kadar veya daha az devam eden kişi ayıldıktan sonra bu namazları kaza eder.

Namazına ayakta başlayan kişi sonra kıyama güç yetiremezse oturarak kılabiliyorsa oturarak kılar. Oturarak kılmaya gücü yetmezse uzanarak ima ile kılar.

¹ Şayet rükû ve secde için başıyla imâ etmekten aciz olursa namaz vakitlerini kaçırsa bile buna gücü yetinceye kadar namaz kılmaz. Gözleri ve kaşlarıyla da ima ederek namaz kılmaz. Zira bu sahih değildir.

² Veyahut sağ yanı üzere uzanır. Bu daha faziletli ve daha kolaydır. Basur hastalığı olan için sol tarafına uzanarak namaz kılmak daha kolaydır. Hasta durumuna ve konumuna göre en uygununu seçer.

VAKTİNDE EDA EDİLEMEYEN NAMAZLARIN KAZASI¹

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

“Kuşkusuz namaz, vakitleri belirlenmiş olarak müminlerin üzerine farz kılınmıştır.”²

Namazları vakitlerinde eda etmek gerekir.

Özürsüz olarak namazı vaktinden sonraya bırakmak caiz değildir. Her kim bir özürden dolayı namazı vaktinden sonraya bırakırsa özrü kalktıktan sonra namazı kaza etmesi gerekir.

Farzın kazası farz, vacibin kazası vaciptir.

Sünnetler ve nafileler kaza edilmezler ancak onlara başlandıktan sonra bozulmuşsa o zaman kaza edilmeleri gerekir.

Sabah namazının sünneti farzıyla beraber kaçınılrsa farzıyla beraber zeval vaktinin az öncesine kadar kaza edilir. Eğer sadece sünneti kaçırılmışsa sünnet kaza edilmez.

Vakit namazıyla kaçınılmış namazın kazası arasında tertibi yani sırayı gözetmek gerekir. Kaza namazından önce vakit namazını eda etmek caiz değildir.

Bazı kaza namazlarıyla, yine bazı kazalar arasında tertip vaciptir. Mesela vaktinde eda edilmemiş sabah namazının kazasını kılmadan yine vaktinde eda edilmemiş öğle namazının kazasını kılmak caiz değildir.

Yine farzlarla vitir arasında tertip vaciptir. Vaktinde eda edilmemiş bir vitir namazını kılmadan önce sabah namazını eda etmek caiz değildir.

¹ Kaza, vacip olan bir şeyi vakti çıktıktan sonra yapmaktır. Farzın kazası farz, vacibin kazası vaciptir. Farz veya vacibi kaçırın kişinin onları kaza etmesi gerekir. Dört imamın ittifakına göre bu (sorumluluk) kişinin üzerinden ancak bu şekilde kalkmış olur. Kazanın yanında istiğfar da etmesi gerekir. Şayet mükellefin bunda bir özrü yoksa kaza, vacibin giderilmesi, istiğfar ise geciktirme günahının def'i için olur.

² Nisâ, 103.

“Tertip”¹ ancak kazaya kalan namazlar -vitir namazı hariç- altı vakite ulaşmıyorsa kaza namazlarının bazılarıyla bazıları arasında ve kaza namazları ile vakit namazları arasında gerekir. Şayet kazaya kalan namazlar altı vakitten daha az olur ve kişi de bunları kaza etmek isterse namazları tertiple kaza etmesi gerekir. Mesela öğle namazından önce sabah namazını, ikindi namazından önce de öğle namazını kaza eder.

Üç durumun birinden dolayı tertip düşer:

1. Vitir namazı hariç vaktinde eda edilmeyen namazlar altı vakte ulaştığında.
2. Vakit darlığından dolayı vakit namazının kaçmasından korktuğunda.
3. Üzerinde kaza namazı olduğunu unutup vakit namazını unutarak kılsa.

Kazaya kalan altıncı namaz vitir namazı olursa sabah namazını eda etmeden onu kaza etmesi gerekir.

Kaza namazları altı veya daha fazlaya ulaştığından dolayı tertip düşerse vaktinde eda edilmeyen namazlar azaldığında tekrar tertibe dönülmez. Mesela on vakit namaz kaçırarak bir kişinin namazları dokuzunu kaza ettiğinde bir vakit kazası kalıp da sonra hatırlayarak vakit namazını kaza namazından önce kıldığında caiz olması gibi... Bu durumda tertip üzerinden düştüğünden dolayı namazı sahih olur.

(Tertip sahibi kişi) şayet üzerinde kaza bulunduğunu bildiği halde farz namazını kılsa bu namazı bozulur. Ancak kaza namazını kılmadan önce beş vakit namaz kılsa eda edilen beşinci namazın vaktinin çıkmasından dolayı (tertip sahibi olmayanın sıra gözetmesi gerekmeyeceğinden) farz namazlarının bozulma durumu ortadan kalkar; bu farz namazlardan beş vakit namaz da sahih olur.

Ancak eda edilen beşinci namazın vaktinin çıkmasından önce kaza namazını kılsa farz bozulur ve namazlarının hepsi nafil olur. Üzerindeki kaza namazını kılmadan önce kıldığı bu beş vakit namazı kaza etmesi üzerine vacip olur.

Kazaya kalan namazlar fazla olduğunda kaza ederken niyet anında her namazın belirtilmesi gereklidir. Her namazı belirtmek güç olduğunda, mesela kaçırdığı ilk öğle namazını veya son öğle namazını kaza etmeye niyet eder.

¹ Tertip, beş vakitten fazla namazı kazaya kalmamış olan kişinin kaza namazlarını kılacağı zaman vakit sırasını gözetmesidir. (Çev.)

CEMAATLE FARZ NAMAZI İDRAK ETMEK

Kişi münferid olarak farz namaza başladıktan sonra cemaatle namaza başlandığında henüz secde etmemişse, ayakta selam vererek imama uyar.

Sabah veya akşam namazına münferit olarak başladıktan sonra cemaatle namaza başlanırsa secde etmiş olsa bile namazını kesip imama uyar.

Dört rekâtlı bir farz namaza başlayıp bir rekât kıldıktan sonra cemaatle namaza başlanırsa namazına ikinci rekâtı ekler. Sonra selam verir ve imama farzı kılmak niyetiyle uyar. Münferid olarak kılmış olduğu iki rekât namaz da nafîle olur.

Dört rekâtlı bir namazın üç rekâtını kıldıktan sonra cemaatle namaza başlanırsa namazı dört rekâta tamamlar, öğle ve yatsı namazında nafîle niyetiyle imama uyar. Nafîle niyetiyle imama ikinci namazında uymaz.

Dört rekâtlı bir namazın iki rekâtını kılıp üçüncü rekâta kalktıktan sonra cemaatle namaza başlanmış ve henüz secde etmemişse ayakta selam vererek namazını keser sonra farz niyetiyle imama uyar.

Cuma günü cuma namazının sünnetine başladıktan sonra imam hutbeye çıktığında namazı iki rekâta tamamlar ve selam verir. Farz bittikten sonra cumanın sünnetini dört rekât olarak kaza eder.

Öğle namazının sünnetine başladıktan sonra cemaate durulursa iki rekâta tamamlar ve selam vererek imama uyar. Farzdan sonra sünneti kaza eder.

Cemaatle namaza durulduktan sonra mescide geldiğinde imama uyar, sabah namazının sünneti hariç başka bir sünnet namaz kılmakla meşgul olmaz.

Sabah namazı için cemaate durulduktan sonra mescide gelirse imama ikinci rekâta yetişebileceğine kanaat getirdiğinde sünneti mescidin dışında veya bir köşesinde kılar. Vaktin veya cemaatin kaçmasından korktuğunda sünneti bırakıp farzı kılar.

İmama rükûda yetişen kişi o rekâta yetişmiş sayılır. İmam, başını muktedî rükûya gitmeden önce kaldırırrsa muktedi bu rekâtı kaçırmış olur.

Ezan okunduktan sonra namaz kılmadan mescitten çıkmak mekruhtur. Başka bir mescitte imam veya müezzin olan kişinin ezan okunduktan sonra mescidden çıkması mekruh değildir.

Kişi münferid olarak kıldıktan sonra öğle veya yatsı namazı için cemaate durulursa onun mescitten çıkması mekruhtur. Bilakis nafile niyetiyle imama uyması gerekir.

Münferid olarak kıldıktan sonra sabah, ikindi veya akşam namazı için cemaate durulursa mescidden çıkması mekruh değildir.

NAMAZ VE ORUCUN FİDYESİ

İma ile dahi olsa kaçırdığı namazların kazasına güç yetirebilen hasta, onları kaza etmeden öleceğini anlarsa kaçırdığı namazların fidyelerini ödemesini velisine vasiyet etmesi gerekir.

Yine hasta, oruçlanndan kaçırdıklarının kazasına güç yetirdiği halde onları kaza etmeden öleceğini anlarsa kaçırdığı oruçların fidyelerini ödemesini velisine vasiyet etmesi gerekir.

Aynı şekilde kaçırdığı vitir namazını kaza etmeye gücü yettiği halde kaza etmeden ölmek üzere olan hastanın fidyelerini ödemesini velisine vasiyet etmesi gerekir.

Veli fidyeyi mirasın üçte birinden çıkarır.

Her vaktin namazının fidyesi yarı sa' buğday veya kıymetindeki bir şey ya da bir sa' arpa veya kıymetindeki bir şeydir¹.

Her günün orucunun fidyesi yarı sa' buğday veya kıymetindeki bir şey ya da bir sa' arpa veya kıymetindeki bir şeydir.

Velinin, namazların fidyelerinin tamamını tek bir fakire vermesi caizdir. Keza oruçların fidyelerinin hepsini de tek bir fakire vermesi caizdir. Ancak yemin kefaretinin fidyelerini bir fakire, bir günde yarı sa' buğdaydan daha fazla vermesi caiz değildir.

Ölen kişi sağlığında velisine fidye vermesini vasiyet etmemişse, veli kendiliğinden fidyeyi bağışlarsa bunun kabul olunması umulur.

Ölen kişinin kazaya kalmış oruçları için onun yerine velinin oruç tutması sahih değildir.

¹ Bir sa' takriben 3264 grama tekabül eder.

Ölen kişinin kazaya kalmış namazları için de ölenin yerine velinin bu namazları kaza etmesi sahih değildir.

Namazı imayla eda etmeye güç yetiremeden ölen hastanın (ölmeden önce) fidye ödenmesini vasiyet etmesi gerekmez. Kaçınılmış namazlar az veya çok olsun durum aynıdır.

Yine bir kişi ölüm hastalığı sırasında kazaya kalmış oruçlarını kaza etmeye gücü yetmeden ölürse az veya çok olsun kazaya kalan oruçlar için velisine vasiyet etmesi gerekmez.

Yolcu olan kişi mukim olmadan önce ölürse fidye ödenmesi için vasiyet etmediğinden dolayı mes'ûl tutulmaz.

SEHİV SECDESİ¹

Sehivin Tarifi

Sehiv sözlükte: Bir şeyi unutmaya ve o hususta dalgın olmaya denir. Buradaki anlamı ise: İster bilerek ister unutarak namaz kılanın namazına karıştırdığı bir eksikliktir. Bu eksikliği gidermek için de namazın sonunda secde yapar.

Meşrûiyetinin delili

Meşrûiyetine delil Buhârî'nin Ebû Hureyre'den (r.a) rivâyet ettiği şu hadis-i şeriftir: "Peygamber (s.a.v) bize öğle veya ikindi namazını kıldırdı ve ardından selam verdi. Zu'l-Yedeyn ona: 'Ey Allah'ın Rasûlü namazı eksik mi kıldın?' dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): 'Söylediği doğru mu?' dedi. Onlar da 'Evet!' diye cevap verdiler. Hz. Peygamber de (s.a.v) iki rekât namaz kıldı. Sonra da iki secde yaptı."²

Buhârî ve Müslim, Abdullah b. Buhayne'nin (r.a) şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Allah Rasûlü (s.a.v) bize bir namazdan iki rekât kıldırdı. (Başka bir rivayette de "öğle namazından iki rekât kıldırdı" diye geçmektedir.) Sonra ayağa kalktı, oturmadı. İnsanlar da onunla beraber kalktı. Namazı tamamladıktan sonra selam vermesini bekledik. Otururken selam vermeden önce tekbir getirdi ve iki secde yaptı. Sonra selam verdi."³

İbn Mâce, Ebû Dâvud ve diğerleri Muğîre b. Şu'be'nin (r.a) şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: 'Biriniz ikinci rekâttan kalktı-

¹ Sehiv secdesinin yapılması vaciptir. Hanefîlerin bu konudaki dayanakları ise İbn Mes'ûd'dan (r.a) rivâyet edilen "Biriniz namazında şüpheye düştüğünde doğrusunu bulmaya çalışsın ve namazının onun üzerine tamamlasın. Sonra da selam verip iki secde yapsın." (Ebû Dâvûd, Salât, 198) hadîsi ve Ebû Saîd el-Hudrî'den (r.a) rivâyet edilen "Biriniz namazında şüphelenip de üç mü yoksa dört mü kıldığını bilmezse şüpheyi bıraksın ve emin olduğu şey üzerine namazını devam ettirsin. Sonra da selam vermeden önce iki secde yapsın!" (Müslim, Kitâbu'l-Mesâcid ve Mevâdiu's-Salâh, 19) hadisleridir. (Çev.)

² Buhârî, 1169.

³ Buhârî, 1166; Müslim, 570.

ğında tamamen ayağa kalkmadıysa otursun. Eğer tamamen ayağa kalkmışsa oturmasın. Yanılmasından dolayı da iki secde (sehv secdesi) yapsın.”¹

Sehv secdesinin hükümleri

Namazın rükünlerinden bir rükünü terk eden kişinin namazı bozulur ve namazı iade etmesi üzerine vacip olur. Terk edilen rükün ister bilerek ister yanılarak terk edilsin böyle bir durumda namazın bu eksikliği artık sehv secdesi veya başka bir şeyle giderilmez.

Bilerek namazın vaciplerinden bir vacibi terk eden kimse günahkâr olur. Bu kişinin namazı bozulur ve namazı iade etmesi kendisine vacip olur. Namazın bu eksikliği artık sehv secdesiyle giderilmez.

Yanılarak namazın vaciplerden birini terk eden kişinin sehv secdesi yapması vaciptir. Namazın noksanını sehv secdesiyle telafi eder.

Sehv secdesini gerektiren sebepler

Aşağıdaki durumlarda sehv secdesi yapmak gerekir:

1. Farz namazların ilk iki rekâtında veya birinde unutarak Fatiha Sûresi'ni okumayı terk ettiğinde. Yine nafîle namazların veya vitir namazının rekâtlarının hangisinde olursa olsun unutarak Fatiha Sûresi'ni okumayı terk ettiğinde.²
2. Farz namazların ilk iki rekâtında kıraati unutup son iki rekâta okuduğu zaman
3. Farz namazların ilk iki rekâtında veya birinde Fatiha suresinden sonra zamm-ı sureyi unuttuğunda. Aynı şekilde nafîlelerin ve vitir namazının hangi rekâtında olursa olsun Fatiha'dan sonra bir sûre okumayı unuttuğunda
4. Fatiha suresini iki kere okuduğunda. Zira bu şekilde diğer sureyi geciktirmiş olur.
5. Bir defa secde yapıp sonraki rekâta kalkarak bu rekâtı iki secdesiyle eda ettikten sonra unutarak terk ettiği secdeyi ona ilave ettiğinde namazı sahih olur ancak sehv secdesi yapması gerekir.

¹ Ebû Dâvud, 1036; İbn Mâce, 1208.

² Subhâneke duasını okumayı unutup doğrudan Fâtihâ'ya başlarsa Subhaneke duasını yerinde okumadığından telafi için tekrar okumaz. Çünkü bu, namazın sünnetlerindendir. (Şerhu Fethi'l-Kadîr, c.I, s. 355.)

6. Üç veya dört rekâtlı farz veya nafilâ namazlarda ilk oturuşu unutarak terk ettiğinde. Farz namazda ilk oturuşu yanılarak terk edip üçüncü rekâta tam olarak kalkan kişi namazına devam eder ve sehiv secdesi yapar. Çünkü vacip olan oturmayı terk etmiştir.

7. Yanılarak teşehhüd duasını (et-tahiyyat duası) okumayı terk ettiğinde.

8. Vitir namazında kunut tekbirini terk ettiğinde.

9. Vitir namazında rükûdan önce kunut duasını okumayı terk ettiğinde.

10. İmam sessiz namazları sesli kıldırıldığında.

11. İmam sesli namazları sessiz kıldırıldığında.

12. İlk oturuşta teşehhüdden sonra salevâtı (Salli-Bârik dualarını) okumak gibi bir şeyi eklediğinde ya da namazın rükünlerinden bir rükûn eda edecek kadar susarak beklediğinde.

Sehiv secdesiyle ilgili açıklamalar

İmamın yanılmasıyla hem imamın hem de muktedinin sehiv secdesi yapması gerekir. Muktedi imama uyduğu sırada yanılırsa sehiv secdesi gerekmez.

İmam selam verdikten sonra muktedi namazını tamamlarken yanılırsa sehiv secdesi yapması gerekir.

İmamın sehiv secdesi yapması gerektiğinde muktedinin sehiv secdesinde imama tabi olması gerekir.

Sehiv secdesi yapması gerekli olan kişi bilerek bunu terk ederse günaha girmiş olur ve namazı iade etmesi gerekir.

Yanılarak birden fazla vacibi terk eden kişinin bir kere sehiv secdesi yapması yeterlidir.

Yanılarak farz namazda ilk oturuşu terk eden kişi tamamen doğrulmamışsa tekrar oturur. Şayet kıyama yakın bir durumdaysa sehiv secdesi yapar. Eğer oturmaya daha yakın bir haldeyse o zaman secde yapması gerekmez.

Nafilelerde ilk oturuşu unutan kişi –tamamen doğrulsa bile- tekrar oturur ve sehiv secdesi yapar.

Son oturuşu unutup kalkan kişi beşinci rekât için secde yapmamışsa tekrar oturur ve sehiv secdesi yapar.

Son oturuşu unutup kalkan ve beşinci rekât için secde yapan kişinin farzı nafiye dönüşür. Öğle, ikindi ve yatsı namazlarında altıncı rekâtı; sabah namazında ise dördüncü rekâtı ekleyip sehiv secdesi yapması ve farzı iade etmesi gerekir.

Son oturuşu yapıp teşehhüdünü okuyan kişi bunu ilk oturuş sanarak kalkarsa tekrar oturur ve selam verir. Teşehhüdünü de iade etmez.

Sehiv secdesi yapması gerektiği halde namazdan çıkmayı kastederek selam veren kişi kıbleden dönmek veya konuşmak gibi namazı bozacak bir iş yapmadığı sürece sehiv secdesi yapılabilir.

Dört rekâtlı bir namaz kılarken namazını tamamladığını sanarak selam veren kişi sonra iki rekât kıldığını anladığında (namaza engel bir şey yapmamışsa) kaldığı yerden namazına devam eder ve sehiv secdesi yapar.

Sehiv secdesinin yapılışı

Sehiv secdesi yapması gereken kişi son oturuşta teşehhüdünü bitirdikten sonra bir tek selamla sağ tarafına selam verir ve tekbir getirerek namaz secdesi gibi iki secde yapar. Sonra oturur. Ardından vacip olduğundan dolayı teşehhüd yapar.¹

Hız. Peygamber'e (s.a.v) salât getirir.² Kendisi için dua eder.³ Sonra namazdan çıkmak için selam verir.

Sehiv secdesini yapmanın gerekliliği ne zaman ortadan kalkar?

1. Cuma namazında büyük bir topluluk bulunursa namaz kılanların durumu karıştırmaması için sehiv secdesi düşer.
2. Bayram namazlarında büyük bir topluluk bulunursa sehiv secdesi düşer.
3. Sabah namazında selam verdikten sonra Güneş doğduğunda sehiv secdesi düşer.
4. İkindi namazında selam verdikten sonra Güneş kızılışırsa sehiv secdesi düşer.
5. Selamdan sonra yanılarak konuşmak gibi namazın sıhhatine engel bir şey ortaya çıkarsa sehiv secdesi düşer.

Bu durumların hiçbirinde namazın iadesi gerekmez.

¹ Yani teşehhüd (et-Tahiyyât) duasını okur.

² Salavât-ı İbrahimiyyeleri (Salli-Bârik dualarını) okur.

³ "Rabbena" diye bilinen duaları okur. Bkz: s. 92 (Çev.)

Şüpheyile namazın bozulup bozulmadığı durumlar?

Namaz kıldığı sırada rekâtlarının sayısı hakkında şüphelenen kişinin, bu şüphe kendisine ilk defa geliyorsa namazı bozulur ve namazı iade etmesi gerekir.

Selam verdikten sonra namazın rekâtlarının sayısı hakkında şekke/tereddüte düşen kişinin namazı batıl olmaz.

Selam verdikten sonra namazın bazı rekâtlarını terk ettiğine kanaat getiren kişi namazın sıhhatine engel bir iş yapmamışsa terk ettiği rekâtları tamamlar. Konuşmak gibi namaza engel bir iş yapmışsa namazını iade eder.

Namaz vakitlerinin çoğunda kendisine şüphe gelen kişinin şüphesi âdet haline dönüşmüşse zannına galip gelen görüşe göre amel eder. Şayet bir şeye karar veremiyorsa en azı ölçü olarak alır. Namazının en son rekâtı olarak değerlendirdiği rekâttan sonra oturur ve sehv secdesi yapar.

TİLÂVET SECDESİ

Kur'ân-ı Kerîm'deki belirli ayetlerden içinde secde emri, secdeyi yerine getirmeye dair bir açıklama, kâinatı secde ettiğine dair bir niteleme veya secde etmediklerinden dolayı kâfirler için azarlama bulunan bir ayeti okuyan veya dinleyen kişinin tilâvet secdesi yapması vaciptir.¹ Secde ayetini okuyan ve dinleyen kişi Allah için huşû ile O'nun emrine uymak veya O'nun emrine uyanların ve O'nun büyüklüğü karşısında secde edenlerin arasına katılmak için secde eder.

Bunun delili Buhârî'nin İbn Ömer'den (r.anhumâ) rivayet ettiği şu hadîs-i şerîftir: “Allah Rasûlü (s.a.v) bize içinde secde (âyeti) bulunan sûre okurdu, secde ederdi biz de secde ederdik. Hatta bazımız (o zaman) alnını koyacak yer bulamazdı.”²

Ebû Dâvud'da ise şu rivayet vardır: “Peygamber (s.a.v) bize Kur'ân okurdu, secde ayetine geldiği zaman tekbir getirip secde ederdi biz de onunla beraber secde ederdik.”³

Müslim de Ebû Hureyre'den (r.a) Hz. Peygamber'in (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Âdemoğlu secde ayetini okuyup secde ederse şeytan ağlayarak ondan ayrılır ve: ‘Yazıklar olsun, Âdemoğlu secde ile emrolundu, secde etti. Bunun için ona cennet var. Ben de secde ile emrolundum ona isyan ettim. Benim için ise cehennem var!’ der.”⁴

Tilâvet secdesinin hükümleri

Tilâvet secdesi yapmak üç durumdan biri ortaya çıktığında gerekir:

1. Okuduğunu işitsin ya da işitmesin secde ayetini okuduğu zaman; kendisinden önceki kelimeyle beraber secde kelimesinden bir harf okuduğu zaman, ya

¹ Şâfiîlere göre tilâvet secdesi sünnettir.

² Buhârî, 1025.

³ Ebû Dâvud, 1413.

⁴ Müslim, 81.

da secde ayetinden bir miktarla beraber sonrasında bir şey okuduğu zaman tilâvet secdesi gerekir.¹

2. Dinlemeyi kastetsin veya kastetmesin secde ayetini işittiği zaman tilâvet secdesi gerekir.

3. Secde ayetini işitsin ya da işitmesin secde ayetini okuyan bir imama uyan muktedinin tilâvet secdesi yapması gerekir.

Tilâvet secdesi hayızlı ve nifaslı bayanlara gerekmez.

Muktedinin secde ayetini okumasından dolayı muktediye de, imama da tilâvet secdesi gerekmez.

Uyuyan kimseye, deliye, çocuğa ve kâfire tilâvet secdesi gerekmez.

Secde ayetini –papağan gibi- insandan başka bir varlıktan işiten kimseye tilâvet secdesi gerekmez.

Secde ayetini kaset veya seslendirme cihazından dinleyen kimseye tilâvet secdesi gerekmez.

Tilâvet secdesinin vücubu bazen müvessa’/genişletilmiş (yapılması hemen gerekmeden), bazen de mudayyak/daraltılmış (yapılması hemen gerekli) olur.

Tilâvet secdesinin vücubunun genişletilmiş olması, onu zorunlu kılan durumun namaz dışında olmasıdır. Namazın dışında tilâvet secdesini geciktirmek günah değildir. Ancak tenzihen mekruhtur.²

Tilâvet secdesini zorunlu kılan durum secde ayetini namazdayken okumak suretiyle ortaya çıktığında vücubu mudayyak/daraltılmış (yapılması hemen gerekli) olur. Bu durumda onu hemen eda etmek gerekir.

Secdeyi fevren/hemen eda etmenin ölçüsü, secde ile secde ayetinin okunuşu arasına üç ayet okuyuşundan fazla bir zamanın girmeyeceği kadardır. Üç ayet okunabilecek zamandan fazla olursa tilâvet secdesi hemen eda edilmemiştir sayılır.

¹ Tilâvet secdesi, okuyan kişi için ve dinlemeyi kastetmese bile işiten kişi için gereklidir. Bundan dolayı okuyan kişinin huzurunda abdesti olmayan ya da buna hazır olmayan birisi varsa ondan günahın ve sıkıntının kalkması için o ayette sesini gizlemesi menduptur. (Bedâiu’s-Sanâi’, c. I, s. 193)

² Şayet tilâveti bitirdikten sonra hemen o secdeyi yerine getirirse onu eda etmiş olur. Yine eve dönüşünden sonra, bir hafta veya bir ay sonrasına ertelerse onu unutabileceği korkusundan dolayı bu geciktirmesi mekruhtur.

Eğer secde ayeti için secde etmeyip fevr süresi geçmeden önce (yani secde ayetinin üzerinden üç ayet miktan zaman geçmeden) bu yaptığı rükû ile tilâvet secdesine niyet ederse bu onun için yeterlidir.

Aynı şekilde secde ayeti için secde etmeyip fevr süresi geçmeden önce namaz için secde ederse bu secdeyle tilâvet secdesine niyet etsin veya etmesin bu onun için yeterlidir.

Fecr süresi geçtiği zaman tilâvet secdesi ne rükû ile ne de namaz secdesi ile kişinin üzerinden düşer. Bu kişi namazda olduğu müddetçe özel bir secde ile tilâvet secdesini kaza etmesi gerekir.

Namazdan çıktığında secdenin vaktini kaçırmış olacağından artık onu namazın dışında kaza etmez. Ancak selamlayıp namazdan çıktıktan sonra namazın sıhha-tine engel bir iş yapmadıkça onu kaza edebilir.

Tilâvet secdesiyle ilgili açıklamalar

İmam ve ona uyanlar kendileriyle birlikte namaz kılmayan birinden secde âyeti işittikleri zaman namaz bittikten sonra tilâvet secdesi yaparlar. Eğer bu secdeyi namazda yaparlarsa secde sahih olmaz. Ancak bu secdeden dolayı namazları da bozulmaz.

İmamdan secde âyetini işittikten sonra imam tilâvet secdesi yapmadan önce ona uyan kişi, tilâvet secdesi yapmada imamına uyar.

İmamdan secde âyetini işittikten sonra imam o rekâta tilâvet secdesi yaparsa ona uyan kişi, secdeye yetişmiş olur. Artık namazda veya namazın dışında secde yapmaz.

Namaz dışında secde âyeti okuyup secde etmeyerek daha sonra namazda ay-nı âyeti tekrarlayıp secde eden kişiye bulunduğu yeri değiştirmedeği müddetçe bu iki secde yerine bir secde yapması yeterlidir.

Bir yerde bir secde âyetini birçok defa okuyan kişinin bir kere secde etmesi yeterlidir.

Bir yerde bir secde âyetini okuyup sonra yerini değiştirerek tekrar secde âyeti okuyan kişinin iki kere secde yapması gerekir.

Bir yerden diğerine geçmekle secde âyetini okumuş olduğu meclis (yer) de-ğişmiş sayılır.

Ev küçük olsun büyük olsun evin köşeleri bir meclis hükmündedir.

Mescid küçük olsun büyük olsun köşeleri bir meclis hükmündedir.

Okuyucu yerini değıştirsın veya değıştirmesın secde âyetini işiten kişı meclisini değıştirdiğinde secdenin vücûbu tekrarlanır.

İçinde secde âyeti bulunan bir sureyi okuyup secde âyetini terk etmek mekruhtur.

Dinleyen kişı secde için hazır değılse okuyanın secde âyetini sessizce okuması müstehaptır.

Tilâvet secdesinin yapılışı

Tilâvet secdesi iki tekbir arasında bir secde yapılarak gerçekleşir. Kişı birinci tekbiri secde için alnını yere koyduğı sırada ve diğeri de alnını secdeden kaldırdığı sırada getirir. Tekbir esnasında ellerini kaldırmaz. Teşehhüd (et-Tahiyyâtu) duasını da okumaz ve secdeden sonra selam da vermez.

Tilâvet secdesinin rüknü birdir. O da alnı yere koymak ya da rükû yapmak veya hastanın ima etmesidir.

İki tekbir getirmek ise sünnettir.

Secde için kalkıp sonra secde etmek müstehaptır. Tilâvet secdesinin sıhhatinin şartları namazın sıhhatinin şartlarının aynısıdır. Şu kadarı var ki, tahrime (iftitah tekbiri) namazda şarttır ancak tilâvet secdesinde şart değildir.

Kur'ân-ı Kerim'de on dört yerde geçen ayetten¹ dolayı tilâvet secdesi yapmak vaciptir.

1. A'râf Sûresi'nin 206. âyeti,
2. Ra'd Sûresi'nin 15. âyeti,
3. Nahl Sûresi'nin 49. âyeti,
4. İsrâ Sûresi'nin 107. âyeti,
5. Meryem Sûresi'nin 58. âyeti,
6. Hacc Sûresi'nin 18. âyeti,
7. Furkan Sûresi'nin 60. âyeti,
8. Neml Sûresi'nin 25. âyeti,
9. Secde Sûresi'nin 15. âyeti,
10. Sad Sûresi'nin 24. âyeti,
11. Fussilet Sûresi'nin 38. âyeti,
12. Necm Sûresi'nin 62. âyeti,
13. İnşıkak Sûresi'nin 21. âyeti,
14. Alak Sûresi'nin 19. âyeti.

¹ Kitabın aslında dipnotta bu ayetlerin Arapçaları, sûre isimleri ve âyet numaraları ile birlikte ayrıca zikredilmiştir. Metinde sûre ismi ve âyet numaraları belirtildiğinden onları ayrıca tercüme etme ihtiyacı duymadık. (Çev.)

CUMA NAMAZI

Cuma namazı Allah Teâlâ'nın bu ümmete mahsus kıldığı üstünlüklerden biridir. Bu ümmet, Allah'ın çeşitli ikramlarıyla kurtuluşa ermeleri için bu güne iletilmiştir.

Buhârî ve Müslim Ebû Hureyre'nin (r.a) Allah Rasûlü'nü (s.a.v) şöyle derken işittiğini rivayet etmişlerdir: “Bizler (dünyada bulunma yönünden) sonrakileriz, kıyamet gününde de (fazilet, mükâfat ve cennete girme yönüyle) öncekileriz. Şu kadarı var ki onlara kitap bizden önce verildi, sonra bu (Cuma günü) kendilerine farz kılınan günleridir. Ancak onlar onda ihtilaf ettiler. Allah bize hidayet etti, insanlar onun hakkında bizim takipçilerimizdir. Yahudilerinki yarın (yani cumartesi), hıristiyanlarınkı ise öbürgün (yani Pazar'dır)...”¹

Meşrûiyetinin delili

Cuma namazının meşrûiyetinin ve farz oluşunun delili kitap ve sünnettir. Kiptan delili Allah Teâlâ'nın şu ayetidir:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ
ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

“Ey İman edenler! Cuma günü namaz için nida edildiğinde alışverişi bırakarak Allah'ı anmaya koşun. Şayet bilseniz bu sizin için daha hayırlıdır.”²

Sünnetten delil ise Ebû Dâvud'un Tânk b. Şihâb'dan (r.a) rivâyet ettiği Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu sözüdür: “Cuma her müslüman üzerine zorunlu bir haktır (vazifedir).”³

“Her kim güzelce abdest alır, sonra da Cumaya gelip, susarak (hutbeyi) dinlerse, üç gün fazlasıyla iki Cuma arasındaki (on gün boyunca işlediği) günahları affedilir. Her kim (o gün) eliyle yerdeki taşlara bile dokunsa boş bir iş yapmış olur.”⁴ hadisi ve

¹ Buhârî, 836; Müslim, 855.

² Cuma, 9.

³ Ebû Dâvud, 1067.

⁴ Müslim, 857; Ebû Dâvud, 1050; Tirmizî, 498; İbn Mâce, 1090.

yine “Her kim üç Cuma namazını ihmal ederek terk ederse Allah onun kalbini mühürler.”¹ hadisi de sünnetten delilleridir.

Cuma namazı sesli okunarak kılınan iki rekâtlı bir namazdır.² Müstakil olarak farz-ı ayndır. Öğlen namazına bedel değildir. Ancak cuma namazını kaçırın bir kişinin öğle namazını dört rekât olarak kılması farz olur.

¹ Ebû Dâvud, 1052; Tirmizî, 500; Nesâî, 3, 88; İbn Mâce, 1125.

² Çevirenin notu: Geride namaz cetvelinde de görüldüğü üzere (bkz: s. 108) Cuma namazı sünnetle-riyle birlikte on rekâttır. Ancak Cuma’nın sıhhat şartlarının bulunup bulunmadığı konusundaki ihtilaftan dolayı bazı âlimlerimiz “zuhr-i ahîr” diye isimlendirilen ihtiyati bir namazın kılınmasını uygun görmüşlerdir. Bu durumda bu on rekâttan sonra dört rekât “zuhr-i ahîr”, iki rekât da vaktin son sünneti olmak üzere altı rekât namaz daha kılınır. Konunun ehemmiyetine binaen Ebubekir Sifil Ho-caefendi’nin “Zuhr-i ahîr” namazıyla ilgili açıklamasının (Sana Dinden Sorarlar, 1/412) tamamını bura-da nakletmeyi uygun gördük:

“Cuma namazının ve zuhr-i ahirin, ülkemizde bir zamanlar yoğun bir şekilde tartışıldığını biliyoruz. Türkiye’nin “darul-harp” olup olmadığının yine yoğun bir şekilde münakaşa edildiği dönemlerde ve şüphesiz onunla ilişkili olduğu için tartışılan bu mesele de, tıpkı “dar” tartışması gibi sonuçlandırıl-madan gündemden düştü.

Cuma namazının arkasından zuhr-i ahir kılınıp kılınmayacağı meselesinde tarafların bir kısmının si-yası mülâhazalarla hareket ettiği de bilinen bir diğer husus. Türkiye’nin “darul-İslam” olduğunu söyleyenler, Cuma namazının sıhhat şartlarının mevcudiyetinde herhangi bir şüphe bulunmadığı gerekçesiyle zuhr-i ahir diye bir namazın kılınmaması gerektiğini söylerken, aksi görüşte olanlar, sıhhat şartlarının mevcudiyetinde şüphe bulunduğu noktasına vurgu yapmışlardır...

Üzerinde tartışılan meselenin mezhepler arasında, hatta mezhepler içinde ihtilaflı olduğunu, hak-kında mezhep uleması tarafından farklı hükümler verildiğini asla hatırdan çıkarmamak durumunda-yız. Dolayısıyla mezhepler (özellikle de Hanefi mezhebi) içinde farklı tercihlerin konusu olmuş böyle bir meselede, görüşlerden birini seçerek diğerlerini görmezden gelmek, her şeyden önce böylesi önemli bir ibadetin bilincimizde tutması gereken yerin zedelenmesine müncer olacaktır.

Diğer mezhepleri sonraya bırakarak öncelikle Hanefi mezhebinin Cuma’nın sıhhatinin şartlarıyla ilgili tesbitlerine bir göz atalım öncelikle. Burada “sıhhat şartı” ifadesinden kasıt, Cuma namazının eda edilebilmesi için mükellefin dışında bulunması gereken şartlardır. (Mükellefte bulunması gereken şartlara “vücup şartları” denir.) Hanefi mezhebine göre Cuma’nın sıhhatinin şartları şunlardır:

1. Cuma namazını imam (devlet başkanı) veya görevlendirdiği birisinin kıldırması.
2. Cuma kılınacak yerin şehir veya şehir hükümündeki bir yer olması.
3. Vakit.
4. Hutbe.
5. Cemaat.
6. Cuma kılınan camiin herkese açık olması.

Cuma’nın sıhhat şartları olarak zikredilen bu hususlardan bir veya birkaçının bulunmaması halinde ne olacaktır? İşte zuhr-i ahir adıyla kılınan namazın varlık sebebi esas olarak bu soruya verilen ce-vapta yatmaktadır.

Bu şartlardan özellikle ikincisinin zuhr-i ahir tartışmasında merkezî bir yer tuttuğunu görüyoruz. Tartışma bu noktaya inhisar ettirilince, bu noktada mezhep içinde mevcut ihtilafa intikal edilmekte ve taraflar burada “tercih edilmesi gereken görüş” olarak öne çıkardıkları görüşün altını çizerek konumlanıı takviye etmeye çalışmaktadır.

Oysa konuya şöyle de bakılabilir: Mademki zuhr-i ahir meselesi, Cuma'nın sıhhat şartlarından biri (veya birkaçı) üzerindeki tartışmadan çıkmaktadır; öyleyse burada tartışmayı ilke düzeyine çekmek daha uygun olacaktır.

Cuma namazının arkasından zuhr-i ahir kılmanın hükmü konusundaki tartışmayı "ilke" üzerinden yürütmek derken kasdettiğim şudur: Meseleyi, "Cuma namazının bir şehirde bir tek yerde kılınması şart mıdır, yoksa birden fazla yerde de kılınabilir mi" sorusuna inhisar ettirmeden, "Cuma namazının sıhhat şartları olarak belirlenen hususlardan biri veya birkaçı hakkında tartışma varsa yapılması gereken nedir?" sorusunun cevabında yoğunlaşmak..

Böyle yapılmaz ise, mesela bir şehirde birden fazla yerde Cuma namazı kılınabileceği konusunda İmam Ebû Hanîfe'den nakledilen iki farklı görüş, zuhr-i ahir tartışmasında tarafların her biri için delil teşkil etmekte ve konu kilitlenmektedir.

Üstelik bu nokta halledilse bile, mesela "şehir" tarifindeki ihtilaflar sebebiyle bir başka problem çıkmakta ve köylerde ve hatta kentlerde Cuma kılınıp kılınmayacağı tartışması baş göstermektedir. Burada da tarafların, mezhep uleması tarafından yapılmış farklı tariflerden yola çıkarak farklı sonuçlara varması mümkün olabilmektedir...

O halde yapılması gereken nedir?

Öncelikle konuya şu zaviyeden bakılmalıdır: Cuma namazının Kitap, Sünnet ve İcma ile sabit bir farz olduğu konusunda herhangi bir tartışma söz konusu değildir. Konu hakkındaki delillerin delalet ve sübutundaki kat'iyet sebebiyle Cuma namazının farziyetini inkâr eden (yani mesela "Cuma namazı diye bir namaz mevcut değildir" diyen) tekfir olunur.

"Cuma namazının sıhhatinin şartları olarak mezhepler tarafından belirlenen hususların delillerinin durumu nedir?" diye baktığımızda, söz konusu delillerin zannî olduğunu görüyoruz.

Böyle olduğu içindir ki, Cuma kılınan yerin "şehir" olup olmaması, Cuma cemaatinin sayısı, Ulu'l-Emr'in izninin şart olup olmadığı ve birden fazla camide Cuma kılınmasının cevazı gibi konularda mezhepler arasında ihtilaf bulunduğunu görüyoruz. Aşağıdaki tablo 4 mezhebin bu hususlardaki içtihadlarını yansıtmaktadır:

	Hanefiler'e göre	Şâfiîler'e göre	Mâlikîler'e göre	Hanbelîlere göre
Şehir şartı	Var	Yok	Yok	Yok
Cemaat sayısı	En az 3 veya 4	En az 40	En az 12	En az 40
İzin şartı	Var	Yok	Yok	Yok
Birden fazla yerde	İhtilaflı	İhtilaflı	Zaruret varsa kılınabilir	Zaruret varsa kılınabilir

Görüldüğü gibi Cuma namazının sıhhat şartları konusunda mezhepler arasında, hatta mezheplerin içinde ihtilaf vardır. (Yazıyı uzatmış olmamak için bunları detaylı olarak zikretmedim. İlgili çalışmalarda bu hususlar zaten mevcuttur.) Binaenaleyh farziyeti konusunda kat'î deliller ve mazeretsiz terk edenler hakkında ağır tehditler bulunan Cuma namazının, "sıhhat şartları mevcut değildir" gerekçesiyle terk edilmesi doğru değildir. Zira -tekraren söyleyelim- Cuma namazının sıhhat şartları zannî delillere dayanılarak tesbit edilmiştir.

Peki bu söylenenlerden, Cuma namazının arkasından zuhr-i ahir diye bir namaz kılmanın gereksizliği sonucu çıkmaz mı?

Cuma namazının farz ve İslam'ın önemli şartlarından biri olduğunu gösteren delillere nazaran, Cuma'nın sıhhatinin şartlarının tesbitinde dayanan delillerin zannî olduğunu bir önceki yazıda vurgulamıştım. Taklid ehli olan bizlere düşen şudur:

1. Mademki sıhhat şartlarının tesbitinde dayanan deliller zannîdir ve Müçtehid İmamlar arasında tartışmalıdır, öyleyse zannî için kat'iyi terk etmemelidir.
2. Sorumluluktan çıkmış ve farzı yerine getirmiş olmak için Müçtehid İmamlar'dan birinin "kılınır" dediği her yerde Cuma namazını kılmalı, orada Cuma namazı kılınmaz diyen imamın kavlinin gereğiyle de amel etmiş olmak için arkasına zuhr-i ahir eklemelidir.

Cuma namazının farz olmasının şartları

Aşağıdaki şartları toplayan kişiye Cuma namazı farz olur:

1. Erkek olması; Cuma namazı kadına farz değildir.
2. Hür olması; köleye farz değildir.
3. Bir şehirde¹ veya şehir hükmündeki bir yerde ikâmet etmesi; Cuma namazı yolcu üzerine farz kılınmaz. Aynı şekilde bir köyde ikamet eden kişiye de farz değildir.

3. Burada dikkat edilecek husus şudur: Cuma namazının arkasına ekleyeceğimiz zuhr-i ahirin kılınma gerekçesi, sadece bulunduğumuz yerin “şehir” hükmünde olup olmadığıyla ya da bir şehirde birden fazla yerde kılınmasının cevaz veya adem-i cevazıyla ilgili değildir; asıl gerekçe, Cumanın sıhhat şartlarının tesbitinde İmamlar arasında ihtilaf bulunmasıdır.

4. Kaldı ki bahse konu şartların tesbitinde bir tek mezhep içinde bile ihtilaf varsa ihtiyatı elden bırakmamak evladır.

5. Cuma namazının sıhhat şartları olarak tesbit edilen hususların delillerinin zannî olması, onların büsbütün değersiz olduğunu elbette göstermez. Dolayısıyla bu şartların görmezden gelinmesi, hiç bir şekilde dikkate alınmaması kesinlikle doğru değildir.

Söz buraya gelmişken bazı noktalara da değinmek gerekiyor:

1. Zuhr-i ahirin bid'at bir namaz olduğu iddiası.⁽¹⁾ Eğer bunu söyleyenler Efendimiz (s.a.v) ve Sahabe (Allah onlardan razı olsun) döneminde olmayan bir şeyin ihdas edilmemesi konusunda samimi bir hassasiyet taşıyorlarsa, Cuma namazının o dönemlerde kılınış tarzına dönülmesini istemelidirler... Kaldı ki bu bid'at değil, ibadet hassasiyetiyle ve ihtiyata riayeten yapılan bir uygulamadır.

2. Hanefî mezhebinin Ulu'l-Emr şartını öngörürken dayandığı, “Kimin adil veya cair bir imamı (devlet başkanı) olduğu halde onu terk ederse...” hadisinin zayıf olduğu iddiası.⁽²⁾ el-Aynî bu rivayetin birçok tarikten geldiğini söylemiştir ki⁽³⁾ son derece haklıdır. Bu rivayet Câbir b. Abdillâh, Ebû Hureyre ve Ebû Sa'd el-Hudrî'den (Allah onlardan razı olsun) nakledilmiştir. Kimi tariklerinde hadis uydurduğu veya zayıf olduğu söylenen raviler var ise de, bütün isnadları böyle değildir. İlgili çalışmalarda genellikle kaynak olarak sadece İbn Mâce⁽⁴⁾ ve el-Heysemî⁽⁵⁾ gösterilse de, ez-Zeyla'î bu rivayetin, mezkûr üç sahâbiye dayanan 5 tarikini zikretmiştir.⁽⁶⁾ Ayrıca Abd b. Humeyd ve İbn Abdilberri tarafından da Câbir (r.a) rivayetinin farklı isnadları nakledilmiştir.⁽⁷⁾ Dipnotta belirttiğim yerde *i'lâu's-Sünen* sahibi de bu konudaki sahâbi ve tabî uygulamalarına ve rivayetlerine yer vermiştir. Bunların tamamından bir kuvvet hâsıl olacağı aşîkârdır.

(1) eş-Şevkânî ve Reşid Rıza bunlardandır.

(2) Bkz. DîA, VIII, 87.

(3) *Umdetu'l-Karî*, V, 232; VI, 191.

(4) İbn Mâce, “İkâme”, 78.

(5) *Mecmau'z-Zevâid*, II, 169-70 (et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, VIII, 121).

(6) *Tahrîcu'l-Ahâdis ve'l-Âsar* (el-Keşşâf hadislerinin tahriri), IV, 23 vd.

(7) *el-Müntehab min Müsned-i Abd b. Humeyd*, 344; et-Tânevî, *i'lâu's-Sünen*, VIII, 51.”

¹ Fıkıhçılar şehrin tanımında farklı görüşlere varmışlardır. Meşhur olan görüş, müftüsü, idarecisi ve hadlerin çoğunu tatbik edebilecek hâkimi bulunan her yer şehirdir. Sonraki fıkıhçılar ise en büyük mescidi mükellef olan halkı içine almayan her yerin şehir olduğu görüşüne varmışlardır. Köyler ise böyle değildir.

4. Sağlıklı olması; hastaya farz değildir.
5. Güven içinde olması; bir zalimin zulmünden korkup gizlenen kimseye de Cuma namazı farz değildir.
6. Kişinin gözlerinin sağlam olması; kör kimseye cuma namazı farz değildir.
7. Yürümeye gücünün yetmesi; yürümeye gücü yetmeyen kimseye Cuma namazı farz değildir.

Cuma namazı kendilerine gerekli olmayanlar Cuma namazını kıldıklarında namazları sahih olur ve öğle namazı onların üzerinden düşer. Hatta onların Cuma namazını kılmaları müstehaptır.

Kadınlar öğle namazını evlerinde kılarlar. Çünkü onların cemaatte bulunmaları mekruhtur. Bununla birlikte cemaatte kıldıkları öğle namazı geçerli olur.

Cuma namazının sıhhatinin şartları

Aşağıda sayılan şartlar yerine getirilmedikçe cuma namazı sahih olmaz:

1. Şehir ve finası (kenan); köylerde cuma namazı sahih olmaz.¹ Şehir veya finasında birden fazla yerde cuma kılınması sahihtir.
2. Devlet başkanı veya vekilinin cumayı kıldırması².
3. Cumanın öğle namazı vaktinde kılınması; öğle vaktinden önce veya sonra kılınması sahih değildir.
4. Hutbe okunması; hutbe öğle vaktinde namazdan önce okunur. Hutbede kendilerinde Cuma namazını kılmak ve hutbeyi dinlemenin şartları bulunan kişilerden en az bir kişinin bulunması gerekir.
5. Genel izin; genel izinden maksat isteyen her kişi için açık olan, içinde Cuma kılınabilen bir yer olması. Kapısı insanlara kapalı bir yerde cuma namazı sahih olmaz.
6. Cemaatle ikame edilmesi; Münferit olarak kıldıkları takdirde Cuma namazı sahih olmaz.

¹ Köylerde Cuma namazı kılmak vâcib değilse de yaz-kış en az kırk kişinin oturmakta olduğu köyler yine şehir hükmüne bağlanarak buralarda da Cuma namazının kılınması sahih kabul edilmiştir. (A. Fikri Yavuz, *İslâm İlmihali*, s.180.)

² Sonraki fıkıhçılar, kendisinde İslâmî yönetim, devlet başkanı veya onun vekili bulunmayan bölgelerde cuma ve bayram namazlarının kılınabileceğine fetva vermişlerdir. Bu durumda müslümanlar razı oldukları imam ve hâkimlerini kendileri belirlerler.

Cuma namazında cemaat, imamın dışında üç kişiyle yerine gelmiş olur.

Cuma namazında yolcu veya hasta olan bir kişi imam olursa namaz sahih olur.

Hutbenin sünnetleri

Aşağıda sayılanlar hutbenin sünnetleridir:

1. Hatibin hadesten ve necâsetten temiz olması.
2. Avret mahallini örtmüş olması.
3. Hutbeye başlamadan önce hatibin minbere oturması.
4. Hatibin önünde ezan okunması.
5. Ayakta hutbe vermesi.
6. Hutbeye Allah Teâlâ'ya hamd ederek başlaması.
7. Allah Teâlâ'ya layık olduğu gibi sena etmesi.
8. Hutbede kelime-i şehâdeti getirmesi.
9. Hutbede Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât getirmesi.
10. İnsanlara vaaz edip öğüt vermesi ve Kur'ân'dan en az bir âyet okuması.
11. İki hutbe okuması ve aralarını hafif bir oturuşla ayırması.
12. İkinci hutbeye Allah Teâlâ'ya hamd ve sena ederek ve Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât getirerek başlaması.
13. İkinci hutbede mümin erkek ve kadınlara dua edip onlar için istiğfarda bulunması.
14. Hutbenin, topluluğun iyice işiteceği şekilde yüksek bir sesle okunması.
15. Tıval-ı mufassal (Hucûrât Sûresi'nden Burûc Sûresi'ne kadar olan) surelerden bir sûre miktan hutbenin hafif tutulması.

Cuma namazıyla ilgili açıklamalar

İlk ezanla birlikte alışverişi terk ederek namaza gitmek farzdır. İmam hutbeye çıktığında namaz bitinceye kadar herhangi bir namaz kılmak ve konuşmak caiz değildir. Bu esnada selam da alınmaz. Hapşıran kişi teşmiye de edilmez (yani yerhamukellah denilmez).¹

¹ Bu durum Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu hadîsinden dolayıdır: "Biriniz mescide girdiğinde imam hutbe okurken imam bitirinceye kadar namaz kılmasın, konuşmasın! (Taberânî el-Mu'cemu'l-Kebîr'de rivayet etmiştir.)

Hatibin hutbeyi uzatması mekruhtur.

Hatibin hutbenin sünnetlerinden bir şeyi terk etmesi mekruhtur.

Hutbeyi dinleyen kişinin bir şey yemesi, içmesi, boş şeylerle uğraşması ve hutbeyi dinlemeye gelenlerle ilgilenmesi mekruhtur.

Hatib minber üzerine çıktığında cemaate selam vermez.

Cuma namazına teşehhüdde veya sehiv secdesinde yetişen kişi Cumaya yetmiş sayılır ve kılamadığı iki rekâtı tamamlar.

Özürlü veya tutuklu bir kişinin Cuma gününde ve şehirde cemaatle öğle namazını kılması mekruhtur.

BAYRAM NAMAZLARI

Arapçada “iyd” (bayram) kelimesi avd (yani dönmek, tekrarlamak) kökünden türemiştir. Bu da ya bayramın her yıl tekrarlanmasından dolayı veya onun gelmesiyle insanların mutluluğa erişmelerindendir. Bayramda Allah Teâlâ ihsanlarla kullanna yöneldiğinden iyd diye isimlendirilmiştir.

Meşrûiyetinin delili

Bayram namazlarının meşruiyetinin delili kitap ve sünnettir. Kitaptan delili Allah Teâlâ'nın:

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ ﴾

“Rabbin için namaz kıl' ve kurban kes!”² âyetidir.

Sünnetten delil ise Ebû Dâvud'un Sünen'inde Enes'den (r.a) rivayet ettiği şu hadistir: “Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye geldi, Medinelilerin oyun oynayıp eğlendikleri iki günleri vardı. ‘Bunlar nedir?’ dedi. Onlar da: ‘Biz cahiliye döneminde o günlerde oyun oynar eğlenirdik’ dediler. Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: ‘Allah sizin için onları daha hayırlısıyla değiştirdi: Kurban günü ve Fıtır (Ramazan bayramı) günü.’”³

Bayram namazlarıyla ilgili hükümler

Bayram namazları vaciptir. Bu da sesli kılınan iki rekâttır. Güneş bir mızrak boyu yükseldikten sonra kılınır. İçinde “zevaid tekbirleri” diye isimlendirilen tekbirleri vardır. Bunların üç tanesi ilk rekâтта subhâneke duasından sonra, üç tanesi de ikinci rekâтта rükûdan öncedir. Hutbe namazdan sonra okunur.

Bayram namazları kime vaciptir?

Bayram namazı ancak kendisine Cuma namazı farz olan kişiye vacip olur.

¹ Burada namazdan maksadın kurban bayramı namazı olduğunu demişlerdir.

² Kevser, 2.

³ Ebû Dâvud, 1134.

Bayram namazları, sağlıklı, hür, mukim, gözleri gören, tehlikeden emin olan kişiye yürümeye güç yetirdiği takdirde vacip olur.

Bayram namazları kadına, hastaya, köleye, yolcuya, köre ve bir tehlikeden korkan kişiye vacip olmaz. Yürümeye güç yetiremeyen kimseye de vacip değildir.

Kendisine bayram namazları vacip olmayan kişi onları kılınanlarla beraber bu namazları kıldığında namazı caiz olur.

Bayram namazlarının sıhhatinin şartları

Aşağıdaki şartlar bir araya gelmedikçe bayram namazları sahih olmaz:

1. Şehir ve finası,
2. Devlet başkanı veya vekili,¹
3. Genel izin,²
4. Cemaat; bayram namazlarında imamla birlikte bir kişinin bulunmasıyla cemaat yerine gelmiş olur.
5. Vakit; bayram namazlarının vakitleri Güneş'in bir mızrak boyu yükselmesiyle başlar, Güneş'in zevaliyle (batıya meyletmesiyle) son bulur.

Bayram namazlarının hutbesiz kılınması sahih olur; ancak bu mekruhtur.

Hutbenin namazdan önceye alınmasıyla bayram namazları sahih olur; ancak bu da mekruhtur.

Ramazan bayramının mendupları

Aşağıda sayılan şeyler Ramazan bayramının müstehaplarıdır:

1. Uykudan erkenden kalkmak.
2. Sabah namazını mahallenin mescidinde kılmak.
3. Misvaklanmak.
4. Gusletmek.
5. En güzel elbiserden giyinmek.

¹ Sonraki fıkıhçılar, kendisinde İslâmî yönetim, devlet başkanı veya onun vekili bulunmayan bölgelerde Cuma ve bayram namazlarının kılınabileceğine fetva vermişlerdir. Bu durumda müslümanlar razı oldukları imam ve hâkimlerini kendileri belirlerler.

² Genelizinden maksadın ne olduğu Cuma namazının sıhhatinin şartlarında geçmişti. Bkz: s. 137. (Çev.)

6. Kokulanmak.
7. Namaz kılacağı yere gitmeden önce bir şeyler yemek,
8. Fıtır sadakası kişiye vacipse mescide gitmeden önce fıtır sadakasını vermesi.
9. Gücü nisbetinde sadakayı artırması.
10. Sevincini ve neşesini belli etmesi.
11. Mescide erkenden çıkıp içinden tekbir getirerek gitmesi, mescide geldiğinde tekbiri kesmesi.
12. Mescidden döndüğünde başka bir yoldan dönmesi.

Bayram namazlarından önce evde nafile namaz kılmak mekruhtur.

Bayram namazlarının öncesinde ve sonrasında mescidde nafile namaz kılmak mekruhtur. Ancak evde kılmak mekruh değildir.

Bayram namazlarının kılınışı

Bayram namazını kılmayı istediğin zaman imamla beraber bayram namazına ve imama tabi olmaya niyet ederek kalk ve tahrim/namaza giriş için tekbir getir. Sonra “Subhâneke” duasını oku. İmamla birlikte üç defa tekbir getir ve her defasında ellerini kulak hizasına kadar kaldır. Sonra sen susarsın. İmam euzu-besmeleyi içinden, Fatiha’yla diğer sureyi de sesli okur. İmamın birinci rekatta A’lâ Suresi’ni okuması müstehaptır. Sonra günlük namazlarda yapmış olduğun rüku ve secdeler gibi imamla birlikte rüku ve secde yaparsın. İmamla beraber ikinci rekâta kalktığın zaman susarsın. İmam gizlice besmele çekip Fatiha ve zamm-ı sûre okur. İkinci rekâta imamın Çaşıye Suresi’ni okuması menduptur. İmam kıraati bitirip tekbir getirdiğinde sen de onunla beraber üç defa tekbir getir. Ellerini her defasında kaldır. Sonra rükû ve secde yapıp günlük namazlarda olduğu gibi namazını tamamlarsın.

İmam namazı bitirdiğinde iki hutbe okur ve hutbede insanlara Ramazan bayramının hükümlerini anlatır.

İkinci rekâta zevaid tekbirlerini kıraatin öncesine alırsa caiz olur ancak evla olan ikinci rekâta kıraati zevaid tekbirlerinden önce olmasıdır.

Özür bulunduğu bayram namazını bir gün sonraya bırakmak caizdir.

Bayram namazlarını imamla beraber kılamayan kişi onları kaza etmez. Çünkü bayram namazları cemaatsiz sahih olmaz.

Kurban bayramının hükümleri

Kurban bayramının hükümleri Ramazan bayramının hükümleri gibidir.

Kurban bayramının namazı Ramazan bayramının namazı gibidir. Şu kadar var ki, kurban bayramında yemeyi namazdan sonraya bırakır. Yolda tekbiri açıktan getirir. Kurban bayramının hutbesinde kurbanın ve teşrîk tekbirlerinin¹ hükümleri öğretilir.

Bir özür bulunduğunda kurban bayramı namazı Zilhicce'nin on ikinci gününe kadar tehir edilebilir.

Teşrîk tekbirini Arefe gününün sabahından –bu da Zilhicce'nin dokuzuncu günüdür- Zilhicce'nin on üçüncü gününün ikindi namazına kadar farz namaz kılan herkesin namazın peşinden bir kere getirmesi vaciptir. Namazı kılan ister cemaatle ister münferit, ister yolcu ister mukim, ister erkek ister kadın, ister şehirli ister köylü olsun durum değişmez.

¹ Teşrîk tekbirleri: “Allahu ekber Allahu ekber Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. Allahu ekber ve lillahi'l-hamd” ifâdesidir.

KÜSÛF VE HÛSÛF NAMAZLARI

Küsûf: Ay'ın Güneş'le Dünya arasına girmesinden dolayı Güneş'in ışığının kaybolmasıdır.

Hûsûf: Dünya'nın Güneş'le Ay'ın arasına girip ayın ışığının tamamen veya bir kısmının gece kaybolmasıdır. Bu durum ancak geceleyin dolunay zamanında Dünya Güneş'le ayın arasında bulunduğunda ortaya çıkar.

Küsuf ve husuf namazı bir sebebe bağlı olarak meşrû olan namazlardandır. Müslüman kişi gelebilecek belayı kaldırması ve aydınlığı geri getirmesi için bu namazda Allah Teâlâ'ya sığınır.

Buhârî (rh.a) Ebû Bekre'nin (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah Rasûlü (s.a.v) zamanında güneş tutulmuştu. Bunun üzerine ridasını çekerek mescide geldi ve insanlar onun etrafında toplandılar. Onlara iki rekât namaz kıldırdı. Ardından güneş ıdıdı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Güneş ve ay Allah'ın ayetlerinden birer ayettir. Onlar birinin ölümünden veya yaşamasından dolayı tutulmazlar fakat Allah onlarla kullarını korkutur. Böyle bir durum olduğunda o hal üzerinizden kalkıncaya kadar namaz kılın!”¹

Güneş tutulduğu zaman cemaatle iki veya dört rekât namaz kılınması sünnettir.

Güneş tutulması namazında cemaat sünnet-i müekkededir.

Ay tutulmasında cemaat sünnet değildir. Ay tutulması anında insanlar cemaatsiz olarak tek başlarına namaz kılarlar.

Küsûf namazında ezan, kâmet veya hutbe okunmaz. “Es-Salâtu Câmiah” (Namaza toplanılıyor) denilir.

Küsûf namazında imamın kıraati, rükuyu ve secdeyi uzun tutması sünnettir. İmam, namaz bittikten sonra duaya başlar, ona uyanlar ise Güneş açılıncaya kadar duasına “Âmin” derler.

¹ Buhârî, 5785.

İSTİSKA NAMAZI

Ebû Dâvud (*rh.a*) Süneninde Abdullah b. Abbâs'dan (*r.anhumâ*) Hz. Peygamber'in (*s.a.v*) yağmur duasına çıktığında bayram namazı gibi iki rekât namaz kıldığını rivayet etmiştir.¹

İstiskâ: Suya ihtiyaç olduğunda kulların Allah Teâlâ'dan yağmuru istemeleridir.

H. Peygamber'in (*s.a.v*) yağmur istediği ve Allah Teâlâ'ya dua ettiği sabittir.

İmam Ebû Hanîfe'ye (*rh.a*) göre istiska namazında cemaat sünnet değildir.

İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed: “İmam insanlara iki rekât namaz kıldırır ve namazı seslice eda eder, namazdan sonra da iki hutbe okur.” demişlerdir.

İnsanların üç gün peşpeşe yağmur istemek için yerleşim yerinin dışına çıkmaları müstehaptır.

İnsanların yürüyerek, yıkanmış eski veya yamalı bir elbise içinde zelil ve mütevazı bir halde Allah Teâlâ'dan korkarak ve başları önlerinde yağmur istemeye çıkmaları müstehaptır.

İnsanların istiska namazına çıkmadan önce her gün sadaka vermeleri müstehaptır.

Aynı şekilde bu günlerde oruç tutmaları da müstehaptır.

Günahlarından dolayı istiğfarı çoğaltmaları müstehaptır.

Berberlerinde bineklerini, yaşlı insanlar ve çocukları çıkarmaları müstehaptır.

İmam ayağa kalkar kibleye yönelip ellerini kaldırarak dua eder. İmama uyanlar da kibleye yönelip oturdukları halde imamın duasına âmin derler.

İmam duasında şöyle der: “Allahım! Bizleri faydalı, zararsız; erkenden gelen, gecikmeyen yağmurla sula! Allahım! Kullarını, hayvanlarını suya kandır. Rahmetini yay. Bu ölü olan memleketi dirilt. Allahım! Sen kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allahsın! Hiçbir şeye muhtaç değilsin, bizler ise muhtacız. Bize yağmur yağdır. Yağdırdığını bizim için kuvvet ve isteklerimize ulaşma vesilesi kıl!”.

¹ Ebû Dâvud, 1165; Tirmizî, 558.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CENÂZELER

CENÂZELER

Ölmek üzere olan (muhtadar)¹ kişiye nasıl davranılır?

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “*Kimin son sözü Lâ ilâhe illallah olursa cen-nete girer.*”²

Ölüm belirtileri ortaya çıkan kimsenin sağ tarafı üzerine yatırılması sünnettir. Yüzü de kible tarafına çevrilir. Ayakları kibleye gelecek şekilde sırtı üzere uzan-ması da caizdir. Yüzünün kibleye doğru yönelmesi için başı biraz kaldırılır.

Ölüm belirtileri ortaya çıkan kimseye kelime-i şehadeti telkin etmek müste-haptır³.

Telkînin yapılışı ise ölmek üzere olan kişinin işiteceği şekilde kelime-i şehâde-tin seslice getirilmesiyle olur. Ancak ölmek üzere olan kişi bu telkini kabul etme-yip “hayır” dediğinde insanların onun hakkında sû-i zanda bulunmaması için ona bunları söylesin diye doğrudan teklifte bulunulmaz.

Ölmek üzere olan hastanın yanına ailesinden, akrabalarından ve komşuların-dan en iyi kimselerin girmesi müstehaptır.

Yine yanında Yâsîn sûresini okumak müstehaptır.⁴ Çünkü bir rivâyette şöyle geçmektedir: “*Yanında Yâsîn okunan hiçbir hasta yoktur ki suya kanmış olarak ölmesin, suya kanmış olarak kabre konulmasın ve kıyamet gününde de suya kanmış olarak haşredilmesin.*”⁵

¹ Muhtadar, kendisine ölüm gelen kişiye denir. İhtidâr kelimesinden türemiştir. Bu da hasta üzerinde ölümün belirtilerinin ortaya çıkmasına ve sekeratin (ölüm sarhoşluğu) başlamasına yani ruhun be-denden çıkmasına denir.

² Ahmed b. Hanbel, V, 233, 247; Ebû Dâvud, 3116.

³ Bu konuda Müslim’in rivâyet ettiği (916-917) Hz. Peygamber’in (s.a.v) “*Ölülerinize Lâ ilâhe illallah sözünü telkin ediniz!*” hadîsi vardır. Müslim’in rivâyetinden dolayı bu telkin müstehap sayılmıştır (916, 917).

⁴ “Ölüleriniz üzerine Yâsîn Sûresini okuyun!” hadisinden dolayı müstehap kılınmıştır. Ebû Dâvud, 3121; İbn Hibbân, 720, Sahih olduğunu belirtmiştir. “Ölüleriniz” ibaresinden maksad kendisine ölüm gelen kişi demektir.

⁵ Hafız İbn Hacer hadisi Taberânî’nin rivayet ettiğini söylemiştir. (Çev.)

Ölü yıkanmadan önce ona ne yapılır?

Ölmek üzere olan kişi öldüğünde, geniş bir bağla başının üzerinden sakalları bağlanır ve gözleri kapatılır.¹

Ölünün gözlerini yuman kişi “Allahım! Onun işini kolaylaştır. Sonrasını da ona hafiflet. Sana kavuşmasıyla onu mutlu kıl. Geldiği yeri çıktığı yerden daha hayırlı kıl!” der.

Ölünün cesedinin şişmemesi için karnına ağır bir şey konur.²

Elleri yanına uzatılır.³

Ellerini göğsü üzerine koymak caiz değildir.

Yıkanmadan önce ölünün yanında seslice Kur’ân okumak mekruhtur. Kıraat sadece Kur’ân’ı okuyan kişi ölüye yakın bir yerde olduğunda mekruhtur, okuyan kişi ölüden uzak olursa o zaman mekruh olmaz.

Ölüm haberini duyurmak müstehaptır.

Ölünün techizi⁴ ve defninde acele etmek müstehaptır.

Ölüyü yıkamanın hükmü

Ölüyü yıkamak farz-ı kifayedir. İnsanlardan bazıları ölüyü yıkadıklarında geri kalanlardan farz düşer. Eğer hiç kimse yıkamazsa halkın hepsi günahkâr olur. Ölüyü yıkamak ancak aşağıdaki şartlar bulunduğunda farz kılınır:

1. Ölünün müslüman olması; kâfir kişinin yıkanması vacip değildir.
2. Cesedinin büyük bir kısmı ya da başıyla beraber cesedinin yansının bulunması.
3. Allah yolunda şehid edilmemiş olması. Çünkü şehid yıkanmaz. Bilakis kanı ve elbisesiyle defnedilir.

¹ Rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) Ebû Seleme’nin yanına girdi. Ebû Seleme de gözlerini dikmişti. Hz. Peygamber (s.a.v) de onun gözlerini kapadı. Müslim, 920.

² Hafif bir örtüyle bütün bedenini örtmek mendup olduğu gibi aynı şekilde ölünün görüntüsü de çirkin bir hal üzere bırakılmaz.

³ Bütün elbiselerini çıkarmak ve onu yerden yüksek bir yatak veya benzeri bir şey üzerine koymak, ölüm anındaki gibi onu kibleye çevirmek sünnettir. Bunu da kendisinin mahremelerinden en yakın olanı üstlenir.

⁴ Ölünün techizi: Kefen ve diğer malzemelerden ölüye gerekli olanların hazırlanmasıdır.

4. Azalan tam olmadan ölü olarak doğan düşük (bebek) olmaması, şayet çocuk kendisinden bir ses işitilecek veya bir hareket görülecek şekilde doğarsa, hamielik müddeti tamamlanmadan önce veya sonra doğsun onu yıkamak vaciptir.

Bebek azalan tam olarak ölü doğarsa bu takdirde yıkanır.

Ölüyü yıkayış şekli

Ölü önce bir kere tütsülenmiş bir yatak üzerine konulur. Göbekten diz kapağına kadar avret mahalli örtülür. Sonra üzerinden elbisesi çıkarılır. Namaz abdesti gibi abdest aldınır. Fakat mazmaza ve istinşak yaptınmaz; ağzı ve burnu su ile ıslatılmış bir bez parçasıyla meshedilir. Ölünün üzerine sedir veya uşnan (dikenli çöven) ile ısıtılmış su dökülür. Şayet sedir ve uşnan bulunamazsa o zaman saf su ile yıkanır. Baş ve sakalları ise hatmi veya sabunla yıkanır. Ardından sol yanına yatırılıp altta kalan yerlere ulaşacak şekilde su dökülür. Sonra da sağ yanına yatırılıp altta kalan yerlere ulaşacak şekilde su dökülür. Sonra ölü yıkayana yaslandırılarak oturtulur ve hafifçe karnı mesh edilir ve ölünün önünden veya arkasından çıkan şeyler yıkanır. Yıkama tekrar edilmez. Sonra bir elbiseyle kurulanır. Sakalı ve başı üzerine misk ve benzeri kokulardan bir koku sürülür. Secde ettiği yerlerine de kâfur konulur. Ölünün tımkaları ve saçları kısaltılmaz ve taranmaz.

Kadın kocasını yıkayacak bir erkek bulunmazsa kendisi yıkayabilir.

Erkek ise hanımını yıkayacak bir kadın bulunmasa bile onu yıkayamaz. Bilakis bir bez parçasıyla ona teyemmüm yaptırır.

Erkeğin de kadının da küçük erkek ve kız çocuğunu yıkaması caizdir.

Ölüyü Kefenlemeyle İlgili Hükümler

Ölünün kefenlenmesi müslümanlar üzerine farz-ı kifayedir. Bazılan ölünün tekfinini yerine getirdiğinde diğerlerinden farz düşer. Hiç kimse ölüyü kefenlemezse bütün topluluk günaha girmiş olur.

Kendisiyle müslümanların üzerinden farz-ı kifayenin düştüğü kefenin en az miktardan ölünün cesedinin tamamını örtecek kadardır.

Ölen kişi başkasının hakkının kanşmadığı bizzat kendi malıyla kefenlenir. Şayet kendi malı yoksa hayattayken nafakasını vermesi gereken birinin kefenlemesi gerekir. Nafakasını vermesi gereken kimsenin de malı yoksa o zaman kefen masrafı devlet hazinesinden karşılanır. Eğer müslümanlara ait devlet hazinesi de yoksa ya da devlet hazinesi olup ondan almak mümkün değilse o zaman onun kefenini temin etmek gücü yeten müslüman topluluk üzerine vacip olur.

Kefenin Çeşitleri

Üç çeşit kefen vardır:

1. Kefen-i sünnet.
2. Kefen-i kifayet.
3. Kefen-i zaruret.

Kefen-i sünnet erkekler için: Kamîs, izâr ve lifâfedir.

Kefen-i kifayet erkekler için: İzâr ve lifâfedir. Bundan daha eksik olması mekruhtur.

Kefen-i zaruret erkekler için: Zaruret hali bulunduğu avret mahallini örtecek kadar olsa bile caiz olur.

Efdal olan kefenin pamuktan yapılmış beyaz bir bezden¹ olmasıdır.

İzâr başucundan ayağa kadar olur.

Lifâfe izârdan bir zirâ² daha uzun olur.

Kamîs ise boyundan ayaklara kadar olur ve kolları olmaz.

Erkeğin kefenleniş şekli

Önce lifâfe bir yere serilir. Sonra lifâfenin üzerine izâr, izârın üzerine de kamîs serilir. Ardından ölü bunların üzerine konulur ve kamîs giydirilir. Sonra izar önce sol taraftan sonra sağ taraftan sarılır. Daha sonra lifâfe soldan ve sonra sağdan sarılır. Ardından kefen dağılmasın diye iki ucundan bağlanır.

Kadın için kefen-i sünnet: Lifâfe, izâr, kamîs, başörtüsü ve göğüs örtüsüdür.

Kadın için kefen-i kifayet: İzâr, lifâfe ve başörtüsüdür.

Kadın için kefen-i zaruret: Zaruret hali bulunduğu evla olan göğsünden bacaklarına kadar olan kısmı örtecek bir bezin olmasıdır. Bezin göğüstten göbeğe kadar olması da caizdir.

¹ Buhârî (1213) ve Müslim'de (941) geçtiğine göre Hz. Âişe (r.anhâ) şöyle demiştir: "Allah Rasûlü (s.a.v) sehûliyye denilen üç tane beyaz bezle kefenlendi. Onda kamîs (gömlek) ve sarık yoktu."

Sehûliyye: sadece pamuktan yapılan beyaz, temiz bir bez çeşididir. Yemen'de bir beldeye ait olduğu söylenmiştir.

Yine Tirmizî (994) ve diğerlerinin rivâyet ettiğine göre Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Elbiselerinizden beyaz olanını giyinin. Çünkü o sizin elbiselerinizin hayırlısıdır. Ölülerinizi de onunla kefenleyin!"

² Zirâ' dirsekten parmak uçlarına kadar olan uzunluk birimidir. (Çev.)

Kadının kefenleniş şekli

Önce lifâfe bir yere serilir. Sonra da lifâfenin üzerine izâr, izânın üzerine de kamîs serilir. Ardından kadına kamîs giydirilir. Saçları iki örük halinde kamîsin üzerine konur. Sonra başına başörtüsü konulur. Başına başörtüsü sarılmaz ve bağlanmaz. Ardından izâr önce soldan sonra sağdan sarılır. Sonra göğsü göğüs beziyle bağlanır. Daha sonra da lifâfe sarılır.

CENAZE NAMAZIYLA İLGİLİ HÜKÜMLER

Cenaze üzerine namaz kılmak müslümanlar üzerine farz-ı kifâyedir. Müslümanlardan bir kişi cenaze namazını kıldığı zaman diğerlerinden sorumluluk düşer. Şayet hiç kimse cenaze namazını kılmazsa hepsi birden günah işlemiş olur.

Kendisine beş vakit namaz farz olan kişiye eğer ölenin ölüm haberini almışsa cenaze namazı farz olur. Ölüm haberini almayan kişiye cenaze namazı farz olmaz.

Cenaze namazının rükünleri

Cenaze namazının iki rüknü vardır:

1. Dört tekbir; her tekbir bir rekât hükmündedir.
2. Kıyam; cenaze namazı herhangi bir özür olmaksızın oturarak kılındığında sahih olmaz.

Cenaze namazının şartları:

Aşağıdaki şartlar bulunmadıkça cenaze namazı kılmak sahih olmaz:

1. Ölen kişinin müslüman olması, müslüman olmayana cenaze namazı kılmak caiz değildir.
2. Ölünün hükmî ve hakikî necasetten temiz olması. Ölüyü yıkamadan önce namazını kılmak caiz değildir.
3. Ölünün mevcut olması. Hazırda olmayan kişinin cenazesini kılmak caiz değildir.
4. Ölünün namaz kılanların önünde bulunması, arkalanna konulduğunda cenaze namazı sahih olmaz.
5. Ölünün yere konulması, yine ölü yer üzerinde yatak gibi yüksekçe bir şeye konulduğunda da namaz caiz olur. Ölü bir binek veya hayvan üzerindeyken cenaze namazının kılınması caiz değildir.

Ölü, insanların ellerinde veya omuzlanndayken de cenaze namazını kılmak sahih değildir.

Ancak herhangi bir özürden dolayı ölü bir binek üzerinde veya insanların elindeyken cenaze namazı kılınması caizdir.

Cenaze namazının sünnetleri

Aşağıda sayılan şeyler cenaze namazının sünnetleridir:

1. Ölü erkek veya kadın olsun imamın ölünün göğüs hizasında olması.
2. İlk tekbirden sonra “Subhâneke” duâsını “Ve celle senâuk” ibâresiyle birlikte okuması.
3. İkinci tekbirden sonra Hz. Peygamber’e (s.a.v) salevat getirmesi
4. Üçüncü tekbirden sonra ölü için dua etmesi (yani cenaze duasını okuması)

Ölü buluşa ermiş erkek veya kadınsa şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَّتِنَا وَمَيِّتِنَا وَشَهِيدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا اَللّٰهُمَّ مَنْ اَخِيْنَةُ مِنَّا فَآخِيْهِ عَلٰى الْاِسْلَامِ وَمَنْ تَوَفَّيْتُهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلٰى الْاِيْمَانِ ۱.

“Allâhumme’ğfir li hayyînâ ve meyyitînâ ve şâhidinâ ve ğâibinâ ve saġîrinâ ve kebîrinâ ve zekêrinâ ve unsânâ, Allâhumme men ahyeytehu minnâ fe ehyihî ale’l-islâm ve men teveffeytehu minâ fe ehyihî ale’l-îmân.”

“Allahım, yaşayanlarımızı, ölenlerimizi, burada bulunanlarımızı, bulunmayanlarımızı, küçüğümüzü, büyüümüzü, erkeğimizi ve kadınıımızı bağışla! Allahım, bizden kimi yaşatırsan İslâm üzere yaşat; kimide vefat ettirirsen İmân üzere vefât ettir!”

Ölü erkek çocuğu ise şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرْطًا وَاجْعَلْهُ لَنَا ذُخْرًا وَاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَمُسْقَفًا.

“Allâhumme’c’alhu lenâ faratan ve’c’alhu lenâ zuhran ve’c’alhu lenâ şâfian ve muşeffeâ”

“Allahım, onu bizim için önden giden bir ecir ve ahretimize fayda kıl! Onu bizim için şefaati kabul olunan bir şefaatchi eyle!”

Ölü kız çocuğu ise şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرْطًا وَاجْعَلْهَا لَنَا اَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَمُسْقَفَةً.

“Allâhumme’c’alhâ lenâ faratan ve’c’alhâ lenâ ecran ve zuhran ve’c’alhâ lenâ şâfiaten ve muşeffeah”

“Allahım, o kız çocuğunu bizim için önden giden bir ecir ve ahretimiz için bir fayda kıl, onu bizim için şefaati kabul olunan bir şefaatçi eyle!”

Dördüncü tekbirden sonra selamla namaz bitirilir.

El ancak namaza başlanırken kaldırılır.

Namaz kılanların saflarının sayısı üç, beş, yedi ve benzeri şekilde tek olması müstehaptır.

Cenaze namazı ile ilgili meseleler:

Velisi ölünün cenaze namazını kıldığı zaman cenaze namazı tekrar iade edilmez.

Namazı kılınmadan defnedilen ölünün -şayet ölü bozulmamışsa- kabrine doğru cenaze namazı kılınır.

Cenazelerin sayısı arttığında evla olan her cenaze için ayrı namazın kılınmasıdır. Bir kere de bütün cenazeler üzerine de namaz kılmak caizdir.

İmam cenazelerin hepsine bir kerede namaz kılacaksa cenazeler uzun bir saf şeklinde imamın önüne konur. Önce erkek cenazeleri, sonra çocuk cenazeleri, sonra da kadın cenazeleri konulur.

Yeni doğan çocukta doğum anında hayat emaresi varsa ismi konulur ve cenaze kılınır.

Yeni doğan çocuğun doğum anında hayat emaresi yoksa namazı kılınmaz sadece yıkanır, bir elbiseye sarılır ve defnedilir.

Cuma namazı kılınan bir mescidde özürsüz olarak ölü üzerine cenaze namazı kılmak mekruhtur. Ancak bir özürden dolayı Cuma namazı kılınan bir mescide ölü üzerine namaz kılınması mekruh değildir.

İmama iki tekbirin arasında yetişen kişi imam diğer tekbiri getirinceye kadar bekler, imam tekrar tekbir getirdiğinde duasında ona tabi olur. Sonra tekbirlerden kaçırıldığını kaza eder.

İmamla beraber olduğu halde bazı tekbirleri kaçırın kişi cenaze kaldırılmadan önce kaçırıldıklarının kazasını yapar.

İftitah tekbirinden sonra ikinci tekbirden önce namaza yetişen kişi imama uymak için ikinci tekbiri beklemez.

Selamdan önce dördüncü tekbirden sonra imama yetişen kişi namaza yetişmemiş sayılır.

İntihar eden yıkanır ve cenazesi kılınır.

(Allah yolunda değil de) asabiyet uğrunda çarpışırken öldürülenin cenazesi kılınmaz.¹

Anne ve babasını haksız yere kasten öldürenin de cenazesi kılınmaz.

Aynı şekilde yol kesici de çatışma anında öldürülürse cenazesi kılınmaz.

Cenaze namazının kılınışı şekli

İmam cenazenin göğüs hizasında durur, ona uyanlar da onun arkasında saf tutarlar. Sonra onlardan her biri Allah Teâlâ'ya ibadet amacıyla cenaze namazı farızasını eda etmeğe niyet ederler. Aynı zamanda imama uymaya niyet ederler. Sonra ellerini kaldırarak tekbir getirir. Ardından "Subhâneke" duasını "Ve celle senâuk" ibâresiyle birlikte okur ve ellerini kaldırmadan ikinci tekbiri getirir. Sonra salevâtı (Salli-Bârik dualarını) okuyup ellerini kaldırmadan üçüncü tekbiri getirir. Sonra cenaze duasını okur, ellerini kaldırmada dördüncü tekbiri getirir. Ardından sağına ve soluna selam vererek namazı tamamlar. İmam tekbirleri sesli getirir diğer dualar içinden okur. Cemaat ise hepsini içinden okur.

Cenazeyi taşıma ile ilgili hükümler

Ölüyü mezarlığa taşımak müslümanlar üzerine farz-ı kifâyedir. Aynı şekilde bu bir ibadettir. Her müslümanın cenazeyi taşımaya gayret etmesi gerekir. Hz. Peygamber (s.a.v) Sa'd b. Muaz'ın (r.a) cenazesini taşımıştır.

Cenazeyi dört kişinin taşıması sünnettir.

Cenazeyi taşıyanlardan her birinin kırk adım taşıması sünnettir.

¹ Asabiyet, ırkçılık anlamına gelmektedir. Burada Allah yolunda cihad, vatan savunması vb. için değil de sırf kendi ırk ve kabilesine olan hamasetiyle onları haksız davalarında desteklemek için öldürülen kimse kastedilmektedir. Asabiyet kavramının sınırlarının belirlenmesinde Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde (29/16) naklettiği şu rivayet dikkate şayandır: "Fuseyle denilen bir kadın babasından şunları aktarır: Rasûlullah'a (s.a.v) sordum: 'Ey Allah'ın elçisi! Kişinin kendi milletini sevmesi asabiyet-ten/ırkçılıktan sayılır mı?' O da: 'Hayır! Ancak kişinin kendi kavmine zulümde yardım etmesi asabiyet sayılır.' buyurdu." (Çev.)

Cenazeyi taşıırken ölüyü sarsmayacak şekilde aşınıya kaçmadan çabuk taşımak müstehaptır.

Cenazenin arkasında yürümek önünde yürümekten daha faziletlidir.

Cenaze yere konmadan önce oturmak mekruhtur.

Ölüyü defnetmekle ilgili hükümler

Kabrin derinliğinin en az yarım adam boyu olması sünnettir. Şayet yarım adam boyundan daha fazla olursa daha iyidir.¹

Kabrin içinde lahit açmak evladır. Bu hususta zorluk çekilmesine gerek yoktur, eğer toprağın yapısı yumuşaksa yapılır.²

Ölü kabre kible tarafından konulur.

Ölüyü kabre koyan kişi “bismillâh ve alâ milleti rasûlillah (s.a.v)” der.

Ölü kabirde sağ tarafı üzerine kibleye doğru yöneltilir.

Kabre konulduktan sonra kefenin bağları çözülür.

Ölü kadın ise kabre konulurken kabrin üzerine bir bez çekilir. Ölü erkekse kabrin üzeri örtülmez.

Ölü lahde veya bir oyuğa konulduktan sonra üzeri kerpiç veya kamışla kapatılır. Kabrin tuğla ve tahtayla kapatılması mekruhtur. Ancak kerpiç veya kamış yoksa mekruh değildir.

Definde hazır bulunanlardan her birinin iki eliyle kabre üç avuç toprak koyması müstehaptır.

Birinciye koyarken: Taha Suresinin 55. âyetinden ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ﴾ “sizi topraktan yarattık”³ kısmını,

İkincide ﴿وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ﴾ “sizi oraya döndüreceğiz” kısmını,

¹ Ebû Dâvud, 3215; et-Tirmizî, 1713; et-Tirmizî konuyla ilgili hadis için: “hasen-sahih hadistir” demiştir. Hadîsin metni şöyledir: Hişâm b. Âmir (r.a) Allah Rasûlü’nün (s.a.v) Uhud şehitleri hakkında şöyle dediğini bildirdi: “(Kabirleri) genişçe ve güzelce eşin!”

² Müslim’in rivayetine göre (hadis no: 966) yer sert bile olsa kabir için lahit açmak sünnettir. Rivayet şöyledir: “Sa’d b. Ebî Vakkâs ölmek üzereyken: “Allah Rasûlü (s.a.s) için yapıldığı gibi benim için de lahit yapın, üzerimi de kerpiçle örtün” dedi.

³ Tâhâ, 55.

Üçüncüde de ﴿ وَنَهَا نَحْرُجْكُمْ تَارَةً أُخْرَى ﴾ “ve tekrar sizi oradan çıkaracağız” kısmını okur.

Sonra tamamen örtülecek şekilde kabre toprak doldurulur. Kabrin çıkıntısı kare şeklinde yapılmaz. Semer şeklinde yapılır.

Kabir üzerine süs ve övünmek için bina yapmak haramdır.

Yine kabir sağlam olsun diye üzerine bina yapmak mekruhtur.

Ölüyü eve defnetmek mekruhtur. Çünkü bu peygamberlerin özellikleridir.

Zaruret anında birden fazla kişinin tek bir kabre defnedilmesi caizdir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda iki ölünün arasının toprakla ayrılması müstehaptır.

Gemide ölenin cenazesi şayet kara uzaksa ve cesedinin bozulmasından korkulursa yıkanır, kefenlenir, namazı kılınır ve ölü denize bırakılır.

Kişinin öldüğü yerde defnedilmesi müstehaptır.

Ölünün defin için bir veya iki milden daha uzağa nakledilmesi mekruhtur.

Ölü kible tarafına konulmamışsa veya sol tarafına konmuşsa tekrar kible tarafına yöneltmek için veya ölüyü sağ tarafına koymak için kabir açılmaz.

Ölüyle birlikte mal vb. şey de gömülmüşse kabrin açılması caizdir.

Kabir ziyareti ile ilgili hükümler

Kabir ziyareti erkekler için müstehaptır. Kadınlar için ise zamanımızda (fitneye sebep olabilecekleri durumlarda) mekruhtur.

Kabir ziyareti esnasında Yâsîn Sûresi’ni okumak müstehaptır.

Kabirlerin çiğnenmesi mekruhtur.

Kabir üzerinde uyumak mekruhtur.

Mezarlıktan ot ve ağaç sökülmesi mekruhtur.

ŞEHİTLE İLGİLİ HÜKÜMLER

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ﴾ (M) ﴿فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَكَاتِبُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (W)

“Allah yolunda öldürülenleri ölümler zannetme! Bilakis onlar diridirler ve Allah'ın onlara fazlından verdiği şeylerden dolayı sevinçli bir halde Rablerinin katında rızıklandırılırlar. Ve arkalarından henüz kendilerine yetişmemiş olanlara ‘onlar için endişelenme yoktur, onlar mahzun da olmazlar’ diye müjde verirler.”²

Allah Rasûlü de (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Şehidin dışında cennete girip yer yüzünce nimete sahip olan hiç kimse dünyaya dönmeyi istemez. Şehit ise orada kendisine yapılan ikramı gördüğünden dünyaya dönüp onlarca defa öldürülmeyi diler.”³

Şehit: İster savaştta, ister İslam devletine karşı gelen birisi tarafından isterse yol kesiciler tarafından olsun zulüm ile öldürülen müslümana denir.

Şehit üç kısma ayrılır:

1. Hem dünya hem âhiret şehidi, bu tam şehittir.
2. Sadece âhiret şehidi.
3. Sadece dünya şehidi.

Tam şehit: Tam şehitlik, öldürülen kişi müslüman, buluğa ermiş, büyük hadesten temiz olduğu halde bir saldırının ardından yeme, içme, uyku ve tedavi gibi hayatta kalmasını kolaylaştıracak her hangi bir şeyden faydalanamamış, üzerin-

¹ Allah yolunda ölenin şehit diye isimlendirilmesinin sebebi kendisinin cennetlik olduğuna şahadet edildiğinden veya Allah katında hazır ve şahit bulunduğundan ya da melekler onun ölümüne, yaralanmasına ve akan kanına şahitlik ettiğinden dolayıdır.

² Âl-i İmrân, 169,170.

³ Buhârî, 2817; Müslim, 1877/108 ve 109.

den bir namaz vakti geçmeyen şuurunu da kaybetmeden ölmek suretiyle gerçekleşmiş sayılır.

Tam şehidin hükmü¹: Bu şehit yıkanmaz, sadece elbiseleri ile kefenlenir, namazı kılınır, kanı ve elbiseleri ile defnedilir. Duruma göre elbisesine ekleme veya elbisesinden azaltma yapılabilir. Elbisesinin tamamını üzerinden çıkarmak mekruhtur.

Şehitlerin ikinci kısmı ise sadece âhiret şehididir.² Bu, müslüman olma dışında yukarıda sayılan bütün şartları kaybeden kişidir. Tam şehidin hükümleri bunun için geçerli değildir. Bu sadece âhirette şehit sayılır. Şehitlere vad edilen ecirle mükâfatlandırılır.

Şehitlerden bu kısmın hükmü: bunlar yıkanır, kefenlenirler ve diğer ölülerde olduğu gibi namazları kılınır.

Şehitlerden üçüncü kısım ise yalnızca dünya şehididir. Bu, müslümanların arasındayken öldürülen münafık kimsedir. Bu kişi yıkanmaz, elbiseleriyle kefenlenir, zahire itibar edilerek tam şehitte olduğu gibi cenaze namaz kılınır.

¹ Belirli bir silahla öldürülmek şartıyla nefsini, malını veya namusunu müdafaa ederken öldürülen kişi de bu kısma girer.

² Bu kısma suda boğulan, ateşte yanan, ilim talebi esnasında ölen veya vebadan dolayı ölen kişi de girer.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ORUÇ

ORUÇ (SAVM)

Oruç (Savm), sözlükte bir söz ya da bir fiilden kendini alıkoymaya ve kaçınmaya denir. Kişi kendisini yemekten alıkoyduğunda “sâme ani’t-taâm” denilir. Konuşmayıp kendisini sözden alıkoyduğu zaman da “sâme ani’l-kelâm” denilir. Allah Teâlâ’nın Meryem Sûresi’ndeki sözü bu kabildendir: “İnsanlardan birini gördüğünde, ‘ben Rahmân için oruç adadım; bugün hiçbir insanla konuşmayacağım’ de!”¹

Orucun şer’î manası: Fecrin doğuşundan Güneş kayboluncaya kadar Allah Teâlâ’ya ibadet ve onun emrine icabet etmek veya ona yakınlaşmak için edep yerlerinin isteklerinden, bilerek veya hatayla olsun karından içeriye veya karın hükmünde olan bir yere bir şey dâhil etmekten bilerek kaçınmaya denir.

Orucun farz olması

Ramazan orucu Allah Teâlâ’nın Kur’ân-ı Kerîm’de zorunlu kıldığı bir farızdır. Nitekim şöyle buyurmuştur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

“Ey iman edenler! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de oruç farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.”²

Yine şöyle buyurmuştur:

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ مَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۚ﴾

“Ramazan kendisinde insanlar için hidayet (kaynağı) ve hidayetten ve (hakkı baidan ayıran) Furkân’dan açıklamalar olan Kur’ân’ın indirildiği aydır. Sizden her kim bu aya erişirse onu oruçlu geçirsin.”³

Oruç İslâm’ın rükünlerinden dördüncüsüdür.

¹ Meryem, 26.

² Bakara, 183.

³ Bakara, 185.

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “İslâm beş temel üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka hiçbir ilâhın olmadığına ve Muhammed’in (s.a.v) Allah’ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve Ramazanda oruç tutmak.”¹

Ümmet, Ramazan ayında oruç tutmanın her mükellef üzerine farz-ı ayn olduğuna icmâ etmiştir. Orucun farz oluşu hakkında müslümanlardan hiçbir kimse muhalefet etmemiştir.

Ramazan orucu kimin üzerine farzdır?

Ramazan orucunun edası ve kazası kendisinde aşağıdaki şartlar toplanan kişiye farzdır:

1. Bulûğa ermiş olması; oruç tutmak çocuğa farz değildir.²
2. Müslüman olması; kâfire farz değildir.
3. Akıllı olması; deliye farz değildir.³
4. Dâru’l-İslâmda olması; şayet dâru’l-harbde ise orucun farz olduğunu bilmesi.

Oruç tutmak kime farzdır?

1. Oruç tutmak mukîm olan kişiye farzdır, yolcu üzerine farz değildir.
2. Orucun edâsı sıhhatli olan kimseye farzdır. Hastanın oruç tutması farz değildir.⁴
3. Kadına, hayız ve nifastan temiz olduğunda oruç farz olur. Hayızlı ve nifaslı kadınlara oruç farz olmaz. Hatta onların oruç tutması caiz değildir.

Orucu edâ etmek ne zaman sahih olur?

Aşağıdaki şartlar bir araya geldiğinde orucu edâ etmek sahih olur:

1. Niyet etmenin geçerli olduğu bir vakitte niyet etmesi.¹

¹ Buhârî, 8; Müslim, 16. Yine aynı şekilde kendisine “Allah bana oruçtan neyi farz kıldı?” diye soran bedeviye Hz. Peygamber (s.a.v) “Ramazan orucunu” diye cevap vermiştir. Buhârî, 1792; Müslim, 11.

² Bunun defli Hz. Ali (r.a)’nin Hz. Peygamber’den (s.a.v) rivayet etmiş olduğu şu hadistir: “Üç sınıf insandan kalem (mükellefiyet) kaldırılmıştır: uyanıncaya kadar uyuyandan, bulûğa erinceye kadar çocuktan ve akledinceye kadar deliden.” Ebû Dâvud, 4403 ve diğerleri.

³ Bkz. 2 nolu dipnot.

⁴ İlk iki özürlü defli Allah Teâlâ’nın şu âyetidir: “Her kim hasta veya yolcu olursa (tutamadığı) günler sayısınca diğer günlerde (oruç tutar).” Bakara, 185.

2. Kadının hayız ve nifastan temiz olması.
3. Oruç tutanın yeme, içme, cimâ ve bunlar gibi orucu bozan durumlardan uzak olması.

4. Orucun edâsı için oruçlunun cünüp olmaması şart değildir.

Orucun çeşitleri

Oruç altı kısma ayrılır:

1. Farz.
2. Vâcib.
3. Sünnet.
4. Mendûb.
5. Mekruh.
6. Haram.

1. **Farz oruç:** Ramazan orucudur.

2. **Vâcib oruçlar:**

a. Nâfile oruçlardan bozulmuş olanların kazası.

b. Adak orucu.²

c. Keffâret oruçları³; keffâret oruçları aşağıdaki durumlarda vacip olur:

- Ramazan'da özürsüz olarak bilerek orucu bozmak.
- Ramazan'ın gündüzünde bilerek cimâda bulunmak.
- Zihâr yapmak.¹

¹ Ramazan ve nâfilelerin edâsı için niyet vakti güneşin batışıyla başlayıp öğlen vaktinin az öncesine kadar olan zaman dilimidir.

Ramazan orucunun kazası için niyet vakti bütün gecedir. Fecrin doğuşundan sonra niyet etmek sahih değildir.

Keffâret ve mutlak olarak adanan oruçlar için niyet vakti bütün gecedir. Fecrin doğuşundan sonra niyet etmek sahih değildir.

² Adak orucu: Müslümanın Allah'a yaklaşmak amacıyla kendi nefesine zorunlu kıldığı oruçtur. Adadığı şekliyle tutulması gerekir. Her kim belirli bir gün veya günler için oruç adarsa o günlerde oruç tutması gerekir. Şayet mutlak olarak adarsa mutlak olarak gerekir. Bu oruç bazı fıkıhçılara göre farzdır. Hanefîlerden muhakkik âlimlere göre ise vâcibdir. Çünkü bunu inkâr eden kişi tekfir edilmez.

³ Keffâret oruçları bazı fıkıhçılara göre farzdır. Hanefîlerden muhakkik âlimlere göre ise vâcibdir. Çünkü bunu inkâr eden kişi tekfir edilmez.

- Yemini bozmak.
- İhramlı iken bazı mahzurlu şeyleri işlemek.
- Hata ile birini öldürmek veya aynı hükümde bir şey yapmak.²

3. Sünnet sayılan oruçlar: Dokuzuncu veya on birinci günüyle birlikte Âşûrâ gününde tutulan oruçtur.

4. Mendûb olan oruçlar:

- a. Hangi gün olursa olsun her hicrî ayda tutulan üç gün oruç.
- b. Her hicrî ayın 13, 14 ve 15. günlerinde tutulan “eyyâm-ı bîyz” orucu.
- c. Her hafta Pazartesi ve Perşembe günleri tutulan oruç.
- d. Şevvâl ayında tutulan altı gün oruç.
- e. Hacda olmayanların Arefe gününde tutmuş oldukları oruç.
- f. Savm-ı Dâvud, bu oruç bir gün tutulup bir gün tutulmayan oruçtur. Oruçların en fazîletlisi ve Allah Teâlâ'nın en çok sevdiği oruçtur.

5. Mekruh olan oruçlar ise:

- a. Dokuzuncu veya on birinci gün tutulmaksızın yalnızca Âşûrâ gününde tutulan oruç.
- b. Sadece Cumartesi günü tutulan oruç.
- c. Visal orucu; bu oruç bir günün orucunu Güneş battıktan sonra iftar etmeksizin ertesi günün orucuna bağlamak suretiyle tutulan oruca denir.

6. Haram³ olan oruçlar ise:

- a. Ramazan bayramının birinci gününde tutulan oruç.
- b. Kurban bayramının dört gününde tutulan oruçtur.

¹ “Zihâr terimi kocanın, kendisine haram kılmak maksadıyla kansını veya kansının baş, yüz, sırt gibi bütünü ifade eden bir bölümünü evlenmesi dinen yasak olan yakını (mahrem) bir kadına benzetmesi demektir.” Bkz. DîA, Zihâr maddesi. (Çev.)

² Ava atılan bir kurşun ile bir şahsın öldürülmesi hata yolu ile adam öldürme kısmındandır. Bkz. Büyûk İslâm İlmihâli, Ömer Nasûhi Bilmen, s. 349. (Çev.)

³ Zikri geçen oruçlar ülkemizdeki fıkıh kitaplarında ve ilmiyelerde tahrimen mekruh olarak zikredilmiştir. İmam Muhammed'e (rh.a) göre tahrimen mekruh haram anlamındadır. İkisini de işleyen günaha gireceğinden tahrimen mekruh ile haram arasında terettüp eden netice bakımından bir fark bulunmamaktadır. (Çev.)

Oruca niyetin vakti

Oruç niyetsiz sahih olmaz. Niyetin mahalli ise kalptir. Aşağıda zikredilen oruçlar, geceden başlayıp gün ortasının az öncesine kadar süren zaman diliminde yapılan niyetle geçerli olur:

1. Ramazan orucu.
2. Belirli bir adak orucu.
3. Nafile olarak tutulan oruçlar.

Ramazan'ın edâsı mutlak niyetle¹ veya nafile niyetiyle sahih olur.

Belirli bir adak orucu mutlak niyetle veya nafile niyetiyle sahih olur.

Nafile oruç mutlak niyetle veya nafile niyetiyle sahih olur.

Aşağıdaki oruçlarda niyetin belirlenmesi ve geceleyin yapılması² şart koşulmuştur:

1. Ramazan orucunun kazasında.
2. Başlandıktan sonra bozulan nafile orucun kazasında.
3. Keffâret oruçlarında.
4. Mutlak olarak adanan oruçlarda.

¹ Mutlak niyet, orucun farz, vâcib veya nafile olduğunu belirtmeksizin ve Ramazan orucu olduğunu belirtmeksizin oruca niyet etmektir.

² Niyetin gece yapılması: Yani oruca gece niyet etmek şart kılınmıştır. Fecrin doğuşundan sonra niyet etmek geçerli değildir.

HİLÂLİ GÖRMEK (RU'YETİ-HİLÂL) NASIL SABİT OLUR?

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Hilâlin görülmesiyle oruç tutun (Ramazana başlayın), yine onun görülmesiyle orucunuzu açın (Ramazan orucunu bitirin). Şayet hava bulutlu olursa Şaban ayının müddetini otuz güne tamamlayın!”¹

İki durumdan birinin gerçekleşmesiyle Ramazan ayının girdiği sabit olur:

1. Ramazan hilâlinin görülmesiyle.
2. Hilâl görülmediyse Şaban ayının otuz güne tamamlanmasıyla.

Ramazan hilâlinin görülmesi bir erkek veya bir kadının şahitliği ile sabit olur.²

Şayet gökte bulut, toz veya duman gibi hilâlin görülmesini engelleyebilecek bir problem varsa bayram için hilâlin görülmesi iki erkek veya bir erkek, iki kadının şahitliği³ ile sabit olur.

Gökte bulut veya başka bir engel yoksa Ramazan ve bayram hilâli ancak kendisiyle “zann-ı gâlib” (kuvvetli kanaat)in elde edilebileceği büyük bir topluluğun görmesiyle sabit olur.

Diğer aylar için hilâlin görülmesi âdil ve zinâ iftirasından dolayı ceza almamış iki erkek veya bir erkek ve iki kadının şahitliği ile sabit olur.

Bir bölgede hilâlin görülmesi sabit olduğunda, oruç tutmayı gerektirecek şekilde hilâlin görüldüğü haberi kendilerine ulaşan ve hilâlin doğuşu aynı zamana tekâbul eden diğer komşu bölgelerde de oruç tutulması gerekir.

¹ Buhârî, 1810; Müslim, 1080. İbn Abbâs (r.anhuma)’dan rivayet edildiğine göre bir bedevî Allah Rasûlü’ne gelip “Ben hilâli gördüm dedi. Allah Rasûlü (s.a.v) de “Allah’tan başka ilâh olmadığına şahitlik ediyor musun?” dedi. O da “Evet” dedi. Hz. Peygamber “Muhammed’in (s.a.v) Allah’ın elçisi olduğuna şahitlik ediyor musun?” dedi. O da “Evet” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) “Ey Bilâl! İnsanlara ezan oku, yarın oruç tutsunlar!” diye buyurdu. İbn Hibbân bu hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir (Mevâridü’z-Zamân, 870.); Hâkim, 1, 424.

² Şahidin “Ramazan hilâlinin görüldüğüne şahitlik ederim” demesi şart koşulmamıştır.

³ Şahidin “Bayram hilâlinin görüldüğüne şahitlik ederim” demesi şart koşulmuştur.

Tek başına Ramazan hilâlini gören kimsenin sözü kabul edilmese bile kendisinin oruç tutması gerekir.

Tek başına bayram hilalini gören kimsenin sözü kabul edilmese bile bu durumda kendisinin oruç tutması gerekir. Onun orucu terk etmesi caiz değildir.

Şek gününde oruç tutmanın hükmü

Şek günü, hilalin doğup doğmadığı bilinmediğinde Şaban ayının yirmi dokuзuncu gününü takip eden gündür.

Şek gününde farz niyetiyle veya tuttuğu oruç farz mı yoksa nafil mi olur diye tereddütlükен oruç tutmak mekruhtur.

Nafil olacağına tam kanaat getirildiğinde şek gününde nafil niyetiyle oruç tutmak mekruh değildir.

O günün oruç günü mü yoksa orucu bozmanın gerektiği (bayram) günü mü diye tereddütlü olan kişinin oruç tutması sahih değildir.

Fetva verecek kişinin şek gününde halka öğle vaktinin biraz öncesine kadar oruca niyet etmeden (ve bir şey yiyip içmeden) beklemelerini emretmesi gerekir. Sonra niyet vakti geçtiğinde durum netleşmezse orucu bırakmalannı emreder.

Şek gününde nafil niyetiyle oruç tutan kişiye, sonradan o günün Ramazan'a ait olduğu belli olursa bu orucu ona yeterlidir. O günün orucunu kaza etmesi gerekmez.

ORUCU BOZMAYAN ŞEYLER

Aşağıdaki durumlarda oruç bozulmaz:

1. Unutarak yediğinde.
2. Unutarak içtiğinde.
3. Unutarak cimâda bulunduğunda.
4. Başını yağladığında.
5. Boğazda tadı hissedilse bile sürmelendiğinde.
6. Kan aldırduğında, (Hacâmat yaptıduğında).¹
7. Birinin gıybetini ettiğinde.
8. Orucu bozmadığı halde bozmaya niyet ettiğinde.
9. Boğazına kendi isteğı ile olmaksızın un tozu bile olsa çeşitli tozlar girdiğinde.
10. Kendi isteğı olmaksızın boğazına duman girdiğinde.
11. Boğazına sinek girdiğinde.
12. Cünüp olarak sabahladığında. Yine gün boyunca cünüp olarak kalmak da orucu bozmaz ancak farz namazı terk edebileceğinden bu tahrimen mekruhtur.
13. Bir nehre girdiğinde kulaklarına su girerse.
14. Balgam geldiğı zaman onu çektiğinde veya yuttuğunda.
15. Çok olsun az olsun kendisi istemeksizin kusmuk geldiğinde kendiliğinden tekrar içeriye girerse.
16. Bilerek kusmaya çalıştığında kusmuk ağız dolusundan az olup kendiliğinden tekrar içeri girerse.

¹ Hacamat: kan alma aletiyle tedavi olmaktır. Bu da havası alınmış bir kabin deriye konulup orada hareket ettirilerek kan veya oradaki maddenin kuvvetle çekilmesiyle olur.

17. Dişlerinin arasında kalan mercimek tanesinden daha küçük bir şeyi yediğinde.
18. Ağız dışından alınan susam gibi bir şeyi –boğazda tadını bulmadığı müddetçe- kayboluncaya kadar çiğnediğinde.
19. İster deriye konulsun ister damara konulsun iğneden dolayı oruç bozulmaz.
20. Kulağını bir çöple kanştırıp çöpün üzerinde kir çıktığında bu çöpü kulağına defalarca kulağına soksa bile.

KAZA İLE BERABER KEFFÂRET NE ZAMAN GEREKİR?

Aşağıdaki durumlarda oruç bozulur ve bu hallerde kaza ile birlikte keffâret gerekir:

1. Oruçlu kişi canının istediği bir yiyeceği yiyip onun ile midesinin isteğini giderdiğinde.
2. Şer'î bir özür bulunmaksızın bir ilaç yuttuğunda.
3. Su veya başka bir içecek içtiğinde.
4. Cimâda bulunduğunda.
5. Ağzına giren yağmur damlasını yuttuğunda.
6. Buğday yediğinde ve çiğnediğinde.
7. Buğday tanesini çiğnemedi yuttuğunda.
8. Ağzının dışından gelen susam tanesi veya benzeri bir şeyi yuttuğunda.
9. Az miktardaki tuzu yediğinde.
10. Sigara veya nargile içtiğinde.
11. Çamur yemeyi adet edinmiş kişi çamur yediğinde; ancak çamur yemeyi adet edinmemişse ona keffâret gerekmez.

KEFFÂRETİ GEREKTİREN DURUMLAR

Aşağıdaki durumlar meydana gelmedikçe keffâret gerekmez:

1. Ramazan'ı eda ederken bir şey yiyip içtiğinde; Ramazan'ın dışındaki bir orucu eda ederken bir şey yiyip içtiğinde keffâret gerekmez. Yine Ramazan orucunu kaza ederken bir şey yiyip içtiğinde keffâret gerekmez.
2. Bilerek yiyip içtiği zaman; unutarak yiyip içtiğinde keffâret gerekmez.
3. Hata ile yiyip içmemiş ise; gecenin devam ettiğini veya akşam vaktinin girdiğini zannederek hata ile yiyip içer ve sonradan gündüz yediği ortaya çıkarsa keffâret gerekmez.
4. Yemek ve içmek için zaruret durumunda olmazsa; yeme ve içmesi için zaruret durumunda olursa keffâret gerekmez.
5. Yemeye ve içmeye zorlanmadığı yani tehdit edilmediği zaman. Yemeye ve içmeye zorlandığı zaman keffâret gerekmez.

Keffâretin mahiyeti

Bahsettiğimiz keffâret şu şekilde olur:

1. Mümin olsun veya olmasın bir köleyi azad etmek.
2. Aralanna bayram ve teşrik günleri gelmeyecek şekilde peş peşe iki ay oruç tutmak.
3. Genel olarak yediği yemeğin orta hallisinden altmış fakire yedirmesi.

Keffâretin bu tertib üzere olması gerekir. Azad edecek köle bulamayan kimse peş peşe iki ay oruç tutar. Buna güç yetiremezse altmış fakire yemek yedirir. Her fakir için tam iki öğün yedirmesi gerekir.

Fakirler içinde ana-baba, çocuklar ve eşi gibi nafakasını üstlendiği kişilerin bulunmaması gerekir.

Fakirlere fidyeyi hububat olarak vermeyi istediğinde her fakire yarım sâ¹ buğday veya bunun değerinde bir şey vermesi gerekir. Ya da bir sâ' arpa veya bir sâ hurma ya da bunun değerinde bir şey vermesi gerekir.

¹ Bir sâ' yaklaşık 3 kilo 264 grama tekabül etmektedir.

ORUCU BOZUP SADECE KAZA GEREKTİREN ŞEYLER

Aşağıdaki durumlarda oruç bozulur, kaza gerekir ancak keffâret gerekmez:

1. Oruçlu kişi yolculuk, hastalık, hamilelik, süt emzirme, hayız, nifas, baygınlık ve delirmek gibi şer'î özürlerden birinden dolayı orucunu bozduğunda.
2. Oruçlu kişi şer'î bir özürden dolayı un, hamur, bir defada çokça tuz, pamuk, kâğıt, hurma çekirdeği ve benzeri bir çekirdek gibi yenilmesi adet olmayan ve kendisiyle midenin istekleri giderilmeyen bir şey yediğinde, yine toprak yemek kişinin âdeti değilse toprak yediğinde yalnızca kaza gerekir.
3. Oruçlu çakıl taşı, demir, taş, altın, gümüş, bakır gibi şeylerden birini yuttuğunda.
4. Oruçlu yeme ve içmeye başkalan tarafından zorlandığı zaman yiyip içtiğinde.
5. Oruçlu yemek ve içmek zorunda kaldığında yiyip içerse.
6. Oruçlu gecenin devam ettiğini veya Güneş'in battığını zannederek hatayla yerse ve daha sonra fecrin doğduğu veya Güneş'in henüz batmadığı ortaya çıkarsa.
7. Ağzı ve burnu aşın çalkalayıp boğazına su kaçtığında.
8. Bilerek ağız dolusu kustuğunda.
9. Ağzına giren yağmur veya doluyu kendisi istemeksizin yuttuğunda.
10. Ramazan orucunun edası dışındaki bir orucu bozduğunda.
11. Kendi isteği ile boğazına duman aldığında.
12. Dişler arasında yemekten kalan nohut büyüklüğündeki bir şeyi yuttuğunda.
13. Unutarak yedikten sonra bilerek yediğinde.
14. Gece niyet etmeden gündüz niyet ettikten sonra yediğinde.
15. Yolcu olduktan sonra ikamete niyet edip yediğinde.

16. Mukim olduktan sonra yolculuğa çıkıp yediğinde.
17. Oruç tutma veya bozma niyeti olmaksızın gün boyunca kendisini yeme ve içmeden alıkoyduğunda.
18. Kulağına yağ veya su damlattığında.
19. Burnuna ilaç sıktığında.
20. Karnındaki veya beynindeki bir yaraya ilaç koyduğunda ilaç içeriye ulaşırsa.

Bu sebeplerden birinden dolayı Ramazan ayında orucu bozulan kişinin bu günün geri kalan kısmında Ramazan ayının hürmetinden dolayı tazim için kendisini yeme ve içmeden alıkoyması gerekir.

Oruçluya Mekruh Olan Şeyler

Aşağıdaki şeyler oruçlu için mekruh sayılır. Oruca bir noksanlık gelmemesi için oruçlunun bunlardan sakınması gerekir.

1. İhtiyaç olmadan bir şeyi çiğnemek veya tadına bakmak.
2. Ağızda tükürüğü biriktirip sonra yutmak.
3. Kan aldirmek ve hacamat gibi kendisini zayıf düşürecek her şey.

Oruçluya Mekruh Olmayan Şeyler

Aşağıdaki şeyler oruçluyken mekruh sayılmaz:

1. Bıyıkları ve sakalları yağlamak.
2. Sürmelenmek.
3. Serinlemek için gusletmek.
4. Serinlemek için yaş bir elbiseyi kuşanmak.
5. Abdest dışında ağız ve burnu su ile çalkalamak.
6. Günün sonunda misvaklanmak, aslında günün evvelinde olduğu gibi günün sonunda da misvaklanmak sünnettir.

Oruçluya Müstehap Olan Şeyler

Aşağıdaki şeyler oruçlu için müstehaptır:

1. Sahura kalkması

2. Sahuru geciktirmesi; ancak şüpheye düşmemesi için fecrin doğuşundan birkaç dakika önce yeme ve içmeden kaçınması gerekir.
3. İftan Güneş'in batışından sonra bir an önce yapması.
4. Oruç ibadetini temiz olarak eda etmek için cünüplükten dolayı gereken guslü fecirden önce yapması.
5. Dilini yalan, gıybet, laf taşıma ve küfürleşmeden koruması
6. Kur'ân-ı Kerîm tilâveti ve kaynaklarda bildirilen zikirlerle meşgul olarak Ramazanın manevi fırsatlarını değerlendirmesi
7. Önemsiz bir şeyden dolayı öfkelenmemesi ve hemen harekete geçmemesi.
8. Helal bile olsa kendisini nefsinin aşın isteklerinden koruması.

Oruç Bozmayı Mübah Kılan Özürler

İslam fitrat dinidir. İnsana gücünün üstündeki sorumluluğu yüklemes. Allah Teâlâ kullarına nfk ile muamele eder. Bundan dolayı onlara oruç sebebiyle bir zarar veya meşakkat gelebileceği durumlarda oruçlarını bozup diğer günlerde kaza etmeleri için izin vermiştir.

Aşağıdaki durumlarda orucu terk etmek caizdir:

1. Hasta olan kimseye oruç zarar verecekse veya hastalığının artmasından ya da hastalık müddetinin uzamasından korkarsa.
2. Namazları kasredecek şekilde uzun bir yolculuğa çıkıldığında.
3. Kendisinde çok şiddetli açlık veya çok şiddetli susuzluk ortaya çıkan kimse orucunu bozmadığı takdirde ölebileceğine kanaat getirdiğinde.
4. Oruç tuttuğunda kendisine veya çocuğuna bir zarar dokunabilecek hamile bayan için.
5. Oruç tuttuğunda kendisine veya emzikli çocuğuna bir zarar dokunabilecek emziren bayan için.
6. Hayızlı ve nifaslı kadınlar için, hatta bunların oruçlarını bozmaları gerekir. Onların oruçları sahih değildir.

7. Oruca güç yetiremeyecek kadar çok yaşlı kimse için, bu yaşlı kişinin yaşının büyüklüğünden dolayı kaza etmesi gerekmez ancak fidye¹ vermesi gerekir.

8. Nafile oruç tutan kişinin özürsüz olarak orucunu bozması caizdir. Ancak başka bir günde bu orucu kaza etmesi gerekir.

9. Düşmanla savaş halinde olan kişinin oruç bozması caizdir.

Üzerinde kaza orucu olan kişinin kazayı erkenden yapması müstehaptır. Ancak geciktirmesi de caizdir.

Kaza orucu tuttuğu günlerde orucu peş peşe veya ayrı ayrı tutması caizdir.

Kaza orucunu diğer Ramazan gelinceye kadar geciktirirse gelen Ramazan'ın edasına öncelik verir ve bu kazayı geciktirmesi nedeniyle fidye vermesi gerekmez.

¹ Fidyе: Kaza gereken günlerden her biri için kendi yediğı yemeğın orta hallisinden bir fakire tam öğün yemek yedirmesidir. Ya da yarım sâ' buğday veya bir sâ' arpa vermesidir.

ADAĞI NE ZAMAN YERİNE GETİRMEK GEREKİR?

Allah Rasulü (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Allah’a itaat adayan kişi itaat ederek adağını yerine getirsin. Bir isyanı adayan ise isyan etmesin.”¹

Üç şart bir araya toplandığında adağı yerine getirmek vacip olur:

1. Vacip olan (adanan) şeyin oruç ve namaz gibi adanan cinsten olması.
2. Adanan şeyin bizzat istenilen (maksud) bir şey/ibâdet olması.²
3. Adanan şeyin adanmadan önce kişi için vacip olmaması.

Köle azat etmeyi, itikâf yapmayı, farz olmayan namazı ve farz olmayan orucu adamak sahihtir.

Abdesti adamak sahih olmaz. Çünkü o bizzat istenilen (maksud) bir şey değildir.

Tilâvet secdesini adamak sahih değildir. Çünkü bu adanmasa bile vaciptir.

Hasta ziyaretini adamak sahih değildir. Çünkü bu kendi cinsinden vacip bulunmayan bir durumdur.

Kişi Ramazan ve kurban bayramı günlerinde ve teşrik günlerinde oruç tutmayı adarsa bu adak sahih olur. Fakat bu günlerde oruç tutmak yasaklandığından orucunu bozup sonradan kaza etmesi gerekir.

¹ Ahmed b. Hanbel, II, 36; Buhârî, 6696; Ebû Dâvud, 3289; Tirmizî, 1526; Nesâî, VII, 17; İbn Mâce, 2126.

² Daha önce de belirttiğimiz gibi Maksûd ibâdet: Şerâatin yapılmasını emrettiği veya faziletli olduğunu bildirdiği ibadetler olup; başka ibâdetlerin içinde yer almayan veya onların gerçekleşmesi için aracı olmayan amellerdir. Örneğin namaz, maksûd/istenilen bir ibâdetken abdest bizatihi istenilen bir ibadet olmayıp namaz için bir araçtır. (Çev.)

İTİKÂF

İtikâf sözlükte bir şeyi yapmaya girişmek ve ona devam etmek demektir.

Şer'an ise: İçerisinde beş vakit namazın cemaatle kılındığı bir mescidde Allah'a yaklaşmayı kastederek ibadet niyetiyle beklemektir.

Meşruiyetinin delili

İtikâfın meşruiyetine delil Allâhu Teâlâ'nın şu ayetidir:

﴿وَلَا تَبْشِرُوا مَعَ وَأَنْتُمْ عَنْكُمْ فِي الْمَسْجِدِ﴾

"Mescidlerde yaparken kadınlara yaklaşmayın!"¹

Buhârî ve Müslim'in Âişe'den (r.anhâ) rivayet ettikleri: "Hz. Peygamber (s.a.v) Ramazan'ın son on gününde itikâfa girerdi. Onun ardından da hanımları itikâf yaptılar." hadîsi de meşrûluğunun delilidir.²

İtikâfın çeşitleri

İtikâf üç çeşittir:

1. Vacib: Bu adanan itikâftır. İtikâf yapmayı adayan kişinin itikâf yapması vacip olur.
2. Mükked kifâî sünnet: Ramazan'ın son on gününde yapılan itikâftır.
3. Müstehap: Adanmış itikâfların ve Ramazan'ın son on gününün haricinde yapılan itikâflardır.

İtikâfın müddeti

İtikâfın müddeti itikâfın çeşitlerine göre farklılık gösterir.

Vacip olan itikâfın müddeti: Kişinin adakta belirttiği zaman dilimidir.

¹ Bakara, 187.

² Buhârî, 1922; Müslim 1172.

Sünnet itikâfın müddeti Ramazan'ın son on günüdür¹.

Nafile olan itikâfın müddeti ise an azı bir anlık zaman dilimidir. Bunun çoğu için sınır yoktur.

İtikâf ancak içerisinde cemaatle namaz kılınan bir mescidde sahih olur. Bu da imamı ve müezzini bulunan bir mesciddir. Kadın ise evinin mescidinde itikâfa girer. Evinin mescidi ise evinde namaz için tayin ettiği bir mekândır.

Adak olan itikâf için oruç tutmak şarttır. Oruç olmadan bu itikâf sahih değildir.

Sünnet ve müstehap itikâfların sıhhati için oruç şart koşulmamıştır.

İtikâfı bozan şeyler

Aşağıdaki durumlarda itikâf bozulur:

1. Özürsüz olarak mescidden çıkıldığında.
2. Hayız ve nifas halinin başlamasıyla.
3. Cimâ² etmekle, öpmek ya da şehvetle dokunmak gibi cimâyı çağnştıracak şeylerle.

Mescidden çıkmayı mübah kılan özürler

Mescidden çıkmayı mübah kılan özürler üç tanedir:

1. Küçük ve büyük tuvalet ihtiyacını gidermek ve cünüplükten gusletmek gibi tabii özürler.

İtikâfa giren kişi sadece ihtiyacını giderecek kadar ve mescidin dışında durmak şartıyla cünüplükten gusletmek, küçük ve büyük tuvalet ihtiyacını gidermek için mescidden çıkabilir.

2. İtikâfa girdiği mescidde Cuma namazı kılınmıyorsa Cuma namazı kılmak için çıkmak gibi şer'î özürler.

3. Mescidde kaldığında kendisine ve malına zarar geleceği korkusu gibi zaruretten kaynaklanan özürler.

¹ Ramazan'ın son on gününün sünnet itikâfın müddeti sayılması ancak Kadir gecesini talep içindir. Çünkü o gece yılın gecelerinin en hayırlısıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır." (Kadr, 3) Yani içinde Kadir gecesi bulunmayan bin ayda yapılan amelden daha hayırlıdır. Âlimlerin çoğuna göre Kadir gecesi Ramazan'ın son on günündedir.

² İnزال vaki olmasa bile bilerek cimâ yapmak kastedilmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Mescidlerde itikâf yaparken kadınlara yaklaşmayın!" (Bakara, 187)

Yine itikâf yaptığı mescid yıkıldığı zaman hemen başka bir mescidde itikâfa girmeyi niyet ederek oradan ayrılp diğerine gitmek şartıyla çıkabilir.

İtikâf yapan kişi mescidde yiyebilir, içebilir ve ihtiyaç duyduğu şey için satılan şeyi mescide getirtmeksizin alışveriş akdinde bulunabilir.

İtikâf yapan kişiye mekruh olan şeyler

1. İtikâf yapan kişinin, satılan şeyleri mescide getirtsin veya getirtmesin mescidde ticaret akdi yapması mekruhtur.
2. İtikâf yapan kişinin kendisinin ve ailesinin ihtiyaçları için yapmış olduğu alışveriş malzemelerini mescide getirtmesi mekruhtur.
3. Allah'a yakınlık vesilesi olduğuna inanarak susması mekruhtur. Susmanın bir yakınlık olduğuna inanmadan bunu yaparsa bunda kerahet yoktur.

İtikâfın edepi

Aşağıdaki şeyler itikâfta menduptur:

1. Sadece hayır konuşmak.
2. Mescid olarak mescidlerin en faziletlisini seçmesi. Bu da Mekke'de ikamet edenler için Mescid-i Haram, Medine-i Münevvere'de ikamet edenler için Mescid-i Nebvî, Kudüs'te ikamet eden için ise Mescid-i Aksâ'dır. Sonra da daha çok kimseyi içine alan büyük camilerdir.
3. Kur'ân-ı Kerîm tilâveti, kaynaklarda bildirilen zikirler, Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât getirme ve dinî kitapları mütalaa etmekle meşgul olmak.

FITIR SADAKASI (FİTRE)

Fıtır sadakası müslümanın malını temizlemek, boş ve kötü söz söylemek gibi orucunda ortaya çıkan eksiklikleri gidermek için bayram gününde malından muhtaçlara çıkardığı bedele denir.

Hükmü: Fıtır sadakası mükellef olan her müslüman üzerine vaciptir.¹

Kişi kendisi, ailesi veya velayetini üstlendiği kişiler adına bu sadakayı çıkarır.

Abdullah b. Abbas (r.anhumâ) şöyle dedi: “Allah Rasûlü (s.a.v) fıtır sadakasını oruç tutan için boş ve kötü işlerine temizlik vesilesi, fakirlere de bir yiyecek olsun diyevacip kıldı.”²

Fıtır sadakası kim için vaciptir?

Kendisinde şu üç şart bulunan kişiye fıtır sadakası vaciptir:

1. Müslüman olması; kâfire vacip değildir.
2. Hür olması; köle üzerine vacip değildir.
3. Borcundan, asli ihtiyaçlarından ve ailesinin ihtiyaçlarından arta kalan malından nisap miktanna sahip olması; borcundan ve asli ihtiyaçlarından arta kalacak şekilde nisap miktanna sahip olmayan kişiye vacip olmaz.

Aslî ihtiyaçlara aşağıdaki şeyler girer:

1. Evi.
2. Evinin eşyaları.

¹ Fıtır sadakası Şâfiîlere göre farzdır (el-İknâ', c. 1, s. 92). Vacip Hanefîlere göre farz ile müekked sünnet arasında bir derecedir. Bunu yerine getiren mükâfatlandırılır, terk eden ise cezalandırılır.

² “Fıtır sadakası temizliktir” hadîsi. Ebû Dâvud rivâyet etmiştir. Fıtır sadakasının vacip oluşu Hz. Peygamber'den (s.a.v) gelen birçok rivâyetten dolayıdır. Bunlardan biri de Buhârî'nin İbn-i Ömer'den (r.anhumâ) rivâyet ettiği şu hadîstir: “Allah Rasûlü (s.a.v) fıtır sadakasını bir sâ hurmadan veya bir sâ arpadan olmak üzere, hûre ve köleye, erkeğe ve kadına, küçüğe ve büyüğe insanlar bayram namazına çıkmadan önce vermeleri için farz kıldı”.

3. Elbiseleri.
4. Binekleri.
5. Geçimini sağlamakta faydalandığı aletler.

Fıtır sadakasının vucubu için nisap miktarının üzerinden tam bir yılın geçmesi şart koşulmamıştır. Aksine fıtır sadakasının vucubu için bayram gününde fecir doğduğu zaman nisaba malik olması şart kılınmıştır.

Yine fıtır sadakasının vucubu için buluğa ermek veya akıllı olmak şart kılınmamıştır. Bilakis nisab miktarına sahip iseler çocuğun ve zihinsel engelli kişinin malından da fıtır sadakası çıkarılır.

Fıtır sadakası ne zaman vacip olur?

Fıtır sadakası Ramazan bayramının ilk gününde fecir doğduğunda vacip olur. Bu zamandan önce ölen veya fakir olan kişiye vacip olmaz.

Yine o gün fecir doğduktan sonra yeni doğan bir çocuğa, müslüman olan kişiye ya da o gün zenginleşen (nisap miktarna sahip olan) birine vacip olmaz.

Fıtır sadakasını bayramdan önce veya sonra vermek caizdir. Ancak müstehap olan bayram namazına çıkmadan önce onu vermesidir.

Fıtır sadakasının Ramazan'da verilmesi caizdir. Hatta fakirin bayram günü için kendisine ve ailesine ihtiyaç duyduğu diğer gerekli şeyleri hazırlaması için bu daha uygun olur.

Bir özür bulunmadıkça bayram namazından sonraya bırakmak mekruhtur.

Kişi kimlerin adına fitre verir?

Kişinin;

1. Kendi adına,
2. Fakir çocukları adına fıtır sadakası vermesi gerekir. Şayet çocukları zengin ise onların yerine mallarından fıtır sadakası çıkarır.

Kişinin eşi adına fıtır sadakası vermesi vacip değildir. Ancak kendi isteği ile verirse caiz olur.

Aynı şekilde kişinin akli eren büyük fakir çocukları için de fıtır sadakası vermesi vacip değildir. Fakat gönüllü olarak bağışlarsa caiz olur.

Ancak kişinin büyük fakir çocukları zihinsel engelli olursa onların adına fıtır sadakası vermesi vaciptir.

Fıtır sadakasının miktarı

Fıtır sadakası olarak verilebilen ve dinin kaynaklarında geçen şeyler dört tanedir:

1. Buğday,
2. Arpa,
3. Hurma,
4. Kuru üzüm.

Fıtır sadakası bir kişiden buğday, un veya kavurulmuş buğday unundan yarım sâ'; arpa, hurma veya kuru üzümünden ise bir sâ' alınır.

Kişinin fıtır sadakasını başka hububatlardan vermesi caizdir. Bu kişinin yarım sâ buğday veya bir sâ arpa kıymetinde bir şey vermesi gerekir.

Kişinin fıtır sadakasının kıymetini nakdî şekilde de ödemesi caizdir. Bu daha faziletlidir. Çünkü bu fakirlere daha faydalıdır.

Fıtır sadakasını bir kişinin birçok fakire vermesi caizdir. Aynı şekilde bir topluluğun fıtır sadakasını bir tek fakire de vermesi caizdir.

Fıtır sadakasının verileceği yerler

Fıtır sadakasının verileceği yerler âyet-i kerîmedeki zekâtın verileceği yerlerle aynıdır.

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغُرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾

“Sadakalar (zekâtlar) Allah tarafından bir farîza olarak ancak fakirler, miskinler, zekât toplamak için çalışanlar, kalpleri (İslâm’a) ısındırılanlar, köleler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolcular içindir. Allah her şeyi bilendir ve hikmet sahibidir.”¹

Bunlar inşaallah zekâtın verileceği yerlerle ilgili açıklamada detaylı olarak zikredilecektir.

¹ Tevbe, 60.

BEŞİNCİ BÖLÜM
ZEKÂT

ZEKÂT

Zekât sözlükte: “zekâ eş-şey’u, yezkû” fiilinden alınmıştır. Yani bir şeyin artıp çoğalmasına denir. “zekâ ez-zer’u” ve “zeket et-ticâratu” denilir. Yani ekin de ticâret de arttı, çoğaldı manasına gelir. Aynı şekilde temizlik anlamında da kullanılır. Allah Teâlâ’nın “kad efleha men zekkâhâ” (*Muhakkak ki o nefsi temizleyen/kurtuluşa ermiştir.*)² âyetinde bu manadadır.

İslâm hukukuna göre zekât; Allah Teâlâ’nın her yıl fakirlere vermeleri için zenginlerin üzerine farz kıldığı maldan³ alınan nisbî miktara denir.

Fıkîhî tarife göre zekât

Belirli bir malın mülkiyetinin özel şartlarla hak eden kişiye devredilmesidir.

Hükmü ve delili

Zekât, İslâm’ın rükünlerinden önemli bir rükündür. Zekât sayesinde fakirliğin ve azgınlığın önüne geçilir, muhabbet bağları ve zenginler ile fakirler arasında kardeşlik bağları kuvvetlenir.

Zekâtın delâleti ve sübûtu hakkında, inkâr edenin tekfir edileceği derecede, onu açık ve dinin zaruri olarak bilinen hükümlerinden kılan kat’î delilleri vardır.⁴

Kitaptan delil, Allâhu Teâlâ’nın şu ayetleridir:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

¹ Yani nefsi kötü ahlâktan temizleyen demektir.

² Şems, 9.

³ Bu mal zekât olarak adlandırılmıştır. Çünkü zekâtın verilmesinin bereketi ve onu alanın duası ile asıl mal artar. Aynı zamanda zekât, malın diğer kısmını şüpheden temizleme, mal ile ilgili çeşitli haklardan, daha özel şekliyle de ihtiyaç ve sıkıntı sahiplerinin haklarından kurtarma mesabesindedir.

⁴ Zekât emri Kur’ân’da otuz iki yerde olmak üzere birçok âyette tekrar edilmiştir.

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah’a güzel bir borç verin! Hayırdan kendiniz için önceden ne gönderirseniz onu Allah katında ecir bakımından daha büyük ve daha hayırlı bulursunuz. Allah’tan bağışlanma dileyin. Kuşkusuz O, çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.”¹

﴿وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُمْسِكُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾^(٢١)
 يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُوهُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَرَّمْتُم
 لَا تُنْفِسُوا فَذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٢٢﴾

“Altın ve gümüşü biriktirip onları Allah yolunda infak etmeyenleri acıtıcı bir azapla müjdele! O gün onlar (biriktirilen altın ve gümüşler) cehennem ateşinde kızdırılıp onlarla alınları, yüzleri ve sırtları dağlanır. (Ve onlara şöyle denir) İşte bu kendiniz için biriktirdiklerinizdir. O halde tadın yığdığınız şeyleri(in acısını!)”²

Sünnetten delil ise Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu hadîs-i şerîfidir: “Allah kime bir mal verir de kişi o malın zekâtını vermezse kıyamet gününde malı kendisine, gözle-
 rinin üstünde iki siyah nokta olan başının kabuğu soyulmuş bir yılan şeklinde gelip
 boynuna dolandır. Ardından onu iki çenesinin arasına alır. Sonra da işte ben senin
 (zekâtını vermeyip biriktirdiğin) malınım der.” Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v):
 “Allah’ın fazlından verdiği şeyler hakkında cimrilik edenler asla bunun kendileri için
 hayırlı olduğunu zannetmesinler. Aksine bu onlar için bir şerdir. Cimrilik ettikleri
 şeyler kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır.”³ âyetini okudu.⁴

Zekâtın farz olmasının şartları

Aşağıdaki şartlar bir araya gelmedikçe zekât kişiye farz olmaz:

1. Müslüman olmak; ister aslen kâfir olsun, ister dinden dönerek (mürted)
 kâfir olsun kâfire zekât farz değildir.⁵

¹ Müzzemmil, 20.

² Tevbe, 34, 35.

³ Âli İmrân, 180.

⁴ Buhârî, 1403; Nesâî, 5/ 12-14. Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu hadîs-i şerîfi de zekâtın deflilerindendir: “İslâm beş esas üzerine binâ edilmiştir: Allah’tan başka hiçbir ilâhın olmadığına Hz. Muhammed’in (salallahu aleyhi ve sellem) Allah’ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan orucu ve gitmeye yol bulabilenin Beyti (Kabe’yi) haccetmesi.” Buhârî, 8; Müslim, 16; ve diğerleri.

⁵ Bunun defli Muâz (r.a) hadîsidir. Onda şöyle geçer: “Onları Allah’tan başka ilâh olmadığına ve benim de Allah’ın Rasûlü olduğuma şahadet etmeleri için davet et, ... şayet onlar buna itaat ederlerse Allah’ın üzerlerine zekâtı farz kıldığını onlara bildir.” Bu hadiste onlardan zekât isteği davete icabete göre sıraya konmuştur. Öncelikle İslâm’a girmeleri istenmiştir. Aynı şekilde Hz. Ebû Bekr’in (r.a) şu sözü de bunun deflidir: “Bu, Allah Rasûlü’nün (s.a.v) müslümanlar üzerine farz kıldığı zekât farzasıdır...” Buhârî, 1386. “müslümanlar üzerine” sözü müslüman olmayandan zekât talebinde bulunulmayacağıın açıklamasıdır. Bu malın zekâtı hakkındadır. Ancak zekâtü'l-fitr (fitre) ise nafakaları-

2. Hür olmak; köleye farz değildir.
3. Bulûğa ermek; çocuğa farz değildir.
4. Akıllı olmak; zihinsel engelli kişiye farz değildir.

5. Mala tam sahiplik; mala tam sahiplikten kasıt malın kişinin elinde bulunmasıdır. Şayet bir şeye eline geçmeden sahip olursa bunun için zekât farz kılınmaz. Kadının eline geçmeden önceki mihri gibi... Kadının, eline geçmeden önceki mihri için zekât vermesi gerekmez. Yine malı ele geçiren ancak mala sahip olmayan kişinin de zekât vermesi gerekmez. Kendisinde başkasının malı bulunan borçlu gibi...

6. Sahip olunan malın nisab miktanna ulaşması; malı nisaba ulaşmayan kişiye zekât farz değildir. Nisab, zekâtı verilecek malın farklılığına göre çeşitlilik gösterir.

7. Malın kişinin aslî ihtiyaçlarından fazla olması; ikamet edilen daireler, giydiği elbiseler, evin malzemeleri, binekler, kullandığı silahtan dolayı zekât farz kılınmaz.

Yine, kişinin mesleğini icra etmede faydalandığı aletler için de zekât farz kılınmaz.

Aynı şekilde ticâret için olmayan ilmî kitaplardan dolayı da zekât vermek gerekmez. Çünkü bunlar aslî ihtiyaçlara dâhildir.

8. Malın borçsuz olması; nisab miktan kadar veya daha fazla borcu olan kişiye zekât farz olmaz.

9. Malın artan cinsten olması; ister hayvanlar gibi hakikaten artsın veya altın ve gümüş gibi takdiren artsın durum aynıdır. Çünkü bu ikisi ister basılsın ister basılmasın ya da bir ziynet şeklinde olsun veya bir kap şeklinde olsun artan mal cinsinden sayılırlar. Bunlardan dolayı zekât farz kılınır.

Ticâret için olmadığı müddetçe inci, yakut ve zebercet gibi mücevherlerden dolayı zekât farz kılınmaz. Çünkü bunlar ne hakikaten ne de takdiren artan cinslerdir.

la sorumlu olduğu müslüman akrabalarının hakkından dolayı kâfir üzerine gereklidir. (Fıtır sadakasının vücup şartlarından biri de geride geçtiği üzere kişinin Müslüman olmasıdır. Kâfir üzerine fitre vacip olmadığı gibi; kâfirin, Müslüman kölesi veya Müslüman çocuğu olsa bile fitre vermesinin gerekmediği kaynaklarımızda zikredilmiştir. Zira Fıtır sadakası Allah'a yakınlık vesilesi ve bir ibadettir. Kûfür ise buna zıttır ve kâfir ibadet ehlinde değildir. Son cümlede zikredilen hüküm bir zühul nedeniyle kitaba alınmış olsa gerektir. En doğrusunu Allah bilir. Konuyla ilgili olarak bkz. İbn Âbidîn, *Raddu'l-Muhtâr*, 3/309. Çev.)

Zekâtı ne zaman eda etmek gerekir?

Zekâtı eda etmenin gerekmesi (vücûbu) için, nisabın üzerinden bir kameri yılın geçmesi şarttır. Bunun ile senenin iki tarafında da nisabın tam olması kastedilir. Yıl içinde tam olarak kalsın veya kalmasın değişmez.

Yılın başında nisaba tam olarak malik olup sonra yıl tamamlanıncaya kadar tam olarak kalırsa bundan dolayı zekât vermek gerekir.

Şayet nisab, yılın başında tamken yıl içinde eksilip yılın sonunda tekrar tam olursa bundan dolayı zekât vermek vacib olur.

Yıl başında nisaba malik olan kişi, sonradan bu mal cinsinden yeni mal kazanırsa yeni kazanılan mal asıl mala eklenir ve bunların toplamı için zekât gerekir. Kişi bu malı gerek ticâret sebebiyle, gerek bağış veya mirasla ve gerekse başka bir yolla kazansın durum aynıdır.

Zekâtı ne zaman eda etmek sahih olur?

Zekâtın edası ancak kişi malı fakire verirken niyet ettiğinde veya malın kendilerine verilmesi gerekenler arasında dağıtmakla ilgilenen vekile verdiğinde niyet ettiğinde ya da malının tümünden zekât malını çıkardığı zaman niyet ettiğinde sahih olur.

Kişi, malı niyet etmeksizin fakire verip, sonradan o malı zekât olarak vermeye niyet etse malın fakirin elinde bulunması şartıyla caiz olur.

Zekâtın edası için aldığı malın zekât malı olduğunu fakirin bilmesi şart değildir.

Kişi bir fakire bağış (hibe) veya borç olduğunu söyleyerek bir mal verse ve bununla da zekâta niyet etse zekâtın edası sahih olur.

Bütün malını tasadduk edip zekâta niyet etmeyen kişiden zekât düşer.

Bir yıl tamamlandıktan sonra malının bir kısmını yitirdiğinde verilecek zekât miktan hesaplanarak düşer. Bin dirhemi bulunup bundan yirmi beş dirhem zekât vermesi gereken kişinin yıl tamamlandıktan sonra iki yüz dirhemi yitirdiğinde zekâttan beş dirhemi düşmesi gibi...

Bir fakirden alacaklı olan kişi, bu alacağı zekâta sayarsa zekâtın edası geçerli sayılmaz. Çünkü temlik yerine gelmemiştir. Temlik olmadan zekâtın edası geçerli sayılmaz.

Altın ve gümüşün zekâtı

Nisab miktarına ulaştıklarında altın ve gümüşten dolayı zekât vermek gerekir.

Zekâtın altın için nisab miktarı yirmi miskaldır.¹

Zekâtın gümüşteki nisab miktarı ise 200 dirhemdir.²

Altın ve gümüşte nisab miktarına sahip olan kişi bunlardan kırkta birini zekât için çıkarır. Yirmi miskal altında yarım miskal³, gümüşte ise iki yüz dirhem için beş dirhemi çıkarır⁴.

Karışım durumunda olan altınlarda şayet saf altın daha çok ise karışım saf altın hükmündedir.

Karışım durumunda olan gümüşlerde de saf gümüş daha çok ise karışım saf gümüş hükmündedir.

Şayet karıştırılan malzeme daha fazla ise altın ve gümüş karışımı olan şeyler ticârî mal hükmündedir.

İmâm-ı Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre nisabı geçen miktarlarda nisabdan artan miktar nisabın beşte birine ulaşmadıkça bu artan kısım için zekât gerekmez.

İmâm-ı Ebû Yûsuf ve İmâm-ı Muhammed'e göre ise artan miktar nisabın beşte birine ulaşsın ya da ulaşmasın nisabı geçen her miktar için kırkta bir zekât vermek gerekir. Fetva da buna göre verilir.

Nisaba malik kişi, altın ve gümüşün zekâtında dilerse altından ve gümüşten bir parçayı tartıp vermekte veya dilerse zekâtın miktarının değerini kullanılan paraya göre hesaplayıp bulunduğu yerde kullanılan parayı vererek ya da dilerse ticâret mallarından veya ölçülebilen şeylerden altın ve gümüş değerinde zekât vermekte serbesttir.

Ticâret mallarının zekâtı

Altın, gümüş ve hayvanların dışındakiler ticâret malı sayılır.

Ticâret mallarında zekât için aşağıdaki şartlar gerekir:

1. Elinde ticâret malları bulunan kişinin bunlarla ticâret yapmaya niyet etmiş olması.

¹ Yirmi miskal yaklaşık 85 grama denk gelmektedir.

² İki yüz dirhem yaklaşık 595 grama tekabül etmektedir.

³ Yarım miskal yaklaşık 125 grama tekabül etmektedir.

⁴ Beş dirhem yaklaşık 15 grama tekabül etmektedir.

2. Ticâret mallarının değerinin altın veya gümüş üzerinden nisab miktarına ulaşmış olması.

Müslüman tâcir, ticâret mallarından sahip olduklarını her ticârî sene tamamladığında hesaplar. Malının kıymeti çarşıdaki fiyat hesabına göre nisaba ulaşmışsa bunun kırkta birini çıkararak zekâtını eda eder.

Ticâret mallarının kıymeti altın veya gümüş üzerinden nisab miktarına ulaşmamışsa bunun için zekât gerekmez.

Ticârî malların kıymetinin belirlenmesi tacirin memleketinde kullanılan para birimine göre olur. Buna dükkânda ticâret için gerekli olan malzeme ve cihazların kıymeti dâhil değildir.

Bir arazi, gayrimenkul veya bir hayvana sahip olup sonra bunlarla ticârete niyet ederse zekâtın senesi fiilen bu mallarla ticârete girdiği andan itibaren başlar.

Alacağın zekâtı

Zekâtı eda etmeye nisbetle alacak üç kısma ayrılır:

1. Kuvvetli alacak.
2. Orta derecede alacak.
3. Zayıf derecede alacak.

1. **Kuvvetli Alacak:** İflas bile etmiş olsa borçlunun borcunu itiraf etmiş olduğu veya inkâr bile etse alacaklının bu inkâr eden borçluya borcu ispatlayabildiği ödünç olarak verilen para ve ticaret malının bedelidir.

Alacak kuvvetli cinsten olursa alacaklı kırk dirhem elde ettiğinde alacağın zekâtını çıkarır. Eline her kırk dirhem geçişinde bir dirhem zekât olarak çıkarır.

İmâm-ı Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre eline kırk dirhemden daha az geçerse zekât olarak bir şey çıkarması gerekmez.

İmâm-ı Ebû Yûsuf (rh.a) ve İmâm-ı Muhammed'e (rh.a) göre az veya çok olsun alaktan ele geçenden dolayı zekât vermek gerekir.

Kuvvetli alacakta bir yılın geçmesine, alacağın ele geçirildiği vakit değil nisaba malik olunduğu vakitten başlayarak itibar edilir. Bu durumda geçmiş yıllardan dolayı zekât gerekir fakat eda etmek ancak alacağı ele geçirdikten sonra gerekir.

2. Orta derecede alacak: Bu ticaret alacağı olmayıp aksine oturduğu ev, giydiği elbise, yiyeceği yemek gibi aslî ihtiyaçlarından sattığı şeylerden kaynaklanan ve parası müşterinin zimmetinde kalan alacaktır.

Orta dereceli alacakta nisab miktarı ele tam olarak geçmedikçe zekât vermek gerekmez. Mesela alacaklının borçlu üzerinde bin dirhem alacağı olduğunda ve alacaklı ondan iki yüz dirhemini aldığı zaman zekât olarak beş dirhem çıkarması gerekir. İmâm-ı Ebû Hanîfe'ye (rh.a) göre nisab miktarından daha azını ele geçirirse zekât gerekmez. İmâm-ı Ebû Yusuf (rh.a) ve İmâm-ı Muhammed (rh.a) ise az veya çok olsun alacaktan ele geçen miktar için zekât gerekir demişlerdir.

Orta dereceli alacakta bir yılın geçmesine, alacağın ele geçirildiği vakit değil nisaba malik olunduğu vakitten başlayarak itibar edilir.

Geçmiş yıllardan dolayı zekât gerekir fakat eda etmek ancak alacağı ele geçirdikten sonra gerekir.

3. Zayıf derecede alacak: Malın dışındaki bir şeye karşılık olan değerdir. Kadının mihri gibi... Çünkü mihr kocanın karısından almış olduğu bir malın bedeli değildir. Yine kocanın karısını boşarken aldığı bedelden (hulu') kaynaklanan alacak, vasiyet, kasten öldürmenin cezasını affetme ve diyetten kaynaklanan alacaklar da bu şekildedir.

Zayıf alacakta nisab miktarı tam olarak ele geçmedikçe ve alacak ele geçtiği andan itibaren bir yıl geçmedikçe zekâtı eda etmek gerekmez. Zayıf alacaklarda geçmiş yıllardan dolayı zekât gerekmez.

Zimâr mallarının (Ele geçmeyen şeylerin ve mülkiyeti ispatlanamayan alacakların) zekâtı

Zimâr¹ malı: Mülkiyeti devam eden fakat kendisine ulaşılması mümkün olmayan maldır. Birine borç vererek bunu ispatlamaya güç yetmeyen kişinin bir müddet sonra alacağını ele geçirmesi veya malı gaspedilen birinin malı gasbedenin aleyhinde bir delil getiremeyip bir müddet sonra gasbeden kişinin malı sahibine iade etmesi ya da kişinin malını kaybedip bir müddet sonra bulması suretiyle olur.

Kişinin malını bir toprağa gömüp yerini unuttuktan bir süre sonra onu bulması da böyledir.

Zimâr mallarında geçmiş yılların zekâtı gerekmez.

¹ Zimâr/dimâr (الْمِئَار) Arapçada kayıp ve hakkında kesin bir bilgiye sahip olunamayan şey demektir. (Çev.)

Zekâtın Verileceği Yerler

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾

“Sadakalar (zekâtlar) Allah tarafından bir farîza olarak ancak fakirler, miskinler, zekât toplamak için çalışanlar, kalpleri (İslâm’a) ısındırılanlar, köleler, borçlular, Allah yolunda olanlar ve yolcular içindir. Allah her şeyi bilendir ve hikmet sahibidir.”¹

Kur’ân kendilerine zekât verilebilecek sekiz sınıf zikretmiştir. Ancak Hz. Ömer (r.a) İslâm’ın durumunun güçlendiği gerekçesiyle kalpleri İslâm’a ısındırılanları (müellefe-i kulûb) zekâttan men etmiştir. Sahabeden hiçbir kimse de bunu inkâr etmemiştir. Bu sınıfın zekâttan düşmesi sahabenin –Allah hepsinden razı olsun- icmâsıyla sabit olmuştur.² Bunlardan geriye zekâtın sarf edileceği yedi sınıf kalmıştır. Aşağıda her sınıfın tarifini ve bununla alakalı hükümleri zikredeceğiz.

1. Fakirler: Nisab miktarından daha az mala sahip olan kişilerdir. Kazanç sahibi ve sıhhatli olsa bile nisap miktarından daha az mala sahip olan kişiye zekât vermek caizdir.
2. Miskinler: Hiçbir şeyi olmayan kişilerdir.
3. Zekât memuru: Zekât ve öşür toplamayla ilgilenen kişidir. Buna çalıştığı-nın karşılığı olarak zekât malından verilebilir.
4. Köleler: Bunlar yazışmalı kölelerdir³. Bu sınıf şu anda bulunmamaktadır. Ancak ortaya çıktığında bunlara zekât sarfedilebilir.
5. Borçlular: Borçlanıp borcunu ödese bile nisaba tam olarak malik olamayan kimsedir. Zekâtı, borçlu kimseye borcunu ödemesi için vermek, fakire vermekten daha hayırlıdır.
6. Allah yolundakiler: Bunlar kendilerini Allah yolunda savaşa vermiş fakirler veya hac için yola çıkan ve nafakalan tükendiğinden Kâbe’ye ulaşmaktan aciz kalan hacı adaylarıdır.
7. Yolcular: Memleketinde malı olup yolculuk esnasında malı tükenen yol-cudur. Memleketine ulaşabilmesi için buna zekât verilebilir.

¹ Tевbe, 60.

² Hz. Ömer’in (r.a) müellefe-i kulûbü zekâttan men ettiği şeklindeki bu kanaat hakkında tafsilatlı bilgi Ebubekir Sifil Hocaefendi’nin “Hazret-i Ömer ve Nebvî Sünnet” isimli eserinde zikredilmiş ve bu yaygın kanaatin aslında tartışmaya son derece açık olduğu ve birkaç kişi hakkındaki özel uygulamadan dolayı ilgili âyetin hükmünün mutlak olarak ve herkes için durdurulmuş olmayacağına işaret edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Hazret-i Ömer ve Nebvî Sünnet, 267-273.

³ Özgürlüğüne kavuşması için sahibine belli bir miktarı vermeyi vaadedip bu bedel karşılığında anlaşma yapan kölelerdir. Bunlara “mukâtebe” yani yazışmalı köleler denir. (Çev.)

Zekât vermesi gereken kişinin bütün bu sınıflara zekât vermesi caizdir. Diğer sınıfların varlığına rağmen bunlardan bir sınıfa vermesi de caizdir.

Kendilerine zekât verilmesi caiz olmayan kişiler

1. Kâfire zekât vermek caiz değildir.
2. Zengine zekât vermek caiz değildir.
3. Zengin çocuğa zekât vermek caiz değildir.
4. Haşimoğulları'na ve kölelerine zekât vermek caiz değildir.
5. Nisaba malik olan kişinin, babası, dedesi ve daha üstü bile olsa aslına zekât vermesi caiz değildir.
6. Nisaba malik olan kişinin, oğlu, torunu ve daha altı bile olsa fer'ine zekât vermesi caiz değildir.
7. Nisaba malik olan kişinin kendi hanımına, hanımın da kocasına zekât vermesi caiz değildir. Akrabalanna zekât vermesi ise (başkalanna vermesinden) daha faziletlidir.
8. Bir mescid, okul, yol veya köprü yapımı için zekât vermek caiz değildir.

Ölünün kefenlenmesinde, ölünün borcunun ödenmesinde zekât sarfetmek caiz değildir. Çünkü bu durumların hiçbirinde temlik tahakkuk etmiş sayılmaz. Temlik olmadan da zekâtın edası geçerli sayılmaz.

Efdal olan zekâtın akrabalara sonra da komşulara verilmesidir.

Nisab miktarının tamamını bir kişiye vermek mekruhtur. Bir kişiye iki yüz dirhem veya yirmi miskal vermek gibi...

Nisab miktardan daha fazlasını, borcunu ödemesi için borçluya zekât olarak vermek mekruh değildir. Bir kişiye borcunu ödemesi için bin dirhem vermek gibi...

Zaruret olmaksızın zekâtın bir şehirden diğer bir şehre nakledilmesi mekruhtur.

Zekâtı kişinin başka bir şehirdeki yakınlarına göndermesi mekruh değildir.

Zekâtı kendi memleketindekilerden daha muhtaç bir topluluğa göndermesi mekruh değildir.

Hayır kurumları/medreseler gibi müslümanlar için daha faydalı olan bir yere zekâtın nakli caizdir.¹

¹ Müellifin zikrettiği bu husus yani hayır kurumlarına zekâtın verilmesi meselesi çeşitli ilim adamları tarafından dile getirilmiş ve bunun cevazı yönünde kanaat bildirmişlerdir. Ancak temlik tahakkuk etmeyeceğinden dolayı onların bu görüşü dirayet sahibi muhakkik ulema tarafından zayıf kabul edilmiş ve önemli reddiyelere maruz kalmıştır. Meselenin tafsili ve tahkiki için bkz: Muhammed Zâhid el-Kevserî, *Makâlâtü'l-Kevserî*, s: 147; Ebubekir Sifil, *Zekâtta Temlik ve "Sebîlullah" Meselesi*, <https://ebubekirsifil.com/zekatta-temlik-ve-sebilullah-meselesi-> . (Çev.)

ALTINCI BÖLÜM

HACC

HACC

Hacc sözlükte yüce bir şeyi kastetmek (istemektir). Arapçada hacc veya hicc olarak telaffuz edilir.¹

Şer'î manası ise: Belirli bir ibadeti, belirli şartlarla, belirli bir vakitte eda etmek için Kâbe'yi kastetmektir.

Haccın hükmü ve delili

Müslümanların ittifakıyla hac farzdır ve İslâm'ın rükünlerinden bir rükündür. Müslümanlardan hiçbir kimse onun farz oluşu hakkında aynlığa düşmemiştir. Haccın delili ise kitap, sünnet ve icmâdır.

Kitaptan delil Allâhu Teâlâ'nın şu âyetidir:

﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفِيْرٌ عَنِ الظّٰلِمِيْنَ﴾

“Evi (Kâbe'yi) haccetmek, Allah için insanlardan yol bulabilenler üzerine bir vazifedir. Her kim inkâr ederse Allah âlemlerden müstağnidir.”²

Sünnetten delil ise Hz. Peygamber'in (s.a.v) şu hadîsidir: “Her kim Allah için hac eder ve (orada) rafes etmez³ ve kötü söz söylemezse annesinden doğduğu gündeki gibi (günahsız olarak evine) döner.”⁴

İcmâdan delil ise: Onun farz oluşu üzerine müslümanların âlimlerinin sözü, hiçbir kimse aykırı görüş sunmayacak şekilde birleşmiştir. Bundan dolayı bunu inkâr edenin kâfir olduğuna hükmetmişlerdir. Çünkü bu, Kur'ân, sünnet ve icmâ ile sabit olan bir şeyi inkârdır.

¹ Dilbilimci el-Halîl, haccın yüce olan bir şeyi çokça istemek manasında olduğunu söylemiştir.

² Âl-i İmrân, 97.

³ Rafes: Cimâ ve şehvetle öpmek ve dokunmak gibi onu çağrıştıncı şeylerdir.

⁴ Buhârî, 1521; Müslim, 1350; Buhârî ve Müslim'in Ebû Hureyre'den (radiyallahu anı) rivâyet ettikleri şu hadîs-i şerîf de haccın delillerindendir: “İslâm beş esas üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka hiçbir ilâhın olmadığına Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucu ve gitmeye yol bulabilenin Beyti (Kabe'yi) haccetmesi.”

Haccın farz oluşunun şartları

Aşağıdaki şartları taşıdığı anda ömürde bir kez haccetmek erkek ve kadın her fert üzerine farz-ı ayndır:

1. Müslüman olması; kâfire haccetmek gerekmez¹.
2. Bulûğa ermiş olması; çocuğa haccetmek gerekmez.
3. Akıllı olması; zihinsel engelliye gerekmez.
4. Hür olması; köleye gerekmez.
5. İstitâat (haccı yapmaya güç yetirebilecek olması); gücü yetmeyene gerekmez.

İstitâat (güç yetirmek): Kişi memleketinde bulunmayacağı süre için, ailesinin nafakasından arta kalan miktardan azığa ve bineğe sahip olmasıdır.

Edasının vacip oluşunun şartları

Aşağıdaki şartlar bulunmadıkça haccı eda etmek gerekmez:

1. Bedenin sağlıklı olması; yürüyemeyen kişinin, felçli kişinin ve yolculuğa güç yetiremeyecek kadar yaşlı kişinin haccı eda etmesi gerekmez.
2. Hacca gitmeyi engelleyen bir şeyin olmaması; hapisteki kişinin, hacca gitmeyi engelleyen bir yöneticiden korkan kişinin haccı eda etmesi gerekmez.
3. Yolun güvenli olması; yol güvenilir olmadığı zaman haccın edası gerekmez.
4. Hacca gitmeyi isteyen kişi bayan ise kocasının veya kendisine mahrem² olan birinin bulunması; kadın genç olsun yaşlı olsun durum ayndır. Yanında kocası veya mahremi bulunmayan kadının haccı eda etmesi gerekmez.
5. Kadın için iddet durumunun olmaması, boşanmadan veya (kocasının) ölümünden dolayı iddetli olan kadının haccı eda etmesi gerekmez.

Edasının sıhhatinin şartları

Haccı eda etmek ancak aşağıdaki şartlar yerine geldiğinde sahih olur:

1. İhrâma girmek; ihrâma girmeksizin haccı eda etmek sahih olmaz.

¹ Yani farz olmaz.

² Mahrem: kadına neseb, hısımlık veya sütkardeşlik sebebiyle nikâhı helal olmayan kişidir. Baba, dede, amca, dayı, kocanın babası, oğul, torun, erkek kardeş, erkek kardeşin oğlu, kız kardeşin oğlu ve kızının kocası gibi.

İhrâm: Mikâtтан itibaren telbiye ile beraber hacca niyet edip, erkekler için di-kişli elbiselerin çıkarılması ve dikişsiz elbisenin giyilmesidir. Bu elbisenin izâr ve ridâ olması müstehaptır.

Telbiye: Kişinin “*Lebbeyk Allâhu mme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk. İnnel-Hamde ve’n-ni’mete leke ve’l-mulk lâ şerîke lek*” demesidir.

2. Belirli bir vakit; hac aylarından önce veya sonra haccın edası sahih olmaz.

Hac ayları: Şevval, Zilkade, Zilhicce’nin ilk on günüdür. Bu aylardan önce tavaf veya sa’y yapan kişinin tavafı veya sa’yı geçerli olmaz.

Hac aylarından önce ihrâma girmek kerâhetle birlikte caizdir.

3. Belirli bir yer; vakfe için Arafat’tır. Ziyaret tavafı için de Mescid-i Harâm’dır.

Vakfe vaktinde Arafat’ta vakfeyi kaçırırsa haccın edası sahih olmaz.

Yine Arafat’ta vakfeden sonra ziyaret tavafı kaçınıldıktan sonra haccı eda etmek sahih olmaz.

İhrâmın mîkâtı

Mîkât: Mekke dışında ikamet edenlerin haccetmeyi istediklerinde ihrâmsız olarak geçmeleri caiz olmayan sınırdır.

İhrâm mîkâtları, yönlerin farklılığına göre değişir.

Yemen ve Hindistan’dan gelenlerin mîkâtı Yelemlem’dır.¹

Mısır, Şam ve Faslıların mîkâtı el-Cuhfe’dır.²

Irak ve doğudan gelenlerin mîkâtı ise Zatu İrk’tır.³

Medine-i Münevverelilerin mîkâtı Zu’l-Huleyfe’dır.⁴

Necd’den gelenlerin mîkâtı Karn’dır.⁵

Haccı kastederek bu mîkâtlardan birine uğrayan veya onu hizalayan kişiye ihrâm vacip olur. İhrâmsız olarak orayı geçmesi caiz değildir.

¹ Mekke’ye iki günlük mesafede olan Tihâme dağlarından bir dağdır.

² Mekke ve Medîne-i Münevvere arasında Râbiğ yakınlarında bir köydür.

³ Mekke’ye iki günlük mesafede bulunan bir köydür.

⁴ Mekke’ye dokuz günlük mesafede olan Cuşemoğulları’na ait su mevzisi.

⁵ Arafât’a bakan bir dağdır.

Mekke halkının mîkâtı ise ister oranın yerlisi olsunlar ister orada ikamet etsinler Mekke'nin kendisidir.

Mekke'den önce, mîkâtlardan sonra bulunan bir yerde ikamet eden kişinin mîkâtı ise Hill'dir.¹ Bu kişi Harem sınırlarından önce evinden veya dilediği bir yerden ihrâma girer.

Haccın rükünleri

Haccın yalnızca iki rüknü vardır:

1. Zilhicce'nin dokuzuncu gününün zeval vaktinden kurban bayramının birinci günü sabahına (fecrin doğuşuna) kadar olan süre içinde Arafât'ta vakfe (bekleme) yapmak.

Arafât'ta farz olan vakfe miktan bu iki vakit arasında bir anlık bekleme ile gerçekleşir.

2. Arafât'ta vakfeden sonra Kâbe çevresinde yedi şavt tavaf yapmak. Bu tavaf, ziyaret tavafı ya da ifâza tavafı olarak isimlendirilir.

Haccın vacipleri

Aşağıda sayılanlar haccın vacipleridir:

1. İhrâmın mîkâttan itibaren başlatılması.
2. Bir miktar bile olsa Müzdelife'de beklemek. Bunun vakti Zilhicce'nin onuncu gününde sabah namazından güneşin doğuşuna kadardır.
3. Ziyaret tavafını kurban kesme günlerinde yapmak.
4. Safâ ve Merve arasında yedi kere sa'y etmek. Sa'y Safâ'dan başlar Merve'de biter.
5. Mekkeli olmayanların Sadr tavafı yapması. Bu tavaf Veda tavafı diye de isimlendirilir.
6. Her tavafın peşine iki rekât namaz kılmak.
7. Kurban kesme günlerinde üç cemreye taş atmak.
8. Haremde ve kurban günlerinde saç tıraş etmek veya biraz kısaltmak.
9. Tavaf ve sa'y esnasında küçük ve büyük abdestsizlikten temiz olmak.

¹ Mîkâtlarla Harem sınırları arasında bulunan bir yerdir.

10. Mahzurlu şeyleri terk etmek; dikişli elbise giyinmek, başı ve yüzü örtmek, avlanmak, cimâda bulunmak, kötü söz söylemek ve tartışmak gibi.

Haccın sünnetleri

Haccın birçok sünneti vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. İhrâma girerken gusül veya namaz abdesti almak.
2. Yeni izâr ve ridâ veya beyaz iki çamaşır (peştamal) giymek.
3. İhrâma niyet ettikten sonra iki rekât namaz kılmak.
4. Telbiyeyi çokça yapmak.
5. Mekkeli olmayanların kudüm tavafı yapmaları.
6. Mekke'de bulunduğu sürece kişinin tavafı çoğaltması.
7. İztibâ; tavafa başlamadan önce ridâsının bir tarafını sağ koltuk altına koyup diğer tarafını da sol omzunun üzerine atmasıdır.
8. Tavafta remel yapmak; remel kişinin ilk üç şavtta adımlarını yakın atıp omuzlarını hareket ettirmesidir.
9. Sa'yda hervele yapmak; bu da kişinin remelden daha hızlı bir şekilde "iki yeşil işaret" arasında turlardan her biri için yürümesini hızlandırmasıdır.

10. İstilam; Hacerü'l-Esved'i selâmlamak ve her şavtın sonunda onu öpmek.
11. Kurban bayramı günlerinde Minâ'da geceleme.
12. İfrad haccı yapan kişinin kurban kesmesi.

Hacda yapılması caiz olmayan şeyler

Aşağıdaki şeyler ihrâmlı için caiz değildir. Haccın eksik olmaması veya bozulmaması için bunlardan sakınmak gerekir:

1. Cimâ ve onu çağrıştıncı şeyler.
2. Haram bir fiili işlemek.
3. Küfürleşmek veya tartışmak.
4. Koku kullanmak.
5. Tırnakları kesmek.
6. Erkeğin gömlek, pantolon, cübbe ve mest gibi dikişli bir elbise giymesi.

7. Baş veya yüzü adet edinilen herhangi bir örtüyle örtmek.
8. Kadının yüzünü ve ellerini örtmesi.
9. Baştan, sakaldan, koltukaltından veya kasıktan kıl koparmak.
10. Saçı veya bedeni yağlamak.
11. Haremin ağaçlarından veya otlarından koparmak.
12. Eti yensin veya yenmesin vahşi kara hayvanını öldürmek.

Haccın eda ediliş şekli

Hac yapmak isteyen kişi hac aylarında Mekke'ye gider. Mîkât bölgelerine ulaştığında veya orayı karşısına aldığı anda gusleder veya abdest alır. Dikişli elbisesini çıkarıp izâr ve ridâ giyer. İki rekât namaz kılıp hacca niyet eder. Ardından “*Lebbeyk Allâhumme lebbeyk, lebbeyke la şerîke leke lebbeyk. İnne'l-Hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mulk la şerîke lek.*” diyerek telbiye getirir. Telbiye getirdiğinde ihrâma girmiş olur. Artık haccın mahzurlarının her birinden sakınması gerekir.

Namazların peşinden, çıktığı her yüksek mekânda veya indiği her alçak bir yerde, bir toplulukla karşılaştığında veya uykudan uyandığında telbiyeyi artırır.

Mekke'ye vardığında Mescid-i Haramla başlangıç yapar. Kâbe'yi gördüğünde tekbîr¹ ve tehlîl² getirir.

Sonra Hacerü'l-Esved'e gider tekbîr ve tehlîl getirerek onu karşısına alır ve onu selâmlar (istilam eder). Şâyet güç yetirirse onu öper. Aksi takdirde işaretle istilam eder.³

Sonra Hacerü'l-Esved'in sağından yedi şavt ile Kâbe'yi tavaf etmeye başlar. İlk üç şavtta remel yapar. Geri kalan şavtlarda ise sekînet ve vakarla yürür. Tavafını Hatîm'in arkasından yapar ve Hacerü'l-Esved'e her geldiğinde onu istilam eder. Tavafını da istilam ile tamamlar. Sonra iki rekât namaz kılar. Bu tavaf kudüm tavafi diye isimlendirilir. Bu sünnettir.

Ardından Safâ'ya gider oraya çıkar ve kibleye yönelir. Tekbîr, tehlîl ve Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât ve selâm getirir. Allah Tebâreke ve Teâlâ'ya dua eder.

¹ “Allahu ekber” demektir.

² “Lâ ilâhe illallah” demektir.

³ Kişinin ellerini Hacerü'l-Esved'e koyup ağzını Hacerü'l-Esved'in üzerine koyarak sessizce onu öpmesidir. Şayet buna güç yetiremezse ellerini ona doğru çevirir sonra ellerini öper.

Safâ'dan iner Merve'ye yönelip oraya çıkar. Safâ'da yaptıklarını orada da yapar. Bu şekilde bir tur tamamlanmış olur.

Sonra Safâ'ya oradan da tekrar Merve'ye döner. Bu şekilde yedi şavtı tamamlar. Yedi şavttan her birinde iki yeşil işaret arasında remelden daha hızlı bir şekilde yürür.

Zilhicce'nin sekizinci günü olduğunda sabah namazını Mekke'de kılar, sonra Minâ'ya çıkıp orada durur ve o geceyi orada geçirir.

Dokuzuncu gün Güneş doğduktan sonra –ki o gün Arefe günüdür- Minâ'dan Arafat'a geçer. Tekbîr, tehlîl ve Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât getirip dua ederek orada durur. Zeval vaktinden sonra imam oradakilere bir ezan ve iki ikametle öğle namazı vaktinde öğle ve ikindi namazlarını kıldırır. Hacı, Güneş batıncaya kadar Arafât'ta beklemeye devam eder.

Sonra aynı yolla Mekke'ye döner ve Müzdelife'ye iner. Kurban bayramı gecesi orada geçirir. İmam bir ezan ve ikametle yatsı namazı vaktinde akşam ve yatsı namazlarını oradakilere kıldırır.

Onuncu günde fecir doğduğunda –ki bu kurban bayramı günüdür- imam cemaate sabah namazını alacakaranlıkta kıldırır. Sonra imam ve cemaat beraber bekler ve dua eder. Ardından Güneş doğmadan önce döner. Cemretü'l-Akabe'ye vardığında oraya yedi taş atar. Attığı ilk taşla birlikte telbiyeyi bırakır. Sonra dilerse kurban keser. Ardından saçlarını tıraş eder veya kısaltır. Sonra kurban bayramının kalan üç günü içinde ziyaret tavafı yapmak için Mekke'ye gider. Ardından Minâ'ya gider ve orada durur.

On birinci gün Güneş batıya meylettğinde üç cemreye de taş atar. İlk atışa Mescid-i Hayf'ın peşinden başlar. Oraya yedi taş atar. Her taş atışında tekbîr getirir. Sonra orada durur. Dua eder ve orta cemreyi taşlar. Orada bekler. Sonra Cemretü'l-Akabe'yi taşlar ama orada beklemez.

On ikinci gün Güneş batıya meylettğinde bir önceki günde yaptığı gibi üç cemreyi de taşlar. Taş attığı günlerde Minâ'da geceler. Sonra Mekke'ye yürür. Bir müddet Muhassab'a iner. Ardından Mekke'ye girer. Sa'y ve remel yapmadan yedi şavtla Kâbe'yi tavaf eder. Bu tavaf veda tavafı olarak isimlendirilir. Aynı şekilde Sadr tavafı olarak da isimlendirilir. Tavaftan sonra iki rekât namaz kılar. Sonra zemzeme gelir. Ayakta zemzem suyundan içer. Ardından Mültezem'e gelir. Dilediği gibi Allah'a tazarru ve niyazda bulunur. Ailesine dönmeyi istediğinde Kâbe'den ayrılacağı için ona üzüler ve ağlayarak dönmesi yaraşır.

KIRÂN HACCI

“Kırân” kelimesinin sözlükteki anlamı iki şeyi birleştirmektir.

Şer’î manası ise: Mikâttan itibaren hac ve umreyi beraber yapmak için ihrâma girmeye denir.

Bize yani Hanefilere göre kırân haccı temettü haccından daha faziletlidir. Temettü haccı ise ifrâd haccından daha faziletlidir.

Kırân haccını yapan kişinin “Allahım! Ben hacc ve umre yapmak istiyorum. O ikisini bana kolaylaştır ve onları benden kabul et!” demesi ve ardından telbiye getirmesi sünnettir.

Kırân haccı yapan kişi Mekke’ye girdiğinde umre tavafına yedi şavt yapmak üzere başlar. Sadece ilk üç şavtta remel yapar. Sonra tavaf için iki rekât namaz kılar. Ardından Safâ ve Merve arasında sa’y eder. İki yeşil işaret arasında hervele yapıp, yedi şavtı tamamlar. Bunlar umrede yapılacak olan fiilerdir.

Sonra hacda yapılacak şeylere başlar. Hac için kudüm tavafı yapar. Ardından açıklaması geçtiği şekilde hacda yapılması gerekenleri tamamlar.

Kurban gününde Akabe cemesini taşıdığında bir koyun kesmesi veya bir deve ya da sığırın kesilmesinde yedide bir hisseye girmesi vacip olur.

Şâyet kesmek için kurban bulamazsa kurban gününden önce üç gün, hac işlerini bitirdikten sonra da yedi gün oruç tutar. Dilerse bu yedi günün orucunu teşrik günlerinden sonra Mekke’de veya dilerse ailesinin yanına döndükten sonra tutabilir.

TEMETTÜ HACCI

Temettü: Kişinin Mikâtta sadece umre için ihrâma girmesidir.

İhrâm için kılınan iki rekât namazdan sonra şöyle der: *“Allahım! Ben umre yapmayı istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve onu benden kabul et!”*. Sonra telbiye getirir. Mekke’ye girdiğinde umre için tavaf eder. İlk tavafıyla birlikte telbiyeyi keser. İlk üç şavtta remel yapar. Sonra iki rekât tavaf namazı kılar. Ardından Safâ ve Merve arasında yedi şavtta sa’y yaparak başını tıraş eder ya da kısaltır. Bu şekilde ihrâmdan çıkmış olur. Bu, Harem’e kurban göndermediğinde böyledir. Ancak kurban gönderdiyse o zaman umreden çıkmış olmaz.

Zilhicce’nin sekizinci günü geldiğinde Harem’den hac için ihrâma girer ve hac eylemlerini yerine getirir.

Kurban kesme gününde Akabe cemresini taşıdığında bir koyun kesmesi ya da bir deve veya sığırın yedide bir hissesine girmesi gerekir. Koyun kesmeye gücü yetmezse kurban gününden önce üç gün, hacda yapılacakları bitirdikten sonra da yedi gün oruç tutar.

Kurban günü gelinceye kadar üç gün oruç tutmamışsa bir koyun kesmesi veya bir deve ya da sığırın yedide bir hissesine girmesi zorunlu olur. Bunun yerine oruç ya da sadaka geçerli olmaz.

UMRE

Haccı eda etmeyi gerektiren şartlar bulunduğunda umrenin ömürde bir defa yapılması sünnet-i müekkededir. Umrenin bütün sene içinde yapılması sahihtir. Arefe, kurban ve teşrik günlerinde umre için ihrâma girmek mekruhtur.

Umrenin fiilleri dört tanedir:

1. Ihrâm.
2. Tavaf.
3. Safâ ve Merve arasında sa'y yapmak.
4. Saçları tıraş etmek ya da kısaltmak.

Umre yapmak isteyen Mekke'de olduğu zaman ister Mekke halkından olsun, ister orada ikamet etsin Hill¹ bölgesine gider ve umre için ihrâma girer.

Ancak Mekke'den uzak olan ve henüz Mekke'ye girmemiş kişi oraya girmeyi istediği zaman mikâttan ihrâma girer. Sonra umre için tavaf ve sa'y yapar. Ardından saçlarını tıraş eder veya kısaltır. Böylelikle umreden çıkmış olur.

¹ Hill bölgesinin en faziletli yerleri Ten'im sonra da C'râne denilen yerdir.

HACCIN MAHZURLARI (CİNÂYETLER) VE CEZALARI

Cinâyet: Yapılması yasaklanan bir şeyi işlemektir. İki kısma ayrılır:

1. Harem'e karşı yapılan mahzurlar.
2. İhrâm'a karşı yapılan mahzurlar.

Harem'e karşı yapılan mahzurlar

Kişinin Harem'deki bir hayvanı öldürmeye kalkışması, onu öldürmek için işaret etmesi, yol göstermesi, bir ağacı ya da otu kesmesi veya koparmasıdır. İhrâmlı olsun veya olmasın kişi bunu işlerse bunlardan her biri için ceza söz konusudur.

İhrâmlı olsun veya olmasın bir kişi Harem'de vahşi kara hayvanını avlayıp boğazlarsa onun eti yenmez ve o hayvan ölü (leş) olarak değerlendirilir.

İhrâmlı olmayan kişi Harem'de avlandığında fakirlere tasadduk edeceği bir kıymet üzerine vacip olur. Oruç bu kıymetin yerine geçmez.

Kişi ihrâmlı olsun veya olmasın Harem'in ağacını veya otunu kopardığında bir kıymet tasadduk etmesi üzerine vacip olur. Ancak Harem'in otunu bir çadır kurmak veya ocak eşmek için koparırsa bu caizdir. Çünkü bundan sakınmak mümkün değildir.

İhrâm'a karşı yapılan mahzurlar

Kişinin ihrâmlıyken haccın mahzurlarından bir mahzuru işlemesi veya vaciplerinden bir vacibi terk etmesidir.

İhrâm'a karşı yapılan mahzurlar altı kısma ayrılır:

1. İşlenmesiyle haccı bozan mahzurlar; kan akıtılması¹, oruç veya sadaka ile de bu hatanın giderilemediği mahzurlardır.

¹ Kan akıtmaktan maksat bir koyun kesmek ya da deve veya sığırların yedi hissesinden birine girmektir.

Arafât'ta vakfeden önce cimâ yapmak bu cinâyet türündendir. Arafât'ta vakfeden önce cimâ yapanın hacı fâsid olur. Bir sonraki yıl kaza etmesi gerektiği gibi bir de koyun kesmesi gerekir.

2. İşlenmesiyle deve veya sığır kesilmesi gereken mahzurlar. Bu iki durumda olur:

- a. Arafat'ta vakfeden sonra, tıraş olmadan önce cimâda bulunmak.
- b. Cünüpken ziyaret tavafını yapması.

Arafat'ta vakfeden sonra, tıraş olmadan önce cimâ yapan kişinin bir deve veya sığır kesmesi vacip olur. Yine cünüp olarak ziyaret tavafı yapan kişinin de bir deve veya sığır kesmesi vaciptir.

3. İşlenmesiyle kan akıtmanın, koyun kesme, deve veya sığırın yedide bir hissesine girmenin zorunlu olduğu mahzurlar; bu da çeşitli şekillerde olur. Bunlar:

- a. Şehvetle öpme ve dokunma gibi cimâyâ teşvik edecek şeylerden birini işlediğinde.
 - b. Özürsüz olarak dikişli bir elbise giydiğinde; kadın dilediğini giyer. Ancak yüzüne yapışacak bir örtüyle yüzünü örtmemesi gerekir.
 - c. Özürsüz olarak başının veya sakallannın kıllarını giderdiğinde¹.
 - d. İhrâmlı kişi yüzünü tam bir gün örttüğünde.
 - e. İhrâmlı kişi özürsüz olarak bacak, baldır, kol, yüz ve baş gibi büyük organlarından birinin tamamını herhangi bir kokuyla kokuladığında. Yine tamamen kokulanmış bir elbiseyi giydiğinde.
 - f. Bir elinin veya bir ayağının tırnağını kestiğinde.
 - g. Sadr (Veda) tavafını terk ettiğinde
4. İşlenmesiyle yarım sâ buğday veya bunun kıymetinde bir değeri sadaka olarak vermenin zorunlu olduğu cinâyet. Bu da çeşitli şekillerde olur:
- a. İhrâmlı kişi başının veya sakalının dörtte birinden daha azını tıraş ettiğinde.
 - b. Bir veya iki tırnağı kestiğinde; kestiği her bir tırnak için yarım sâ ceza vardır.

¹ Ancak başına bir hastalığın ilişmesi gibi bir özürden dolayı olursa bu kişi bir koyun kesmek, üç gün oruç tutmak veya altı fakiri doyurmakta muhayerdir. Her fakir için yarım sâ buğday veya değerinde bir şey verilmesi gerekir.

- c. Bir uzvun az bir kısmını kokuladığı zaman.
- d. Dikişli veya kokulu bir elbiseyi bir günden daha az bir sürede giydiğinde.
- e. Başını veya yüzünü bir günden daha az örttüğünde.
- f. Kudüm tavafını namaz abdesti olmadan yaptığında; yine veda tavafını namaz abdesti olmadan yaptığında.
- g. Üç cemreden birinde taş atmayı terk ettiğinde.

5. İşlendiğinde yarım sâ' değerinden daha az miktarda sadaka vermenin gerektiği mahzurlar. Bu da: Bit veya çekirge öldürdüğünde dilediği miktarda tasadduk etmesidir. İki bit ya da üç tane çekirge öldürdüğünde bir avuç yiyecek tasadduk eder. Öldürdüğü bundan fazla olursa yarım sâ' buğday tasadduk eder.

6. İşlenmesiyle bir kıymeti zorunlu kılan mahzurlar; bu da vahşi kara hayvanının öldürülmesidir.

İhrâmlı kişi vahşi kara hayvanlarından birini avladığı, boğazladığı, öldürülmesi için ona işaret ettiği ya da avcıya avın bulunduğu yeri bildirdiği zaman avın eti yensin veya yenmesin bu kişinin üzerine bir kıymet vermesi zorunlu olur.

İki adil şahit av için avlanmanın yapıldığı veya oraya yakın bir yerde kıymet takdirinde bulunur:

Eğer avın değeri kurbanın kıymetine ulaşırsa ihrâmlı kişi kurban satın alıp onu Harem'de kesebilir veya dilerse yemek satın alıp her fakire yarım sâ' olmak üzere onu fakirlere tasadduk edebilir.

Şayet avın değeri kurbanın kıymetine ulaşmazsa avlayan kişi yemek alıp onu tasadduk etmekte veya dilerse her yarım sâ' yerine tam bir gün oruç tutmakta serbesttir.

İhrâmlı kişiye, eşek arısı, akrep, sinek, karınca, kelebek gibi zihni dağıtan eza verici canlıları öldürmesinden dolayı bir ceza gerekmez.

Yine ihrâmlı kişiye yılan, fare, karga ve azgın köpek öldürmekten dolayı bir ceza gerekmez.

HEDY

Hedy: Hareme götürülen kurbanlık hayvanlardır. Hedy, koyun, sığır ve develerden olur.

Koyunu bir kişinin kesmesi sahihtir. Deve ve sığırı ise içlerinden birinin hissesinin yedide birden daha az olmaması şartıyla yedi kişinin kesmesi sahihtir.

Hedyde, kurbanda olduğu gibi hayvanın kusurlardan salim olması şart kılınmıştır.

Küçükbaş hayvanlardan bir senesini doldurup ikinci senesine girenden başkasının kesilmesi sahih olmaz.

Ancak yarım senesini geçip semiz olan ve bu semizliğinden dolayı bir yılını doldurandan ayırt edilemeyen koyun istisnadır. Bunun kesilmesi caizdir.

Sığırlarda iki yılını tamamlamış üçüncü yılına girmiş olandan başkasını kesmek caiz olmaz.

Develerden ise beş yaşını tamamlayıp, altı yaşına girenden başkasını kesmek caiz olmaz.

Nafile olarak, kırân ve temettü hacları için hedyi kurban günlerinde Akabe cemresini attıktan sonra kesilir.

Diğer hedylerin kesilmesi herhangi bir zamanla sınırlanmamıştır.

Hedylerden her biri Harem'de kesilir.

Hedylerin kurban günlerinde Minâ'da kesilmesi sünnettir.

Hediyin sahibinin, nafile olarak veya kırân ya da temettü haccı için kestiği hedyden yemesi müstehaptır.

Yine zengin kişinin nafile olarak kesilen, kırân ve temettü hacları için kesilen kurbandan yemesi caizdir. Ancak nafile olarak kesilecek hayvan yolda ölürse

ondan ne sahibi ne de bir kişi yiyebilir. Bilakis (boğazlanmış olduğu bilinsin diye) onun boynu kana bulandıktan sonra kesilmeye bırakılması gerekir.

Adanmış bir hedyden sahibinin veya başka bir zenginin yemesi caiz değildir. Çünkü o sadakadır ve fakirin hakkıdır.

Cinâyetlerden dolayı kesilen hedyden ne sahibinin ne de başka bir zenginin yemesi caizdir. Bu hacda gerçekleşen bir eksikliği gidermek içindir.

HZ. PEYGAMBER'İ (s.a.v) ZİYARET

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Her kim kabrimi ziyaret ederse şefaatiim ona vacip olur.”¹ “Kim hac yapar da beni ziyaret etmezse bana cefa etmiş olur.”²

Hz. Peygamber'in (s.a.v) kabrini ziyaret etmek mendup olan amellerin fazilet-lilerindendir. Allâhu Teâlâ kimi hac yapmaya muvaffak kılsa hacını bitirdikten sonra veya hacca başlamadan önce Hz. Peygamber'i (s.a.v) ziyaret için Medine-i Münevvere'ye gitmelidir. Ziyareti niyet etmesinin ardından salât-u selâmı artırır. Medine-i Münevvere'ye vardığında Hz. Peygamber'in (s.a.v) huzuruna çıkmayı tazim için gusûl alır, kokulanır ve en güzel elbisesini giyer. Önce Mescid-i Nebevî'ye mütevazî bir şekilde sekinet ve vakar ile girer. İki rekât Tahiyetu'l Mescid kılar. Dilediği gibi dua eder. Ardından kabr-i şerîfe yönelir, huşulu bir şekilde ve edepleri gözeterek kabrin önünde durur. Hz. Peygamber'e (s.a.v) selâm ve salât getirir. Sonra selâm vermesini tavsiye edenlerin selâmını O'na ulaştırır.

Sonra Mescid-i Nebevî'ye tekrar döner dilediği kadar namaz kılar ve kendisine anne-babasına, müslümanlara ve kendisinden dua isteyenlere dilediği şekilde dua eder. Medine-i Münevvere'de bulunmasını fırsat bilir. Fırsat buldukça Hz. Peygamber'i (s.a.v) ziyaretinde, geceleri ihya etmede gayret gösterir. Tesbîh, tehlîl, istiğfâr ve tevbe etmeyi çoğaltır.

Sahabe, tâbîn ve sâlihlerin kabirlerini ziyaret etmek için Bakî mezarlığına çık-ması müstehaptır.

Medîne-i Münevvere'de bulunduğu müddet içinde namazlarının hepsini Mes-cid-i Nebevî'de kılması müstehaptır.

Vatanına dönmeyi istediğinde iki rekât namaz kılması, dilediği gibi dua etmesi ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) kabrine gelerek ona salât ve selâm getirip aynlıktan dolayı hüznü bir şekilde ağlayarak veda etmesi müstehaptır.

¹ Bezzâr rivâyet etmiştir. Hadîsin senedinde Abdullah b. İbrâhîm el-Ğıfârî vardır. O da zayıf bir râvîdir. Mecmau'z-Zevâid, 4/ 2.

² es-Sehâvî el-Mekâsîdu'l-Hasene'de 1178 rakamıyla zikretmiş, ez-Zehebî Mîzânul-l-'tidâl'de 4/265 rakamıyla zikredip mevzû (uydurma) olduğunu söylemiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM
KURBAN

KURBAN

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿ فَصِّلْ لِرَبِّكَ وَأَحْمَرْ ﴾

“Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!”¹

Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Âdemoğlu kurban kesme gününde Allah indinde kan akıtmaktan (kurban kesmekten) daha sevimli bir amel işlememiştir. O kurban kıyamet gününde boynuzları, kılları ve tırnaklarıyla gelir. Kurbanın kanı yere düşmeden önce Allah katında hemen kabul olunur. Bunun için kestiğiniz kurbanlardan dolayı gönlünüzü hoş tutun.”²

Yine Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “İmkânı olduğu halde kurban kesmeyen namazgâhımıza yaklaşmasın.”³

Udhiye bir başka telaffuzla udhiyye, idhiye veya idhiyye; kurban gününde kesilen hayvana verilen isimdir.

Şer’î anlamıyla kurban (udhiye): Allah’a yaklaşmak niyetiyle belirli bir hayvanı belirli bir günde kesmeye denir.

İmam Ebû Hanife (rh.a)’a göre kurban kesmek vaciptir ve fetva da buna göredir.

Kurban kesmek, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed’e (r.anhumâ) göre ise müekked sünnettir.

Kurban kesmek kime vaciptir?

Kurban kesmek ancak aşağıdaki şartlar kendisinde bulunan kişiye vaciptir:

1. Müslüman olması, kâfire vacip değildir.

¹ Kevser, 2.

² Tirmizî, 1493; İbn Mâce, 3126.

³ İbn Mâce, 3123.

2. Hür olması, köleye vacip değildir.
3. Mukim olması, yolcuya vacip değildir.
4. Varlıklı olması, fakire vacip değildir.

Kurbanın vacip olmasında nisabın üzerinden tam bir yılın geçmesi şart koşulmamıştır. Bilakis müslümanın kurban kesme gününde asli ihtiyaçlarından fazla olarak nisap miktanna sahip olduğunda kurban kesmesi vacip olur.

Kurban kesme vakti

Kurban kesme vakti Zilhicce'nin onuncu günü fecrin doğmasıyla başlar ve bu vakit zilhiccenin on ikinci günü gün bitiminin az öncesine kadar devam eder. Şu kadan var ki şehirlerde ve büyük köylerde yaşayanların bayram namazından önce kurban kesmeleri caiz değildir.

Bayram namazı kılmanın vacip olmadığı çok küçük köylerde/mezralarda yaşayanların fecrin doğuşunu takiben kurbanlarını kesmeleri caizdir.

Efdal olan kurban kesme günlerinden birinci günü, sonra ikinci günü, sonra üçüncü gününde kurbanın kesilmesidir.

Kurban kesmeyi güzel gerçekleştirdiği takdirde kişinin bizzat kurbanını kendisi kesmesi müstehaptır. Kurban kesmeyi güzel gerçekleştiremiyorsa efdal olan başkasından yardım istemesi ve kesim vaktinde de kurbanın yanında bulunmasıdır.

Kurbanı gündüz kesmek müstehaptır. Ancak gece keserse kerahetle beraber caiz olur.

Çeşitli sebeplerden dolayı bayram namazı kılınmadığında zeval vaktinden sonra kurbanın kesilmesi caizdir.

Bir şehirde bayram namazı için birçok cemaat olursa, kurbanı bu şehirde kılınan ilk namazın peşine kesmek caizdir.

Kurbanda nelerin kesilmesi caiz; nelerinki caiz değildir?

Kurban ancak hayvanlardan deve, sığır, manda ve küçükbaş hayvanlarla sahih olur.

Kurban olarak vahşi hayvanın kesilmesi caiz değildir.

Küçükbaş hayvanlardan koyunu bir kişi kesebilir.

Deve, sığır ve mandayı ise, içlerinden her birinin hissesi yedide bir olmak şartıyla en fazla yedi kişi kesebilir. İçlerinden birinin hissesi yedide birden az olursa hiçbirinin kurbanı sahih olmaz.

Sığır, deve ve mandayı kesmek ancak yedi şahıstan her birinin o hayvanı kurban olarak kesmeyi istemesiyle sahih olur. Şayet onlardan birisi (o kurbanın ibadet olarak değil de) eti için kesilmesini istese hiçbirinin kurbanı geçerli olmaz.

Bir yaşından küçük olan koyunu ancak üzerinden bir yılın çoğu geçip semizliğinden dolayı bir yaşında görüldüğü zaman kurban olarak kesmek caiz olur.

Kurban olarak sığırlar ve mandalardan ancak iki senesini tamamlamış ve üçüncü senesine girmiş olanı kesmek caizdir.

Develerden ancak beş yaşını tamamlayıp altı yaşına gireni kurban olarak kesmek caizdir.

Efdal olan, kurban için kesilen hayvanın semiz ve bütün kusurlardan salim olmasıdır. Ancak kişi doğuştan boynuzu olmayan hayvanı kestiğinde caiz olur.

Yine boynuzlarının bir kısmı kınlan hayvanı kestiğinde caiz olur. Fakat kırk beyne ulaşıyorsa (boynuz kökünden kırılmışsa) onu kesmek caiz değildir.

İğdiş yapılmış hayvanı kestiğinde sahih olur. Hatta bu daha evladır. Çünkü bunun eti daha güzel ve daha lezzetlidir.

Yine uyuzlu fakat semiz bir hayvanı kestiğinde caiz olur. Fakat uyuzlu hayvan sıska ise onu kesmek caiz değildir.

Keza deliliği kendisini otlamaktan alıkoymayan deli bir hayvanı kestiğinde sahih olur. Ancak deliliği onu otlamaktan engelliyorsa kesmek caiz olmaz.

Bir veya iki gözü kör olan hayvanı kurban olarak kesmek caiz değildir.

Kesim yerine yürümeye gücü yetmeyen sakat hayvanı kesmek caiz değildir. Ancak bu hayvan üç ayağını kullanabiliyorsa ve dördüncüsünü de yürümeğe yardımcı olsun diye yere koyabiliyorsa bunu kesmek caizdir.

Sıskılığı kemiğinde ilik bırakmayacak seviyeye ulaşan sıska hayvanı da kesmek caiz değildir.

Yine kulakları ve kuyruğu kopuk hayvanı kesmek caiz değildir.

Aynı şekilde kulağının ve kuyruğunun çoğu kopmuş olan hayvanı kesmek caiz değildir. Ancak kulağının üçte ikisi kalıp üçte biri giderse bu sahih olur.

Yine dişleri kırılmış hayvanı da kesmek caiz değildir. Ancak dişlerinin çoğu kalsa bunu kesmek sahihtir.

Keza doğuştan kulağı olmayan hayvanı da kesmek caiz değildir.

Meme uçları kopuk olan hayvanı da kurban olarak kesmek sahih olmaz.

Kurbanların etlerinin ve derilerinin verilebileceği yerler

Kurban kesenin kurbanın etlerinden yemesi caizdir. Aynı şekilde kurbanın etlerinden fakirlere ve zenginlere yedirilmesi de caizdir.

Efdal olan ise kurban etlerinin üç parçaya bölünmesidir; üçte birini kişinin tasadduk etmesi, üçte birini kendisi ve ailesi için ayırması, üçte birini de akrabası ve dostlarına tahsis etmesidir.

Şayet etlerin hepsini tasadduk ederse bu en faziletlisidir. Etlerin hepsini kendisi ve ailesi için alıkoyarsa bu da caizdir.

Eğer adak kurbanı ise kesenin bu etten yemesi kesinlikle helal değildir. Bilakis onun hepsini tasadduk eder.

Kurban kesenin kurban derisini kendi istediği yerde kullanması caizdir.

Yine kurban kesenin, kurban derisini zengin birisine hediye etmesi de caizdir. Ancak deriyi sattığı zaman ücretini sadaka olarak vermesi gerekir.

Kasabın ücreti kurban etlerinden ve kurban derisinin parasından verilmez.

İNDİX

A

A. *Fikri Yavuz*, 142
Abd b. Humeyd, 141
Abdest, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 37,
39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50,
52, 53, 54, 56, 57, 69, 85, 86, 89, 98,
111, 138, 155, 184, 210
Abdullah b. Abbâs, 150, 188
Abdullah b. Buhayne, 128
Abdullah b. İbrâhîm el-Ğifârî, 221
Abdullah b. Mes'ûd, 84, 94, 96, 106
Adak, 113, 173, 184, 228
Adak orucu, 171
adem-i cevaz, 141
afs, 40
Ahiret şehidi, 164
Ahmed b. Hanbel, 26, 37, 41, 64, 66, 153,
161, 184
Hz. Âişe (r.anha), 156, 185
Akabe, 211, 213, 214, 219
Akaid, 13
Akrep, 30, 218
Akşam namazı, 67
Alçı, 59
Hz. Ali (r.a), 170
Allah Rasûlü, 26, 32, 35, 37, 41, 44, 52,
57, 64, 66, 70, 96, 103, 106, 109, 115,
117, 128, 133, 138, 145, 149, 153, 156,
162, 164, 170, 174, 188, 194, 221, 225
Altın, 194, 196, 197
Amca, 206
Amel, 15, 66, 80, 132, 140, 225
Amel-i Kesîr, 85

Amerika, 15
Arafat, 47, 51, 68, 69, 207, 211, 217
Arap dili, 20
Arapça, 13
Arefe, 148, 172, 211, 215
Arpa, 126, 179, 183, 190
Artık su, 29
Asabiyet, 161
Asker, 118
Aslî vatan, 119
Atın idrarı, 38
Avlanmak, 209
Avret, 35, 73, 75, 143
Az su, 27

B

Baba, 206
Bağdaş kurmak, 90
el-Bahrû'r-Râik Şerhu Kenzî'd-Dekâik, 97,
98
Bakî mezarlığı, 221
Balgam, 47
Balık, 30
Banyo, 89
Başörtüsü, 156, 157
Baygınlık, 86, 121, 180
Bayram namazı, 69, 145, 147, 226
Bedâiu's-Sanâî', 134
Berat kandili, 51
Besmele, 43
Bevl, 35, 47, 69, 120
el-Beyhakî, 26
el-Bezzâr, 221

Bıçak, 39
el-Bidâye, 103
 Bit yakalamak, 91
 Boğazı mesh, 44
 Boynu mesh, 44
 boynuz, 40, 227
 Buğday, 126, 179, 183, 190, 217, 218
 el-Buhârî, 32, 41, 49, 57, 64, 70, 80, 96,
 115, 120, 128, 133, 138, 149, 156, 164,
 170, 174, 184, 185, 188, 194, 205
 Bulûğ, 42, 47, 170, 195, 206
Büyük İslâm İlmihâli, 172

C

Hız. Câbir (r.a), 141
 Cahiliye dönemi, 145
 Caiz, 5, 11, 12, 28, 29, 35, 37, 38, 39, 40,
 41, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 67, 68, 69,
 75, 77, 89, 97, 103, 104, 105, 106, 113,
 114, 118, 120, 121, 122, 123, 126, 143,
 146, 147, 154, 156, 158, 170, 175, 189,
 196, 201, 207, 208, 209, 219, 220, 226,
 227, 228
 Cehennem, 86, 95, 133, 194
 Cehri, 79
 Cemaat, 70, 96, 97, 98, 99, 100, 108, 115,
 116, 124, 143, 144, 146, 148, 149, 150,
 185, 186, 211, 226
 Cemretü'l-Akabe, 211
 Cenaze, 13, 46, 55, 158, 159, 160, 161,
 162
 Cennet, 86, 133
 Cerîr b. Abdillâh el-Becelî, 57
 Cevaz, 141
 Cî'râne, 215
 Cihad, 118, 161
 Cimâ, 186, 205, 209
 Cimrilik, 194
 Cinâyet, 216
 Cinnet, 47, 51
 Cuma namazı, 8, 51, 54, 86, 96, 109, 131,
 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145,
 146, 160, 186

Cuşemoğulları, 207
 Cünüp, 29, 43, 53, 87, 171, 176, 217

Ç

Çaylak, 29, 30
 Çıplak olarak namaz, 75
 Çift cinsiyetliler, 100
 Çok su, 27
 Çöl, 32

D

ed-Dârekutnî, 94
 Daru'l-harp, 139
 Dâru'l-Ulûm, 15, 17, 19, 20
 Hz. Davud, 32
 Dayı, 206
 Dede, 206
 Deli, 72
Delilleriyle İslâm İlmihali, 118
 Delirmek, 180
 Deniz suyu, 26
 ed-Dersu'n-Nizâmî, 17, 18
 Deve, 29, 30, 117, 213, 214, 216, 217,
 226, 227
 Devlet başkanı, 99, 142, 146
 Dımâr, 199
 DîA, 141, 172
 Dikişli elbise giymek, 209
 Dinî ilimler, 18
 Dirhem, 35, 36, 38, 105, 196, 197, 198,
 199, 201
 Diz kapakları, 73
 Doğuştan kulağı olmayan, 228
 Doktor, 59
 Dokunmak, 41, 46, 53, 205
 Dolu suyu, 26
 Domuz, 29, 40
 Dua, 13, 63, 72, 82, 84, 85, 94, 106, 116,
 131, 143, 150, 159, 211, 221
 Duha namazı, 111
 Dünya şehidi, 164

E

Hız. Ebû Bekr, 149, 194
 Ebû Bekre, 149
 Ebû Dâvud, 96, 103, 106, 128, 129, 133, 138, 139, 145, 150, 153, 162, 170, 184, 188
 Ebû Hanîfe, 21, 66, 67, 110, 113, 114, 150, 197, 198, 199
 Ebû Hureyre, 49, 64, 128, 133, 138, 141, 205
 Ebû Huzeyfe, 52
 Ebû Saîd el-Hudrî, 128
 Ebû Seleme, 154
 Ebû Yusuf, 110, 113, 150, 199, 225
 Ebu'l-Hasen Alî el-Hasenî en-Nedvî, 20, 21
 Ebubekir Sifil, 14, 139, 200, 202
 Edep, 169
 Eldiven, 58
 Emziren bayan, 182
 Hz. Enes, 117, 145
 Erkek kardeş, 206
 Erkek kardeşin oğlu, 206
 Esnemek, 91
 Eşek, 27, 29, 30, 218
 Eti yenmeyen hayvanın idrarı, 38
 Evsât-ı Mufasssal, 81
 Ezan, 53, 70, 71, 72, 96, 97, 125, 143, 149, 174, 211

F

Fars dili ve edebiyatı, 18
 Farz, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 35, 38, 45, 46, 49, 50, 51, 54, 58, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 74, 76, 77, 101, 102, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 122, 123, 124, 130, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 148, 154, 155, 158, 161, 169, 170, 173, 175, 176, 184, 188, 193, 194, 195, 205, 206, 208
 Farz-ı ayn, 139, 170, 206
 Farz-ı kifaye, 154, 155

Fatiha, 78, 79, 81, 82, 93, 95, 106, 110, 129, 147
 Fecr-i Sâdık, 66
 Felsefe, 17
 Fetva, 66, 67, 175, 197
 Fikhî hükümler, 21
 Fikhî ihtilaf, 19
el-Fikhu'l-İslâmî ve Edilletuhu, 33
el-Fikhu'l-Müyesser, 13, 15, 19, 20
 Fıkıh, 13, 15, 18, 19, 98, 172
 Fıkıh imamları, 114
 Fıtır sadakası, 147, 188, 189, 190
 Fıtrat, 182
 Fidyeye, 126, 127, 179, 183

G

Gayrimenkul, 198
 Gemide ölenin cenazesi, 163
 Gıybet, 46, 176, 182
 Göbek, 73
 Göğüs bezi, 157
 Göze suyu, 26
 Gusûl, 25, 27, 28, 43, 49, 52, 209, 221
 Gül suyu, 28
 Gümüş, 54, 105, 180, 194, 195, 197, 198
 Günah, 78, 115, 117, 134, 158
 Güneş, 51, 67, 68, 86, 131, 145, 146, 149, 169, 172, 180, 182, 211
 Güvercin, 30

H

Haber-i Âhâd, 78
 Hac, 21, 118, 201, 205, 207, 210, 213, 214, 221
 Hacâmat, 51, 176
 Hacc, 59, 136, 205
 Hacerü'l-Esved, 209, 210
 Hâcet namazı, 111
 Hades, 37, 50
 Hadesten tahâret, 25
 Hafif necâset, 38
 Hakikî necâset, 37

- Hakikî Tabaklama, 40
 el-Halîl, 205
 Hamdi Döndüren, 118
 Hamilelik, 155, 180
 Hamur, 42, 43, 56, 180
 Hanefî âlimler, 66
 Hanefî mezhebi, 13, 139, 141
 Hanefîler, 140
 Haram, 15, 52, 172
 HAREM, 11, 208, 214, 216, 218, 219
 Hasta, 52, 85, 96, 98, 120, 126, 143, 153, 170
 Hastalık, 55, 120, 180, 182
 Haşimoğulları, 201
Hâşiyetu't-Tahâvî, 107, 108
 Hayız, 50, 54, 170, 171, 180
 Hayvanın teri, 29
Hazret-i Ömer ve Nebvî Sünnet, 200
 Hedy, 219
 Helal, 15, 206, 228
 Hem dünya hem âhiret şehidi, 164
 el-Heysemî, 141
 Hısımlık, 206
el-Hidâye Şerhu'l-Bidâye Mea Şerhi'l-Allâme Abdî'l-Hay el-Leknevî, 103
 Hidayet, 107, 108, 138, 169
 Hikmet, 20, 190, 200
 HİLÂL, 174
 Hilallemek, 44
 Hill, 208, 215
 Hindistan, 13, 15, 17, 22, 207
 Hint, 17
 Huff, 57
 Hulu', 199
 Hurma, 179, 180, 190
 Hurûc bi Sun'îhi, 77
 Husûf, 97, 149
 Hutbe, 46, 112, 139, 142, 143, 145, 146
 Hükmî necâset, 37
 Hükmî Tabaklama, 40
 Hümeze Sûresi, 91
 Hüsnâlar, 100
 Hür olmak, 195
 Hüsub, 51
 Irak, 207
 İrkçılık, 161
 İ
İ'lâu's-Sünen, 141
 İbadet, 13, 27, 46, 49, 53, 107, 111, 118, 141, 161, 169, 184, 185, 195, 227
 İbn Abbâs, 64, 174
 İbn Abdilberr, 141
 İbn Âbidîn, 195
 İbn Hacer, 153
 İbn Hibbân, 174
 İbn Mâce, 128, 129, 138, 139, 141, 184, 225
 İbn Mes'ûd, 128
 İbn Ömer, 133
 İbn-i Abbâs, 63
 İbn-i Ömer, 188
 İcma, 140
 İçki, 29
 İçki, 38
 İddet, 206
 İdrar, 32, 35, 39, 99
 İfrad haccı, 209
 İftitah tekbiri, 74, 75, 76, 101, 136
 İhrâm, 207, 214, 215, 216
 İkamet, 53, 71, 141, 187, 195, 207, 208, 215
 İkâmet vatânı, 119
 İkinci namazı, 66, 68
el-İknâ', 188
 İmâ, 75, 101, 113, 121
 İmam Muhammed, 150, 172, 225
 İmamet, 99
 İmrân b. Husayn, 120
 İntihar, 161
 İnzal, 186
 İslam devleti, 164
İslâm İlmihali, 142

İstanbul, 14
 İstibrâ, 35
 İstihâre namazı, 111
 İstihlaf, 86
 İstikbâl-i kible, 74
 İstilam, 210, 211
 İstilam, 209
 İstincâ, 32, 33, 35, 36
 İstinşak, 43, 49
 İstiskâ, 51, 150
 İstitâat, 206
 İtikâf, 184, 185, 186, 187
 İzâr, 156
 İztibâ, 209

K

Kaba necâset, 38
 Kâbe, 46, 74, 201, 205, 208, 210, 212
 Kabir, 56, 162, 163
 Kadının şahitliği, 174
 Kadir gecesi, 51, 109, 186
 Kâfir, 29, 154, 194, 195, 206
 Kâğıt, 180
 Kakhaha, 46, 77
 Kalben niyet, 44
 Kâmet, 69
 Kamîs, 156
 Kan, 29, 38, 39, 40, 47, 120, 176, 216, 217, 225
 Kar suyu, 26
 Karaz, 40
 Karga, 218
 Kasr (seferi namazı), 118
 Katır, 29
 Kaza, 30, 31, 54, 70, 79, 86, 106, 116, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 135, 147, 160, 175, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 217
 kaza namazı, 123
 Kaza namazı, 122
 kaza orucu, 183
 Kazây-ı hâcet, 32, 33
 kedi, 26, 30
 Kedinin artığı, 29
 Kefen-i kifayet, 156
 Kefen-i sünnet, 156
 Kefen-i zaruret, 156
 Keffâret, 171, 178, 179, 180
 Kemik, 40
 Kerahet, 187
 Kesilmiş kuş tüyü, 40
 el-Keşşâf, 141
 Kible, 32, 33, 45, 74, 75, 103, 114, 121, 153, 162, 163
 Kılıç, 39
 Kiraat, 76, 154
 Kırân haccı, 213
 Kısâr-ı Mufasssal, 81
 Kıyam, 76, 110, 158
 kıyamet günü, 138, 153, 194, 225
 Kız kardeşin oğlu, 206
 Kızının kocası, 206
 Kocanın babası, 206
 Kokulanmak, 147
 Kolları yere yaymak, 90
 Kollarını sıvamak, 90
 Kova, 30
 Koyun, 29, 30, 38, 213, 214, 216, 217, 219
 Köle, 179, 188
 Köpeğin dışkısı, 38
 Köpek, 30, 218
 Kötü söz söylemek, 188, 209
 el-Kudûrî, 18
 Kudüm tavafı, 218
 Kudüs, 187
 kunut duası, 106, 107, 108, 130
 Kur'an-ı Kerîm, 15, 19, 25, 33, 37, 46, 53, 63, 70, 76, 95, 99, 111, 115, 133, 136, 143
 Kurbağa, 30
 Kurban, 21, 51, 145, 148, 184, 208, 209, 211, 213, 214, 215, 218, 219, 225, 226, 227, 228
 Kurban bayramı, 8, 51, 148, 172, 209, 211
 Kuru üzüm, 190

Kuşluk namazı, 111
 Kuyu, 26, 29, 30, 33
 Kuyu suyu, 26
 Küçükbaş, 219, 226
 Küfür, 195
 Kültür, 21
 Küsuf, 51, 149

L

Lâhik, 119
 Lebbeyk, 207, 210
 el-Leknevî, 17, 103
 Lifâfe, 156, 157
el-Lubâb fî Şerhi'l-Kitâb, 97

M

Mahalle mescidi, 97
 Mahrem, 172, 206
 Mâ-i müsta'mel, 27, 28
 Mak'ad, 47, 48
Makâlâtü'l-Kevserî, 202
 Mâlikîler, 140
 Mazmaza, 43, 44, 49
el-Mec'mau'l-Enhur fî Multeka'l-Ebhur,
 103
Mecmau'z-Zevâid, 141, 221
 Medine, 47, 51, 145, 187, 207, 221
el-Mekâsıdu'l-Hasene, 221
 Mekke, 51, 74, 117, 187, 207, 208, 209,
 210, 211, 213, 214, 215
 Mekruh, 5, 6, 10, 26, 33, 45, 68, 69, 72,
 89, 90, 91, 92, 97, 100, 103, 115, 118,
 125, 147, 154, 160, 162, 172, 175, 181,
 187, 201, 202
 Melekler, 95, 164
 Mendub, 50
Merâki'l-Felâh, 48, 109
 Merve, 47, 208, 211, 213, 214, 215
 Mescid-i Aksâ, 187
 Mescid-i Haram, 187, 210
 Mescid-i Nebvî, 187, 221
 Mesh, 41, 52

Mestler üzerine mesh, 57
Mevâridü'z-Zam'ân, 174
 Mezhepler, 139, 140
 Mısır, 207
 Mikât, 207, 210
 Minâ, 209, 211, 219
 Minber, 144
 Misk kesesi, 40
 Miskal, 197, 201
 Miskinler, 200
 Misvak, 43, 146
Mîzânu'l-İtidâl, 221
el-Mu'cemu'l-Kebîr, 144
 Muâz, 64
 Muğire b. Şu'be, 128
 Muhabbet, 193
 Muhammed Zâhid el-Kevserî, 202
 Muhassab, 211
 Muhtadar, 153
 Mukâteb, 200
 Muktedi, 81, 82, 83, 96, 101, 102, 106,
 107, 108, 125, 130, 134
 Mum, 43
 Mushaf-ı Şerif, 41, 46
 Mutlak su, 26
 Mübah, 10, 15, 53, 55, 118, 182, 186
 Müçtehid İmamlar, 140
 Mükked, 109, 113, 185
 Müllefe-i kulûb, 200
 Müezzin, 71, 72, 125
 Mültezem, 212
 Mümeyyiz, 100
 Münferit, 79, 116, 124, 148
el-Müntehab min Müsned-i Abd b.
Humejd, 141
 Müslim, 26, 32, 37, 41, 52, 57, 64, 70, 94,
 96, 115, 117, 128, 133, 138, 153, 154,
 156, 162, 164, 170, 174, 185, 194, 205
 Müslüman, 42, 44, 65, 99, 149, 170, 188,
 194, 198, 206, 225
el-Müsned, 161
el-Müstedrek, 106

Müstehap, 4, 36, 44, 46, 51, 56, 67, 71,
72, 84, 97, 103, 111, 115, 136, 142,
147, 150, 153, 154, 160, 162, 163, 181,
183, 186, 189, 207, 219, 221, 226
Mütevâtir haber, 45
Müzdelif, 51, 68, 69, 208, 211

N

Nafile, 65, 68, 76, 97, 112, 124, 173, 175,
183, 186, 219
Namaz, 5, 6, 13, 20, 21, 26, 35, 37, 38, 39,
44, 45, 46, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 64,
65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75,
76, 77, 79, 80, 83, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,
101, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 111,
112, 113, 114, 119, 120, 121, 122, 123,
124, 125, 128, 131, 134, 135, 138, 139,
140, 141, 143, 144, 145, 147, 148, 149,
150, 158, 160, 165, 170, 184, 186, 194,
205, 209, 210, 211, 212, 213, 218, 221,
225
Necâset, 28, 29, 30, 35, 37, 38, 39, 40, 50,
86
Necâset-i ğalîza, 38
Necâset-i haffîe, 38
Necâsetten tahâret, 25
Necd, 208
Necis, 27, 28, 38
Nedvetu'l-Ulemâ, 19, 20
en-Nedvî, 13, 15, 17, 21, 22
Nehir suyu, 26
Nemîme, 46
en-Nesâî, 26, 96, 103, 139, 184, 194
Nezru'l-Hafîz en-Nedvî, 19
Nifas, 51, 54, 180, 186
Nisab, 189, 195, 196, 197, 198, 199
Niyet, 53, 59, 74, 170
Nûru'l-Îzâh, 19, 21

O

Odun, 54

Oğul, 206
Oruç, 21, 126, 150, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
182, 183, 184, 186, 188, 213, 214, 216,
217, 218

Ö

Öğle namazı, 54, 63, 67, 123, 139, 142,
144
Ölü eti, 38
Ölü yıkamak, 46
Ölüm, 153, 154, 158
Hz. Ömer, 14, 200
Ömer Nasûhi Bilmen, 172
Öpmek, 186, 205, 209
Öşür, 200
Özür, 77, 90, 96, 98, 105, 106, 113, 114,
148, 158, 178, 189
Özürlü, 144

P

Pakistan, 13, 15
Pamuk, 180
Parmakları çıtlatmak, 90
Parmakları hilallemek, 44
Hz. Peygamber, 15, 32, 44, 45, 46, 48, 64,
80, 90, 94, 95, 109, 116, 128, 131, 133,
138, 143, 144, 145, 149, 150, 153, 154,
159, 161, 170, 174, 185, 187, 188, 194,
205, 211, 221, 225
pire pislîği, 43

R

Rabbenâ Duaları, 82
Râbiğ, 207
er-Raddu'l-Muhtâr, 77, 107, 108, 195
Rafes, 205
Ramazan, 8, 9, 51, 108, 111, 115, 117,
145, 146, 147, 148, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 179, 180, 181, 183, 184,
185, 186, 189, 194, 205

Ramazan bayramı, 8, 145, 146, 147, 148,
172, 189
Remel, 209, 210, 211, 213, 214
Resim, 90
Reşid Rıza, 141
Rıtl, 28
Ridâ, 207, 209, 210
Ruhsat, 117, 118
Rükû, 48, 66, 75, 76, 79, 87, 95, 96, 102,
107, 116, 120, 121, 135, 136, 147

S

Sâ', 20, 126, 179, 183, 190
Sa'd b. Muaz, 161
Sa'y, 207, 208, 209, 213, 214, 215
Sabah namazı, 66, 67, 68, 69, 79, 86, 109,
122, 124, 131, 146
Saç, 40
Sadaka, 147, 150, 214, 216, 217, 218, 228
Sadr, 208, 212, 217
Safâ, 47, 208, 211, 213, 214, 215
Sahih hadis, 162
Sahur, 181
Saîd el-A'zamî en-Nedvî, 22
Sakal, 43, 155
Salât, 21, 63
Sana Dinden Sorarlar, 139
Sargı, 59
Sarhoş, 47, 72
Savm, 169, 172
Secde ayeti, 133, 134
Seferî, 105
es-Sehâvî, 221
Sehiv secdesi, 78, 79, 107, 129, 130, 131,
132
Sehûliye, 156
Selam, 84, 132
Serçe gübresi, 30
Sevap, 27, 44
Sığır, 29, 38, 217, 219, 226, 227
Sinek, 30, 176, 218
Sirke, 28, 39

Subhâneke, 80, 93, 94, 116, 129, 147,
159, 161
Sücûd, 76
Sünnet, 4, 6, 43, 44, 48, 49, 50, 51, 55,
71, 96, 97, 98, 100, 109, 115, 122, 124,
143, 149, 150, 156, 159, 185, 186, 188,
205, 206, 209, 215
Sünnet-i müekkede, 96, 97, 109, 149, 215
Sürmelenmek, 181
Süt emzirme, 180
Sütkardeşlik, 206
Sütre, 103

Ş

Şaban, 51, 111, 174, 175
Şâfiîler, 140
Şahin, 29, 30
Şam, 207
Şavt, 208, 210, 213
Şehir, 118, 140, 142, 146
Şehit, 164
Şehrin Finâsı, 118
Şehvetle dokunmak, 186
Şehvetle öpme, 217
Şerhu Fethi'l-Kadîr, 107, 108, 129
Şerhu'l-Vikâye, 18
eş-Şevkânî, 141
Şevval, 172, 207
Şeyh Burhanuddin es-Senbehelî, 22
Şeyh Hasen b. Ammâr eş-Şurunbilâlî, 21
Şeyh Muhammed Zuhûr en-Nedvî, 22
Şeyh Şefikurrahmân en-Nedvî, 19
Şeytan, 133
Şurunbilâlî, 19

T

Ta'dîl-i erkân, 78
et-Taberânî, 141, 144, 153
Tâbiîn, 221
Tahâret, 25, 26, 73, 99
et-Tahâvî, 66
Tahîyyetu'l-vudû, 111

Tahrîcu'l-Ahâdis ve'l-Âsâr, 141
 Tahrîme, 74
 Tahtakurusu, 30
 Taklid, 140
 Takva, 99
 Tam şehit, 164
 Târik b. Şihâb, 138
 Tartışmak, 209, 210
 Tatbik, 141
 Tavaf, 46, 207, 208, 210, 212, 213, 214, 215
 Tavuk, 26, 30, 38
 Teğannî, 72
 Tehlîl, 210, 211, 221
 Tekâsür Sûresi, 91
 Tekbir, 79, 82, 93, 94, 95, 101, 106, 128, 131, 133, 136, 147, 158, 160, 161
 Tekfir, 140, 193
 Telbiye, 207, 210
 Telkîn, 153
 Temettü, 213, 214
 Temizleyici, 26, 27
 Temizlik, 13, 26, 36
 Ten'im, 215
 Tenasül, 48
 Tenzih, 80
 Teravih, 79, 97, 115, 112, 115, 116
 Tertip, 123
 Tesbih, 63, 94
 Teşehhüd, 77, 78, 95, 136
 Teşrîk tekbirleri, 148
 Tevbe, 26, 45, 49, 51, 221
 Teyemmüm, 25, 27, 29, 39, 52, 53, 54, 55, 56, 155
 Tırnağın kiri, 43
 Tırnak, 40, 217
 Tivâl-ı Mufasssal, 81, 143
 Tihâme, 207
 Tilâvet, 133, 184
 Tilâvet secdesi, 53, 55, 68, 133, 134, 135, 136
 et-Tirmizî, 26, 37, 41, 57, 138, 139, 150, 156, 159, 162, 184, 225

Torun, 206
 Trenin döşemesine secde, 114
 Tutuklu, 144
 Tuvalet, 32, 89, 186
 Tuz, 180
 Tükrük, 47
 Türkiye, 13, 139

U

Udhiyye, 225
 Ulu'l-Emr, 140, 141
Umdetu'l-Karî, 141
 Umre, 213, 214, 215
 Un, 28, 72, 96, 138, 145, 176, 180, 190
 Uydurma, 221
 Uzuvları ovalamak, 44

Ü

Ümmet, 138, 170

V

Vaaz, 143
 Vacip, 4, 10, 11, 35, 42, 43, 46, 65, 68, 74, 76, 97, 106, 113, 114, 122, 123, 129, 130, 131, 145, 146, 154, 156, 171, 184, 185, 188, 189, 195, 206, 208, 213, 216, 217, 221, 225, 226
 Vakit, 56, 69, 74, 122, 123, 139, 146
 Veda tavafı, 208
 Vehbe Zuhayli, 33
 Veli, 126
 Vitir namazı, 67, 78, 79, 97, 106, 108, 115, 122, 123, 126, 129

Y

Yağ kalıntısı, 54
 Yağmur duası, 150
 Yağmur istemek, 150
 YAĞMUR suyu, 26
 Yalan, 46, 182

Yardım istemek, 45
 Yatsı namazı, 67
 Yed, 213, 214, 217, 219, 227
 Yedi yaş, 65
 Yemen, 64, 156, 207
 Yemin kefaretinin fidyesi, 126
 Yengeç, 30
 Yırtıcı hayvanların dışkıları, 38
 Yırtıcı kuşlar, 29
 Yol kesici, 161
 Yolcu, 52, 57, 70, 119, 141, 143, 148, 170
 Yolcu namazı, 117
 Yüzü örtmek, 209

Z

Zann-ı gâlib, 174
 Zaruret, 140, 156, 157, 163, 201

Zayıf, 141, 181, 202, 221
 ez-Zehebî, 221
 Zekât, 11, 21, 170, 190, 193, 194, 195,
 196, 197, 198, 199, 200, 201
 Zekâtu'l-fitr, 194
 Zemzem, 212
 Zevâid tekbirleri, 79
 ez-Zeyla'î, 141
 Zihâr, 171, 172
 Zikir, 33, 111
 Zilhicce, 111, 148, 207, 208, 211, 214,
 226
 Zilkade, 207
 Zimâr, 199, 200
 Ziya Hasen en-Nedvî, 22
 Zuhr-i ahîr, 139, 140
 Zulüm, 164

الفَقِيْهُ الْمَيَّسَّرُ

عَلَى مَذْهَبِ الْإِمَامِ أَبِي حَنِيفَةَ

Hanefi Mezhebine Göre İBADETLER FIKHI

İnsanın varlık gayesi olan Allah'a kulluk/ibadet hiç şüphesiz şeriat sahibinin istediği şekilde eda edildiğinde makbul ve muteber sayılacaktır. Bu vazifeyi ise fıkıh ilmi üstlenmiş, fıkıh âlimleri de bu uğurda büyük gayretler sarfetmiş, birçok eser telif etmişlerdir. Bu eserlerden kimisi ulemanın istifadesine yönelik hazırlanmışken diğer bir kısmı da halkın bütününe hedefleyip, kolay ve anlaşılır üsluplarıyla onlar için birer yol gösterici olma niteliğini taşımışlardır.

Hindistan ulemasından Hadis ve Fıkıh mütehasısı Şefikurrahman en-Nedvî'nin "el-Fıkhü'l-Müyyesser" isimli eseri de bu ikinci kategoride değerlendirilebilecek, Müslüman ferdin ibadetleri ile ilgili hükümleri Hanefi mezhebine göre kolay ve anlaşılır bir üslupla sunmak için kaleme alınmış bir eserdir.

RIHLEKİTAP

rihlekitap.com